

Riksdagens protokoll

1994/95:115

Onsdagen den 7 juni

Kl. 9.00 – 17.57
19.00 – 23.14

Protokoll
1994/95:115

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 29, 30 och 31 maj samt den 1 juni.

2 § Meddelande om anmälan till debatter

Tredje vice talmannen meddelade att anmälan till deltagande i kammarens debatter vid arbetsplenium måndagen den 12 juni skulle göras till kammarkansliet *senast fredagen den 9 juni kl. 11.00*.

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Utrikesutskottets betänkanden 1994/95:UU20 och UU26
Jordbruksutskottets betänkanden 1994/95:JoU21 och JoU24

Meddelande om samlad votering

Tredje vice talmannen meddelade att konstitutionsutskottets betänkanden KU43 och KU36, finansutskottets betänkande FiU25, näringsutskottets betänkanden NU21, NU24, NU25 och NU26 samt kulturutskottets betänkande KrU28 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

4 § EU:s institutioner m.m.

EU:s institutioner m.m.

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU43
EU:s institutioner m.m.

Anf. 1 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Herr talman! Valet till EU-parlamentet i höst närmar sig med stormsteg och regeringskonferensens förberedelser är i full gång. Men

den breda offentliga debatten om EU:s framtid lyser nästan helt med sin frånvaro.

Det är en demokratisk fråga av största vikt att vi har en levande och öppen debatt om dessa frågor. Det handlar om det politiska systemets legitimitet. Medborgarna måste få veta vad som är på gång, och de måste ha chansen att kunna ge sina signaler. Ett stort ansvar vilar på oss politiker att föra ut denna debatt.

Regeringen har tillsatt den s.k. von Sydowska kommittén. Det är bra, men det räcker inte. Den skall inte komma med förslag till ställningstaganden. Den skall ta fram underlag för en bredare debatt. Men vi vet alla att det inte bränner till i diskussionen och blir en ordentlig debatt förrän partierna och politiker går ut med uppfattningar om vad som bör ske.

Därför är det av stor vikt att partier och politiker redovisar sina visioner och sina uppfattningar om färdriktningen i det framtida EU. Ju fler preciserade åsikter i ett tidigt stadium, desto bättre. Det kan aldrig vara till fyllest att uppfattningarna och eventuella åsiktsskillnader blir synliga först när EU-nämnden skall ge de sista råden till regeringen i slutfasen av förhandlingarna.

Mot bakgrund av detta och att riksdagen inte kommer att samlas igen före EU-valet i höst aktualiserade jag frågan om en särskild EU-debatt i anslutning till detta betänkande. Den debatten går av stapeln i morgon.

Folkpartiet har presenterat sin valplattform inför EU-valet och sina uppfattningar inför regeringskonferensen. Bo Könberg kommer i morgon i den särskilt arrangerade EU-debatten återigen att presentera vår syn. Det är min förhoppning att också de andra partierna kan tala om sina uppfattningar. Det gäller naturligtvis särskilt regeringspartiet, som ju skall leda förhandlingsarbetet. Jag kan förstå att det kan finnas vissa svårigheter med tanke på den splittrade opinion som finns i regeringspartiet. Men Socialdemokraterna kan inte genomföra en hel valrörelse utan att partiet och kandidaterna klart preciserar sin uppfattning om EU:s framtid.

En annan sak är att Sveriges slutliga ställningstagande i regeringskonferensen måste manglas fram här i riksdagen. Inga partier och inte ens Sverige som nation kommer i slutändan att få precis som vi vill. Det är då viktigt att förhandlingsprocessen och positionerna redovisas så öppet som det över huvud taget är möjligt. Jag skulle vilja fråga Björn von Sydow som representant för regeringspartiet om han här i dag eller om Mats Hellström i morgon kan tala om Socialdemokraternas samlade uppfattning om EU:s framtida inriktning, så att väljarna vet vad de röstar på i höst.

Vi har i KU haft besök av statssekreterare Gunnar Lund inför beredningen av det utskottsbetänkande vi nu behandlar. Vi ville veta hur regeringen lagt upp beredningsprocessen inför regeringskonferensen. Jag vill inte påstå att vi fick någon riktigt klar bild över hur regeringen tänkt sig lägga upp förberedelserna.

I torsdags var Mats Hellström här i riksdagen för att tala om hur det skall gå till. Han talade om att EU-nämnden skulle kopplas in och i

vissa fall Utrikesnämnden. Det är naturligtvis bra. Men det verkar inte som regeringen har läst riksdagens beslut om hur kontakterna mellan regeringen och riksdagen skall gå till

I höstas när riksdagen beslutade om inträdet sade vi i KU, och riksdagen fattade sedermera beslut om det, att riksdagen som helhet måste kopplas in i EU-arbetet på ett tidigt stadium. EU-nämndens främsta uppgift är att finslipa ståndpunkter inför de slutliga besluten i ministerrådet och rådet. Vi sade att regeringen måste ha direktkontakt med utskotten, och att EU är en angelägenhet för hela riksdagen.

Mats Hellström antydde i sin information i torsdags att utskotten skulle kopplas in först när förhandlingsresultatet föreligger. Han sade så här: Efter hand som arbetet fortskrider kommer säkert också sakutskotten vara intresserade av att delta i diskussionerna och kopplas in inför den senare processen, då riksdagen för sin del skall fatta beslut om resultaten av konferensen.

Det är en på tok för defensiv strategi. Utskotten och riksdagen som helhet måste vara med hela tiden. EU-nämnden kan inte fatta några beslut på riksdagens vägnar, men utskotten kan i sina betänkanden föreslå riksdagen att fatta vissa beslut. Detta ger vi i vårt betänkande i dag utrymme för. Utskottet är nämligen enigt i sitt betänkande till riksdagen, att regeringen redan i höst skall återkomma till riksdagen med en skrivelse. Den skall dels redovisa hur förberedelsearbetet inför regeringskonferensen är upplagt, dels redovisa mer principiella ställningstaganden från regeringen sida i de sakfrågor som konferensen kommer att behandla.

Det betyder att vi lägger grunden för en mycket mer öppen diskussion och debatt än vad regeringen kanske hade tänkt sig. Jag tror att det är nödvändigt att vi tar alla tillfällen i akt att föra en så öppen diskussion som möjligt för att våra uppdragsgivare skall ha en chans att begripa vad som är på gång och kunna delta i formandet av det framtida Europa.

Det är ju dessutom en av de frågor som regeringskonferensen skall behandla, nämligen hur den demokratiska kontrollen skall bli mer effektiv. Det kan ju inte bara vara en sak för EU självt utan också ett ansvar för de deltagande nationerna.

Herr talman! Flera partier i riksdagen har i motioner redan nu velat precisera Sveriges hållning i ett antal frågor som berör det framtida EU. Även Folkpartiet har lagt fram sådana förslag. Tyvärr får vi, så som arbetet är organiserat här i riksdagen, ingen samlad behandling av dessa frågor. Motionernas förslag har remitterats till ett antal utskott. Några av förslagen behandlas i detta betänkande.

En fråga som många partier tar upp är offentligheten och öppenheten inom EU. Utskottet är enigt i sin bedömning att detta är mycket viktiga frågor och att Sverige har en särskild mission att fylla i dessa frågor i EU. Vi kan också konstatera att det otvetydigt är en ökad öppenhet på gång. Vi är i utskottet i huvudsak nöjda med det arbete som regeringen bedriver och anser att det inte nu finns något behov av ytterligare framstötter från riksdagens sida.

I en reservation vill emellertid Håkan Holmberg och jag ha ytterligare precisering av hur demokratin kan fördjupas inom EU. Vi menar att parlamentet måste ges en starkare ställning och en tydligare kontrollerande funktion.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 2 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! I snart ett halvt år har Sverige nu varit medlem i Europeiska unionen. Vi kan efter denna tid konstatera att mycket av det som skulle ske i undergörande riktning om vi blev medlemmar i EU har kommit på skam. Människorna fick nog till viss del ta ställning till en serie falska föreställningar om vad ett medlemskap skulle innebära. Därmed blev också utfallet i folkomröstningen ett ja.

EU blev inte vad man lovade och kommer sannolikt inte att förbli vad det är eller har varit. Regeringskonferensen, som skall ta sin början nästa år, kommer att handla om att förändra statuterna för EU-samarbetet.

Vi i Vänsterpartiet har varit kritiska mot EU-medlemskap hela tiden. Vi har också tidigt lagt fram ett program för förändringar av EU, nu när vi är medlemmar.

Det finns inom EU i huvudsak två olika visioner om hur ett framtida EU skall styras. Den ena är att närma EU till ett Europas förenta stater, där ett mer eller mindre direktvalt EU-parlament utgör grunden för demokratin. Vi är bestämda motståndare till en sådan utveckling. Att ge EU-parlamentet lagstiftande makt är ingen bra lösning på det som kallas EU:s demokratiska underskott. Det leder till mycket stora svårigheter för en lagstiftande församling att representera 380 miljoner människor i en union där människorna har så olikartade kulturer, talar så skilda språk och saknar gemensamma medier.

Den andra framtidsmodellen är ett EU som består av självständiga stater i samarbete, där ett direktvalt EU-parlament aldrig kan få ha det avgörande inflytandet och avgörande beslutsfunktioner. Det är en utveckling som vi i Vänsterpartiet stöder. Vi vill att de beslut som styr EU skall fattas av nationernas riksdagar och regeringar och att de olika staterna skall förhandla med varandra utifrån direktiv som de får från parlamenten. Vi vill förstärka de nationella parlamentens inflytande över EU. Vi vill inte ge EU-parlamentet ökade maktbefogenheter. Det hindrar inte att EU-parlamentet kan ha värdefulla funktioner när det gäller att granska och kontrollera EU-byråkratin och utarbeta förändringsförslag till ministerrådet. Det är också ett viktigt forum för EU-debatt över nationsgränserna.

Det finns alltså många saker att diskutera inför regeringskonferensen, som huvudsakligen kommer att behandla institutionella frågor.

Till utskottsbetänkandet om EU:s institutioner har vi tillsammans med Miljöpartiet fogat en reservation som bl.a. går ut på att vi ser att det inom EU finns stora risker för att utvecklingen inte går i den riktning som vi förordar, utan tvärtom i motsatt riktning. Det blir alltså mera av union och därmed mindre av demokrati, förminskad nationell

suveränitet osv. Det finns illavarslande tecken också i Sveriges agerande som tyder på att krafter i vårt land stöder en sådan utveckling, med minskade möjligheter till veto för små stater som ett exempel.

Om EU förändras mot en starkare unionsmakt eller starkare centrmakt, där de mindre staternas ställning försvagas, där olika majoritetslösningar blir huvudsaklig beslutsregel och där medlemsländernas vetorätt minskar, om de nationella parlamentens inflytande fortsätter att minska och man inför gemensam EU-polis, EU-valuta osv – då ställs helt enkelt folket inför nya förutsättningar. En sådan utveckling i EU, antingen den kommer helt eller i väsentlig grad, måste, enligt vårt förmenande, leda fram till en ny folkomröstning. Då ställs människorna inför en ny situation som de inte har haft att ta ställning till.

Det är gott att Sveriges partier är eniga om att slå vakt om öppenhet och offentlighet och också försöka sprida detta inom EU. Frågan är dock om denna enighet bara gäller ambitioner. Den gäller sannolikt inte vår uppfattning om vad som är möjligt att nå.

EU som institution är ett elitistiskt projekt med stor maktkoncentration till byråkratiska och politiska eliter, till internationella diplomater och jurister i hög ställning. EU är, som det är uppbyggt, egentligen inte ett demokratiskt projekt som främjar att folket kan styra samhällsutvecklingen. Det är viktigt att göra den nyanseringen. Det är gott att vi verkar gemensamt för mer av offentlighet och öppenhet, men utsikterna att ändra EU i de styckena är mindre. Där kan vi ha litet olika meningar.

Det är nog svårt att tänka sig. Jag vet egentligen inga historiska exempel på att en maktelit – det är den som har initiativrätten över de politiska besluten i EU – själv kommer med sådana initiativ som avskaffar dess egen position av maktelit. Därför är arbetet för öppenhet, offentlighet och för mera demokrati inom Europeiska unionen också ett ganska svårt arbete.

Detta arbete och denna enighet försvagas dessutom om svenska EU-parlamentariker röstar emot det som man på hemmaplan säger sig vara överens om, nämligen offentlighetsprincip, meddelarskydd osv., när det krävs att sådana saker skall skrivas in i EU-dokument.

Man skyller förvisso på att man har röstat fel, att röstningsproceduren inom EU-parlamentet var oklar, men det är märkligt att felröstandet så tämligen noga följer vissa bestämda linjer vad gäller hur de olika EU-parlamentarikerna står i partipolitiska frågor och i EU-frågor i allmänhet. Det verkar så att säga inte vara en händelse eller en olycka utan snarare medvetna val som man inte står för inför allmänheten.

Herr talman! Med dessa ord och kommentarer ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 av mig och Peter Eriksson.

Anf. 3 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Herr talman! Kenneth Kvist ger en mycket dyster och negativ bild av EU. Plötsligen har kommunisterna blivit våra mesta nationalister.

Han sade att det inte fanns några historiska exempel på att en maktelit hade givit ifrån sig någon makt, och det är naturligtvis hans erfa-

renhet från det centralistiska systemet i Sovjetunionen, där ju Moskva skulle styra och ställa i hela världen.

Men det kan inte vara gamla kommunister med dåliga erfarenheter som skall bestämma Sveriges inställning för framtiden.

Dessutom är skillnaden den – det kanske Kenneth Kvist inte har uppmärksammat – att det här är fråga om ett frivilligt samarbete mellan demokratiska stater som själva har bestämt att gå in i ett samarbete för att försöka skapa fred i vår del av världen och för att försöka skapa en bättre miljö och bättre välbefinnande i vår del av världen.

Att skapa en bättre situation i vår del av världen är alltså det mycket väl fungerande uppdrag vi har tagit på oss. Det sker på ett demokratiskt och frivilligt sätt.

Anf. 4 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Birgit Friggebo för en diskussion som befann hon sig på 50-talet.

Jag kanske gjorde en liten överdrift när jag sade att det inte finns något exempel på att en maktelit själv har skapat förhållanden som har avskaffat dess makt. Man kan i någon mån säga att Gorbatsjov och Sovjets kommunistiska parti under hans ledning genomförde sådana ändringar att dess makt blåste bort.

Det är inte jag som är dyster, Birgit Friggebo. Det är inte gamla kommunister som styr. Det är faktiskt en bred folkopinion som med utomordentligt stor besvikelse ser vad som har hänt med alla de löften som ja-sidan spred inför EU-omröstningen. Man ser att de inte har hållit.

Birgit Friggebo säger att det är ett frivilligt samarbete mellan demokratiska stater och att det därför av definition måste vara demokratiskt. Så är det inte. EU är uppbyggt med en maktdelningsfilosofi som inte kännetecknas av en bred folklig förankring utan av makt för höga jurister, kommissionärer eller eliten inom staternas politiska sfär, i en ganska stor portion av slutenhet.

Det är klart att det är parlamentariska demokratier, men vi har ju inte begärt medlemskap i någon av dessa demokratiska stater utan i EU som samlad institution. Den kännetecknas inte av demokrati och har också enligt egen utsago ett demokratiskt underskott.

Anf. 5 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Herr talman! Det var Kenneth Kvist själv som drog fram historien. Vad jag ville påpeka var att han helt har ändrat uppfattning. Han har gått från att respektera och önska Moskvans överhöghet över hela världen till att bli en renodlad nationalist.

Vi är överens om att vi skall ha en ännu större öppenhet och ett större inflytande. Hela mitt anförande gick ut på att vi måste få en större legitimitet för detta arbete.

Vad man glömmer att tala om är att det är ett frivilligt arbete där stater har gått samman. Det är demokratiska stater som just arbetar för en ökad öppenhet, en ökad insyn och en större demokratisk förankring i Europa.

Regeringskonferensen skall ju bl.a. handla om detta och om hur vi skall kunna innesluta ännu fler länder i detta arbete.

Det skall inte vara gamla sura kommunister med dåliga erfarenheter som styr detta arbete.

Prot. 1994/95:115

7 juni

EU:s institutioner m.m.

Anf. 6 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Om jag är sur eller gammal får Friggebo ha vilken mening som helst om. Däremot tycker jag inte att hon skall ägna sig åt politiska oförsämdheter. Jag tror inte att jag någon gång i mitt politiska liv har givit uttryck för – sagt, skrivit eller ansett – någon sådan uppfattning som Friggebo påstår.

Däremot kan jag belägga att jag under hela den tid jag har följt EU-debatten varit utomordentligt kritisk till EU just därför att det har varit ett elitistiskt projekt som stöder de starkaste aktörerna på den s.k. marknaden. Det är ett projekt som försvagar de arbetandes inflytande över sina arbetsplatser och över samhällsutvecklingen som helhet. Det är ett faktum.

Anf. 7 PETER ERIKSSON (mp)

Herr talman! KU har i detta betänkande behandlat ett antal motioner om EU och EU:s institutioner inför regeringskonferensen. Utskottet har endast i ett par avseenden tagit ställning. Det gäller offentlighetsprincipen och svenska språkets ställning, där bl.a. vi från Miljöpartiet i praktiken har fått bifall för våra motioner. Det är bra.

De förslag som har lagts fram om att begränsa antalet arbetsspråk inom EU måste tillbakavisas. Det är också viktigt att svenskar inom EU – parlamentariker och andra – använder svenska språket när det är möjligt.

Jag träffar en del människor som i sann svensk effektivitetsanda anser att man kan rationalisera bort de många språken och tolkarna, men det finns tungt vägande demokratiska skäl för att starkt hävda svenskan och andra mindre språk inom EU-systemet.

Vi har redan problemet att man som EU-parlamentariker i praktiken måste behärska både engelska, tyska och franska för att kunna fungera på ett bra sätt.

Det gör att antalet människor som är valbara i valet i höst minskar dramatiskt. Om man därutöver beränsar antalet arbetsspråk så leder det till att vi får en situation där EU-människorna lever sitt eget liv i sin egen värld med ett eget språk. Redan nu struntar vi ofta i att översätta EU-begreppen. Nästa steg blir att det inte finns någon översättning och att antalet människor som kan följa med i debatten blir ännu färre.

I allt annat än svenskan och offentlighetsprincipen väljer KU:s majoritet att passa. Det är tråkigt, tycker jag. Här finns en möjlighet för Sveriges riksdag att ta initiativ för att påverka det politiska skeendet i stället för att enbart stå vid sidan av och titta på. Men majoriteten ville inte det.

I den senaste mätningen i söndagens Göteborgs-Posten om svenska folkets åsikter om EU-medlemskapet får ja-sidan återigen nya bottenrekord. Det finns inte längre något parti i Sveriges riksdag som har en

majoritet av sina väljare med sig i åsikten att EU-medlemskapet innebär fördelar för Sverige. Var femte svensk som röstade ja i höstas känner sig lurad i dag.

Nu är EU på väg att ta nya steg mot överstatlighet, och frågan är om svenska politiker vågar låta svenska folket ta ställning till den nya union som kommer efter regeringskonferensen. I Danmark skall det hållas en ny folkomröstning. I Frankrike har den nyvalde presidenten utlovat en folkomröstning. Till och med i rapporten som antagits av EU-parlamentet och som gått till den s.k. reflexionsgruppen så tar man ställning för nya folkomröstningar inom hela unionen.

Det vore lämpligt och rimligt att man från svensk sida också tog ställning för en folkomröstning. Men riksdagens partier vågar inte och regeringen mumlar om att man inte gärna vill ha en ny folkomröstning. Det kan man i och för sig förstå. Socialdemokraterna går ju nu ut i valet till EU-parlamentet med flera listor och utan en egen politik. Men kan ni då inte lika gärna låta folket bestämma?

Ett beslut som borde komma upp på regeringskonferensen är Miljöpartiets förslag om att ta fram en lista på konkreta EU-regler som kan upphävas. Alla ni som talade så vackert för den s.k. subsidiaritetsprincipen före folkomröstningen borde kunna stödja den här idén. För det var väl ändå inte så att er fina närhetsprincip bara innebar att besluten skulle flyttas ner till Bryssel?

Vad som är alldeles klart är att svenska folket inte gav något mandat för nya beslutsöverlåtelse, för någon gemensam valuta, för att minska inflytandet för de små länderna inom EU-systemet eller för att ta bort vetorätten. Om regeringen och riksdagen vill följa den förra folkomröstningen så bör ni klart deklarera att ni är beredda att använda vetorätten för att förhindra alla förändringar som inskränker de små staternas inflytande.

Vetorätten och de små ländernas överrepresentation har, som jag ser det, varit en betydande fördel för EU. Det har begränsat makten och utrymmet för de stora att genomföra farliga äventyr runt om i världen. Det är när de stora trots detta tvingat fram en gemensam hållning som EU:s utrikespolitik skapat problem som t.ex. i Jugoslavien.

Vetorätten i viktiga frågor och överrepresentationen för små länder är sannolikt en förutsättning för att den här typen av samarbete över huvud taget skall kunna fungera.

I den dominerande liturgin har den tänkta utvidgningen av EU österut kommit att bli det helt överskuggande argumentet för att unionen skall ta nya steg mot överstatlighet och skapandet av den nya stormakten, Europas förenta stater. Monnets gamla strategi om att steg för steg bilda den nya unionen lever i högsta grad.

Snart sagt varje överstatlighet motiveras numera med utvidgningen. Dogmen lyder som så att när EU går från 15 till 27 stater går det inte längre att behålla vetorätten och effektiviteten. Och det är nu på regeringskonferensen som besluten skall fattas. I nyheterna på TV häromdagen sade reportern t.o.m. att EU redan beslutat om att ta in en lång rad nya medlemmar.

Men är det sant? Är besluten om utvidgningen redan fattade? Kommer EU att ha 27 medlemmar om några få år? Är det nödvändigt att avskaffa vetorätten när eller om EU utvidgas?

Nej, besluten är inte fattade. De besluten kommer inte heller att bli aktuella förrän en bit in på nästa århundrade. Frågan om utvidgning är i själva verket inte direkt kopplad till 1996 års regeringskonferens över huvud taget. Däremot kommer 1998 att vara ett år som kan bli avgörande för om nya medlemmar skall släppas in. 1998 skall EU omförhandla budgeten. Då kommer de verkligt svåra frågorna om en reformering av jordbruks- och regionalpolitiken. Innan vi fått en omfattande reformering och en anpassning från EU:s sida i de här frågorna så kommer det knappast att vara meningsfullt att inleda några förhandlingar med länderna i Österuropa om ett eventuellt medlemskap.

Sanningen är att vi inte vet om det blir någon utvidgning. Alla avgörande beslut om detta tas efter regeringskonferensen 1996. Först 1998 får vi ett handfast prov på om det finns någon verklig vilja inom EU att ta in nya medlemmar, något som jag personligen starkt betvivlar. Därefter kan förhandlingar eventuellt påbörjas. Det blir med säkerhet en lång och svår process. När det är klart skall både EU-länderna och ansökarländerna ta ställning till om de fortfarande är intresserade. Redan nu växer motståndet i öst mot att gå in i EU. När förhandlingarna är klara och gemene man får klart för sig att det inte blir något stort lyft, så är det långt ifrån säkert att människor väljer att kasta bort sin nyvunna demokrati för att bli andra klassens medlemmar i den europeiska unionen.

Är det då nödvändigt att avskaffa vetorätten på en lång rad områden om EU skall ta in nya medlemmar? Det beror alldeles på vad man vill att EU skall utvecklas till. Om man vill att EU skall bli en ny stark stormakt med allt det som hör en nationalstat till så är det nödvändigt. Om man däremot vill att EU skall bevara karaktären av ett samarbete med överstatlighet inom vissa begränsade områden och en relativt stor självständighet för de deltagande länderna i övriga frågor, så är det alldeles fel väg att gå.

De som har visionen om ett nytt starkt Europa som tar tillbaka ledningen från USA och Japan, ett Europa som kan bli en ekonomisk supermakt och en stat som kan leda världen och sätta kraft bakom orden, de kräver naturligtvis att vetorätten skall avskaffas. Det är de här människorna och idéerna som Socialdemokraterna, Folkpartiet, Kds och Moderaterna nu vill liera sig med. Men det var inte den unionen som vi röstade om i höstas och som ni lyckades få 53 % av svenskarna att rösta för.

Slutsatsen blir att talet om en utvidgning av EU som en utgångspunkt inför regeringskonferensen måste ses som ett sätt för federalisterna inom EU att driva sina kända krav på mer överstatlighet, eftersom deras argument i sak är alldeles för dåliga för att vinna något folkligt stöd. Det är oerhört viktigt att den svenska regeringen och den svenska opinionen inte låter sig luras så enkelt.

Anf. 8 BJÖRN VON SYDOW (s)

Herr talman! Successivt formar vi Sveriges ståndpunkter i den kommande regeringskonferensen. Den här debatten och utskottsbetänkandet är ett steg, och riksdagen kommer om några dagar att ha interpellationsdebatter i samma ämne.

I det här betänkandet kan man notera att det råder enighet mellan regeringen och hela riksdagen, såvitt jag förstår, om att offentlighetsprincipen är ett mycket viktigt krav från svensk sida inför EU:s framtid. Frågan är närmast hur offentlighetsprincipen skall formuleras så att den kan bli operativ inom EU:s fördrag och hur vi skall kunna få till stånd en allmän uppslutning kring en sådan fördragsförändring.

Vi vill hålla på att alla de 15 medlemsstaterna skall vara med om fördragsförändringar. Det är följaktligen en betydelsefull politisk uppgift att åstadkomma en total uppslutning från alla medlemsstaterna. Därmed slår vi också vakt om den konstitutionella principen att det är medlemsstaterna som är innehavare av grundlagsmakten inom EU. Det finns mycket att arbeta för. Det är viktigt att man kan lägga konstruktiva förslag som verkligen har framgångsmöjligheter. Det bör bl.a. göras genom den parlamentariska kommitténs försorg, men naturligtvis inte bara där.

På en annan punkt finns det ett utskottsbetänkande som, såvitt jag förstår, kommer att diskuteras sent i dag. Det är jordbruksutskottets betänkande 23. Där uttalar sig utskottets majoritet för att principen om en hållbar utveckling bör föras in i EU:s grundläggande fördragstexter. Även här är det ett grannliga och viktigt arbete att få fram konkreta förslag som har möjlighet att vinna acceptering av de 15 medlemsstaterna.

I och med det här betänkandet uppmanas regeringen av riksdagen att komma till riksdagen med en skrivelse där man övergripande redovisar vilka prioriteringar och önskemål som Sverige bör ha inför regeringskonferensen. Jag tycker att det är mycket värdefullt att riksdagen uttalar sig för detta.

Utskottsmajoriteten och vi socialdemokrater har i dag inte önskat binda Sverige för fler ståndpunkter än de som jag nu har nämnt. Dit hör ju också det svenska språkets ställning. Vi vill ha en fortsatt fri diskussion som skall föras på alla upptänkliga sätt under de kommande månaderna. Detta har redan kommit i gång med en viss eldfångdhet i förra veckan genom diskussionen om den s.k. vetorätten när det gäller utrikes- och säkerhetspolitiken.

Det är svårt att bryta ut enskilda element och driva diskussionen enbart kring dessa. Man måste lägga samman alla möjliga förändringar för att se en helhet när man skall ta ställning till vad som skall vara Sveriges position och när man skall göra ett slutligt ställningstagande.

Jag vill ta upp åtminstone två punkter och fästa uppmärksamheten på några principiella utgångspunkter för dem. De har att göra med de demokratiska och konstitutionella aspekterna.

Den ena gäller de nationella parlamentens ställning i förhållande till EU:s institutioner. Det finns en diskussion om detta på andra håll, bl.a. i sådana länder som inte har en stark parlamentarisk relation mellan

riksdag, parlament, och regering i EU-frågor. Det finns ambitioner att de nationella parlamenten skall komma direkt in i EU:s beslutandeinstitutioner.

Jag tror att vi i Sverige skall vara mycket tveksamma, och t.o.m. avvisande, till sådana idéer. Det skall självfallet vara kontakter och utbyte under hand mellan de olika EU-institutionerna, Sveriges riksdag och de andra parlamenten. Men en viktig sak bör enligt mitt synsätt vara att vi i stället skall skärpa den nationella parlamentarismen, dvs. att regeringen är beroende av ställningen i riksdagen för sitt agerande primärt i ministerrådet, men även i andra delar av EU-systemet.

Det betyder också att regeringens kontroll över den svenska förvaltningen när olika ämbetsmän företräder Sverige ytterst måste granskas och ledas från riksdagen på ett effektivt sätt. Vi bör enligt min mening vara kritiska och avvisande till tanken på att Sveriges riksdag skall få en beslutande del i EU:s institutioner.

En annan viktig punkt som sammanhänger med institutionerna är makten över fördragen. Där pågår en viktig diskussion där vi måste ha positioner. Anser vi att det europeiska parlamentet också skall bli en likaberättigad part med de 15 medlemsstaterna när det gäller att ha makt, och t.o.m. vetorätt, över fördragsförändringar? Anser vi att man i framtiden kan göra fördragsförändringar utan enhällighet medlemsstaterna emellan? Min uppfattning är att man inte bör gå den vägen. Men detta är en viktigt position för framtiden.

Sedan har vi tagit upp frågan om stora och små stater och bristen på diskussion i Europa kring de konstitutionella principerna inom EU:s organ. Det europeiska parlamentet är i dag i huvudsak ett organ som bygger på befolkningsproportionaliteten. En stat är underrepresenterad, och det är Tyskland, men i övrigt råder någorlunda befolkningsproportionalitet vid representationen i det europeiska parlamentet.

De förslag som har ventilerats under det gångna året om att man skulle öka de stora staternas röstmakt i ministerrådet är såvitt jag kan se rent orimliga ur konstitutionella och principiella synpunkter. Ministerrådet är och bör förbli medlemsstaternas organ. Det mest förvånande är nästan att sådana förslag kan framläggas från tyskt håll. Tyskland har ju en egen författning som just har en sådan avvägning mellan befolkningsproportion i den ena kammaren och delstaternas relativt likvärdiga ställning i den andra kammaren.

Ett ställningstagande till t.ex. Europaparlamentets ställning inom EU kan inte göras om man inte samtidigt har klart för sig var befolkningsstorleken skall slå igenom. Att bara tala för att Europaparlamentet skall få en stärkt ställning – som vissa motioner gör, och det finns även reservation för detta – låter sig enligt min uppfattning inte göras om man inte samtidigt bestämmer sig för vilken princip som skall vara grundläggande. Är det befolkningsstorleken som skall ligga till grund i Europaparlamentet? Skall statstillhörigheten då också ligga starkare och tydligt likvärdigt staterna emellan i ministerrådet?

Man kan alltså inte göra ett ställningstagande av det här slaget om man inte har klart för sig på vilken demokratisk grundprincip de olika institutionerna inom EU skall formas.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet hävdar i sin kritik att små stater håller på att förlora inflytande. Låt mig avrunda med att säga att de inte har några positiva och konstruktiva förslag till vad som då skall göras. Min uppfattning är att en konstruktiv väg för att värna om små staters framtid är att se till att det ur regeringskonferensen kommer en renodling av grundvalarna för representationen i det europeiska parlamentet respektive i ministerrådet. Ministerrådet bör förbli de likaberättigade medlemmarnas organ. I det europeiska parlamentet bör däremot befolkningsproportionaliteten kunna komma till ett principiellt uttryck.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 9 PETER ERIKSSON (mp) replik

Herr talman! Björn von Sydow sade att Miljöpartiet och Vänsterpartiet inte har några konstruktiva förslag till hur man skall förändra konstitutionen här. Det är kanske riktigt om man bara tittar isolerat på reservationen. Om man ser till den bredare politik som vi företräder har vi haft flera konstruktiva förslag, även om vårt förstahandsbud är att vi faktiskt borde träda ur unionen.

Som en andrahandsåsikt har vi att man t.ex. borde stärka de nationella parlamenten. Det är något som jag personligen har jobbat en hel del för. Detta är en sak som du och jag har en gemensam uppfattning om. Det är inte rätt väg att gå att stärka EU-parlamentet och tro att man på så sätt får en bättre och starkare demokrati i den Europeiska unionen.

Jag menar att det är genom de nationella parlamenten vi kan få bort det demokratiska underskottet; genom att göra deras röster bättre hörda i processen fram till beslut i ministerrådet. Också kontakterna mellan de nationella parlamenten och den processen bör ökas.

Det är ju enbart i de nationella parlamenten som vi har en egentlig folklig, demokratisk förankring, och det är bara där som den kommer att finnas i fortsättningen. Om man flyttar ännu mer makt till Europaparlamentet, innebär det att man flyttar alltmer makt bort från vanliga människor. Färre människor blir delaktiga i den demokratiska processen.

Anf. 10 BJÖRN VON SYDOW (s) replik

Herr talman! Det gläder mig att Peter Eriksson i sin replik påpekade att vi i en fråga har en gemensam ståndpunkt, nämligen i synen på de nationella parlamenten.

Men jag vill understryka att det, som jag ser det, ändå är på en indirekt väg som de nationella parlamenten bör komma in, nämligen det sätt som vi har börjat arbeta på, även om vi inte nått någon fulländning ännu. Riksdagen kontrollerar och leder genom sina olika organ regeringens arbete när regeringen företräder Sverige i ministerrådet.

Vi bör slå vakt om ministerrådets ställning bland EU:s institutioner, men det fordrar av oss att vi har en ordentlig demokratisk länk hemma i Sverige mellan befolkningen, vårt politiska system, riksdagen och våra statsråds handlande när de företräder Sverige.

Jag vill understryka att vi inte ser något värde i att de nationella parlamenten kommer in som direkta aktörer i EU:s institutioner. Detta

har på vissa håll tagits upp som en möjlig utvecklingsväg. Vi vill se till att det är regeringen som företräder Sveriges politiska system i ministerrådet.

Prot. 1994/95:115
7 juni

EU:s institutioner m.m.

Anf. 11 PETER ERIKSSON (mp) replik

Herr talman! Jag sade att vi var eniga på en punkt, men det var faktiskt i frågan om att man inte bör flytta över mer makt till EU-parlamentet. Däremot anser jag att man kraftigt bör stärka de nationella parlamentets roll och även på sikt ge dessa ett direkt inflytande i processen.

Men det vill inte Björn von Sydow ha. Han vill att de nationella parlamenten skall komma in indirekt och ha en mer sekundär roll i processen. Här skiljer vi oss en aning.

Resultaten hittills av det svenska EU-medlemskapet visar tydligt att det vore oerhört viktigt att få en betydligt starkare förankring i Sveriges riksdag, så att vi i långt större utsträckning fick debatter i riksdagen om viktiga sakfrågor. Man skulle tvinga enskilda partier att ta ställning och tvinga fram en debatt i viktiga sakfrågor.

I dag är hela processen inför ministerrådets beslut upplagt på ett sådant sätt att det inte går att ha ett nationellt beslutsfattande och ordentliga nationella debatter innan besluten fattas.

Anf. 12 BJÖRN VON SYDOW (s) replik

Herr talman! Jag instämmer helt med Peter Eriksson på den sista punkten, behovet av att här i kammaren ha rejäla EU-debatter. Men var det inte det vi hade förra veckan, när statsrådet Hellström var här? Detta är ett riktigt arbetssätt, som bör kunna utvecklas ytterligare.

Anf. 13 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! När det gäller konstruktiva förslag för att stärka de små staterna, har vi i vårt program, Mer demokrati och mindre union, listat en rad sådana förslag, Björn von Sydow! Vi föreslår t.ex. att unionens rätt att vidga sin egen kompetens och fatta beslut utanför sina kompetensområden, artikel 235, avskaffas och att den mycket oklara subsidiaritetsprincipen ersätts med tydliga regler. Exempel på sådana regler finns i fördragen, t.ex. i artikel 222, som rör nationella egendomsordningar, och i artikel 223, som rör vapenhandel. Vi menar dock att man måste göra betydligt fler avgränsningar.

Björn von Sydow pekar på många intressanta problem i sitt huvudanförande. Jag är överens med honom så långt som att det gäller att stärka den nationella parlamentarismen. Jag skulle t.o.m. hälsa med tillfredsställelse om Björn von Sydow gick med på att konkretisera det han sade i en replik till Peter Eriksson om att öka parlamentets kontrollerande och ledande av regeringen.

Men Björn von Sydow måste – och gör det säkert också – se ett problem i att lagstiftningsmakt i och med EU-medlemskapet de facto övergår från riksdagen till regeringen. Den utövas då av regeringen som en del av ministerrådet, å Sveriges vägnar. Däri ligger ett problem.

Makt förskjuts från riksdagen till regeringen, och riksdagens inflytande över politiken och lagstiftningen minskar.

Anf. 14 BJÖRN VON SYDOW (s) replik

Herr talman! Angående den sista punkten vill jag säga att det visst sker en förskjutning av lagstiftningsmakten, men den förskjuts till en annan del av riksdagens verksamhet, som också är reglerad i vår regeringsform, nämligen till det avsnitt som heter Kontrollmakten. På så sätt kommer kontrollmakten i verkligheten att skärpas om vi i riksdagen använder oss av den på det sätt som redan finns angivet i regeringsformen.

Något som kanske har varit underdimensionerat under dessa månader är utskottens initierande förmåga under beslutsprocesserna. Jag kan för min del inte se något hinder för en ordning som innebär att fackutskotten mycket tidigt både initierar och informeras om förslag, och även kommer till kammaren med förslag om att riksdagen skall uttala sig i olika riktningar för regeringens principiellt sett långsiktiga handlande.

Här finns alltså såväl utskotten som plenum och kontrollmakten, kanske med tonvikt på kontrollmakten i framtiden. Att lagstiftningsmakten minskar innebär ju inte att parlamentets makt försvinner i ett svart hål.

Anf. 15 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Det ligger en hel del också i den synpunkten. Men faktum är att vi så att säga har avskaffat delar av riksdagens lagstiftningsmakt, eftersom EU beslutar om lagar, dvs. om förordningar, som oavsett vilka lagbeslut vi har fattat i riksdagen gäller över dessa. Därmed är riksdagens lagstiftningsmakt visavi EU-rätten satt på undantag.

I och med EU-medlemskapet har vi minskat denna lagstiftningsmakt, men vi har ännu inte funnit effektiva medel för att öka riksdagens kontrollmakt över den lagstiftning som nu regeringen är en del av i stället. Detta gör ju att det blir ett problem; EU gröper ur det parlamentariska systemet – eller har åtminstone gjort det hittills.

Anf. 16 BJÖRN VON SYDOW (s) replik

Herr talman! Från vårt partis sida – och jag skulle tro att det gäller de flesta andra partier – är vi beredda att på alla upptänkliga sätt skärpa kontrollmakten och även riksdagens förmåga att initiera ärenden in i EU-processen. Vi är i konstitutionsutskottet överens om att det skall göras en utvärdering när året är slut. Även talmanskonferensen arbetar med den inriktningen. Då bör det bara en vägledande inriktning att det är ett statsrättsligt faktum att normgivningsmakten, lagstiftningsmakten, utövas inom EU:s ministerråd, men parlamentarismen får då finna andra former på svensk botten, så att det inte blir en minskning vare sig i riksdagens eller i demokratins verkningskrets.

Herr talman! Björn von Sydow sade att ståndpunkterna nu successivt formas inför regeringskonferensen och att det behövs en fortsatt diskussion. Samtidigt sade han att man också behöver se en helhet. Jag tror att det är väldigt viktigt att man just kan presentera en helhet, så att man förstår de olika delarna. Jag tror inte att det är bra att partierna presenterar sina ståndpunkter styckevis och delat, utan att det kommer in i ett totalt sammanhang.

Vi har i Folkpartiet presenterat våra ståndpunkter och kommer att driva dem. Min fråga till Björn von Sydow är: När kommer det socialdemokratiska partiet att presentera sin helhet, så att det inte bara blir delarna?

Jag uppskattar dock mycket att Björn von Sydow själv gör vissa preciseringar om sin egen ståndpunkt. Det är naturligtvis väldigt viktigt, och vi har nu i vårt betänkande lagt grunden för att riksdagen skall få mer att säga till om och också kunna fatta beslut.

Men det är också viktigt att den parlamentariska situationen i Europaparlamentet blir bättre. Vi har i vår reservation presenterat våra tankar för framtiden, nämligen att lagstiftningsmakten bör föras över till parlamentet, där det skall finnas två kammare. Ministerrådet bildar då en kammare och är staternas/regeringarnas forum, och de direktvalda parlamentarikerna bildar den andra kammaren, med vidgade funktioner framför allt när det gäller kontrollmakten. Det är ett sammanhängande system som vi har presenterat och som uppenbarligen inte vinner särskilt stort gehör här i kammaren. Men vi har talat om vad vi vill.

Herr talman! På den sista punkten och när det gäller det som finns i Folkpartiets reservation vill jag fästa uppmärksamheten på att det inte gärna går att uttala sig för ökad makt för Europaparlamentet och för ett tvåkammerssystem, om man inte har klart för sig vilken representationsprincip som skall förekomma i de två kamrarna. Alla moderna fungerande förbundssystem har i allmänhet en tydlighet på den punkten; en direkt proportionell representation i den ena institutionen och en staternas representation i den andra. Man kan inte seriöst diskutera och inta en position, som Folkpartiet synes göra, om man inte är helt klar över vad man menar i den grundläggande representationsfrågan. Det är det som jag har försökt fästa kammarens uppmärksamhet på i mitt anförande i dag.

Slutligen vill jag svara på Birgit Friggebos fråga om när socialdemokratin kommer att precisera sig. Det kommer att ske dels i ett valmanifest, som såvitt jag förstår kommer att tas fram i augusti och som kommer att ange vissa riktlinjer både för regeringskonferensen och för våra socialdemokratiska ambitioner i EU:s arbete i övrigt, dels inför regeringskonferensen i det att den socialdemokratiska regeringen kommer till riksdagen med förslag om svenska hållningar eller ståndpunkter. Jag föreställer mig att det kommer att ske under hösten.

Anf. 19 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Herr talman! Vi har i våra förslag preciserat hur kamrarna bör se ut. Den ena kammaren består av ministrarna, dvs. det som i dag är ministerrådet. I dag är ministerrådet lagstiftande, och alla är mycket kritiska mot att det sker i slutna rum och att det inte är någon öppenhet. Om det kommer in i en parlamentarisk kammare blir det ett mycket mera formaliserat och öppet beslutsfattande. Där skall staterna vara representerade. Den andra kammaren är parlamentet, där det finns direktvalda personer, och kan då lita mer till befolkningsunderlaget. Självklart kan man införa detta system med nuvarande representationsregler – de behöver inte ändras, men det kan alltid diskuteras. Dessutom är EU-parlamentet naturligtvis inte en förbundsstat.

Björn von Sydow säger nu att regeringspartiet skall presentera sina ståndpunkter i augusti månad, inför ett val som skall ske i september. I Folkpartiet hade vi klart för oss mycket tidigt, redan vid folkomröstningen, vad vi ville med det framtida EU. Som vi alla vet tar det oerhört lång tid att få genomslag för olika uppfattningar. Är det verkligen särskilt öppet och demokratiskt att så sent precisera vad man vill med det framtida EU?

Anf. 20 BJÖRN VON SYDOW (s)

Herr talman! Birgit Friggebo undviker nu att säga någonting om det som står på dagordningen, nämligen röstviktning i ministerrådet. Röstviktning, eller det som har framförts från tyska debattörer om dubbla majoriteter, dvs. staternas röstetal samt ett hänsynstagande till befolkningsomfattningen för att åstadkomma majoritetsbeslut eller kvalificerad majoritetsbeslut, är det som är kärnpunkten. Man kan inte nöja sig med att bara proklamera att det skall råda öppenhet. Det är mycket bra i ministerrådet – det är en stor och viktig sak. Men kärnpunkten när man tar ställning till maktrelationer mellan EU-parlamentet och ministerrådet är ju röstregler, majoritetsbildningsregler. Där har inte Folkpartiet eller Folkpartiets reservation varit klagörande, såvitt jag förstår.

Anf. 21 PETER ERIKSSON (mp)

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Birgit Friggebo med anledning av det hon sade sist.

Folkpartiet – jämte kds – är kanske det parti i Sveriges riksdag som vill gå längst i federalistisk riktning och satsa allra mest på mer överstatlighet och på att stärka det europeiska parlamentet på regeringarnas och de enskilda ländernas bekostnad. Anser Birgit Friggebo och Folkpartiet att det här kan göras utan någon ny folkomröstning? Eller anser Folkpartiet att det krävs en ny folkomröstning efter regeringskonferensen 1996? Det är något som jag skulle vilja veta.

Anf. 22 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Herr talman! Det är riktigt att vi vill ge ett större inflytande för EU när det gäller s.k. gränsöverskridande frågor, där parlamentets makt också bör öka. Däremot delar vi något av den uppfattning som Peter

Eriksson framförde, nämligen att man bör skala bort en del av de detaljfrågor som EU sysslar med. De skall gå tillbaka till de nationella parlamenten. Vi har pekat på några sådana frågor. Man kan tänka sig turismpolitik, kulturpolitik, att det skall finnas kvoteringsbestämmelser för vad som skall sändas i TV och en rad sådana frågor, för att ytterligare göra subsidiaritetsprincipen funktionell.

När det sedan gäller frågan om folkomröstning har vi inte tagit ställning. Det beror också litet grand på vad förhandlingarna faktiskt leder fram till. Man bör alltså följa den frågan och ta ställning i takt med att förhandlingsresultatet växer fram.

Anf. 23 PETER ERIKSSON (mp)

Herr talman! Menar Birgit Friggebo att Folkpartiet är berett att stödja kravet på en folkomröstning efter regeringskonferensen 1996 om den leder till viktiga förändringar i de grundläggande fördrag som håller samman EU? Det tycker jag i så fall är väldigt positivt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 11 §.)

5 § Anslag till Europainformation m.m.

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU36

Anslag till Europainformation m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 11 §.)

6 § Godkännande av ett beslut av EU-rådet angående Gemenskapens egna medel

Föredrogs

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU25

Godkännande av ett beslut av EU-rådet angående Gemenskapens egna medel (prop. 1994/95:210)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 11 §.)

Prot. 1994/95:115
7 juni

EU:s institutioner m.m

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU21
Sveriges anslutning till Europeiska atomenergigemenskapen, m.m.
(prop. 1994/95:118 och skr. 1994/95:116)

Anf. 24 MIKAEL ODENBERG (m)

Herr talman! Hösten 1994 gav svenska folket besked om att Sverige framgent skulle delta i det nära ekonomiska och politiska samarbetet med demokratierna i Västeuropa. Vi beslöt då i folkomröstningen att Sverige skulle söka inträde i Europeiska unionen.

Ett av de fördrag som ligger till grund för framväxten av Europeiska unionen är fördraget om upprättande av Europeiska atomenergigemenskapen, Euratom, och dagens ärende handlar om vilken svensk följdlagstiftning som eventuellt bör tillkomma som en följd av Sveriges anslutning till Euratom.

Nu är Euratomfördraget i stora delar obsolet, dvs. det är på vanlig svenska inte längre aktuellt och tillämpas i stora delar inte. Fördragets betydelse för EU:s politik och förhållningssätt är mycket begränsat. Man skulle kunna säga att Euratomfördraget mest har använts för inhemsk konsumtion, inte minst här i Sverige, då Euratomfördraget var det som nej-sidan i folkomröstningen använde när man försökte skrämma svenska folket att tro att Sverige vid ett inträde i EU skulle bli något slags sopstation för utländskt kärnavfall.

Det är därför bra att regeringen nu i sin proposition och riksdagen litet senare i dag slår fast att det svenska förbudet mot slutförvaring av utländskt kärnavfall i Sverige inte står i strid med Euratomfördraget och att det förbudet kommer att upprätthållas.

Regeringen föreslår också att förbudet mot slutförvaring av utländskt kärnavfall i Sverige skall utvidgas till att också gälla mellanlagring av utländskt kärnkraftsavfall. Det är ett förslag till förbud som får stöd från moderat håll. Detsamma gäller de förslag om införande av vissa nya restriktioner för utförsel av kärnkraftsavfall som också föreslås av regeringen som en följd av Sveriges anslutning till Euratomfördraget.

Det fördraget gäller ju väsentligen försörjningsfrågor, och även på den punkten har regeringen framlagt vissa förslag till ny lagstiftning. Där har vi i betänkandet från näringsutskottet redovisat vissa invändningar. De är närmast av lagteknisk karaktär; det låter ju väldigt torrt och tråkigt.

Kärntekniklagen är väsentligen en säkerhetslag, och när regeringen nu i kärntekniklagen, som alltså är eller bör vara en säkerhetslag, vill införa regler som har med försörjningsfrågorna att göra tycker vi att det är olämpligt. Vi reagerar mot det precis på samma sätt som vi tidigare har reagerat mot exempelvis det många gånger här i kammaren diskuterade tankeförbudet, nämligen den bestämmelse i kärntekniklagen som förbjuder arbete med utveckling eller projektering av nya kärnkraftsre-

aktorer. Man kan ha olika uppfattningar i sakfrågan, men vi tycker att det är olämpligt att i en säkerhetslag införa bestämmelser som inte har med säkerhet att göra utan snarare är något slags politisk markering av viljan att avveckla den svenska kärnkraften på sikt.

På motsvarande sätt tycker vi att det är olämpligt att man nu för in regler som har att göra med försörjningsfrågor när det gäller kärnbränslet i en lagstiftning som uteslutande borde handla om säkerhetsfrågor.

Till yttermera visso är detta såvitt vi kan bedöma onödigt, av det enkla skälet att Euratomfördraget är av överstatlig karaktär. De bestämmelser som där finns i det här avseendet är tillämpliga i Sverige även utan att vi för in nya bestämmelser på den punkten i kärntekniklagen.

På en punkt har propositionen inneburit ett klagörande. I den lagrådsremiss som regeringen lämnade kunde man när det gällde de här ändringarna i kärntekniklagen få intrycket att ett svenskt driftstillstånd skulle kunna återkallas, i varje fall i teorin, om en reaktorägare överträtt försörjningsreglerna som följer av Euratomfördraget. Det slås nu fast i specialmotiveringen i regeringens proposition att så inte är fallet, och det tycker vi är bra. Men den grundläggande kritiken mot den lagtekniska utformning som regeringen har föreslagit kvarstår. Mot den bakgrunden ber jag att få yrka bifall till den reservation av Chris Heister m.fl. som i handlingarna har nr 5. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 25 KERSTIN WARNERBRING (c)

Herr talman! Efter Sveriges anslutning till EU gäller ju Europeiska atomenergigemenskapen, alltså Euratom, också oss. Av den anledningen behandlas nu i näringsutskottets betänkande nr 21, precis som Mikael Odenberg sade, förslag till förändringar i kärntekniklagen och i strålskyddslagen.

Euratom är en av de tre ursprungliga europeiska gemenskaperna; Euratomfördraget undertecknades precis som Romfördraget år 1957. Fördragets ursprungliga uppgift var att skapa förutsättningar för en snabb organisation och tillväxt av kärnkraften och på så sätt bidra till en höjning av levnadsstandarden i medlemsstaterna.

Det finns anledning att misstänka att fördraget med sina snart 40 år på nacken har mist sin aktualitet. Det har det också. Förhållandena är helt andra i dag än när fördraget undertecknades. Behovet av forskning kring kärnkraften är ett annat, synen på kärnkraften som energikälla är en annan, och behovet att centralt fördela urantillgångarna finns inte, då det i dag finns ett stort överskott på marknaden.

Fördraget är alltså högst otidsenligt och föråldrat, vilket också EU-parlamentets kommitté för forskning, teknologisk utveckling och energi har kommit underfund med. Kommittén har tagit fram ett förslag om en översyn av Euratomfördraget, och översynen skall utmynna i en s.k. opinion som skall föreslå att de delar av fördraget som fortfarande är aktuella skall få bilda ett särskilt kapitel om energi i Maastrichtfördraget. Meningen är med andra ord att Euratomfördraget skall bli föremål för behandling på 1996 års regeringskonferens.

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Sveriges anslutning
till Europeiska atom-
energigemenskapen,
m.m.*

I en centermotion begär vi att Sverige aktivt skall verka för att det föråldrade Euratomfördraget skall avvecklas. De få uppgifter det har kvar, t.ex. att övervaka strålskyddsarbetet och kärnsäkerheten, bör i stället överlåtas till andra organ – internationellt eller, enligt subsidiaritetsprincipen, nationellt. IAEA har ju redan i dag ett övergripande ansvar för kärnsäkerhetsfrågorna. Det finns ingen som helst anledning till att de frågorna skall ligga på dubbla organisationer.

Motionen avstyrks av utskottet med hänvisning till pågående diskussioner inom EU. Men, herr talman, ett bifall till motionen innebär ju att Sverige går före och på ett verksamt sätt puffar för den ordning som redan nu förbereds i EU. Det kan naturligtvis inte vara något annat än positivt. Av den anledningen, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Jag står självfallet också fortfarande bakom reservation 2, men för tids vinnande avstår jag från att yrka bifall. Men nog borde det väl ändå vara naturligt att Sverige i EU aktivt verkar för att EU:s energipolitik utformas så att den överensstämmer med Sveriges linje.

Herr talman! Jag vill också helt kort beröra en flerpartimotion som handlar om uranbrytning.

Sedan en tid tillbaka överöses man av någon anledning av färglada broschyrer som berättar om kärnkraftens förträfflighet. Tack vare den har Sverige bland de lägsta elpriserna i världen, och den är ju så säker, så ren och så miljövänlig. Befolkningen i Krasnokamensk i östra Sibirien skulle nog inte hålla med om det.

Krasnokamensk är ett samhälle präglad av förstörd hälsa och förstörd miljö. Det är där man bryter uran, bl.a. till de svenska kärnkraftverken. Där överskrider cancerfrekvensen den normala i Ryssland med 200–300 %. I bostadshus har radonhalter uppmätts som är tio gånger högre än gränsvärdet i Ryssland och i Sverige. Nästan vartannat barn i Krasnokamensk föds med någon sjukdom.

Detta står det ingenting om i kärnkraftsindustrins glättiga broschyrer. Det är inte konstigt att elpriserna i Sverige är så låga när befolkningen i uranbrytningsområdena får betala de externa kostnaderna i form av försämrad hälsa och livsmiljö.

Det första som bör krävas är ursprungsmärkning, dvs. att importören av uran skall redovisa varifrån råvaran kommer. Uranimportens externa kostnader bör självfallet täckas av kärnkraftsindustrin. Det är vår moraliska skyldighet att ta ansvar för de skador vi orsakat, där uran till svensk kärnkraft brutits.

Därför, herr talman, ställer jag mig självfallet bakom reservation nr 8, men för tids vinnande avstår jag från att yrka bifall.

Anf. 26 MAGGI MIKAELSSON (v)

Herr talman! Vänsterpartiet har tre reservationer i betänkandet, två tillsammans med Miljöpartiet och Centern och en tillsammans med Centern och kds.

Den första handlar om just avvecklingen av Euratom. Där råder också, som tidigare har framgått av debatten här, en bred samsyn om att fördraget är föråldrat och att det borde slopas. Det finns diskussioner

om det i EU. Jag menar att texten i betänkandet är alldeles för svagt skriven. Det borde vara en styrka i att riksdagen uttalar att Sverige aktivt skall verka för att Euratom slopas.

Nu skriver utskottsmajoriteten: "Det är en självklarhet att Sverige aktivt skall delta i de överväganden och diskussioner som pågår inom EU i den nu aktuella frågan". Men detta säger ju faktiskt ingenting alls om vilken linje Sverige skall ha. Det är en till intet förpliktigande fras. Man skulle kunna hänvisa till föregående debatt, där Björn von Sydow apropå offentligheten i EU sade att det viktiga är vilken princip som skall vara grundläggande. Detsamma gäller ju här. Därför vill jag fråga Lars G Linder om det är majoritetens uppfattning att det vore bra att slopa Euratom eller inte. Om det vore bra, borde man ju faktiskt stödja reservationen och tala om att man skall driva den linjen.

Den andra reservationen handlar om hur Sverige skall arbeta inom EU på energiområdet i stort. Det handlar då om vikten att utveckla kärnkraften och att ta fram alternativ till kärnkraft och andra fossilberoende energisystem, för det är ju faktiskt inte fråga om ifall vi skall utveckla kärnkraften eller inte. Det är fråga om hur snabbt det kan ske och på vilket sätt. Vi känner till riskerna både på kort och på lång sikt. Vi menar också, som vi skriver i reservationen, att ansvarsområdena borde övergå till en mer nationell nivå.

En mening som jag reagerade litet på när jag läste betänkandet gäller slutförvaring genom deponering i djupförvar. Det är ju en ifrågasatt metod. Nu funderar jag litet grand över hur man skall tolka utskottets skrivning, att detta är en av de tre metoder som finns. Betyder det att det är en godkänd och accepterad metod och att riksdagsmajoriteten med detta beslut tar ställning till vilken typ av slutförvaring vi skall ha för kärnkraftsavfall? Det skulle vara bra att få ett klarläggande i det avseendet.

Ett annat problemområde som inte nämns alls men som faktiskt är viktigt är de hundratals kärnkraftsreaktorer som finns på Kolahalvön. Där borde faktiskt det internationella samfundet ta ett större ansvar än vad man gör i dag för att inte frågan skall komma på avvägar. Det skulle vara intressant att få en kommentar till frågan om man inte borde kunna driva detta inom ramen för EU:s diskussioner om energisystemen och också inom ramen för ett omändrat Euratom och ett eventuellt nytt kapital i Maastrichtfördraget, i vilket skulle ingå det som handlar om ett konkret hot i vårt absoluta närområde.

Den tredje reservationen, slutligen, handlar om förutsättningarna för kärnkraft, nämligen uranimporten. Jag tycker att Kerstin Warnerbring beskrev väldigt bra de konsekvenser som vår kärnkraft i Sverige har på andra ställen på jorden. Vi framställer kärnkraft som bidrar till att vi har låga energipriser. Framför blir det ett stort energislöseri, trots att vi är fullt medvetna om att villkoren för dem som arbetar med uranbrytning är minst sagt miserabla.

Detta har ju, som också redovisas i betänkandet, tagits upp i frågedebatter i kammaren. Det verkar ju som om det är en klar linje från regeringen att detta inte är ett acceptabelt förhållande. Därför tycker jag återigen att ett uttalande från riksdagen borde visa vilken vikt vi tillmä-

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Sveriges anslutning
till Europeiska atom-
energigemenskapen,
m.m.*

ter detta samt också vara en klar indikation om hur vi ser på kärnkraften i hela kretsloppet och i hela systemet. Det är beklagligt att inte majoriteten vill acceptera reservationen.

Eftersom Kerstin Warnerbring inte yrkade bifall till denna reservation, ber jag härmed att få yrka bifall till reservation nr 8.

Anf. 27 EVA GOËS (mp)

Herr talman! I dag skall vi i riksdagen behandla frågan om lagstiftning för atomenergi och kärnsäkerhet samt frågor rörande uranbrytning, kärnbränsle, kärnavfall m.m., alltså anslutningen till Euratom. Det är ett mycket viktigt betänkande, som handlar om Sveriges förhållande till EU och vår eventuella fortsatta chans att ha hårda nationella lagar om kärnteknik, från uranbrytning till kärnavfall. Jag måste tyvärr säga att jag är djupt besviken över den lydelse detta betänkande har fått. Lagändringarna är helt klart anpassade till Euratom, och den nationella säkerheten och kravnivåerna är alldeles för lågt satta.

Herr talman! Brister det i kraven på kärnteknik och kärnsäkerhet, så brister det hela kedjan ut. Skärpan måste finnas på ett tidigt stadium. Om lagarna inte har skärpa, försvåras ingripanden från regering eller myndigheter. Jag, liksom de miljöjurister som jag har kontaktat, anser att propositionerna om lagändring med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska atomenergigemenskapen och konventionen om säkerhet brister i de punkter som jag kommer att räkna upp. Det är viktigt att dessa punkter nedtecknas och förs till riksdagens protokoll. Ingen skall efteråt kunna komma och säga: Jag visste inte vad jag gjorde.

Jag vill emellertid börja med en kort historik om Euratom. Euratom är en av de fyra grundfördragen. Euratom bildades 1957. Artikel 1 i Euratom säger att man skall "skapa nödvändiga förutsättningar för snabb etablering och tillväxt av kärnkraftsindustrier". Artikel 2 säger att man skall "försäkra att alla kärnkraftsanvändare i EU får regelbunden och rättvis försörjning med malm och kärnbränsle".

Vidare föreslås i artikel 86 att det klyvbara material, dvs. anrikat uran och plutonium, som framställs eller importeras av en medlemsstat tillhör Gemenskapen, dvs. EU. Euratom skall också säkerställa goda avsättningsmöjligheter för kärnkraft och fria kapitalrörelser för investeringar på kärnenergiområdet. Euratom förbjuder medlemsländerna att ha tullar eller importbegränsningar för uran, plutonium och andra ämnen som kan användas som kärnbränsle. Alla avtal om uranleveranser måste godkännas av EU:s uranförsörjningsbyrå. I EU uppkommer varje år ca 80 000 kubikmeter kärnavfall, varav 150 kubikmeter högaktivt avfall. Hittills finns inga slutförvaringsplatser för högaktivt avfall i EU.

Den svenska kärntekniklagen säger att utländskt kärnavfall inte skall slutförvaras i Sverige, men det finns en gummiparagraf som säger att undantag från förbudet får göras om det finns synnerliga skäl. Denna paragraf har nyligen använts, nämligen i början av detta år då SKI bedömde Studsviks ansökan om slutförvaring av utländskt kärnavfall som realistisk. Tyvärr finns det ingen realistisk tolkning om inte lagen

är knivskarp. Studsviks verksamhet har blivit kommersialiserad. Var går då den ekonomiska gränsen - det ekonomiska intresset?

Herr talman! Svenska miljöjurister har kommit med påpekanden och krav på åtgärder för att garantera att Sverige får en lagstiftning som behövs för att stå emot det tryck som EU kan komma att utöva på oss som medlemsland. Man säger att § 5a i Kärntekniklagen obönhörligen skall ändras till att motsvara ett absolut förbud mot införande av utländskt kärnavfall.

Det är helt obegripligt för mig att Miljöpartiet som enda parti i riksdagen kräver ett totalförbud mot slutförvaring. Ni som vill stödja det kan rösta på reservation 4.

Man säger vidare att det i kärntekniklagen skall förankras att kärnkraften skall avvecklas.

Något som måste åtgärdas är

- att det föreligger bristande insyn via kärntekniklagen
- att den bristande insynen har kritiserats från ett flertal håll, bl.a.

Uppsala universitet

- att det föreligger en tydlig och helt oacceptabel inkonsekvens med övrig miljölagstiftning såsom t.ex. miljöskyddslagen

- att detta måste tillgodoses i lagens nya lydelse

- att reglerna för miljökonsekvensbeskrivning måste precieras med hänsyn till att de ej faller under lagen om hushållning med naturresurserns tillämpningsområde

- att kärntekniklagens kravregler måste komma upp i åtminstone samma nivå som tillåtlighetsreglerna § 4-7 i miljöskyddslagen

Detta innebär alltså att lokaliseringsprövning skall göras utifrån bästa tänkbara - inte enbart lämplig - plats. Jag tänker på exempelvis Malå och Storuman.

Herr talman! Som svar på proposition nr 116 om kärnsäkerhet påpekar miljöjuristerna under rubriken Olycka

- att det är oklart vad som i konventionen avses med olycka
- att begreppet används i svensk rätt i atomansvarighetslagen. Där avses händelse eller en serie händelser med samma ursprung

- att denna definition är hårt kritiserad eftersom det inte står klart hur naturliga förändringar under lång tid, i exempelvis berggrunden beaktas i sammanhanget

- att det med hänsyn till att begreppet olycka i svensk rätt har ifrågasatts är angeläget att söka eftersträva en klarare skrivning än vad konventionen erbjuder.

Det handlar ju inte om en lackeringsverkstad där man sätter upp hårda kravregler som skall uppfyllas på tio år. Här handlar det om hundratusentals år. Det kan hända mycket i berggrunden. Den metod som Maggi Mikaelsson nämnde är ju inte ens godkänd. Man har inte satt upp kriterierna och man vet inte vad man letar efter i Malå och Storuman.

Om beslutsunderlaget säger man

- att kravnivån på det beslutsunderlag som skall finnas inför ett tillstånd till kärnenergianläggningar är alltför låg

- att formuleringen i artikel 19 endast utgörs av en svepande förklaring om att det bör finnas en säkerhetsanalys

- att det i artikel 19 ej uppställs några egentliga krav på säkerhetsanalysens kvalitet

- att det står formulerat att det första tillståndet att driva en kärnenergianläggning grundas på en lämplig säkerhetsanalys. Vad avses med lämplig?

- att kravnivån lämplig kan jämföras med lämpligaste eller bästa ur strålskyddssynpunkt

- att begreppet lämplig skapar utrymme för riskfyllda avvägningar av behov och kvalitet. Man kan missbruka ordet lämplig och tolka det som fan tolkar bibeln.

- att subjektiva värderingar utifrån tillståndssökandenas ekonomiska förmåga eller nationella avvikande utformningar svårigen kan hindras med den nuvarande skrivningen

- att det är helt oacceptabelt att nationella bristfälliga säkerhetsanalyser kan komma att betraktas lämpliga trots att de i belysning av internationella kunskaper inom området håller för låg kvalitet

- att artikel 19 helt enkelt måste höja sin kravnivå.

- att säkerhetsanalysens centrala roll föranleder att kravnivån inte får vara annan än den högsta möjliga.

Under rubriken Godtagbart förfaringssätt skriver man

- att begreppet godtagna förfaringssätt i artikel 19 är ottydligt

- att det inte framgår vad som avses med att ett förfaringssätt är godtaget

- att tidsperspektivet inte har beaktats. Som jag sade tidigare handlar det inte om tio år utan om hundra tusentals år.

När det gäller sekretess har man påpekat

- att sekretessreglerna inte är förenliga med svensk rätt

- att det inte framgår var gänsen skall gå mellan skydd av uppgifter och allmänhetens insyn

- att Riokonferensen och Brundtlandkommissionen förklarar att det är mycket betydelsefullt att skapa former för öppna beslutsprocesser med bl.a. hänvisning till s.k. environmental impact assessment

- att detta inte står i förenlighet med konventionens slutna form.

Herr talman! Med dessa grava brister i beslutsunderlaget och dessa tydliga påpekanden från miljöjurister är det oförsvarligt att ta betänkandet i den form det har i dag. Jag kräver därför en översyn av kravreglerna. Alla riksdagsledamöter kan stödja mig, Miljöpartiet och miljöjuristerna i reservationerna 6 och 7.

Herr talman! Maggi Mikaelsson och Kerstin Warnerbring talade om uranimporten och Krasnokamensk. Inom Miljöpartiet har vi naturligtvis reagerat mycket starkt mot att Sverige importerar uran som tas fram under så vidriga förhållanden. Vi anser att konsekvenserna vid uranbrytning ekologiskt, ekonomiskt och hälsomässigt skall utredas och redovisas och att all import skall stoppas under tiden detta pågår. Giftet skall svenska staten bekosta och åtgärda de miljö- och hälsoproblem som vi orsakat i utlandet. Detta kan ske genom en hög

uranskatt. Dessutom skall en fullständig redovisning göras av var, hur och med vilka konsekvenser uranet till svenska kärnkraftverk utvinns.

Trots att näringsutskottet har fått en föredragning av Dima Litminov från Greenpeace som studerat och skrivit en rapport om de fruktansvärda förhållanden som råder i Krasnokamensk, fortsätter importen därifrån. Utskottet har inte ändrat sin skrivning i betänkandet efter detta. Det tycker jag är oroväckande. Var finns inlevelseförmågan?

Efter att ha följt debatterna i kammaren om Krasnokamensk kan jag bara beklaga nivån på dessa. Vad har kommit ut av dem? En delegation från SSI åker dit; inte en blandad expertgrupp med oberoende experter och berörda politiker som tar beslut i frågan åker dit och ser med egna ögon.

Jag anser t.ex. att näringsutskottets grupp, där jag själv ingår, som reser till Ryssland, borde besöka Krasnokamensk. Andra som kunde komma i fråga är miljögrupper och miljöjurister, exempelvis Staffan Westerlund eller andra som är kunniga i miljö rätt. Jag nämner Krasnokamensk i reservation 9. Vi går där mycket hårdare fram än andra partier.

Vi har också en reservation mot att låta medel gå ur EU:s fonder till kärnkraftbyggen i öst. Här låtsas man att det gäller kärnsäkerhet, men jag har svart på vitt att kärnkraft byts ut mot kärnkraft. Vi i Miljöpartiet anser att dessa fonder bör stoppas eller blockeras om de används i detta syfte. Vi har en annan syn på vad Europa behöver för energipolitik. Den beskriver vi i reservation 2. Det är energieffektivitet, hushållning, totalt annat innehåll där man satsar på förnybara energislag, skydd av naturresurser osv. Det skall gälla Öst-, Central-, Nord- och Sydeuropa. Där är vi överens med flera partier.

Statsrådet Pierre Schori har i denna kammare och i en skrivelse till mig påpekat att tre kärnreaktorer i öst skall ersättas av fyra fem moderna kärnreaktorer. Han har på en direkt fråga erkänt att alternativ energi i EU för länderna i öst är – kärnkraft!

Vi i Miljöpartiet vill ha en global kärnkraftsavveckling, global nedrustning av kärnvapen. Kärnkraft och kärnvapen är siamesiska tvillingar.

Sverige borde gå i bräsch för avveckling. I dag är vi tyvärr det kärnkrafttätaste landet per capita.

Med mitt inlägg i dag har jag försökt visa att vi måste skärpa våra lagar, göra oss tydliga om vi menar allvar med kärnkraftsavveckling. Ingen har ännu löst kärnavfallsfrågan. Varje dag som vi producerar ytterligare kärnavfall till det som redan finns på denna planet anser jag därför vara kriminellt. Ingen kan komma efteråt och säga att vi inte visste vad vi gjorde. Alla vet vi vad vi gör, eller hur?

Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 4, 6, 7 och 9.

Anf. 28 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Det är två frågor som jag vill ta upp i samband med detta betänkande. Den första handlar om uranbrytningen. Den har redan berörts i debatten. Vid ett par tillfällen har jag själv ställt frågor här i kammaren, vilket ändå bidragit till att situationen har uppmärksamats.

Det är bra att miljöminister Anna Lindh har reagerat och agerat. Det redovisas rätt utförligt i betänkandet. Ändå efterlyser jag i dag mer av resultat från såväl regeringens sida som de svenska kraftföretagens sida som importerar uran.

Det var i december förra året, alltså för ett halvår sedan, som jag första gången tog upp frågan med Anna Lindh. Då gav hon beskedet att man skulle se på detta från Miljödepartementets sida, och hon har i början av året redovisat vad som har hänt. Men jag vill fråga i dag om vad som egentligen hänt konkret. Har SSI genomfört sin resa till Krasnokamensk? Vad sägs i så fall i den rapport som skulle lämnas från Miljödepartementet i maj?

Vidare måste jag fråga Lars Linder: Varför kunde inte utskottet ställa sig bakom de krav som vi för fram från fyra partier i en gemensam motion? Det är faktiskt rimliga krav mot bakgrund av de missförhållanden som har uppdragats i Krasnokamensk och som näringsutskottet genom information från Greenpeace är mycket väl medvetet om. Det är inga omöjliga krav som framfördes i motionen. Det handlar om att de som importerar uran skall åläggas att öppet redovisa var och under vilka former råvaran har utvunnits och hanterats. Jag förstår inte riktigt varför man inte kan ställa detta som krav. Det är rätt så enkelt. Nu har i och för sig kraftföretagen sagt att de skall se över det här och försöka följa internationella riktlinjer. Men det finns inga klara bindande konventioner eller något sådant på det här området. Det är mot bakgrund av det som jag tycker att det är rimliga krav och som jag tycker att utskottet borde ha kunnat ställa sig bakom – och även andra. Det handlar om att få en uppfattning om kärnbränslets externa kostnader. I dag kan vi egentligen inte ställa några som helst krav på svenska kraftföretag att väga in sådant här i bedömningen. Det handlar också om ett avvecklingsperspektiv. När vi beräknar vad kärnkraften egentligen kostar kan vi inte räkna in just detta. Där är det också angeläget att få ett underlag. Jag vill fråga varför utskottet inte tyckt det.

Jag tvingas i stället yrka bifall till reservation 8 där dessa frågor tas upp.

Den andra fråga som jag ville ta upp handlar om Euratom och gemensam energipolitik i EU. Jag förde en debatt här i kammaren för en vecka sedan med energiministern om denna fråga och om regeringens hållning till ett nytt energifördrag inom EU. Då sade energiministern att regeringen deltog i arbetet men att man inte bestämt sig för någon hållning, om energipolitiken skall bli en gemensam EU-politik. Min fråga till socialdemokraterna är då hur man tänker sig fullfölja det program som de nordiska socialdemokraterna står bakom om en ny energipolitik för Central- och Östeuropa, baserad på miljövänliga och förnybara energikällor, samtidigt som användningen måste bli mer effektiv. Man slutar programmet med att säga att det är en energipolitik som övriga Europa måste anamma. Hur skall det ske utan en gemensam hållning? Jag tycker alltså att ni redan i och för sig har tagit ställning i och med det nordiska programmet. Varför tveka när vi går in i konkreta samtal om en gemensam energipolitik i EU att ha den hållningen också i det sammanhanget?

Jag skulle vilja rikta en liten fråga till reservanterna med anledning av reservation 2. Hur får man det att gå ihop när man å ena sidan säger att vi skall ha en gemensam energipolitik, som står i överensstämmelse med den svenska, och å andra sidan säger att Euratomfördragets ansvarsområden överlämnas till nationell nivå? Man måste ändå bestämma sig för vilket ben man skall stå på. Regeringen har inte bestämt sig. Reservanterna vet inte vilket ben de skall stå på. Jag tycker att vi måste ha en klar linje och en klar uppfattning i diskussionerna i EU. Man måste ändå konstatera att reservation 1 i det här sammanhanget är att slå in öppna dörrar, för debatten pågår ju definitivt. Det är därför vi från vår sida inte har en reservation på denna punkt.

Eva Goës nämnde miljöjuristerna. Hon säger att Miljöpartiet går hårdare fram än övriga partier. Jag har tidigare i energidebatter sagt att Miljöpartiet på grund av sina krav att kärnkraften skall avvecklas på tre år har ställt sig offside i den energipolitiska debatten och inte är med och påverkar. Det beklagar jag. Det uppfattas som litet orealistiskt. I reservationen om uranbrytningen säger man att det skall vara ett omedelbart förbud mot all import av uran. Det är ytterligare ett sätt att ställa sig litet offside i debatten, t.o.m. utanför spelplan. Det beklagar jag. Jag tycker att man från Miljöpartiets sida alltmör fjärrmar sig från möjligheten att påverka den svenska energipolitiken. Jag hoppas att arbetet i Energikommissionen verkligen leder till att vi får en avveckling av svensk kärnkraft.

Anf. 29 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Om ingen ställer hårda krav så har man redan anpassat sig halva vägen när man börjar förhandla. Sedan anpassar man sig 25 % till, och till slut ligger man platt.

Det är inget realistiskt alternativ att köra med kärnkraft över huvud taget. Det realistiska är att stoppa nu. Det handlar helt enkelt om att man har startat någonting som man inte insett konsekvenserna av. Varje dag produceras mer och mer plutonium som man kan göra atombomber av.

Jag har varit i Hiroshima och läst det höga potentater har skrivit om att detta inte får upprepas. Samtidigt vet vi att plutonium är på avvägar hela tiden i denna värld. Vem som helst kan komma över det och missbruka det. Jag har varit i Kiev och träffat mödrarna till Tjernobylys barn. De lider inte av radiofobi. De är sjuka. De har sköldkörtelcancer, leukemi och andra sjukdomar, och de har inga läkemedel.

Jag tycker att det enda realistiska är att vara stenhård när det gäller kärnkraft och kärnvapen. Det finns inga mellanting. Det är realistiskt.

Anf. 30 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! När det gäller målsättningen att vi skall avveckla kärnkraften föreligger ingen skillnad mellan Miljöpartiets uppfattning och kristdemokraternas. Tvärtom har vi för vår del slagits mot kärnkraften och försökt redovisa hur man skall kunna avveckla den ända sedan början av 1970-talet. Miljöpartiet, som bildades i början av 1980-talet, har haft samma mål.

Sedan skiljer sig kanske arbetsmetoderna åt. Vi kan måla upp vilka skräckbilder som helst av vad som kan hända med kärnkraftsdrift, men för den skull får vi inte ställa oss utanför möjligheten att påverka. Verkligheten är hemsk och fruktansvärd, men vi kan inte låta oss nöja med det och säga att det här är hemskt, så låt oss förbjuda allt på en gång. Det går ju inte, herr talman. Man måste redovisa en konkret handlingslinje för hur detta skall gå till. Det är på det sättet vi kan påverka praktiskt, och få förändringar till stånd.

När det gäller uranimporten beklagar jag att näringsutskottet inte följde fyrpartimotionens linje, för det var rimliga krav som framfördes där. Jag tror ändå att det är på det sättet vi kan påverka och försöka styra bort från kärnkraftssamhället. Men att ställa orealistiska och omöjliga krav gör att man ställer sig offside eller till och med utanför spelplanen.

Anf. 31 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Anser Dan Ericsson att det är orealistiskt att vi startar vindkraftföreningar runt om i Sverige? Är det orealistiskt att vi har startat Wellgasprojektet i Härnösand till 400-årsjubileet? Där har vi kört bil på vätgasdrift och haft en vindsnurra som har servat med vätgas. Vätgas ger bara vattenånga. Är det orealistiskt att jobba internationellt med dessa projekt, som Olof Tegström, miljöpartist, gör, t.ex. inom Världsbanken och inom FN, när det gäller att satsa på solenergi, vind, biogas och förnybara energislag. Är det orealistiskt?

Vi pekar på möjligheterna. Just i dag vill jag också peka på att lagtexten är mycket dålig. Den duger inte. Det är därför jag har gått in på den.

År 1986, efter Tjernobyl, var alla villiga att stoppa kärnkraften momentant. T.o.m. statsministern sade att kärnkraften inte hörde hemma i ett civiliserat samhälle. Med andra ord lever vi i ett ociviliserat samhälle i dag. Kärnkraften är ju här, och den tycks ju höra hemma här. Fler och fler poppar upp av gubbarna som säger att vi skall fortsätta driva kärnkraften. Man hör LO. Man hör de här dinosaurierna som lever i det förgångna och backar in i framtiden. Är det inte dags att sätta hårt mot hårt mot detta som poppar upp hela tiden?

Där hoppas jag på kvinnorna, som har närmare till livet. Livet ligger nära kvinnor. Jag kan inte glömma ännu att vi har drabbats av Tjernobyl i Härnösand, där jag bor. Fisken innehåller 20 000 becquerell och älgarna har höga värden liksom rådjuren. Vi plockar inte svamp än. Vi har inte glömt. Det är andra som har glömt och som har satt på sig skygglappar.

Jag anser att det är realistiskt att stoppa kärnkraften momentant.

Anf. 32 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Jag har inte haft något negativt att säga om utveckling av alternativa energislag och förnybar energi. Tvärtom. Jag var den förste i vårt parti som var pådrivande för en sådan utveckling.

Men vi har ändå att hantera en praktisk verklighet, att hantera avfallsproblematiken. Vi kan inte bortse från att vi har detta kärnkraftsav-

fall, hur mycket vi än önskar att vi inte hade det. Det är ju det Miljöpartiet gör: Man blundar, man vill inte se den brutala verklighet som vi som politiker har att hantera. På något sätt måste vi hantera avfallet. Vi kan säga att vi i dag inte har någon lösning klar, men det måste ändå göras. Det är också där vi måste gå in i den politiska processen och försöka förändra, i stället för att bara ställa sig utanför och säga: Vad hemskt allting är.

Miljöpartiet vill att vi skall avveckla hälften av vår el på tre år. I Energikommissionen, där jag själv sitter, försöker vi hantera de beslut riksdagen redan har fattat om att vi skall avveckla kärnkraften till år 2010, att vi skall klara våra koldioxidmål, att vi skall klara att inte bygga ut älvar och ett antal andra krav.

Det är svårt nog i sig att klara det här, men att som Miljöpartiet framhärda och säga att det är på tre år detta skall ske, gör, herr talman, att Miljöpartiet ställer sig offside. Om man går ännu längre i sina krav, och kraven blir än mer orealistiska, ställer man sig utanför spelplanen. Det beklagar jag, för vi behöver – också Miljöpartiet – en konstruktiv debatt för att bli av med kärnkraften.

Anf. 33 LARS G LINDER (s)

Herr talman! I och med det svenska folkets beslut att Sverige skulle anslutas till EU kom bl.a. Euratomfördraget att bli gällande i riket. Detta fattade riksdagen beslut om i slutet av förra året i EU-anslutningsbeslutet.

Euratom, dvs. Europeiska atomenergigemenskapen, är en av de tre ursprungliga europeiska gemenskaperna. Fördraget undertecknades liksom Romfördraget 1957. Även om, och det har flera talare redan noterat, stora delar av Euratomfördraget är föråldrade, används andra delar fortfarande aktivt, och det finns skäl att göra en del justeringar i svensk lagstiftning.

År 1994 undertecknades en konvention vid Internationella atomenergiorganet, IAEA, om kärnsäkerhet. Sverige har aktivt arbetat för att få konventionen till stånd. Den behandlar säkerhetsfrågor vid landbaserade civila kärnkraftverk. Sammantaget har ett femtiotal stater undertecknat konventionen sedan september 1994.

Om dessa saker handlar näringsutskottets betänkande nr 21, och jag ber att få yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Herr talman! Euratoms centrala uppgift enligt fördraget från 1957 är att skapa de förutsättningar som behövs för en snabb organisation och tillväxt av kärnenergiindustrierna och därigenom bidra till en höjd levnadsstandard i medlemsstaterna och till utvecklingen av förbindelserna med övriga länder. Det fredsbevarande syftet, att ställa en potentiellt farlig verksamhet under gemensam kontroll, var naturligtvis mycket viktigt.

Vid 1950-talets slut var uran en bristvara, och därför var en av utgångspunkterna vid undertecknandet av Euratom att få en rättvis fördelning av det som fanns. Men, och det har också flera talare noterat, förhållandena är sedan länge mycket annorlunda. Därför har man ut-

vecklat en praxis som innebär att delar av fördraget inte används. Där-
emot används andra delar.

Man har från de hittillsvarande medlemmarna ännu så länge valt att
avstå från omförhandlingar av Euratomfördraget, och i stället arbetat
aktivt med de delar som används. En viktig sådan del är kontrollen av
att kärnmaterial inte används för andra ändamål än de är avsedda för,
s.k. Safeguards, och en gemensam basnivå för strålskydd.

Från svensk sida har vi under de fem månader Sverige har varit
medlem i EU fört fram uppfattningen att de initiativ som tagits de sena-
re åren kring förändringar av Euratom är principiellt riktiga. Det kan
alltså vara så att Euratom redan i samband med 1996 års regeringskon-
ferens kan komma att försvinna, herr talman.

Eftersom frågan om Euratoms justeringar och förändring redan
finns på EU:s dagordning finns det ingen anledning för riksdagen att så
här senkommet och i efterhand ta initiativ som säger att vi bör ta upp
frågan om förändringar av Euratom. Frågan är redan aktuell.

Mot den bakgrunden yrkar jag avslag på reservation 1, och för den
delen även på reservation 2, som i princip handlar om samma sak.

Miljöpartiet går i reservation 3 ännu längre, och vill dessutom i
synnerhet avveckla en särskild del av Euratomfördraget. Eftersom
frågan är under diskussion och debatt kan man inte i allmänhet kräva
avveckling och i synnerhet kräva särskild avveckling av en del av ett
fördrag.

Därför vill jag yrka avslag på reservation nr 3.

För att Sverige skall kunna genomföra Euroatomfördraget behövs
nationell lagstiftning inom några områden. Det handlar om strålskydd
och avfallstransporter, mellanlagring av utländskt och använt kärn-
bränsle och kärnavfall, försörjning med kärnbränsle samt säkerhetskon-
troll av klyvbart material.

Utskottet har en enig skrivning om de ändringar i strålskyddslagen
och kärntekniklagen som föreslås inom avsnittet Strålskydd och av-
fallstransporter. Förslaget innebär en skärpning av bestämmelserna
genom att det kommer att krävas tillstånd även för utförsel av radioak-
tivt avfall. Det tycker jag är en bra skärpning.

När det gäller förvaring och mellanlagring av utländskt använt
kärnbränsle och kärnavfall innebär propositionen – vilket utskottet
tillstyrker – en skärpning jämfört med hittillsvarande bestämmelser.
Med bifall till utskottets förslag kommer det att bli förbjudet att i fram-
tiden även mellanlagra utländskt kärnavfall. I dag är endast slutförva-
ring förbjuden.

Principen om att varje land skall ta fullt ansvar för sitt eget avfall är
för mig självklar, och riksdagen har också vid upprepade tillfällen ställt
sig bakom den.

I tre motioner krävs det ett totalt tvärförbud mot all lagring av ut-
ländskt kärnavfall. Motionärerna menar att inte ens synnerliga skäl –
och det är en stark formulering för svensk lagstiftning – kan medge
undantag, vilket utskottsförslaget, precis som dagens lagregler, medger.

I principfrågan är utskott och regering överens med motionärerna,
nämligen om att Sverige inte skall upplåta plats för förvaring av använt

kärnbränsle och annat kärnavfall från andra länder. Det förekommer i princip nästan inte heller.

Även om huvudprincipen – och den förstärks i och med det här förslaget, vilket är viktigt att stryka under – är nej till utländskt kärnavfall, kan det vid några enstaka tillfällen finnas praktiska säkerhetsmässiga fördelar med en deponi i Sverige. Därför finns det möjligheter för regeringen om det föreligger synnerliga skäl att medge ett sådant undantag.

Herr talman! I propositionen föreslås en ny paragraf i kärntekniklagen, som reglerar försörjningen av kärnämnen. Genom att införliva Euroatomfördragets regler skärps den offentliga kontrollen av det som betraktas som kärnämnen, med försörjningsaspekten som utgångspunkt. I reservation 5 från Moderata samlingspartiet menar man att den skärpningen inte behövs. En, som det förefaller, huvudpoäng i reservationen är att Sverige inte behöver en sådan bestämmelse, eftersom den inte finns i flera andra EU-länder. För mig kan det förhållandet att det saknas lagstiftning i andra EU-länder aldrig vara ett argument för att vi i Sverige skall avstå från att fatta de beslut som riksdagen finner nödvändiga. Vi har behov av att genomföra vissa följdåtgärder för att fullfölja de förpliktelser som Euroatomfördraget innebär. Därför vill jag yrka avslag på reservation 5.

Herr talman! Så över till konventionen om kärnsäkerhet.

Sverige har, liksom ett femtiotal andra nationer, undertecknat IAEA:s konvention om kärnsäkerhet. Den handlar om säkerhetsfrågor vid landbaserade civila kärnkraftverk. I artikel 1 läggs målet för konventionen fast, att uppnå och vidmakthålla effektivt skydd av kärnsäkerhet över hela världen, att upprätthålla och vidmakthålla effektivt skydd i kärnenergianläggningar mot möjliga strålningsfaror samt att förhindra olyckor med skadliga strålningsverknningar och att begränsa sådana verknningar om de skulle inträffa.

Att det nu finns en kärnsäkerhetskonvention öppen för anslutning är i sig ett mycket viktigt steg framåt för internationell ökad säkerhet inom kärnenergiområdet. För Sveriges del befinner sig de befintliga säkerhetsreglerna på en sådan nivå som konventionen föreskriver. Några lagändringar blir alltså inte nödvändiga i och med ratificeringen av konventionen.

Internationella konventioner är alltid resultatet av internationella förhandlingar, kompromisser och överenskommelser. Det leder med naturnödvändighet till att man för att över huvud taget kunna göra några framsteg måste kompromissa med andra stater.

I reservation 7 från Miljöpartiet förs det fram – vilket känns rätt bakåtsträvande – att vi inte skall ratificera konventionen utan att vi skall fortsätta att förhandla för att komma fram till exakt de ståndpunkter som vi från svensk sida vill ha. Den modell som finns med innebär i stället att vi nu tar ett steg framåt och att vi får en bas att föra resonemangen vidare på. Jag är förvånad över att man bygger upp hela reservationen just på olycksbegreppet, eftersom det finns en internationell praxis i INES-skalan som är rätt väl utvecklad. Jag vill alltså yrka avslag till reservation 7.

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Sveriges anslutning
till Europeiska atom-
energigemenskapen,
m.m.*

Herr talman! Avslutningsvis vill jag ta upp frågan om uranimport, som flera talare här har berört.

Det finns all anledning att vi från svensk sida aktivt använder politiken som en möjlighet att bekämpa olidliga arbetsmiljöer. Det sker ju redan inom många områden, och miljöminister Anna Lindh har – vilket redan har noterats – tidigare instämt i synpunkterna här i kammaren.

För att nå framgång även i denna del handlar det om en avvägning mellan principer om bra miljöer och reella miljöförbättringar i andra länder. Politik handlar ju inte bara om att upprätthålla principer utan också om att förverkliga dessa principer. Den aktiva inställning som regeringen har – och som har redovisats här i kammaren – kombinerat med ett såvitt jag förstår uppriktigt intresse från uranimportörernas sida ger förutsättningar att leda utvecklingen framåt när det gäller miljösituationen vid utländsk uranbrytning, framför allt vid Krasnokamensk.

Herr talman! Med den nuvarande svenska hållningen nöjer vi oss inte med att darra på rösten och tala om problemen och framföra krav till döva öron. Vi kommer enträget och målmedvetet att fortsätta att driva miljöförbättringskraven med den internationella arenan som grund. På det sättet når man resultat. Jag yrkar avslag på reservationerna 8 och 9.

Anf. 34 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag kan förstå att Dan Ericsson har dåligt samvete. Men jag tycker att socialdemokraterna borde ta tag i de frågor som jag har nämnt här i dag. Varför inte skärpa kraven redan nu? Det är nu som vi ansluter oss och har chans att visa var skåpet skall stå.

Lars G Linder undrade varför jag hade stannat vid olyckshändelser. Om man nu skall tillämpa KBS3-metoden – som man låtsas vara enig om, vilket man inte är, eftersom den ännu inte är godkänd – innebär det att kärnbränslet förvaras i berggrund i hundratusentals år. Vad kan då hända? Är det samma ursprung när vattenförhållanden har ändrats, när kemikalier har blandats, när värmeutveckling har påverkat det material som finns lagrat 500 m ner i jorden? Eller får de invånarna i kommunerna så småningom stå för ett utläckage? Det är ju därför som jag har stannat just vid olyckshändelse. Det har jag också gjort därför att Västerbotten är ju det område som nu är intressant. Man har gjort en förstudie där bl.a. miljöjurister från Västerbotten har tittat på det här. Jag vill alltså att kammaren skall uppmärksammas på vad det är som vi går in i. Det handlar inte om en lackeringsverkstad som läcker ut någonting som kan åtgärdas på tio år, utan det handlar om någonting mycket större. Tidsperspektivet är kolossalt.

När det sedan gäller safeguards och Hans Blix vill jag berätta att jag deltog i icke spridnings-avtalets konferens, NPT-konferensen, i New York. Jag blev icke imponerad av Hans Blix tal. Han talade om att man skall sprida kärnenergin och kärnkraften. Det ökar inte kvaliteten i världen om vi satsar på en sådan energi. Vi klarar inte heller smugglingen m.m. med plutonium. Det här med safeguards är vackert formulerat, men det räcker inte till.

Anf. 35 LARS G LINDER (s) replik

Herr talman! Dan Ericsson har tidigare noterat – vilket jag instämmer i – att Miljöpartiets hållning i kärnkraftsfrågor innebär att man ställer sig utanför debatten. Det finns ingen möjlighet att föra ett resonemang med Miljöpartiet, eftersom man väljer att säga nej till allting.

Med vår hållning har vi i stället genom ratificeringen av kärnsäkerhetskonventionen möjligheter att – efter att ha tagit det viktiga steg framåt som kärnsäkerhetskonventionen faktiskt innebär – på den internationella arenan föra ytterligare resonemang och lyfta fram exempelvis de frågor som Eva Goës tar upp.

Om vi skulle avstå från att välja ratificering av internationella konventioner och i stället hela tiden fortsätta förhandlingen innan man ens satt namnet på papperet, då skulle vi aldrig komma fram till några internationella överenskommelser. Då skulle inte miljösituationen, säkerhetsreglerna och lagstiftningen i andra länder alls komma att förbättras i samma takt som om man väljer att aktivt arbeta med internationella överenskommelser som grund.

Därför tycker jag faktiskt att det är viktigt att kammaren och riksdagen redan i dag ställer sig bakom denna skrivelse från regeringen om kärnsäkerhetskonventionen.

Anf. 36 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Lars G Linder menar alltså att vi skall fortsätta att ta emot kärnavfall, såsom nu sker t.ex. i Studsvik. Där har vi hög- och låganrikat avfall som vi inte kan ta hand om, men som vi inte heller får skicka till ursprungslandet USA. Bassängerna är redan fulla. Ändå skall man ta emot ytterligare kärnavfall till följd av gummiparagrafens ”synnerliga skäl”, vilket man nu också har gjort.

Vi uppvaktade Anna Lindh i höstas och uppmärksammade henne på fallet. Man ljög oss faktiskt rakt upp i ansiktet och sade att lagret i Studsvik byggts ut, vilket man inte hade gjort.

Jag vill bara att man skall skärpa synen på detta och se till att vi åtminstone får ett totalförbud mot att ta emot utländskt kärnavfall i Sverige.

Titta på Frankrike! Där är man urtuff i det här avseendet. Fransmännen är inte rädda för att vara skarpa och tydliga.

Anf. 37 LARS G LINDER (s) replik

Herr talman! Låt mig bara få konstatera att ett bifall till förslagen i näringsutskottets betänkande nr 21 innebär att lagreglerna i Sverige kommer att skärpas på flera väsentliga punkter.

Förbudet mot lagring av utländskt kärnavfall kommer att innefatta ett förbud även mot mellanlagring. Vi får förstärkningar som innebär att även utförsel av kärnämnen skall vara tillståndspliktigt.

Det förslag som kammaren har att ta ställning till innebär förstärkningar och skärpningar av säkerhetsreglerna på viktiga punkter.

Anf. 38 KERSTIN WARNERBRING (c)

Herr talman! Jag har ingenting att invända mot de förändringar i lagtexterna som föreslås i betänkandet, men jag måste ändå få uttrycka min besvikelse över att Lars G Linder så bestämt tar avstånd från reservationerna 1 och 2.

Han menar att eftersom initiativ redan har tagits i EU till att förändra Euratom och eventuellt t.o.m. till att avveckla det så att det skall försvinna efter regeringskonferensen 1996, så finns det ingen anledning för Sverige att ta några sådana initiativ eller att påpeka detta i ett riksdagsbeslut.

Jag är av den åsikten att när vi nu är medlemmar i EU så är det självklart att vi skall utnyttja vårt medlemskap till att aktivt driva olika frågor. Det är för mig fullständigt obegripligt att inte utskottets majoritet respektive Lars G Linder anser att det är självklart att det med ett riksdagsbeslut i botten är lättare att inom EU driva sådana här för oss väldigt viktiga frågor.

Anf. 39 LARS G LINDER (s) replik

Herr talman! Egentligen skulle jag kunna säga att jag blir upprörd, men jag tycker att ordet är litet väl starkt. Det finns ingen anledning att påstå att Sverige inte skall delta i diskussionen och debatten om Europas framtida hållning till Euratom och dess eventuella upphörande.

Som det mycket klart och tydligt framgår av betänkandet och i den allmänna debatten, har Sverige tvärtom deltagit och kommer att delta mycket aktivt i denna debatt.

Vad som är litet tveksamt är om riksdagen, eftersom frågan är väckt och initiativ är taget, skall väcka frågan om att frågan skall väckas. Det är inte på den nivå riksdagen bör diskutera frågan. I stället bör vi naturligtvis aktivt delta i själva diskussionen. Det finns anledning att komma tillbaka till detta när det gäller positioner osv. inför regeringskonferensen 1996.

Anf. 40 KERSTIN WARNERBRING (c) replik

Herr talman! Mina invändningar gäller för övrigt också reservation 8. Lars G Linder talade med stor enfase om att Sverige på den internationella arenan skall arbeta för att förbättra de villkor som finns upptagna i den motion som reservation 8 grundar sig på.

Jag förstår fortfarande inte varför ett riksdagsbeslut i Sverige inte skulle ge regeringen råg i ryggen och kraft att verka i de här riktningarna på ett helt annat sätt än vad som nu görs.

Man måste inte alltid vara först med att väcka frågor. Men med ett riksdagsbeslut som grund kan man fortfarande på ett mycket aktivare sätt driva dem och visa att detta är en samstämmig syn i hela vårt land, därför ger det också kraft på de internationella arenor som Lars G Linder talar om.

Anf. 41 LARS G LINDER (s) replik

Herr talman! När det gäller principfrågan om arbetsmiljöerna i Krasnokamensk och på andra ställen är vi helt överens. Det finns all

anledning att stryka under det. Den typen av arbetsmiljöer, oaktat de förekommer inom kärnkraftsindustri eller inom andra industrier internationellt, finns det naturligtvis ingen anledning att acceptera, framför allt inte från svensk utgångspunkt.

Men för att man skall nå resultat i realiteten, för att man faktiskt skall kunna skapa en bättre arbetsmiljö vid urangruvorna i Ryssland – och det är det som vi är överens om är viktigt – krävs det internationellt samarbete. Ett ensidigt svenskt bestämt ställningstagande innan man har fört internationella resonemang skulle innebära ett slag i luften och skulle förmodligen inte påskynda, kanske snarare fördröja den reala effekten för dem som bor och verkar vid de urangruvor där vi är överens om att arbetsmiljön skall förbättras högst radikalt.

Anf. 42 MAGGI MIKAELSSON (v)

Herr talman! Jag noterar att Lars G Linder inte verkar ha någon lust att tala om socialdemokraternas uppfattning när det gäller Euratom. Han vidhåller att det som står i betänkandet räcker, att man skall delta i diskussionen. Det är väl bra. Men nog är det väl konstigt att vi skall delta i den europeiska utvecklingen genom att glatt och villigt delta i diskussionerna, men vi skall inte i Sveriges riksdag avgöra vad det är vi skall diskutera eller vilken inriktning vi skall ha.

Jag vill upprepa min fråga: Anser Lars G Linder att Euratom skall slopas om det är någonting som är bra, eller tycker han att vi skall överlåta på regeringen att avgöra på vilket ben vi skall stå i den här diskussionen? Jag tycker att det är en mycket märklig syn på demokrati och faktiskt också en oroande utveckling av riksdagens anseende, att vi gång på gång överlåter på regeringen att ta ställning till vilken inriktning vi skall ha i olika frågor.

Jag fick inte heller någon kommentar avseende deponering i djupförvar. Skall man tolka utskottets skrivning som ett ställningstagande för att det är den metoden vi skall använda för slutförvar av kärnbränsle? Om det inte är det vore det bra att få ett klart besked i den frågan.

Anf. 43 LARS G LINDER (s) replik

Herr talman! Först till frågan om djupförvar. Det är en redovisning av möjliga slutförvarsmetoder. Det är inte ett ställningstagande från utskottets sida. Det finns anledning att återkomma i den frågan.

När det gäller frågan om Euratoms upphörande vill jag påpeka att detta betänkande behandlar följdlagstiftning på grund av att Euratom införs i Sverige. Det är inte frågan om positioner inför regeringskonferensen 1996 som behandlas. Eftersom frågan är väckt vill jag säga att det finns anledning för riksdagen att komma igen under hösten för att ta ställning till frågorna inför regeringskonferensen 1996. Det vi i dag har att debattera och ta ställning till är en följdlagstiftning till följd av Sveriges anslutning till Euratom.

Anf. 44 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Herr talman! Jag tolkar det som att socialdemokraterna och övriga i majoriteten som står bakom betänkandet inte vet vad man tycker än och

att man inte skall bestämma sig förrän i höst. Det är ganska pinsamt, måste jag säga, att Sveriges riksdag inte kan ha en uppfattning om en så pass viktig fråga. Det finns faktiskt en ganska stor enighet och samstämmighet i övriga europeiska EU-länder om att Euratom är föråldrat och bör ersättas av t.ex. ett nytt kapitel i Maastrichtfördraget. Men i Sveriges riksdag kan man inte ens skriva ner att vi skall behandla detta närmare till hösten. Här skall vi bara delta i debatten.

Anf. 45 LARS G LINDER (s) replik

Herr talman! Det framgår av propositionen, det framgår av näringsutskottets betänkande och det framgår av inlägg här i kammardebatten att Euratom är förlegat och att det skall diskuteras inför nästkommande år. Det är naturligtvis en viktig utgångspunkt för vad vi under hösten har att ta ställning till. Men det gäller inte främst om Euratom skall upphöra eller inte. Det handlar naturligtvis om vilken energipolitik som EU bör ha, om man skall ha någon sådan. Den frågan bör vi debattera i höst. I dag är saken att vi är medlemmar i Euratom och har att ta ställning till följdlagstiftning i de frågorna, och det är det betänkandet handlar om.

Anf. 46 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Jag ställde i mitt anförande några frågor till Lars G Linder som jag inte fick svar på, men som jag nu vill ge honom en ny möjlighet att svara på. De handlade om uranbrytningen, om SSI:s resa har genomförts – den skulle ha gjorts i maj –, om det finns någon rapport och vad det står i den rapporten. Den skulle ha lämnats till Miljödepartementet.

Jag hade i det sammanhanget också en fråga till utskottsmajoriteten: Varför kunde man inte ställa sig bakom de rimliga krav som finns i motionen om att få in bestämmelser som innebär att den som importerar uran åläggs att öppet redovisa var och under vilka former råvaran har utvunnits och hanterats? Det är en mycket enkel åtgärd, som inför den avreglering av elmarknaden som kommer till årsskiftet skulle ha gjort det mycket synbart för konsumenterna och gjort det möjligt för dem att själva välja om de vill ha den el som kommer från kärnkraftverk där man har importerat uran från exempelvis Krasnokamensk. Det tror jag skulle innebära att marknadsekonomin fungerade och att man fick bort importen från just Krasnokamensk. Varför kunde man inte tillmötesgå denna, som jag ser det, rimliga begäran?

Ytterligare en fråga handlar om EU:s energipolitik. Det är egentligen samma fråga som Maggi Mikaelsson ställde: När skall Socialdemokraterna skaffa sig en uppfattning om detta? Det är hög tid.

Anf. 47 LARS G LINDER (s) replik

Herr talman! När det gäller SSI:s studieresa kan jag redovisa att jag med ljus och lykt och allehanda metoder – både modern informationsteknik och andra metoder – har sökt efter den rapporten. Jag är mycket intresserad av den och misstänkte, på goda grunder har det visat sig, att den frågan skulle ställas i kammaren. Jag kan dess värre inte svara på

den frågan, för jag har inte fått se någon rapport. Jag är inte säker på att den finns ännu.

När det gäller frågan om uranimporten och de i och för sig mycket rimliga krav som förs fram i motionerna – för det är inte detta det handlar om – tycker vi att det är viktigt att man inte bara ställer krav, utan att de också leder till effekter. Ett ensidigt svenskt ställningstagande i en sådan här internationell fråga kommer inte att leda till några förändringar. Därför, och det har förts fram från regeringens sida, för man i stället resonemang som leder till internationella överenskommelser, som faktiskt inte bara innebär att vi tycker saker, utan som också innebär att man i realiteten förändrar och förbättrar arbetsmiljön.

Anf. 48 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! När det handlar om att ställa krav på våra kraftverksföretag här i Sverige är det väl inga bekymmer om det är ett ensidigt svenskt ställningstagande, för det är vad det handlar om. Det handlar om en redovisning för konsumenterna av varifrån man har hämtat uran för att producera den el som konsumenterna förbrukar och att konsumenterna skall kunna välja bort el där man kan se att uranet exempelvis har kommit från Krasnokamensk. Jag kan inte se någon motsättning. Jag förstår fortfarande inte motivet för att avstyrka denna rimliga begäran.

Återigen till socialdemokraterna och energipolitiken i EU. Varför följer man inte upp det som de socialdemokratiska partierna har kommit överens om på det nordiska planet, att man skall driva en gemensam politik i Europa? Varför tvekar man nu och bortser från detta? När skall Socialdemokraterna skaffa sig en uppfattning?

Eftersom Eva Goës valde att i sin replik konstatera att Dan Ericsson hade dåligt samvete, vill jag faktiskt påpeka, herr talman, att jag inte alls har det. Jag har ett mycket rent samvete, för jag försöker på alla sätt att påverka energipolitiken åt rätt håll, medan Eva Goës...

Anf. 49 FÖRSTE VICE TALMANNEN

Repliken gäller Lars G Linder och inte Eva Goës.

Anf. 50 LARS G LINDER (s)

Herr talman! När det gäller den socialdemokratiska inställningen i EU-frågorna har det här i kammaren i föregående debatt redovisats att vi kommer att presentera ett valmanifest i augusti. Då kommer naturligtvis den här frågan, som är en av många viktiga frågor inför EU i framtiden, att redovisas.

Avslutningsvis, herr talman kan jag instämma i att det dess värre är lättare att föra konstruktiva energipolitiska diskussioner och resonemang med Dan Eriksson än med Eva Goës.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 11 §.)

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Sveriges anslutning
till Europeiska atom-
energigemenskapen,
m.m.*

8 § Genomförande av EG:s tredje skade- respektive livförsäkringsdirektiv

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU24
Genomförande av EG:s tredje skade- respektive livförsäkringsdirektiv
(prop. 1994/95:184)

Anf. 51 PER WESTERBERG (m)

Herr talman! Näringsutskottets betänkande NU24 behandlar proposition 184 om genomförande av EG:s tredje skade- respektive livförsäkringsdirektiv.

Det kan tyckas vara en utomordentligt teknisk fråga, men den har egentligen mer karaktären av en ulv i fårakläder.

Det finns mycket som döljer sig bakom den här frågan. Det är inte bara fråga om försäkringstekniska samordningar, utan det är faktiskt också fråga om konkurrensneutraliteten mellan svenska och utländska försäkringsbolag, framför allt de som agerar inom EU-området.

Det här har också betydande implikationer för hela den svenska riskkapitalförsörjningen. Det är en fråga om konkurrensneutraliteten mellan svenskt riskkapital och utländskt riskkapital i svenska företag.

Under den föregående mandatperioden inledde den dåvarande borgerliga regeringen arbetet med att redan den 1 januari 1992 avskaffa förvärvslagstiftningen, som rör utländska företags och personers möjligheter att förvärva svenska företag.

Senare under mandatperioden avskaffades de bundna aktierna. Samtliga aktier i svenska företag var därmed möjliga att köpa för utländska företag eller utländska medborgare, dvs. svenska och utländska investeringar behandlades lika.

De här reformerna, tillsammans med reformerna på skatteområdet, som innebar att dubbelbeskattningen på aktieutdelningar avskaffades, gjorde att vi därmed fick en beskattning som var likvärdig med den som gäller i nästan hela omvärlden. Det gällde förändringar av reavinstbeskattningen och genomförande av ett omfattande privatiseringsprogram som kom att leda till att vi fick en breddad riskkapitalmarknad med över 500 000 nya aktiesparare. Riskkapitalförsörjningen i Sverige via svensk börs ökade 10 gånger jämfört med den nivå som gällde i mitten av 1980-talet.

Privatiseringsprogrammet hade således betydande implikationer för riskkapitalförsörjningen, inte bara genom att man drog in pengar till statskassan och därmed avlastade den, utan också genom att man slapp andra typer av upplåningar som annars skulle ha varit nödvändiga.

Vi skapade också starkare och mer offensiva bolag, som gjorde betydande investeringar, skapade nya jobb och därmed bättre förutsättningar för den svenska ekonomiska återhämtningen.

Det gav vidare ett betydande långsiktigt sparande, i och med att 80 % av det kapital som gick till privatiseringarna kom från Sparbanksböcker. 80 % visade sig också vara långsiktigt sparande i aktier,

vilket vi eftersträvar för att få en bra försörjning av kapital till den här typen av företag.

Av de 500 000 nya aktiespararna som tillkom visade sig framför allt unga kvinnor och unga kvinnor i glesbygden i Norrland vara kraftigt överrepresenterade i förhållande till andra grupper.

Dessa tre delar innebar att vi skapade förutsättningar för att få fram pengar till de investeringar och de nya jobb som vi alla anser är nödvändiga.

Inte minst den nuvarande finansministern Göran Persson har i flera debatter, där jag själv deltagit, varit införstådd med att vi behöver 500 000 nya jobb och att de skall skapas i svenska företag under det kommande årtiondet.

För att vi skall klara detta fordras betydande nya investeringskapitalflöden både från utlandet och från svenska sparare, och det fordras att vi har en likvärdig beskattning som stimulerar investeringarna i de svenska företag som vi så väl behöver.

Det innebär med andra ord att vi måste fullfölja programmet i privatiseringshänseende och se till att vi fortsätter att bredda riskkapitalmarknaden.

Det innebär också att vi måste göra de förändringar i försäkringslagstiftningen så att svenska försäkringsbolag får samma möjligheter att placera sitt kapital i svenska företag som nästan alla andra internationella försäkringsbolag har.

Herr talman! Jag kan inte acceptera att denna kammare låser svenska försäkringsbolag till striktare begränsningar än vad som gäller för tyska, brittiska, italienska eller spanska bolag. De svenska bolagen får inte placera så mycket pengar i riskkapital som de andra bolagen får. Dessutom får man äga högst 5 % av röststyrkan i ett bolag. I motsvarande bolag utomlands finns inte den typen av begränsning.

Resultatet blir en strypning av riskkapitalflödet från svenska försäkringssparare, samtidigt som svenska försäkringsbolag tvingas köpa röstsvaga aktier med kanske en tusendels rösts styrka och därmed överlåta röststarka aktier till utländska placerare.

Förändringarna i beskattningen och vägran till förändringar i försäkringslagstiftningen gör att man diskriminerar svensk riskkapitalförsörjning. Vi får mindre kapital till investeringar och nya jobb, samtidigt som lagstiftningen i det närmaste är antisvensk. Den ger nämligen förmåner för utländska placerare på svenska placerares bekostnad.

Jag förstår inte att socialdemokratin inom loppet av några år gör totalt helt om – från att ha försvarat förvärvslagstiftningen och begränsningar för utlänningar gör man precis tvärtom. Utländska placerare sätts i gräddfil med i praktiken enkelbeskattning av utdelningar. Det finns inga begränsningar för utländska försäkringsbolag jämfört med svenska. Det rimmar inte med bra regler och bra sysselsättnings- och investeringsklimat för Sverige.

Herr talman! För mig är det inte fråga om att diskriminera utländska placerare. De skall ha bra regler, och det har de fått i dag i Sverige. Vi skall för den skull inte överlåta eller få fram diskriminering av svenska sparare, svenska investerare eller svenska försäkringsbolag. Det är

viktigt för sysselsättningen och investeringarna att de får bra möjligheter och därmed åtminstone likställs med vad som gäller för utländska motsvarigheter.

Det är också viktigt att den svenska tjänstenäringen får likvärdiga konkurrensförutsättningar. Att på detta sätt hämma de svenska försäkringsbolagens tillväxt och möjligheter att konkurrera med motsvarande utländska är för mig djupt stötande, såväl ur konkurrensrättslig synvinkel som ur svensk synvinkel. Det är även stötande mot bakgrund av det gäller att få fram erforderligt riskkapital.

Jag förstår därför inte socialdemokratins ståndpunktstagande, och jag förstår än mindre Vänsterpartiets ståndpunktstagande i denna fråga.

Herr talman! Från moderat håll har vi bifogat fyra reservationer till detta betänkande. Vi står fast vid samtliga fyra reservationer. För att spara kammarens tid har vi dock bestämt oss för att begränsa oss till att yrka bifall till reservation 4, där vi också kommer att begära rösträkning.

Anf. 52 TANJA LINDERBORG (v)

Herr talman! Den internationalisering av försäkringsmarknaden som nu sker kan komma att förstärka svårigheterna för konsumentkollektivet. Eftersom utländska försäkringsbolag i ökad utsträckning nu kan förväntas erbjuda försäkringar till de svenska konsumenterna, tycker Vänsterpartiet att det är angeläget att konsumenterna i ett så tidigt skede som möjligt kan få hjälp över nationsgränserna med att bevaka sina intressen.

Vår uppfattning är att EU:s direktiv inte är tillräckligt långtgående vad gäller kontrollen. Enligt propositionen skall myndighetstillsynen skötas av två nationella myndigheter, varav den i försäkringsbolagets hemland så att säga skall vara huvudkontrollant och ha störst befogenheter.

Det är naturligtvis bra att någon över huvud taget kontrollerar företagens likviditet och soliditet. Med tanke på att allt fler personer tecknar individuella försäkringar – det gäller exempelvis pensions- och sjukförsäkringar – är det angeläget med ett stärkt konsumentskydd inom detta område.

Vänsterpartiet vill därför, som vi säger i reservation 5, att Sverige verkar för att det inom EU inrättas en försäkringsombudsman som tvärsöver nationsgränserna ges befogenhet att undersöka enskilda fall och agera för enhetliga rutiner och principer. Detta vill vi att riksdagen ger regeringen till känna.

Herr talman! Jag skall inte tala längre än så, vi har ont om tid. Jag yrkar bifall till reservation nr 5.

Anf. 53 PER WESTERBERG (m) replik

Herr talman! Jag är väl medveten om att Tanja Linderborg inte var närvarande vid utskottets justering av detta ärende. Jag vill ändå påpeka att vi är väl medvetna om att vi bör ha bra säkerhetskrav och bra konsumentskydd. En möjlighet för Vänsterpartiet att få detta vore

att rösta för eller yrka bifall till den första moderata reservationen. som bl.a. syftar till detta.

Jag kan inte heller undgå att ställa frågan varför Vänsterpartiet vill gynna utländskt ägande i svenska företag på bekostnad av svenskt ägande.

Anf. 54 TANJA LINDERBORG (v) replik

Herr talman! Som Per Westerberg själv sade var jag inte närvarande vid justeringen av ärendet. Jag skall lägga korten på bordet och säga att jag över huvud taget inte har deltagit i behandlingen av detta ärende. Då är det bättre att vara ärlig och säga att jag inte är så insatt i frågan att jag kan gå in i en polemik med Per Westerberg. Det får Lennart Beijer svara för.

Anf. 55 BIRGITTA JOHANSSON (s)

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 24 handlar om genomförandet av EG:s tredje skade- respektive livförsäkringsdirektiv och berör vissa ändringar i försäkringsrörelselagstiftningen. De beslut som kommer att fattas här innebär att den s.k. tredje generationen av EG:s skade- och livförsäkringsdirektiv införs i svensk lagstiftning. Direktiven syftar till att genomföra principerna om en enda auktorisation och om hemlandstillsyn, som redan har genomförts i övrig finansiell lagstiftning.

Principen om en enda auktorisation eller koncession innebär att en försäkringsgivare skall ha möjlighet att med stöd av koncessionen i sitt hemland driva försäkringsverksamhet inom hela EU. Innebörden av principen om hemlandstillsyn är att hemlandets myndigheter skall ha huvudansvaret för övervakning även av filialer etablerade inom andra EU-länder och av rörelse som drivs genom gränsöverskridande verksamhet i dessa länder.

För att dessa principer skall kunna tillämpas inom hela EU krävs harmonisering av lagstiftningen i vissa grundläggande avseenden. Nu föreslås harmonisering av regler beträffande bl.a. lämplighetsprövning av större ägare och av företagsledning, grunder för försäkringsverksamhet, placering av försäkringsbolagens tillgångar och information till försäkringstagarna.

Näringsutskottet tillstyrker regeringens förslag till ändringar i försäkringsrörelselagstiftningen. Precis som det har påpekats här tidigare finns det några frågor som vi inte är helt överens om. En sådan fråga gäller femprocentsregeln. Regeringens förslag innebär ingen förändring av den nuvarande begränsningen för försäkringsbolag att äga större andel av ett aktiebolag än motsvarande 5 % av röstetalet. Detta utvidgas även till att omfatta aktier i förvaltningsbolag. Både i försäkringsutredningen och i den s.k. placeringspromemorian från departementet föreslogs att femprocentsregeln skulle upphävas. I den sistnämnda promemorian sades dock att det är negativt med försäkringsbolag som majoritetsägare i andra företag.

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Genomförande av
EG:s tredje skade-
respektive livförsäkrings-
direktiv*

Jag har också noterat att när EES-avtalet avseende försäkringar, som Per Westerberg tidigare pekade på, behandlades i riksdagen ansåg den förra regeringen att denna regel kunde behållas.

Nuvarande regering anser att femprocentsregeln inte bör tas bort utan att kunna ersättas med regler som preciserar vilken verksamhet ett försäkringsbolag får bedriva. Här krävs alltså ytterligare beredning.

En eventuell förändring av femprocentsregeln inrymmer flera svåra avvägningar. Det kan inte anses vara förenligt med försäkringstagarnas intresse att försäkringsbolag skulle ges möjlighet att bli dominerande ägare i bolag, oavsett bolagets inriktning. Även om ägarens ansvar formellt är begränsad till kapitalinsatsen kan man inte bortse från risken på att krav kan uppkomma på ytterligare kapitaltillskott eller betydande insatser från företagsledningens sida.

Bestämmelsen finns alltså för att skydda försäkringstagarens medel och för att bolagens ledningar skall kunna ägna allt sitt intresse åt sina kunder. Det måste finnas vissa restriktioner för försäkringsbolagens ägande i andra företag.

Jag vill också erinra om att försäkringsbolagen förfogar över avsevärda tillgångar som kan användas för aktieförvärv. Detta kan komma att än mer förstärka ett fåtal institutioners dominans som ägare av svenska företag. Risken för en sådan utveckling bör analyseras ytterligare.

Försäkringsbolagen spelar en mycket betydelsefull roll för många människor i vårt land, dels som försäkringsgivare och därmed skapare av trygghet i samband med olika olyckor och skador, dels som förvaltare av sparmedel. Deras verksamhet måste därför omgärdas av vissa skyddsregler som anger vilken typ av verksamhet som får bedrivas.

Det finns frågor i detta betänkande som inte har varit föremål för motioner, men där vi ändå har kommit överens. Det gäller reglerna för TFA-försäkringar. Jag har noterat att vi i utskottet på ett bra sätt kunde ta hand om frågan att värdera skulder och tillgångar.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 56 PER WESTERBERG (m) replik

Herr talman! Beredningen av den proposition som ligger bakom detta betänkande hade ändå gått långt under den borgerliga regeringens tid. Vi var väl insatta i de promemorior och utredningar som då förekom.

Att behålla denna femprocentsregel är faktiskt inte att skydda konsumenten. Har man en tusendels röst är det fråga om röstbegränsning. Man köper aktier med en tusendels röst i stället för med en röst och överlåter de röststarka aktierna till utländska eller andra placerare. Det är inte bra att svenska försäkringstagare och svenska försäkringsbolag skall diskrimineras och att vi skall premiera utländsk kontroll över svenska bolag.

Jag är för öppenhet mot utlandet, men det skall vara lika behandling. Jag har väldigt svårt att se argumenten i övrigt.

Frågan är utomordentligt välberedd. Man kan alltid kräva längre beredning, men när beredningen skadar vitala svenska intressen, svensk

sysselsättning och svenskt inflytande har jag väldigt svårt att förstå varför man skall gynna det utländska på det svenskas bekostnad.

Prot. 1994/95:115
7 juni

Anf. 57 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik

Herr talman! Per Westerberg talar om att ärendet hade processats långt under den förra regeringen. Det kan jag instämma i. Men vi har att vänta på slutbetänkandet från Försäkringskommittén, och vi anser att i det läget är det viktigt att ta ett helhetsgrepp på denna typ av fråga.

Så sent som när vi antog EES-avtalet fanns det inga avvikande meningar på just denna punkt.

Anf. 58 PER WESTERBERG (m) replik

Herr talman! Det kan inte för någon vara obekant att det är svårt för svenska företag att i dag få nytt riskkapital via svensk börs. Flera emissioner har misslyckats beroende på svårigheter att uppbringa kapital.

Att här på försäkringsområdet bibehålla större begränsningar för svenska placerare än för utländska när det gäller att placera pengar på börsnoterade papper är för mig obegripligt. Det skulle gå att få ett snabbt avgörande i en utomordentligt väl genomlyst fråga.

Samtidigt är vi väl medvetna om att vi nu börjar vara uppe i ungefär femtioprocentigt utländskt ägande i några av våra största och mest vitala svenska företag. Jag upprepar ånyo att jag välkomnar utlänningar som vill investera i Sverige. Men vi skall inte vara så vänliga att vi ger dem större förmåner än svenskar som vill placera pengar. Det skapar inte bra balans. Det skapar inte tillräckligt med riskkapital från Sverige, som jag tror är nödvändigt om vi skall klara investeringarna och sysselsättningen.

Anf. 59 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik

Herr talman! Per Westerberg talar om emissioner som behövs via Stockholms fondbörs. Jag tycker självklart att det är viktigt att vi har många svenska företag som kan finansiera sig via Sverige. Men det är risker med att hantera aktier, och just när det gäller försäkringsrörelser måste vi vara medvetna om att det är större risker med aktier än med t.ex. obligationer. När den ekonomiska situationen ser ut som den gör i dag bör vi vara försiktiga. Vi bör också hinna tänka igenom frågorna så att de blir så heltäckande belysta som möjligt.

Självklart håller jag med Per Westerberg att det är sysselsättning som vi skall skapa med de åtgärder vi politiskt fattar beslut om. Då gäller det att ha långsiktiga spelregler. Att invänta Försäkringsutredningens slutbetänkande tycker jag tillhör dessa långsiktiga spelregler.

Anf. 60 EVA GOËS (mp)

Herr talman! När detta betänkande skrevs under var jag tillfälligt sjuk, så Miljöpartiet finns inte med. Jag vill ändå säga att jag tycker detta är svårt. Jag avvaktar slutbetänkandet från Försäkringsutredningen eftersom jag tycker detta gäller oerhört svåra frågor.

*Genomförande av
EG:s tredje skade-
respektive livförsäkrings-
direktiv*

Jag är helt inne på att man måste titta på konkurrensfrågorna och konsumenternas situation. När vi skrev motioner till detta betänkande tog vi upp att det finns farhågor för att stora försäkringsbolag genom en gemensam försäkringsmarknad kan skaffa sig dominerande ställning, särskilt i mindre länder. Denna risk måste man uppmärksamma, tycker jag.

Risker finns också på andra områden. Jag har stått här och talat om Preussen Elektra som köper in sig i Sverige och Sydkraft. Vi har precis samma problem där. De köper in aktier och är nu uppe i 26,5 %.

Riksdagen måste börja sätta upp spelregler för den här s.k. marknaden. Jag är helt inne på det. Men för att stärka konsumenternas roll ställer jag mig bakom Vänsterns reservation 5 om försäkringsombudsman.

Jag yrkar bifall till reservation 5 och i övrigt på utskottets förslag, medan vi avvaktar slutbetänkandet från Försäkringsutredningen.

Anf. 61 EVA FLYBORG (fp)

Herr talman! Genom betänkandet NU24 föreslår utskottet vissa förändringar i lagstiftningen om försäkringsrörelser. Härigenom införlivas i svensk lag den s.k. tredje generationen av EG:s skade- och livförsäkringsdirektiv.

Jag skall här kort uppehålla mig vid en av punkterna, den s.k. femprocentsregeln.

Herr talman! Regeringens förslag innebär att gällande begränsningar för försäkringsbolagen att äga en större del av ett aktiebolag än motsvarande 5 % av röstetalet behålls och utvidgas till att omfatta även aktier i förvaltningsbolag. Bestämmelsen är enligt propositionen en konsekvens av förbudet för försäkringsbolag att bedriva annan rörelse än försäkringsrörelse.

Av propositionen framgår dock också att Försäkringsutredningen gjort bedömningen att femprocentsregeln strider mot EG:s bestämmelser, i varje fall i fråga om försäkringsbolagens fria medel. Utredningen fann det inte heller motiverat att behålla regeln för medel som motsvarar de försäkringstekniska skulderna. I stället föreslogs att femprocentsregeln skulle ersättas av rena riskspridningsregler.

Även i placeringspromemorian har föreslagits att femprocentsregeln skall upphävas, som också har anförts här tidigare.

Femprocentsregeln har sin grund i regler från början av 1900-talet. Den infördes för att försäkringsbolagen inte skulle skaffa sig alltför stort inflytande i företag utanför försäkringssektorn. Under senare år har dock marknadsstrukturen förändrats, och det saknas därmed skäl att behålla denna förlegade reglering.

Sett i ett längre perspektiv har aktier gett en bättre värdetillväxt än alternativa placeringsformer som t.ex. obligationer och fastigheter. Det ligger därför i försäkringstagarnas intresse att försäkringsbolagen har tillräckliga möjligheter att placera sina tillgångar i aktier. Regeringen borde väl inte heller vara alldeles ointresserad av den möjlighet som faktiskt öppnar sig vad gäller större tillskott av riskvilligt kapital till svenska företag om man tar bort denna regel.

Börsintroduktioner och nyemissioner kan underlättas om försäkringsbolagen ges ett ökat utrymme för att förvärva aktier. Dessutom skulle ett upphävande av denna regel ge försäkringsbolagen förutsättningar att medverka till att ett svenskt ägande av ledande svenska företag säkerställs.

Svenska försäkringsbolag skall självfallet inte ha sämre villkor för att förvärva aktier i svenska företag än vad utländska försäkringsbolag har. Därför föreslår vi att femprocentsregeln avskaffas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 4. Folkpartiet står bakom reservationerna 1, 2, 3 och 4. På grund av olyckliga omständigheter står inte Folkpartiet med under reservationerna i detta betänkande. Ingen tvekan skall dock råda om att vi står bakom dem lika fullt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 11 §.)

9 § Beredskapslagring av olja och kol

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU25
Beredskapslagring av olja och kol (prop. 1994/95:176)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 11 §.)

10 § Komplettering av normgivningsbemyndigandena i kapitaltäckningslagen m.m.

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU26
Komplettering av normgivningsbemyndigandena i kapitaltäckningslagen m.m. (prop. 1994/95:172)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 11 §.)

11 § Turistpolitik

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU28
Turistpolitik (prop. 1994/95:100 delvis och 1994/95:177)

Anf. 62 KJELL ERICSSON (c)

Herr talman! Detta betänkande handlar om en av landets viktigaste näringar, nämligen turistnäringen. Som framgår av betänkandet är den

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Genomförande av
EG:s tredje skade-
respektive livförsäkringsdirektiv*

Turistpolitik

Sveriges tredje största exportnäring. Den har därför också en mycket stor samhällsekonomisk betydelse för Sverige.

Resor, rekreation och fritidsaktiviteter har blivit en allt viktigare del av våra liv. Turist- och besöksnäringen är en av de snabbast växande näringarna i världen. Den svenska rese- och turistnäringen är på framfart, och konkurrenskraften har ökat. Därtill har vi en ökad miljömedvetenhet och ett ökat intresse för naturupplevelser och vildmarksäventyr. Sammantaget har detta gjort Sverige mycket intressant som turistmål.

Efter att ha tagit del av utskottsbetänkandet kan jag konstatera att det till mycket stora delar råder enighet om turistpolitiken. Det tycker jag är bra. Jag kan också konstatera att Centerns kommittémotion har fått en positiv behandling i utskottet.

Jag vill dock gärna i korthet beröra några delar om inriktningen av turistpolitiken. Som sägs i betänkandet är det de generella förutsättningarna för företagandet inom olika politikområden som också bestämmer turistbranschens utveckling. De flesta turistföretagen är småföretag. Därför är det av avgörande betydelse att vi har en bra småföretagspolitik inom näringspolitiken, skattepolitiken och kanske inte minst regionalpolitiken.

Under den förra mandatperioden stärktes de svenska turistföretagens konkurrenskraft kraftigt. Det var delvis som en följd av den deprecierade kronan. Men det var också genom olika åtgärder som vidtogs, t.ex. en sänkning av skatter och avgifter för småföretag. Turistmomsen sänktes, kvittningsrätt infördes, riskkapitalförsörjningen förbättrades m.m. Även regionalpolitiken förstärktes. Inte minst det sistnämnda anser jag vara mycket angeläget, eftersom många turistföretag ligger i regionalpolitiskt prioriterade områden. Turistnäringen är i bl.a. inlandskommunerna en dominerande näringsgren.

I nuläget har tyvärr kvittningsrätten avskaffats. I kompletteringspropositionen aviseras dock ett antal bra näringspolitiska förslag. Bl.a. skall kvittningsrätten återinföras och ett riskkapitalavdrag införas. Man skall även se över beskattningen för onoterade företag. Allt detta är bra, och det stärker de generella förutsättningarna för turistnäringen.

Vårt medlemskap i EU ger också ytterligare möjligheter för turistnäringen. EU har antagit ett treårsprogram för att stödja turismen. Här i vårt land har vi också utarbetat olika program, bl.a. för målområde 6, alltså inlandskommunerna. Vi har också utarbetat program för målområde 5 B. Det omfattar kommuner där jordbruket är på tillbakagång. I dessa program är turismen och inte minst kulturturismen en prioriterad näringsgren som man skall satsa på. Dessutom pågår arbete med att utarbeta program inom Interreg. Det är alltså program som sträcker sig över flera länder. Även i det arbetet har turismen en prioriterad ställning. Allt detta är bra.

Men skall Sverige kunna fortsätta att hävda sig som turistland både nationellt och internationellt måste vi fortsätta att utveckla turismen som näringsgren och inte bara satsa på den traditionella turismen utan även på kulturturism och ekoturism. Just detta att koppla ihop turismen

med kultur och näringsliv i övrigt tror jag innebär många olika möjligheter.

När man talar om att satsa på dessa områden vill jag nämna några goda exempel från mitt hemlän Värmland. Klässbols Linneväveri är ett gammalt familjeföretag som har växt undan för undan, under senare år i mycket rask takt. Hela tiden har dock ägarna behållit gamla mönster, tillverknings sätt och kvalitet. Man har inte någonsin gjort avkall på kvaliteten. Hela tiden har också antalet besökare till Klässbol ökat kraftigt. Väveriet är nu ett av de attraktivaste turistmålen.

Ägarna till linneväveriet har därtill hjälpt till i sin omgivning. En gammal kvarn i närheten har renoverats till en servering. Här finns nu ett tiotal anställda.

Håkan Hagegård har byggt Hagegården, som också drar till sig många människor inom kulturen. Ytterligare ett antal hantverkare finns i omgivningen.

Rackstamuseet i Arvika har också byggts. Där finns utställningar av bl.a. de gamla konsthantverkare som fanns runt sjön Racken. Alla dessa attraktioner har man lagt in i en hantverksrunda. Denna runda har nu blivit mäktigt populär och drar till sig hundratusentals besökare varje år. Det ger också många jobb i de företag som finns med i rundan.

Allt detta är exempel på att man har tagit vara på den gedigna kunskap och kultur som finns i en bygd, som byggt upp ett antal företag som blivit framgångsrika genom att ha hög kvalitet på sina produkter. Det finns säkerligen liknande exempel. Jag tror att detta är något som går att göra mycket mera av på olika håll här i landet.

Jag tror också att andra kulturpolitiska inslag är viktiga för turistnäringen. Satsningen på museiverksamheten och teaterverksamheten, stöden till det icke statliga kulturutbudet samt till hemslöjden och hembygdsrörelsen är viktiga. Tänk bara på alla olika bygdespel som pågår runt om i landet, inte minst sommartid, och hur många människor de drar till sig.

På samma sätt tror jag att man har stora möjligheter att utveckla ekoturismen. Basen för ekoturismen utgörs av en unik miljö. Därför gäller det att vara rädd om denna miljö, så att den inte hotas av överutnyttjande och förslitning. Då hotas också själva basen för ekoturismen.

Det är också detta som gör att ekoturismen kan ha goda möjligheter att vända turismens negativa effekter för miljön till något som kan skydda unika natur- och djurmiljöer. Ekoturismen har därmed förutsättningar för att kunna utvecklas till en långsiktigt hållbar verksamhet. Det förutsätter dock att turismen utvecklas på ett sunt sätt och att det sker i samverkan med bofast befolkning.

Turismen måste därför styras för att inte slita ner områden genom att människor koncentreras till för små ytor. I stället för att utgå från vad människor vill får naturen sätta gränser. Ett känsligt område kan kanske inte besökas av så många.

Inom Dalslands kanals område har man startat ett sådant arbete för att styra turisterna, som i de flesta fall är kanotister, till uppgjorda lägerplatser. Just att förbättra mottagningsmöjligheterna är viktigt för att

få en sund turism. Här är det också viktigt att klargöra vad allemansrätten står för, vilka skyldigheter men också vilka rättigheter man har.

Herr talman! Jag konstaterar att utskottet i de allra flesta delarna var enigt. Centern har en reservation. Den gäller medelsanvisningen till Turistfrämjandet. Vi anser att det finns goda möjligheter att öka antalet turister från andra länder. De olika positiva faktorer som jag tidigare berört gör Sverige intressant som turistland.

Vi menar att ett sådant strategiskt läge måste utnyttjas. Branschen är också sysselsättningsintensiv. Den betyder mycket för de ekonomiskt svaga regionerna.

Därför menar vi att anslaget till Turistfrämjandet bör ökas med 12 miljoner. Den ökningen skall i sin helhet gå till marknadsföring utomlands av Sverige som turistland. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 5.

Slutligen vill jag bara uttrycka att det förslag som utskottet kommit fram till när det gäller ett samordningsorgan är acceptabelt. Det är bra att det blir ett organ – i detta fall ett marknadsföringsbolag – som får det övergripande ansvaret för information och marknadsföring av Sverige som turistland.

Anf. 63 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)

Herr talman! Kulturutskottet har många delar inom sitt verksamhetsområde. I dag debatterar vi turism. Turism är en internationellt snabbt växande näringsgren. Den växer inte minst här i Sverige, där kronfall i kombination med stora turistvärden gör vårt land mycket intressant både för svenskar och speciellt för utländska turister.

Jag tror att nya tjänstenäringskommer att komma till stånd med rätt turistpolitik. Det är särskilt viktigt i glesbygdskommuner med mycket natur och få arbetstillfällen. Särskilt viktigt är det att vi har en god planering och samordning när det gäller turismen. Annars riskerar vi att utarma vår fina svenska natur.

En typ av turism vi i Sverige skall satsa på är ekoturism. Det är en turism som strävar efter att minimera turismens miljöpåverkan. Det kan man göra i kombination med att studera och njuta av olika miljövärden och genom att göra enkla saker. Man kan så att säga leva i dåtid. Man kan uppleva Sverige genom en cykelsemester, vildmarksvistelse eller helt enkelt resor där återvinning och förnyelsebara energislag etc. är grunden för själva verksamheten.

Vi vet att dessa verksamheter särskilt lockar länder utanför Norden. Det är länder som inte har så mycket egen natur. Av européerna är det särskilt tyskar och holländare, men även fransmän och italienare, som vill uppleva vår natur. Det tycker jag att vi skall ta till vara när vi marknadsför Sverige.

Om vi skall få den ekoturism som är så unik för Sverige krävs det också att vi samordnar turismen med andra av riksdagens verksamheter. Vi måste även se till att människor kan ta sig hit på ett miljövänligt sätt. Vi måste också satsa på att bygga ut järnvägar, exempelvis.

Att turister kommer med husbilar fullpackade med alla förnödenheter tär på vårt Sverige. Det ger oss egentligen inga inkomster. Det ger oss bara utgifter i form av att vi får ta hand om deras skräp.

Myndigheterna och näringen måste samverka så att en turism med helhetssyn kommer till stånd.

Ansvar för att utveckla själva näringen och marknadsföra sina egna verksamheter ligger på företagen. Men när det gäller marknadsföringen av Sverige som turistland tycker jag och Vänsterpartiet att staten bör ha huvudansvaret.

Utskottet har i sitt betänkande enligt regeringens förslag föreslagit att en ny turistmyndighet och ett nytt turistbolag skall bildas. Myndigheten har som uppdrag att samordna olika statliga insatser som kan medverka till att stärka turistnäringens utveckling. Den skall också verka för att öka samverkan mellan staten, regionala organ, kommuner och näringen, och samordningsinsatserna skall bl.a. syfta till att stärka olika regioners ställning. Det tycker jag är jättebra.

Herr talman! Det jag däremot inte riktigt kan förstå är att verksamheten för informationsinsatser skall bedrivas i bolagsform och att staten skall gå in som minst hälftenägare. I sak är jag inte emot att näringen samordnar sin verksamhet i ett bolag, men jag anser att det är resursslöseri att staten skall vara hälftenägare.

Enligt Vänsterpartiets sätt att se borde näringen ha ett egenintresse i att jobba gentemot den statliga myndigheten, som i sin tur tar det övergripande ansvaret även för Sverigeinformationen utomlands. Att som utskottet och regeringen splittra upp dessa verksamheter med två administrationer verkar inte ändamålsenligt, tycker jag. Det vore klokare om myndigheten hade det övergripande ansvaret för att jobba gentemot näringen, UD, exportråd osv. Sedan kan det vara näringen som utför själva uppdraget.

En annan reservation som Vänsterpartiet har i betänkandet gäller samordningen mellan länsstyrelsen, kulturturismen och ungdomsarbetslösheten. Inte heller här har utskottet gått på vår linje, trots att den ger arbetstillfällen och kvalitetsturism. Det är synd.

Jag vill avsluta med några frågor. Hur mycket pengar förväntas Sverige få genom EU:s strukturfonder? Går de pengarna att använda till att utveckla kultur och turism? Vem får pengarna? Är det länsstyrelsen, myndigheten, det halvstatliga bolaget, eller är det den enskilde näringsidkaren?

Herr talman! Jag har egentligen inga yrkanden i detta ärende, men jag står givetvis bakom reservationerna 2, 4, 6, 8 och 9. Eftersom utskottet i övrigt är så överens i denna fråga finner jag ingen anledning att vi skall votera kring den i kammaren.

Anf. 64 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Turismen är viktig. Det är inte så konstigt att vi som går upp och talar här säger så. Turismen är vår tredje största exportnäring, som i dag sysselsätter ungefär 200 000 människor i omkring 20 000 olika företag – däribland många småföretag.

Turismen omsätter också mycket pengar. Enligt Riksskatteverket går omkring 60 % av omsättningen tillbaka till näringen.

Det satsas också regionalpolitiska medel för att gynna turism som en möjlig näring i avbefolkad glesbygd. Det gör det möjligt för människor att bo kvar i sin hembygd.

Internationellt sett är turismen den snabbast växande näringen, och jag har all anledning att misstänka att den trenden också kommer att gälla i Sverige.

Det råder i dag en bred uppfattning om att turistbranschen lider av samordningsproblem. Näringsliv, myndighet, kommuner och branschorganisationer agerar i dag i en salig röra. Adekvata former för branschsamverkan saknas. Det finns en mängd olika aktörer med mycket olika perspektiv och olika förväntningar på näringen.

Den förra regeringen lade ned Sveriges turistråd, eftersom man ansåg att branschen själv skulle kunna finna bättre och effektivare samverkansformer än vad rådet förmått göra med offentliga och beskattade medel. Styrelsen för Sverige-bilden har i stället utgjort en nedbantad myndighetsfunktion, samtidigt som Next Stop Sweden stått för branschsamverkan i bolagiserad form.

Det som nu föreslås i propositionen innebär i princip att Statens turistråd återupprättas.

Även om vi i Miljöpartiet delvis delar den kritik som riktas mot den nuvarande konstruktionen, dvs. att små intressenter inte kunnat hävda sig i Next-Stop-Sweden-sammanhang, är vi inte beredda att dra riktigt samma slutsats som regeringen. Stora delar av resenäringen har börjat inrikta sig på mer långsiktigt hållbar turism – både socialt, kulturellt och ekologiskt.

Intresset för kultur- och naturupplevelser i det lilla formatet ökar. Det är vad konsumenterna i allt högre utsträckning också efterfrågar.

Herr talman! Vid den utfrågning av representanter från olika delar av turistnäringen som kulturutskottet anordnade i våras frågade jag bl.a. om det inte kunde finnas en motsättning mellan turism som en långsiktigt konkurrenskraftig näring och en hållbar utveckling. Jag syftade då främst på ett kommersiellt missbruk av allemansrätten. En representant för Sverige-bilden redogjorde då för hur man på ett tidigt stadium samarbetat med Naturvårdsverket för att lägga fast en klar policy i upphandlingen av marknadsföring av svensk natur. Vi i Miljöpartiet anser att en adekvat beskrivning av allemansrätten alltid skall finnas med. Eftersom intresset för naturturism ökar behövs ett ökat statligt samarbete i den miljöpolitiska diskussionen.

Nästa steg är det ökade intresset för den rena ekoturismen, dvs. turisten som vill ha hela sin resa VDN-deklarerad. Här ligger tyvärr inte svenska företag steget före, och det tycker branschen själv är synd. Företag i andra länder visar i dag ett större kunnande när det gäller miljömedvetenhet än våra svenska företag. Men viljan till ökat kunnande och ett långsiktigt tänkande finns inom branschen. Med det minskar naturligtvis risken för intressekonflikter.

Världsnaturfonden gör den bedömningen att miljöanpassningen av den konventionella turismen kommer att gå relativt snabbt. Den pekar

också på ökad efterfrågan på ekoturism. Enligt Världsnaturfondens definition är ekoturism ett samlande namn för en småskalig turism med ambition att verka för naturskydd, kulturell förståelse och lokal utveckling. Därför tror vi i Miljöpartiet på de positiva incitament som finns på marknaden och som den vill ha stöd för i sin utveckling. Vi vill stärka det genom initialt stöd till en förändrad branschsamverkan i stället för att kväva det i sin linda genom att staten än en gång går in och tar över hela ansvaret.

På utlandsmarknaden anser vi att myndighetsformen är en förutsättning för kontinuerlig, adekvat och kvalitativ turistinformation. Men på hemmamarknaden anser vi inte att myndighetsfunktionen behöver permanentas. Miljöpartiet föreslår ett anslag på 49,5 miljoner kronor under budgetperioden för turismfrämjande åtgärder. Anslaget till den nationellt riktade verksamheten anser vi successivt skall trappas av, och det statliga myndighetsområdet skall på sikt inskränkas till samordning av statliga och kommunala kultursatsningar till gagn för turismen i hela Sverige.

Herr talman! För att de regionalpolitiska medel som anslås för turismnäring i glesbygd skall få en bra, långsiktigt hållbar och verksam användning anser vi att Glesbygdsmyndigheten, som finns mitt i Sverige, har en viktig roll. Det finns ingen anledning att ett återupprättat turistråd i Stockholm skall organisera en ny samverkan mellan glesbygdskommuner när kontakterna redan finns och förvaltas väl av Glesbygdsmyndigheten. Eftersom Glesbygdsmyndigheten ligger i Östersund finns också utmärkta möjligheter till ett utvecklat samarbete med Mitt-högskolan, vilket också andra motionärer berör, som har specialkompetens på området. Där finns också den turistdatabas som är en stor potential för branschens utveckling. Även forskningsresurser skall kunna kopplas dit.

Det ligger självfallet i branschens eget intresse att utvecklas. Statens roll skall vara att skapa förutsättningar för en sund och kvalitativ utveckling mot miljöanpassning och ekoturism. Sverige har här utmärkta förutsättningar att leva upp till vad som sägs i t.ex. Världsnaturfondens fjärde budord för miljöanpassad turism. Där sägs att kunskap om hur turism- eller miljökonsekvensanalyser för exploateringsprojekt förbättrar både de långsiktiga förutsättningarna för turismen och de positiva effekterna av turism. I det åttonde budordet om personalutbildning sägs att utbildning om miljöanpassning av turismen, hur kunskapen omsätts i praktiskt arbete och fördelarna med att anställa lokal personal på alla nivåer, ökar kvaliteten på resandet.

Vid den utfrågning jag tidigare nämnde passade jag också på att fråga Ulf Dinkelspiel, vår tidigare EU-förhandlare, om det Charlotta L Bjälkebring tidigare berörde i sitt anförande, dvs. hur stor del av EU:s strukturfonder som kan komma svensk turismnäring till del och om kulturturismen kan ha några medel att hämta därifrån.

Tyvärr kunde han inte ge något precist svar, men han ansåg det självklart att strukturfonderna kan användas för insatser i en region som tar sikte på att öka turismen. Om det är möjligt att använda fondmedel

för andra insatser som mer indirekt främjar en region är i dag ovisst, men vi får väl pröva.

Jag efterlyser också större kunskap och samordning av en annan typ av turism. Om vi t.ex. lyckas få en mässa till Stockholm om åderförkalkning anser jag att det vore rimligt att samtidigt erbjuda möjligheter till att få besöka vår förnämliga åldringsvård, som den norra delen av Sverige använt sina skatteintäkter till att utveckla, och inte endast erbjuda att se midnattssolen. Det finns helt världsunika projekt i bl.a. Jämtland där de gamla själva är med och deltar aktivt i uppbyggnad av sina egna ålderdomshem. Här finns det goda möjligheter att koppla det stora till det lilla, och utvecklingen ligger ännu i sin linda.

Det är just de sociala livsmönstren, naturen och kulturen som har den stora dragningskraften på den utländska turisten. En långsiktigt kvalitativ förändring av turismens villkor behöver växa fram inifrån. Statens uppgift är att tillgodose förutsättningarna.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 1 avseende mom. 1, reservation 3 avseende mom.5 samt reservation 7 avseende mom.16.

Anf. 65 LEO PERSSON (s)

Herr talman! Som talesman för utskottsmajoriteten kan jag med tillfredsställelse notera att riksdagen här i dag står nästan enig kring utskottsbetänkandet om en ny turistpolitik för Sverige. Även om utskottet har avgivit flera tillkännagivanden har dessa tillkommit i stor enighet i utskottsarbetet.

Herr talman! Vi kommer här i kammaren i dag att besluta om en turistpolitik som det råder bred politisk enighet om och som därför bör ha framtiden för sig. Det kan förhoppningsvis bli en milstolpe i turistpolitikens historia i Sverige. Den ryckighet turistpolitiken kännetecknats av inte minst under de senaste åren har inte tjänat vare sig turismen eller näringsens utveckling i detta land. Ändå har turismen själv klarat en positiv egen utveckling. Men med en klarare inriktning skulle resultaten blivit ännu bättre.

Efter utskottsbehandlingen av turistpropositionen nr 177 och den utfrågning som utskottet haft med representanter för näringen samt olika organisationer och myndigheter anser jag att den myndighet för turistutvecklingen och det bolag för marknadsföring av Sverige i utlandet som staten nu förhoppningsvis tillsammans med näringen sätter i sjön den 1 juli i år skall kunna skapa de förutsättningar som behövs för ett långsiktigt arbete såväl för att utveckla Sverige som turistland här hemma som för att i utlandet marknadsföra Sverige som turistland.

Statliga myndigheter och bolag klarar inte att lösa alla framtida uppgifter på turistområdet.

Den nya turistmyndigheten och bolaget kan medverka till att de verkliga aktörerna på turismens område – och de är ju många som vi vet – känner stöd och stimulans i sitt arbete. Det kan gälla allt från turistföretagare uppe i fjällområdet eller ute i skärgården till de turistbyråer i kommuner och regioner från norr till söder som nu jobbar för högttryck inför den här sommarsäsongen och även planerar för en ännu

längre framtid. Det kan också gälla det reseföretag som just nu säljer resor till ett sommarfagert Sverige.

De skall nu känna att staten helhjärtat stöder dem och att staten bryr sig om dem. Riksdag och regering skall visa att man är beredda att koppla på de resurser som finns hos myndigheter centralt och på länsstyrelserna regionalt för att hjälpa till att göra Sverige attraktivt som turistland.

Både i regeringens proposition och i det utskottsbetänkande som i dag ligger på riksdagens bord har vi uttryckligen sagt att staten på olika sätt skall stödja, stimulera och backa upp de olika aktörernas arbete.

Herr talman! Jag vill påstå att detta är en ny syn på turismen från statens sida. Den visar att vi politiker har insett turismens betydelse och dess möjligheter för Sverige och att vi bryr oss om och vill vara med och stödja utvecklingen. Man kan säga att det är en omvänd turistpolitik mot tidigare. Då gällde det för regioner och turistföretagare att koppla på de många centrala idéer och kampanjer som var på gång.

Det är alltså en ny syn på statens medverkan i turistpolitiken. Den nya synen måste nu slå igenom med hjälp av den nya myndighet som vi i dag skall besluta om och det nya statliga bolag som skall svara för information och marknadsföring i utlandet. Jag vill alltså understryka att det är en ny politik som skall genomföras, vilket ställer nya krav på dessa nya organ som från den 1 juli skall genomföra den.

Jag vill gärna förtydliga detta här i dag och sända med ett budskap till de båda utredarna som skall lägga fram sina förslag om riktlinjer och former för den nya myndighetens och det nya bolagets verksamhet till regeringen den 15 juni.

Herr talman! Vi är eniga i utskottet om de övergripande målen för turistpolitiken, och därmed om den nya myndighetens och det nya bolagets verksamhet. Målen kan i korthet beskrivas så att vi bör utveckla turismen i och till Sverige så att den ger största möjliga positiva effekter på ekonomin och sysselsättningen, inte minst i glesbygden. Sverige skall ha en hög attraktionskraft som turistland och en långsiktigt konkurrenskraftig turistnäring. Kultur- och naturupplevelser även för våra egna invånare i Sverige skall främjas. Därmed ges fritiden ett rikare innehåll. Här ingår även vårdandet av allemansrätten och de frågor som hör till detta.

Herr talman! Utskottet ger regeringen till känna att utskottet anser att turistpolitikens mål bör vara vidare än vad regeringen har angett i propositionen. Det gäller framför allt den sista punkten som jag nämnde. Utskottet anser alltså att politiken bör omfatta även förutsättningarna för den enskilde att resa och få ett meningsfullt innehåll i resandet, bl.a. genom kultur- och naturupplevelser och olika rekreationsaktiviteter.

Utskottet framhåller också vikten av att den samhälleliga verksamheten inom turist- och rekreationsområdet inte enbart utnyttjas av några få utan kommer de flesta till del.

Det andra tillkännagivandet gäller utskottets mening att den nya myndighetens styrelse inte bör bli så stor som regeringen föreslagit. Den bör begränsas i omfång för att bli handlingskraftig.

Det finns också motioner, bl.a. från Vänsterpartiet, om att man bör slå ihop myndigheten och bolaget för att på så sätt effektivisera verksamheten och minska byråkratin. Utskottet har dock inte stannat för en sådan lösning. Däremot är det ett viktigt påpekande som Vänsterpartiet gör om att dessa båda organisationer måste samverka och arbeta utifrån en gemensam grundsyn på turistfrågorna. Därför är det angeläget att de båda utredarna som regeringen nyligen utsett för myndigheten respektive bolaget finner lösningar på hur detta skall gå till.

Herr talman! Utskottet påpekar vidare för regeringen den stora tillgång för turismens utveckling i landet som de ideella organisationerna utgör. Det gäller t.ex. Svenska turistföreningen, Sportfiskarna, Friluftsförbundet, Skidsäkerhetsrådet, hela idrottsrörelsen och hembygdsrörelsen. Deras inneboende kraft bör tas till vara vid utvecklingen och marknadsföringen av Sverige som turistland.

I övrigt tillstyrker utskottet propositionens innehåll och avstyrker de motioner som inte kunnat tillgodoses vid utskottsbehandlingen samt framförda reservationer.

Till Kjell Ericsson vill jag tillägga att det är helt klart att turismen är en småföretagarverksamhet. Det är viktigt att småföretagarpolitiken och regionalpolitiken fungerar fullt ut på det här området. Jag håller dessutom med Kjell Ericsson om att vår nya turistpolitik nu möjliggör det som han tar upp.

När det gäller er reservation om att anslå ytterligare 12 miljoner vill jag säga att vi inte har dessa pengar just nu, och vi kan därför inte ge dem till den här verksamheten för det här budgetåret. Vi får utvärdera och se hur stora statens insatser skall behöva vara i framtiden.

Till Ewa Larsson vill jag säga att det ligger på den nya myndigheten att initiera och aktivera till att det tas tag i frågorna kring miljöturism. Den nya myndigheten har som sin huvuduppgift att samarbeta med olika organisationer typ Glesbygdsverket och landets turisthögskolor.

Herr talman! Med detta vill jag avslutningsvis framföra en förhoppning om att de utredare som regeringen nu utsett skall lyckas skapa de närmare riktlinjerna för den nya organisationen som vi beslutar om i dag. Det skall vara riktlinjer som tar hänsyn till utskottets och riksdagens tillkännagivanden. Dessa redovisas tydligt i betänkandet KrU28. Jag yrkar härmed bifall till hemställan i betänkandet.

I detta anförande instämde Carl-Johan Wilson (fp).

Anf. 66 STIG BERTILSSON (m)

Herr talman! När Sverige fick en borgerlig regering 1991 fick vi också en mycket tydlig förändring av den politik som hade förts i syfte att främja turismen i vårt land. På förslag av regeringen beslutade då riksdagen att förändra de politiska insatserna på turistområdet. Man lade tyngdpunkten på att påverka Sverige-bilden utomlands och att sprida utlandsinriktad information om Sverige.

För detta ändamål, och efter diverse turer, bildades Styrelsen för Sverige-bilden. Den fick ansvar för att besluta i frågor om de statliga insatserna för turism.

Jag tror att man i dag vågar säga att den politik som inleddes under de borgerliga åren har varit framgångsrik när man mäter resultatet och ser att vi har fått ett kraftigt ökat intresse för Sverige i de länder dit de turistpolitiska insatserna har prioriterats.

När den nya näringsministern aviserade en proposition om en ny turistpolitik ställde vi oss naturligtvis frågande inför detta och undrade vilka förändringar som skulle komma. Det visade sig att propositionen, som har legat till grund för det som nu har blivit utskottets betänkande, var en till mycket stora delar acceptabel fortsättning på det som lagts fast under tidigare år.

Detta, liksom arbetet i utskottet, är anledningen till att det inte finns någon moderat reservation till betänkandet. Detta har i stället tillkommit i dialog med riksdagens samtliga partier och också, vill jag understryka, med näringen.

Det centrala har varit de organisatoriska frågorna. Vi moderater hade ett motionsyrkande som gick ut på att Styrelsen för Sverigebilden skulle behållas och att man inte skulle inrätta någon ny myndighet. Vi har ändå inte sett någon anledning att reservera oss på den här punkten, eftersom den nya myndighetens uppgifter till mycket stor del sammanfaller med Styrelsen för Sverigebildens uppgifter och också i hög grad med de motionsyrkanden som vi har gjort, dels under den allmänna motionstiden, dels i anslutning till arbetet med betänkandet.

Det är klart att den nya myndigheten skall ha ansvaret för statens insatser på det turistiska området, inte minst de policyinriktade, och dessutom ansvar för hur vi hanterar de turistiska frågorna – en samordning mellan stat, regionala organ, kommun, näring osv.

Sedan har utskottet också beslutat att vi skall ha ett bolag för marknadsföring utomlands av Sverige som turistland. Detta följer mycket väl den linje som tidigare har dragits upp och som Next Stop Sweden blev själva exponenten för, nämligen att vi i första hand skall arbeta utomlands med de turistinriktade insatserna.

Av den anledningen kan också jag, herr talman, yrka bifall till hemställan i detta betänkande.

Jag vill gärna säga att jag ser mycket goda möjligheter för den nya turistpolitik som nu läggs fast att få en fortsatt kontinuitet, bl.a. för att den i allra högsta grad har sin bakgrund i den politik som har förts under senare år. Jag vill starkt understryka att den ryckighet som Leo Persson tyckte sig se inte på något sätt kommit till uttryck under arbetet, eftersom den nuvarande organisationen i hög grad ligger till grund för den fortsatta.

Ewa Larsson har uppfattningen att Sveriges turistråd återinrättas. Men jag tror inte att det är så svårt att se att det är utomordentligt stora skillnader mellan de uppgifter som Sveriges turistråd hade och de uppgifter som den nya, ännu icke namngivna myndigheten har.

Den nya synen på turismen från statens sida, som Leo Persson uttrycker det, har funnits grundlagd sedan tidigare. Det är därför jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 67 LEO PERSSON (s) replik

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Stig Bertilsson om jag hörde rätt eller inte. Han sade att det var regeringens förslag att göra en ny översyn av turistpolitiken. Det var egentligen ett utskottsinitiativ för att få fart på arbetet, om jag minns rätt.

För övrigt är det bra att vi har det riktiga stöd som vi ser i kammaren i dag – alla partier ställer i princip upp på detta – när vi nu skall genomföra denna nya syn på turistpolitiken. Jag hoppas att det skall bära frukt i framtiden.

Anf. 68 STIG BERTILSSON (m) replik

Herr talman! I samband med att den förra regeringen och riksdagen ändrade de turistpolitiska insatserna var det att antal turer fram och tillbaka. Jag kan inte nu påminna mig vad som ledde till att Styrelsen för Sverigebildens bildades, men jag är helt klar över att grundtanken att avskaffa den gamla organisationen och etablera en ny, inriktad framför allt på insatser utomlands, föddes i det dåvarande kanslihuset.

Jag tycker också att det är mycket tillfredsställande, herr talman, att det finns en betydande samsyn i de här frågorna. Jag tror att den som läser detta betänkande inte har svårt att följa linjen från tidigare, och jag tycker inte att Leo Persson skall behöva känna sig förnärmad eller bekymrad på något sätt för att vi faktiskt har denna samsyn. Det är ju den som gör att den nuvarande oppositionen ställer upp på den fortsatta linje som har dragits upp av det nuvarande Näringsdepartementet.

Anf. 69 ROLF GUNNARSSON (m)

Herr talman! Ett ärende som handlar om turismen och turister kan lätt förknippas med tankar på enklare fritidssysselsättning, några sommarveckor eller kanske en skidvecka. Men turismen – det vet vi alla här – är mer än så för Sverige, och definitivt för det landskap jag och Leo Persson kommer ifrån: Dalarna.

Turismen är en av länets framtidsgrenar, en näringsgren som man t.o.m. i dessa svåra tider kan se en ljusning i och kring.

Därför är det viktigt att allt fagert tal från alla, särskilt i valtider, uppfylls. Jag tänker på fagra tal om hur viktiga småföretagen är, hur viktigt det är att småföretag och familjeföretag får en bra grund att verka och stå på.

Turismen utgörs – kanske mer än någon annan gren – av en rad privata småföretag, familjeföretag som satsar allt för att klara sig, både tid och pengar. Och just den typen av satsningar ger också stora inkomster till andra näringsgrenar på respektive ort och i respektive bygd.

Vi som i mars besökte den stora resevässan TUR -95 i Göteborg vet att dragkampen om turisterna ständigt ökar. Nya länder dyker upp, länder som jagar turister och dollar. I många länder är kostnaderna för att leva och bo sådana att vi inte kan konkurrera med dem. Med den konkurrensen i tankarna gäller det att vi ger företagen här i landet en rimlig chans att klara sig.

Herr talman! Jag kommer alltså från Dalarna. Det är ett landskap som, om vi skall tala i de termerna, ligger på en delad andraplats då det

gäller turismen i Sverige. 10 % av turisterna i Sverige väljer just Dalarna. Bara Stockholm är större, och i viss mån Göteborgs och Bohus län, som lär ha samma omsättning i kronor som Dalarna. Därför är turismen en oerhört viktig näringsgren för oss i Dalarna.

Ett orosmoln över turismen är att landstingen i många län – mitt län inget undantag – vill vara med och klåfingrigt, och i många fall okunnigt, styra turismen. Man kan t.o.m. se dragkamper mellan landsting och länsstyrelser om vem som skall utgöra något slags övermyndighet för turismen. Det här är olyckligt. Det för knappast turismen framåt, utan skapar förvirring och frågetecken.

Alla vet ju också att de flesta landsting har stora svårigheter att klara av sjukvårdsfrågorna och genast borde ta sina fingrar från turistfrågorna. Tyvärr gör de inte det, utan man kan se ett ökat intresse.

Turismen har en viktig roll inom regionalpolitiken. Här konstlar man inte fram arbetstillfällen; här finns och skapas arbetstillfällena i verkligheten.

Alla som har varit i Malungs kommun, i Sälenfjällen, eller i Leo Perssons hemkommun Älvdalen, med det vackra Idre och den välskötta fjällanläggningen där – kan ni tänka er vad dessa kommuner vore utan turister och turismen?

Här har framstående personer i ett tidigt skede och i konkurrens bl.a. med dåtidens framgångsrika Åre, varit ute och framsynt exploaterat områden som är mycket väl lämpade för turister och för god rekreation.

Det är dock, som vi moderater skriver i vår motion, viktigt att staten går in med de rätta åtgärderna i turistfrågorna. Personligen tror jag, liksom flera andra sagt här i talarstolen, att satsningen bör ske på så sätt att de statliga satsningarna inriktas på att få turisterna hit till Sverige. Sedan står de många företagen beredda att serva och sköta om turisterna.

Jag har inget annat yrkande än det som utskottet har. Precis som vi säger i vårt särskilda yttrande tillgodoses det mesta i betänkandet.

Men klart är således att i dagens läge, då vi behöver förstärka vår ekonomi, är turismen viktig även om den självklart inte löser Sveriges ekonomiska problem.

En rejäl satsning på utlandet kan alltså ge vad jag vill kalla vinster ute i de olika länen, allt beroende på hur länens företagare orkar satsa – och dessutom lyckas med sina satsningar. Alla kanske inte har samma goda förutsättningar som Sälen och Idre, som jag tog som exempel.

Det finns i dag perioder med lågt kapacitetsutnyttjande av våra fina turistanläggningar. En särskild satsning borde göras här. Detta skulle kunna ge dem som har säsongsanställningar i dag åretruntanställningar. Följden blir alltså mera skatteintäkter till kommuner och landsting och en ökad omsättning i näraliggande näringsgrenar.

För att än en gång stanna upp i mitt hemlandskap och hemlän kan jag berätta att man där med länsstyrelsens hjälp har gjort någonting som länsstyrelsen passar utmärkt för, nämligen en utredning med sikte på år 2000. Dit är det visserligen bara några år, men det är bra att det finns en plan. Och det talas om att det är av största vikt att aktörerna på

turistmarknaden får hjälp med just marknadsföringen. Det är där statens roll finns.

En viktig bit är också samverkan. Den delen har varit försummad länge. Men nu går man åt rätt håll, och de flesta inser behovet av att det sker samlade grepp från olika områden i landet. Det finns alltför många skräckexempel där turistorganisationer – i princip i samma by och bygd – nästan konkurrerat ihjäl varandra.

Jag har också uppfattningen att kommunerna oftast – jag säger oftast – är mindre lämpade att sköta turistfrågorna. I en kommunal byråkrati, ofta med långa och besvärliga beslutsvägar, passar inte dagens turism. Den kanske passade tidigare, då broschyrutdelning var den stora punkten.

Herr talman! Jag har bara velat lyfta fram det viktiga i just turistfrågorna. Det är större frågor än vad man kan tro, särskilt i län och landskap som exempelvis det landskap som jag kommer från.

Jag vet att den inventering som gjorts visar att turismen bara i vårt landskap tillför 5,2 miljarder. Det är den senaste siffran jag har sett.

Med dessa siffror tycker jag att man har påvisat att turismen är en större och viktigare fråga än många frågor vi tar upp här i kammaren. 5 500 årsverken inom turistnäringen i Dalarna säger sitt. Det är 6 % av den totala sysselsättningen i länet.

Därför är det viktigt – jag nämner det ännu en gång – att de företag, oftast familjeföretag och småföretag, som det handlar om i dessa turist-sammanhang får och ges rimliga villkor att kunna arbeta och verka.

Om alla politiker lever upp till vad de lovade i valrörelsen, dvs. att det var och är viktigt med småföretag, och om man ser småföretagen som en chans till tillväxt och skapandet av nya jobb kommer det att gå bra för turismen, och det kan komma en hel del nya arbeten inom den näringen – som rätt skött ser ut att vara en framtidsnäring i stora delar av vårt land.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

KU43 EU:s institutioner m.m.

Mom. 2 (EU:s institutionella uppbyggnad och utveckling)

1. utskottet

2. res. 2 (v, mp)

3. res. 1 (fp)

Förberedande votering:

40 för res. 2

23 för res. 1

237 avstod

49 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

249 för utskottet

32 för res. 2

21 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 72 m, 21 c, 11 kds

För res. 2: 18 v, 14 mp

Avstod: 21 fp

Frånvarande: 16 s, 8 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Prot. 1994/95:115

7 juni

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU36 Anslag till Europainformation m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU25 Godkännande av ett beslut av EU-rådet angående gemenskapens egna medel

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU21 Sveriges anslutning till Europeiska atomenergigemenskapen, m.m.

Mom. 1 (avveckling av Euratom)

1. utskottet

2. res. 1 (c, v, mp)

Votering:

249 för utskottet

54 för res. 1

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 72 m, 21 fp, 11 kds

För res. 1: 22 c, 18 v, 14 mp

Frånvarande: 16 s, 8 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 3 (EU:s fond för kärnkraftsutveckling)

1. utskottet

2. res. 3 (mp)

Votering:

287 för utskottet

14 för res. 3

1 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 71 m, 22 c, 21 fp, 17 v, 11 kds
För res. 3: 14 mp
Avstod: 1 v
Frånvarande: 16 s, 9 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 5 (förvaring och mellanlagring av utländskt använt kärnbränsle och kärnavfall)

1. utskottet

2. res. 4 (mp)

Votering:

289 för utskottet

14 för res. 4

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 72 m, 22 c, 21 fp, 18 v, 11 kds
För res. 4: 14 mp
Frånvarande: 16 s, 8 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 6 (försörjning med kärnbränsle)

1. utskottet

2. res. 5 (m)

Votering:

231 för utskottet

72 för res. 5

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 22 c, 21 fp, 18 v, 14 mp, 11 kds
För res. 5: 72 m
Frånvarande: 16 s, 8 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 8 och 9 (kravreglerna i kärntekniklagen m.m.)

1. utskottet

2. res. 6 och 7 i motsvarande del (mp)

Votering:

288 för utskottet

14 för res. 6 och 7

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 144 s, 72 m, 22 c, 21 fp, 18 v, 11 kds
För res. 6 och 7: 14 mp
Frånvarande: 17 s, 8 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 10 (uranimport m.m.)

1. utskottet

2. res. 8 (c, v, kds)

3. res. 9 (mp)

Förberedande votering:

53 för res. 8

14 för res. 9

234 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 8.

Huvudvotering:

237 för utskottet

65 för res. 8

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 71 m, 21 fp

För res. 8: 22 c, 18 v, 14 mp, 11 kds

Frånvarande: 16 s, 9 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU24 Genomförande av EG:s tredje skade- respektive livförsäkringsdirektiv

Mom. 4 (femprocentsregeln)

1. utskottet

2. res. 4 (m, c, kds)

Votering:

179 för utskottet

125 för res. 4

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 1 fp, 18 v, 14 mp

För res. 4: 2 m, 22 c, 20 fp, 11 kds

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 6 (en europeisk försäkringsombudsman)

1. utskottet

2. res. 5 (v)

Votering:

272 för utskottet

32 för res. 5

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 72 m, 22 c, 21 fp, 11 kds

För res. 5: 18 v, 14 mp

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU25 Beredskapslagring av olja och kol

Kammaren biföll utskottets hemställan.

**NU26 Komplettering av normgivningsbemyndigandena i kapital-
täckningslagen m.m.**

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU28 Turistpolitik

Mom. 1 (kulturturism)

1. utskottet

2. res. 1 (mp)

Votering:

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 5 (inrättande av en myndighet för turistfrämjande)

1. utskottet

2. res. 3 (mp)

Votering:

273 för utskottet

14 för res. 3

15 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 70 m, 22 c, 21 fp, 3 v, 11 kds

För res. 3: 14 mp

Avstod: 15 v

Frånvarande: 15 s, 10 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 16 (medelsanvisningen till Turistfrämjande)

1. utskottet

2. res. 5 (c)

Votering:

264 för utskottet

22 för res. 5

18 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 72 m, 21 fp, 1 v, 13 mp, 11 kds

För res. 5: 22 c

Avstod: 17 v, 1 mp

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Prot. 1994/95:115

7 juni

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

12 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 2 juni

BoU21 Investeringsbidrag för bostäder samt ett program för miljöinvesteringar

Mom. 1 (miljöinvesteringsprogrammet)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (fp)

Förberedande votering:

74 för res. 1

21 för res. 2

208 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudotering:

210 för utskottet

72 för res. 1

22 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 22 c, 18 v, 14 mp, 10 kds

För res. 1: 72 m

Avstod: 21 fp, 1 kds

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 2 (en utvidgning av miljöinvesteringsprogrammet)

1. utskottet

2. res. 4 (v)

Votering:

266 för utskottet

18 för res. 4

21 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1994/95:115
7 juni

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 51 m, 22 c, 22 fp, 14 mp, 11 kds
För res. 4: 18 v
Avstod: 21 m
Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 c, 4 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 3 (investeringsbidrag för nyproduktion av bostäder)

1. utskottet
2. res. 5 (m, fp, mp, kds)
3. res. 6 (v)

Förberedande votering:

123 för res. 5
17 för res. 6
165 avstod
44 frånvarande
Kammaren biträdde res. 5.

Huvudvotering:

170 för utskottet
118 för res. 5
17 avstod
44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 22 c, 1 fp, 1 kds
För res. 5: 72 m, 21 fp, 1 v, 14 mp, 10 kds
Avstod: 17 v
Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 c, 4 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

AU15 En effektivare arbetsmarknadspolitik m.m.

Mom. 1 (arbetsmarknadspolitikens inriktning)

1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. res. 2 (fp)
4. res. 3 (v)
5. res. 4 (mp)
6. res. 5 (kds)

Förberedande votering 1:

18 för res. 4
11 för res. 5
277 avstod
43 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 2:

18 för res. 3
14 för res. 4
272 avstod
45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Förberedande votering 3:

22 för res. 2

18 för res. 3

265 avstod

44 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 4:

68 för res. 1

24 för res. 2

213 avstod

44 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

170 för utskottet

71 för res. 1

64 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 1 m, 22 c, 1 kds

För res. 1: 71 m

Avstod: 22 fp, 18 v, 14 mp, 10 kds

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 c, 4 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Fanny Rizell (kds) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 5 (arbetsrätten)

1. utskottet

2. res. 6 (m)

Votering:

229 för utskottet

71 för res. 6

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 21 c, 20 fp, 18 v, 14 mp, 11 kds

För res. 6: 71 m

Frånvarande: 16 s, 9 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 11 (stor flexibilitet m.m.)

1. utskottet

2. res. 12 (kds)

Votering:

211 för utskottet

27 för res. 12

67 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 6 m, 21 c, 22 fp, 2 v, 14 mp
För res. 12: 16 v, 11 kds
Avstod: 66 m, 1 c
Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 c, 4 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 15 (lån till invandrare som vill starta egna företag)

1. utskottet

2. res. 18 (mp)

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 19 (arbetsplatsintroduktion m.m.)

1. utskottet

2. res. 22 (v)

Votering:

182 för utskottet

18 för res. 22

105 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 2 m, 22 c, 1 fp, 1 mp, 11 kds

För res. 22: 18 v

Avstod: 1 s, 70 m, 21 fp, 13 mp

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 c, 4 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 21 (pendlingsstöd)

1. utskottet

2. res. 25 (m, mp, kds)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 29 (kompetensutvecklingsprogram m.m.)

1. utskottet

2. res. 35 (v)

Votering:

283 för utskottet

19 för res. 35

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 71 m, 22 c, 21 fp, 13 mp, 11 kds

För res. 35: 18 v, 1 mp

Frånvarande: 16 s, 9 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 33 (anslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder)

1. utskottet

2. res. 38 (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 35 (utvidgning av målgruppen för lönebidrag)

1. utskottet

2. res. 40 (mp)

Votering:

219 för utskottet

14 för res. 40

68 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 144 s, 3 m, 22 c, 21 fp, 18 v, 11 kds

För res. 40: 14 mp

Avstod: 68 m

Frånvarande: 17 s, 9 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Beatrice Ask (m) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 37 (den högsta ersättningsnivån för lönebidrag hos ideella organisationer)

1. utskottet

2. res. 42 (v)

Votering:

283 för utskottet

18 för res. 42

2 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 71 m, 22 c, 21 fp, 13 mp, 11 kds

För res. 42: 18 v

Avstod: 1 s, 1 mp

Frånvarande: 15 s, 9 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Mom. 39 (engångsvis besparing på Samhall och anslag till koncernen)

1. utskottet

2. res. 44 (fp, kds)

Votering:

251 för utskottet

50 för res. 44

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 70 m, 22 c, 14 mp

För res. 44: 21 fp, 18 v, 11 kds

Frånvarande: 16 s, 10 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

*Ändringar i
utlänningslagen*

13 § Ändringar i utlänningslagen

Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU16
Ändringar i utlänningslagen (prop. 1994/95:179)

Anf. 70 GUSTAF VON ESSEN (m)

Fru talman! Den proposition och det betänkande som vi nu behandlar rör frågor om utlänningars förväntade levnadssätt i samband med prövningar av uppehållstillstånd och medborgarskap. Regeringens förslag bygger i huvudsak på Utvisningsutredningens betänkande.

Vidare föreslås i propositionen en uppmjukning av det generella kravet på att uppehållstillstånd i princip skall ha beviljats före inresan.

Regeringens förslag om betydelsen av levnadssätt och hederlig vandel innebär bl.a. vissa skärpningar och uppstramningar av utlänningslagen. Det tycker vi moderater är bra. På några punkter vill vi dock gå längre.

När det gäller uppehållstillstånd för asylberättigade utlänningar ville Utvisningsutredningen att även annan allvarlig eller upprepad misskötsamhet än den som regeringen pekat ut skulle kunna utgöra ett särskilt skäl att vägra asyl. Vi moderater vill i likhet med Utvisningsutredningen särskilt peka på de s.k. incidentrapporterna, som upprättas på förläggningar för asylsökande. Dessa rapporter innehåller uppgifter bl.a. om hot mot personal, om allmänt störande uppträdande och om olovlig körning. De här incidentrapporterna bör, enligt vår uppfattning, ingå som en del i bedömningen och därmed också i lagen. Jag tycker att det är litet förvånande att majoriteten inte vill väga in i bedömningen om uppehållstillstånd hur en asylsökande faktiskt uppför sig under tiden på förläggningen eller under asylprocessen.

Majoriteten skriver visserligen i likhet med regeringen att man i sammanhanget måste ställa krav på rapporterna och på att det i varje fall skall vara fråga om förhållanden som lett till polisanmälan. Det tycker jag att man kan ställa upp på. Det är alldeles utmärkt. Men om incidentrapporterna tar upp sådant som lett till polisanmälan, kan majoriteten då tänka sig att infoga dessa incidentrapporter i beslutsunderlaget när uppehållstillstånd skall ges eller ej?

När det gäller andra än asylberättigade vidgas med regeringens förslag möjligheterna att återkalla uppehållstillstånd om utlänningen inte lever ett hederligt och skötsamt liv. Vi moderater instämmer i regeringens förslag när det gäller återkallelse men menar att det är naturligt att låta förutsättningarna för återkallelse spegla förutsättningarna för tillstånd. Så tyckte också Utvisningsutredningen, dock inte regeringen och utskottsmajoriteten.

Enligt majoritetens förslag skall det krävas betydligt allvarigare anmärkningar mot utlänningens skötsamhet än vad som krävs för att det

första tillståndet skall vägras. För oss moderater är det litet stötande att utlännningar skall kunna gravt missbruka vår gästfrihet och ändå kunna få fortsatt uppehållstillstånd. Vi talar ju nu inte om flyktingar utan om människor som fått uppehållstillstånd av andra skäl än flyktingskap. Samma förutsättningar vid återkallelse som vid tillstånd är, menar vi moderater, helt i linje med normal rättskänsla. Utvisningsutredningen föreslog också en sådan ordning liksom flera remissinstanser gjorde.

Fru talman! Vad gäller medborgarskapet för regeringen ett resone-
mang om det skall kunna vara möjligt att i vissa fall återkalla ett beslut om naturalisation. Regeringen och majoriteten anser inte att det skall vara möjligt. Vi moderater menar att det i vissa fall borde vara möjligt. Rikspolisstyrelsen har exempelvis pekat på att det kan te sig stötande att det inte finns möjlighet att återkalla medborgarskapet för en person som naturaliserats i en falsk identitet för att exempelvis dölja kriminellt förflutet eller terroristanknytning.

Jag delar Rikspolisstyrelsens åsikt i det här hänseendet. Bara hotet att ett medborgarskap kan gå förlorat kan i vissa fall avskräcka. Jag är visserligen helt medveten om problemen med att upphäva medborgarskap – statslöshet blir i många fall följden. Men en hovrätt, Göta hovrätt tror jag det är, menar liksom flera kammarrätter att det finns skäl att införa en återkallelsemöjlighet.

Eftersom majoriteten menar att en naturalisation i alla lägen skall vara oåterkallelig är det desto viktigare att villkoret om ett skötsamt och hederligt sätt är uppfyllt. Likaså är det mycket viktigt att den sökandes identitet är säkrad. Av dessa anledningar önskar Moderaterna att kvalifikationstiden förlängs från fem till sex år.

Fru talman! Sammantaget är det mycket viktigt att vi är glasklara när det gäller de krav som vi skall ställa på de asylsökande och på invandrarna. Vi måste utgå ifrån att människor som söker skydd eller uppehåll här har korrekta och renhåriga motiv. Vi skall givetvis inte tveka att klart dra tydliga gränser för vad vi tycker är ett acceptabelt beteende. Det tror jag faktiskt att en stor majoritet av både svenskar och invandrare tycker. Flummighet och otydliga signaler bidrar till främlingsfientlighet. Regelsystemet måste bygga på fasthet och på klara normer.

En ytterligare fråga som vi moderater vill föra fram är att kunskaper i det svenska språket skall vara obligatoriska för att man skall kunna erhålla svenskt medborgarskap. Undantag kan gälla för äldre invandrare. Kunskaper i svenska är under alla förhållanden viktigt för att invandrare skall kunna vinna insteg på arbetsmarknaden och i samhällslivet. För att bli svensk medborgare är det en särskild förpliktelse att kunna svenska språket. Ytterst är man ju faktiskt med och tar ett påtagligt ansvar för Sveriges framtid, och för detta är svenskkunskaper en förutsättning.

Vad slutligen beträffar den utvidgade möjligheten att i vissa fall söka uppehållstillstånd efter inresa innebär det en mycket svår avvägning mellan behovet av att hålla fast vid huvudregeln – att ansökan skall ha lämnats innan inresa skett – och de humanitärt präglade problem som uppstår om denna huvudregel praktiseras in absurdum.

Vi moderater har i denna fråga ingen uppfattning som avviker från regeringens eller majoritetens; vi tillhör majoriteten i den här frågan. Vi vill dock särskilt inskräpa att huvudregeln fortfarande är att uppehållstillstånd skall sökas före inresa. Vi har en reglerad invandring, och en alltför utvidgad rätt att efter inresa söka uppehållstillstånd kan innebära att man öppnar för arrangemang av icke seriöst slag.

Vi moderater yrkar för tids vinnande bifall bara till vår reservation nr 14.

Anf. 71 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)

Fru talman! När regeringens proposition 1994/95:179 om ändringar i utlänningslagen presenterades rönt den, fullt berättigat, stor uppmärksamhet. Propositionens förslag går ju bl.a. ut på att det vid bedömningen av om en asylsökande skall få stanna eller inte skall göras en bedömning av huruvida denne i framtiden kan förväntas leva skötsamt och hederligt.

Bara det förhållandet att lagen ej skall gälla flyktingar enligt Genèvekonventionen utan enbart de facto-flyktingar, krigsvägrare samt dem som fått stanna av humanitära skäl visar att något är feltänkt från början. Likheter inför lagen är en fin gammal regel som vi inte får tumma på. Att rucka på den principen kan visa sig bli förödande för människor som drabbas.

I förra veckan diskuterade vi här i kammaren FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. I artikel 7 i nämnda FN-deklaration står det: "Alla äro lika inför lagen och äro utan åtskillnad berättigade till lika skydd från lagens sida. Alla äro berättigade till lika skydd mot varje åtskillnad i strid med denna förklaring och mot varje framkallande av denna åtskillnad."

Vidare står det i artikel 10 i FN-förklaringen: "Envar är under full likställighet berättigad till rättvis och offentlig rannsaking inför oavhängig och opartisk domstol vid fastställande av såväl hans rättigheter och skyldigheter som varje anklagelse mot honom för brott."

Att då, som regeringen gör, föreslå att en människa skall förväntas leva skötsamt och hederligt utan att domstol först skall ha sagt sitt är minst sagt uppseendeväckande och kränkande för den som drabbas. Dessutom strider det mot andan i artiklarna 7 och 10 i FN:s förklaring om mänskliga rättigheter som jag nyss citerade.

Utskottet har i och för sig ändrat regeringens formulering "leva skötsamt och hederligt" och återinfört begreppet "föra en hederlig vandel". Men i sak betyder det inte så mycket, eftersom motivtexten inte ändrats. Det innebär alltså att bedömningar, som ej är grundade på en lagkraftvunnen dom, kan få fälla avgörandet huruvida en asylsökande får stanna eller inte.

Även artikel 11 i förklaringen om mänskliga rättigheter är mycket tydlig i detta avseende. Den lyder: "Envar, som blivit anklagd för straffbar gärning, har rätt att betraktas som oskyldig, till dess hans skuld blivit lagligen fastställd vid offentlig rättegång, under vilken han åtnjutit alla för sitt försvar nödiga garantier."

Att då, som nu föreslås, vid asylprövning låta mer eller mindre osäkra bedömningar och överväganden angående människors förväntade framtida beteende utgöra grund för beslut är något som inte borde förekomma i den svenska lagstiftningen, menar vi. Det gäller att värna och upprätthålla den svenska rättsstaten.

Eftersom det i dag inte finns någon klar praxis när det gäller hur grov brottslighet eller asocialt beteende skall betraktas för att asyl skall vägras en de facto-flykting eller krigsvägrare föreslår regeringen i sin proposition att en bestämmelse förs in i utlänningslagen om att brottslighet skall kunna utgöra ett skäl för att neka en sökande asyl. Så långt är allt väl, och detta är något som jag tycker är bra.

Mycket tveksamt blir det dock när regeringen och utskottsmajoriteten föreslår att andra allvarliga anmärkningar, som ej är av domstol fastlagda, mot utlänningsens levnadssätt skall få vägas in vid bedömningen.

Det är här den stora osäkerheten kommer in i bilden. Hur skall denna bedömning gå till? Vad konkret är allvarliga anmärkningar mot levnadssätt? Hur bedömer man detta? Vilket underlag fordras? Hur ser bevisföringen ut? Ja, det är många frågor man ställer sig.

Här föreligger onekligen stor osäkerhet och därmed risk för felbedömningar och felaktiga beslut, eftersom ingen domstolsprövning sker. Det är också därför som Folkpartiet säger att endast lagakraftvunna domar skall beaktas vid bedömningen. Om inte detta utgör grundregeln föreligger stor risk för att större orättvisor kan komma att begås än vad som blir fallet om noggrann domstolsprövning får ske först.

Detta framgår tydligt av Folkpartiets reservation nr 2, som jag härmed yrkar bifall till.

Även vad gäller levnadssättets betydelse vid uppehållstillstånd för andra än asylberättigade menar Folkpartiet att endast lagakraftvunna domar skall utgöra grund för bedömningen. Detta framgår av Folkpartiets reservation nr 5.

Inte minst mot bakgrund av att dessa lagparagrafer rör människor som levt under mycket svåra förhållanden, där de många gånger under lång tid utsatts för tortyr, misshandel och våldtäkt, är det viktigt att det sker en säker, noggrann och trygg prövning som tar hänsyn till individens utsatta läge.

Fru talman! I utlänningslagen finns ett stadgande om överlämnande av ärenden till regeringen på grund av familjeanknytning eller liknande samband med annat ärende. Något motsvarande förfaringssätt finns inte när det gäller medborgarskapsärenden. Även om det kan hävdas att medborgarskapsärenden inte gör sig gällande med samma styrka som utlänningsärenden vid prövning med hänsyn tagen till familjeanknytning, anser Folkpartiet att det ändå finns skäl att närmare överväga om en sådan möjlighet bör införas även i medborgarlagstiftningen. Detta utvecklar vi i reservation 18.

Slutligen, fru talman, vill jag aktualisera en folktopmotion från den allmänna motionstiden. Motionen beskriver hur utländska kvinnor som misshandlas av sina män inte vågar bryta upp från sina förhållanden, eftersom de tror att de då riskerar att utvisas från Sverige. Men en

kvinnor som har goda skäl att lämna mannen skall inte behöva tvingas att lämna Sverige. Något måste ske för att förhindra att män upprepade gånger tar hit utländska kvinnor och utsätter dem för övergrepp. I reservation 2 påpekar vi att Polisen och Invandrarverket måste vara ännu tydligare i detta avseende och att det kan finnas anledning att överväga om Invandrarverket skall medges rätt att införsöka kriminalregisterutdrag för män som upprepade gånger tar hit utländska kvinnor och utsätter dem för svåra övergrepp samt att detta bör ges regeringen till känna.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 2 och står naturligtvis bakom övriga reservationer där Folkpartiet står som under-tecknare. Men för tids vinnande avstår jag från att yrka bifall till dessa.

Anf. 72 ULLA HOFFMANN (v)

Fru talman! I söndagens Dagens Nyheter var huvudnyheten: "Nytt förslag om några veckor: Ännu tuffare flyktingpolitik. Sverige kan komma att skärpa flyktingpolitiken ytterligare. Den kommitté som skall lägga fram förslag i slutet av juni vill vidga flyktingbegreppet, men samtidigt få bort asyl på politisk-humanitära grunder, erfar DN." Enligt artikeln kommer Sverige även att införa striktare regler för invandring av anhöriga, och fler asylbeslut skall tas redan vid gränsen. Tillfälliga uppehållstillstånd diskuteras, och större insatser i närområdet skall göras för att förebygga flyktingskap. En samsyn råder enligt artikeln, mellan Moderaterna, Centern och Socialdemokraterna, vilket kan förklara varför Centerpartiet inte har en enda reservation till betänkande SfU16 och att Moderaterna i de reservationer som de framlagt vill skärpa lagstiftningen. Det var ju faktiskt samsyn som var ordet.

Före folkomröstningen om EU-medlemskapet utlovades ett gränslöst EU. Gränslöst kan vara något positivt – en människa kan vara gränslöst god. Men vad gäller flyktingpolitiken innebär detta gränslösa EU en harmonisering av bl.a. visumordningen.

I dag har EU visumtvång mot 70 länder. EU-kommissionen har föreslagit att det skall vara 130 länder. Hur många länder i världen finns det då kvar, och vilka länder är det? "Festung Europa" verkar vara ett faktum, och Sverige som länge varit en ljuspunkt och som kämpat för internationell solidaritet ingår i denna fästning med höga murar. Bosnien med kroatiska pass har visserligen fått tillfälliga uppehållstillstånd samtidigt som regeringen dock införde visumtvång för kroatiska medborgare med motiveringen: "Kan vi inte sända tillbaka ett lands medborgare till deras eget territorium, då är det rimligt att vi inte heller ger möjlighet för de människorna att resa till Sverige." Med all rätt ställer vi i Vänsterpartiet oss frågan: Står regeringen fast vid sitt löfte att försvara asylrätten?

Under pingsthelgen anordnade Koalitionen mot rasism tillsammans med Hassans vänner en festival. Samtidigt anordnades en tribunal om svensk flyktingpolitik. Jag var där, men jag var också den enda riksdagsledamoten. Åtta flyktingar och deras jurister redovisade sina fall. Efter genomgången stod det väldigt klart att svensk flyktingpolitik skärpts, och i många fall råder rena moment 22 för flyktingarna.

Asylsökande har rest med legalt pass – anledning till avslag. Asylsökande kan inte förevisa legalt pass – anledning till avslag. Asylsökande torterades av polisen men släpptes – anledning till avslag. Personer som torteras till döds kan inte söka asyl. Vad förväntar sig egentligen svenska myndigheter?

Fru talman! Utlänningens levnadssätt och förväntade levnadssätt tillmäts stor betydelse i betänkandet. I regeringens proposition föreslås att begreppet "hederlig vandel" skall ersättas med "hederligt och skötsamt levnadssätt" vad gäller uppehållstillstånd för andra än asylberättigade. Det var många som reagerade mot att just skötsamhet skulle införas i svensk lagtext, eftersom detta begrepp inte någonstans har definierats. Juan Fonseca och jag hade en interpellationsdebatt med statsrådet Blomberg om just detta.

Vad som är skötsamt förändras över tiden. I seklets början var det t.ex. skötsamt att gå i kyrkan varje söndag; en sanning som knappast gäller i dag. Skötsamhet handlar alltså mycket om samhällets normer som förändras över tiden och som alltid är underförstådda och otydliga. Hur begreppet skötsamt skall kunna göras begripligt, eller glasklart, som Gustaf von Essen uttryckte det, synligt och avgränsat för en person som nyss anlänt till vårt land, förstår jag ej. Förslaget står i skarp kontrast till begreppet rättssäkerhet som jag trodde gällde även våra flyktingar och invandrade kamrater.

Efter den debatten togs också förväntningarna på att utlänningen skall leva skötsamt och hederligt bort, och det gamla begreppet hederlig vandel skall användas. Det skall majoriteten i utskottet ha heder för. Samtidigt säger man dock i nästa sats: Utskottet anser inte att uttrycket utesluter att man i bedömningen av utlänningens levnadssätt kan väga in att han är misskötsam. Då är vi tillbaka till Gå. Vad är misskötsamhet?

Vad gäller levnadssättets betydelse för asylberättigade säger utskottet att det inte går att ställa upp några riktlinjer för vilken grad av allvarlig brottslighet eller misskötsamhet som kan tolereras. Jag vill i detta sammanhang påpeka att av asylsökande från Bosnien har Sverige beviljat flyktingstatus endast till drygt 2 % medan Frankrike gett flyktingstatus till ca 60 % och Nederländerna till mellan 80 och 90 % av de sökande.

Bland de asylsökande som fått stanna av humanitära skäl finns många som våldtagits eller torterats av polis eller militär i hemlandet. Att göra det möjligt att neka dessa människor en fristad i Sverige med hänvisning till en i förväg icke definierad misskötsamhet är förödande. Vänsterpartiet anser att det i lagtexten klart måste anges att misskötsamhet i sig inte skall kunna leda till att någon asylberättigad blir nekad uppehållstillstånd. Det gör det inte med utskottets förslag. Där står på grund av brottslighet eller någon annan omständighet. Någon annan omständighet blir då misskötsamhet.

Vad gäller medborgarskap vill regeringen att utlänningen skall ha levt skötsamt och hederligt och kan förväntas iaktta ett sådant levnadssätt även i framtiden. Utskottet har visserligen ändrat "ha levt skötsamt och hederligt" till "fört en hederlig vandel". Men kan någon berätta för

mig hur någon över huvud taget kan göra en prognos om vilket levnadssätt någon människa kan komma att föra? Vem är det som skall göra den bedömningen? Enligt Vänsterpartiet räcker det med att en utlänning som söker svenskt medborgarskap skall ha fört en hederlig vandel. Den sittande och alla andra regeringar borde veta hur svårt det är att göra prognoser.

Utskottet delar propositionens uppfattning att otvetydigt konstaterade anmärkningar mot utlänningens levnadssätt skall kunna leda till att uppehållstillståndet dras in. Men ingenstans står vem dessa otvetydiga anmärkningar skall komma ifrån. Om en rasistisk grupp otvetydigt har anmärkt på mosaiska trosbekännare att de besöker synagogan på lördagar och undviker att äta fläskkött är det en otvetydigt konstaterad anmärkning.

Apropå otvetydigt konstaterade anmärkningar och misskötsamhet kan jag informera dem av kammarens ledamöter som äter surströmming att om man öppnar en burk surströmming i sin egen lägenhet i Tyskland är det en otvetydigt konstaterad anmärkning och misskötsamhet. Den svenska som gjorde det blev vräkt från sin bostad. Hon fick dock behålla sitt uppehållstillstånd trots denna allvarliga anmärkning mot hennes levnadssätt. Jag tror inte att vare sig regeringen eller utskottet avsett ett sådant fall, men det visar hur viktigt det är att vi formulerar oss rätt.

Invandrarverket anser att de alltför sent får kännedom om anmärkningar i fråga om utlänningens levnadssätt och vill därför utsträcka tidsfristen för återkallelse av uppehållstillstånd från 2 till 3 år. Det gör man samtidigt som man kräver terminalåtkomst till polisregistret. Det får väl ändå vara måtta på Invandrarverkets krav. Dagens datorer är snabba. Om man har tillgång till polisregistret via dem är det väl ändå inte motiverat att utöka tidsfristen för återkallelse till 3 år. Var finns nu det parti som mest brukar motsätta sig dataregistrering för att all sådan kan missbrukas och därmed kränka individens integritet?

Vänsterpartiet motsätter sig både den förlängda tidsfristen, som enbart kan vara av administrativ art, och terminalåtkomsten.

Under rubriken Upppehållstillstånd efter inresa anges att tillstånd inte bör beviljas om det finns anledning att anta att sökanden har verkat för en organisation som gjort sig skyldig till övergrepp av olika slag. Vänsterpartiet motsätter sig detta förslag, vilket även innebär en skärpning av praxis från 1992. I praxis från 1992 står att sökanden "skall ha verkat för" - inte "finns anledning att anta". Vem är det som skall göra bedömningen?

Låt mig ta ett exempel. Det har faktiskt framkommit att vissa medlemmar i ANC utövat visst mått av övergrepp, vilket enligt regeringen innebär att alla ANC-medlemmar indirekt medverkat. Med den föreslagna skärpningen av praxis innebär det att exempelvis Nelson Mandela inte skulle vara välkommen till Sverige. Kan det verkligen vara meningen?

Vänsterpartiet anser att det minst måste krävas bevis för att utlänningen själv skall ha medverkat i sådana handlingar. Är det med stöd av denna ännu icke antagna praxis som Invandrarverket stämplat Napoleon Aponte från Peru som terrorist? Är det med stöd av detta som

Invandrarverket har funnit anledning att anta att Napoleon Aponte har verkat för en organisation som gjort sig skyldig till övergrepp av olika slag? Några bevis har nämligen inte Invandrarverket. När han dessutom blev frikänd av åklagaren eftersom man inte kunde hitta några bevis kvarstår det endast en möjlig väg för Invandrarverket, nämligen att hävda att det finns anledning att anta. Är det så rättssäkerheten för våra flyktingar skall fungera i framtiden?

Regeringen betonar också att utgångspunkten måste vara att myndigheterna fattat ett riktigt beslut i asylärendet. Det anser Vänsterpartiet också, men då måste myndigheterna vara beredda att erkänna att de begår misstag. Det finns enligt undersökningar inget folk i världen som går sina myndigheter till mötes så troskyldigt som svenskarna. Trots att Invandrarverket under en tremånadersperiod under hösten 1994 i 15 olika JO-utlåtanden kritiserades, många gånger allvarligt, fortsätter vi att tro på dem.

Jag vill återigen ta Napoleon Aponte från Peru som exempel. Aponte avvisades tillbaka till Peru i höstas. Enligt våra myndigheter fanns det ingen fara för honom att återvända till Peru. Peru sades vara en rättsstat med ett fungerande rättssystem och Aponte hade inget att frukta, trots att svenska myndigheter stämplat honom som terrorist.

Aponte anlände kl 4 på morgonen till Lima där han överlämnades till den väntande polisen. Han utsattes för doppling, dvs. slag med gummibatong i duschen tills han svimmade. Han utsattes för ubåten, dvs. blev stoppad i en tunna full av avföring med händerna bundna på ryggen. Han utsattes för skenavrättning. Tortyr som numera är dokumenterad av Karolinska institutet. Napoleon Aponte har överlevt och återvänt och kan vittna om att svenska myndigheter inte alltid fattar riktiga beslut i asylärenden.

I lördagens Dagens Nyheter kunde vi på debattsidan läsa om familjen Bamane som utvisades av regeringen 1992. Familjen lämnade inte Sverige utan gömde sig och lämnade in en ansökan där det visades att det brott som var anledningen till att familjen utvisades inte är straffbart i Sverige. Då fattade Invandrarverket ett annat beslut, nämligen avvisning på grund av att familjen gömt sig undan det felaktiga beslutet.

Som sagt, Vänsterpartiet tror gärna på myndigheterna, men då måste myndigheterna utan prestige också vara beredda att ändra felaktiga beslut.

Fru talman! Kärleken kan träffa människor som en blix från klar himmel. Flyktingar är inget undantag. I Sverige finns en grupp kvinnor som är gifta eller sambor med män med utländskt ursprung. Männen har flytt från sina länder och sökt asyl i Sverige. Under den långa väntetiden har de träffat svenska kvinnor och inlett förhållanden som många gånger resulterat i gemensamma barn.

Enligt svenska lagar måste mannen åka tillbaka till sitt land för att söka uppehållstillstånd. Förhållandet skall också prövas med en tvåårig provotid. Det kan ta flera år, särskilt för dem som har män från Marocko, Tunisien och Algeriet att få denna provotid. Paren kan ibland prövas i 4–6 år innan de kan leva ett normalt liv. Den svenska kvinnan

skall helst bevisa sin vilja att få tillbaka den avvisade genom att sammanbo i dessa länder, dvs. resa från arbete, bostad och det ansvar hon har här hemma. Hon skall visa upp kärleksbrev, telefonräkningar och resekostnader.

Ett enigt socialförsäkringsutskott har begärt att de problem som föreningen Återföreningen visar på skulle lösas i propositionen. Vänsterpartiet uppskattar de försök som gjorts för att lösa problemen och den beredvillighet utskottet visat i förklarande texter. Men vi anser trots det att betänkandet inte tar tillräckliga humanitära hänsyn.

Vi har i vår motion pekat på att en utlännings som gömmer sig anses begå ett brott och därför inte beviljas uppehållstillstånd. Jag har läst ett antal sådana avslag. För många utlänningsar med anknytning i Sverige blir det nödvändigt att gå under jorden för att få fortsätta att leva med sin familj. Dessa, oftast fäder, betraktas då som kriminella och kommer därför inte att beviljas uppehållstillstånd. Detta problem är inte löst i betänkandet.

Invandrarverket har förklarat att man aldrig avvisar en mamma till en svensk medborgare men att man prövar fäderna extra noga. Man prövar deras intresse för barnen. Man kontrollerar om de betalar underhåll och hur ofta de träffar sina barn. Men vad jämför man med – svenska fäders intresse av att betala underhåll och träffa sina barn? Det är enligt Vänsterpartiet viktigt att man även i utlänningsärenden erkänner att barn har behov av båda sina föräldrar – inte bara mamman. I ett svenskt fängelse sitter en afrikansk far till två svenska medborgare. Han är dömd till utvisning. Brottet begicks innan han träffade den kvinna som skulle bli mor till hans två barn. Men rättvisans kvarnar mal långsamt. Efter det att hans första och andra barn föddes dömdes han till fängelse och utvisning. Var finns hänsynen till de två mycket unga svenska medborgarna och deras behov av sin far?

Myndigheternas handlande – att aldrig avvisa mödrarna till svenska medborgare men kontrollera fäderna extra noga – innebär att alla inte är lika inför lagen. Vänsterpartiet kommer att driva denna fråga till sin spets.

Fru talman! De flesta av de föreslagna förändringarna av utlänningslagen innebär skärpningar och gör det svårare för Sverige att utöva en human och generös flyktingpolitik, det som socialförsäkringsutskottet en gång sade sig vilja verka för i EU. Men det var kanske bara i EU – inte i Sverige.

Vänsterpartiet har elva reservationer till SfU15, och jag står självklart bakom Vänsterpartiets alla reservationer, men av hänsyn till den träffade överenskommelsen om att hålla nere antalet voteringar yrkar jag endast bifall till reservationerna 3 mom. 1, 17 mom. 11 och 23 mom. 20.

Anf. 73 RAGNHILD POHANKA (mp)

Fru talman! Det här betänkandet rör sig om två huvudfrågor. Den ena gäller åtstramningar i asylrätten, den andra utökade möjligheter att få leva tillsammans med den livspartner som man valt, även om den ena parten kommer från ett annat land än vårt.

När det gäller asylrätten, den fråga som jag börjar med, lyder artikel 14 i FN:s deklaration från 1948 om de mänskliga rättigheterna som följer: Envar har rätt att i andra länder söka och åtnjuta fristad från förföljelse.

Men asylrätten håller på att inskränkas genom transportörsansvar, visumregler och närområdesprincipen. Vad innebär transportörsansvar? Jo, transportörer övertar en viss del av kontroll- och asylmyndighetens roll. Genom att utöka antalet länder varifrån ett visum behövs för att komma till Västeuropa för att söka asyl har man drastiskt minskat antalet asylsökande. Genom närområdesprincipen, som innebär att vi skall hjälpa flyktingar i ett grannland till det land som de flyr ifrån, visar vi att andra länder kan ha stora flyktingläger, bara inte Sverige. Men då måste det innebära att vårt land också skulle kunna bli ett närområde.

Alla dessa tre inskränkningar i asylrätten – transportörsansvaret, de ökade visumkraven och närområdesprincipen i stället för mottagande av spontanflyktingar – stryper på ett effektivt sätt flyktvägarna till EU-länder, inbegripet Sverige.

För att undvika ett rättsligt ingenmansland genom de alltmer vanliga internationella zonerna och transitzonerna och närvaron av utländska poliser på bl.a. flygplatser anser Miljöpartiet att UNHCR:s närvaro och tillgång till juridiska ombud och närvaro av olika organisationer av NGO-typ ger den asylsökande en rejäl chans, under väntan på asyl i Sverige.

Den praxis som utvecklats med hänsyn till skötsamhet hos den asylsökande och hans familj har blivit så snäv att man utvisat familjer då en medlem enbart begått ringa brott, något som inte var meningen med förordningsmotiven 1991:8 respektive 1994:1.

När det gäller anknytning där permanent uppehållstillstånd skulle ha beviljats har tillstånd vägrats enbart på grund snatteri t.o.m. av minderåriga. Att straffas med utvisning står inte i rimlig proportion till ett så ringa brott som snatteri.

I vår partimotion har Miljöpartiet begärt ett tillkännagivande om att en förseelse av ett barn inte skall förorsaka en hel familjs avvisning. Det anser vi i Miljöpartiet vara helt orimligt.

I motion Sf23 av Miljöpartiet yrkade vi att orden skötsam och hederlig skulle bytas ut mot den gamla formuleringen hederlig vandel, då det är ett vedertaget begrepp och ordet skötsam har ett tånjbart innehåll. Visserligen har detta ord funnits där tidigare och man har verkligen snävat in begreppen, men trots det vill vi dessutom inte ändra orden. Det här tillstyrktes under utskottsbehandlingen, vilket gav lagen i denna del en tydligare utformning.

Permanent uppehållstillstånd kan återkallas under två år vid speciella omständigheter. Men i och med detta betänkande utökas det av majoriteten till tre år, vilket jag anser vara en onödigt lång tid. Under två år bör en person, som ofta dessutom väntat länge på sitt uppehållstillstånd, ha kunnat visa prov på hederlig vandel. Här ligger endast grövre brottslighet till grund för ett återkallande. Men vi anser att det borde anges tydligare vad som har den digniteten att ett permanent uppehållstillstånd kan återkallas. Luddighet kan ge utrymme för en mycket

hård praxis, och det skulle inte vara önskvärt. Det är inte avsikten, som jag ser det, i lagförslaget.

Det står på s. 20 i betänkandet att en "utlänning som vistats i Sverige med permanent uppehållstillstånd sedan minst fyra år – – – får utvisas endast om det finns synnerliga skäl". Vad betyder det? Det var endast under upp till två års vistelsetid som ett permanent uppehållstillstånd kunde sprängas och flyktingar utvisas. Nu blir det eventuellt förlängt till tre år.

När det gäller svenskt medborgarskap anser Miljöpartiet att det skall kunna sökas och beviljas efter vanlig prövning redan efter tre år. Centerns förslag att invandrarna skall underrättas om möjligheten att söka svenskt medborgarskap och reglerna här för anser vi i Miljöpartiet vara positivt. Att kunna återkalla ett medborgarskap skulle emellertid vara en helt fel väg. Jag stöder starkt utskottets skrivning att risken för ett A-lag och ett B-lag när det gäller svenska medborgare skulle kunna uppstå, och det vore mycket olyckligt. Det finns en annan formulering här, men jag spetsar till det litet.

På ett enligt utskottsinitiativ våren 1995 krävde utskottet att man skulle göra något åt de svenska medborgare eller de flyktingar med permanent uppehållstillstånd som levde i ett seriöst förhållande eller ville ha sin framtid tillsammans. Det är och har varit ett oerhört lidande för dessa människor med eller utan barn. Nu skall man få söka härifrån utan att behöva resa till sitt hemland om det är uppenbart att tillstånd skulle ha beviljats. Det är en förbättring. Men Miljöpartiet vill att det skall vara nog med att det är sannolikt att ett permanent uppehållstillstånd skulle ha beviljats.

Det är fruktansvärt att vuxna och barn skall utsättas för separationer som inte har någon relevans i de allra flesta fallen. Det är också viktigt att tänka på dem som inte barn. De har inte ens barnen som kan skingra oron för den kvarvarande. Nu är det viktigaste att tillämpningen blir så generös som det är möjligt enligt lagen och att alla de som hittills gömt sig eller blivit avvisade ges möjlighet att komma in med en ny ansökan.

Jag skall ge två konkreta fall som exempel där vistelsetiden och hänsyn till barnen borde ha givit permanent uppehållstillstånd av humanitära skäl. Det första gäller en familj från Bangladesh som har bott här i sju år. Den äldsta flickan är tio år, två av barnen är födda i Sverige. Deras vistelsetid räknas inte då de arbetat på ambassaden, helt lagligt. Men de har de facto bott här.

Ett annat exempel är det som Ulla Hoffmann nämnde, nämligen en flyktingfamilj från Kamerun som varit i Sverige sex år med fyra barn. De skall avvisas. Det enda skälet är att pappan i familjen för tio sedan begick ett brott i Frankrike som inte ens är straffbart i Sverige. Regeringen har uppmärksammat fallet och skriver att gärningar som inte är straffbelagda i Sverige normalt inte bör vägas in även om det i ett annat land föranlett ett fängelsestraff av avsevärd längd. Det är mycket tydligt skrivet. Denna skrivning måste tolkas och tillämpas i detta och liknande fall, skriver man vidare.

Vad anser invandrarministern om "liknande fall", för det finns fler?

Jag vill betona att vi tycker att tvåårsregeln för hård. Vi har funnit att det är en skärpning här. I stället för att mildra kraven har man skärpt dem. Det är ännu svårare att få stanna innan två år har gått ut, även om man har blivit misshandlad och utnyttjad på olika sätt. Det är allvarligt för kvinnor som inte har någon överlevnadsmöjlighet när de kommer tillbaka till sitt hemland – möjligen som prostituerade. Det är viktigt att vi betonar detta, och vi har också en reservation om det.

När det gäller vapen bidrar vi till flykten till Sverige genom att vi exporterar vapen. Det kommer upp i ett annat betänkande, men det hör hit. Miljöpartiet vill, liksom en del andra partier, att bistånds-, handels- och utrikespolitiken skall vara sådan att den minimerar behoven av flykt. Sverige är ett litet land och vi kan inte ändra på allt det här, men vi kan bidra till en ändring. Under tiden är vi moraliskt tvungna att ta hand om dem som knackar på vår dörr och behöver hjälp.

65 % av dem som mellan 1983 och 1994 sökte asyl i Sverige var på flykt från krigförande länder dit svenska företag under samma period exporterat krigsmateriel. Vi vill naturligtvis att Sverige inte skall exportera krigsmateriel till sådana länder, men tills det blir så kanske vi har en viss skyldighet att ta emot dessa människor som har flytt undan svenska vapen.

Sedan tänkte jag tala om tillfälliga uppehållstillstånd. Vår huvudinvändning mot användande av tillfälliga uppehållstillstånd hänger samman med den livssituation som flyktingar tvingas uppleva i exil. Osäkerheten om framtiden, och att eventuellt bli tvingad att återvända till en ohållbar situation i hemlandet, sätter sina spår hos den enskilde individen. Vi vet att de som har varit på flyktingförläggningar under lång tid, kanske flera år, har mycket svårt att anpassa sig i samhället. Barnen har fått problem som kanske inte går över osv.

Det här gäller naturligtvis även dem som bara har tillfälliga uppehållstillstånd. De lever i ett vakuum under tiden och vet inte hur framtiden skall bli. Vad skall de göra? Skall de få arbeta under tiden? Skall barnen gå i skola? Hur är det med sjukvården?

Skall man tillåta svenskundervisning? Skall man tillåta utbildning? Skall flyktingarna få flytta fritt inom landet? Skall separata återvändningsprogram upprättas för personer med tillfälliga uppehållstillstånd? Vi har nyligen gjort det i ett specialfall när det gäller bosnienkroater, men det finns stor tvekan inför att med laglig möjlighet utöka detta.

Ett paradigmskifte håller onekligen på att ske i synsättet på flyktingskap. På grund av detta kommer en asylsökande i vår världsdel troligtvis framöver att betraktas som en person som har gjort ett felaktigt val, och inte som någon som genom sin närvaro bekräftar konsekvenserna av våra demokratiska värderingar och våra åtaganden enligt internationella konventioner.

En distansmodell för asyl vinner mer och mer gehör. EU-länderna kommer att avvisa flera spontana asylsökande och lämna ökat stöd till flyktingläger i grannländerna eller i konflikters närområden. Det här är positivt. Vi skall göra det också, men vi kan inte neka dem att komma in som står på trappan hos oss och har flytt för sitt liv.

Jag yrkar bifall till reservation 1 mom. 1, reservation 24 mom. 20 och reservation 25 mom. 22, för att inte utöka omröstningsproceduren.

Anf. 74 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)

Fru talman! I regeringspropositionen som utskottet behandlar i detta betänkande föreslås ett antal ändringar i utlänningslagen. De flesta förslagen handlar om krav på ett skötsamt och hederligt levnadssätt för de utlänningar som önskar få uppehållstillstånd i Sverige eller ansöker om svenskt medborgarskap.

Andra förslag skall öka möjligheterna att bevilja uppehållstillstånd efter en utlännings inresa i Sverige eller efter ett lagakraftvunnet beslut om avvisning eller utvisning.

Vi kristdemokrater anser att det är mycket positivt att uppehållstillstånd enligt förslaget skall kunna beviljas efter inresa i de fall det är uppenbart att tillstånd på grund av anknytning skulle ha beviljats om prövningen skett före inresan till Sverige. I åtskilliga sådana anknytningsärenden har tillståndssökande helt i onödan tvingats lämna Sverige. Därefter har de från utlandet fått ansöka om uppehållstillstånd, vänta på tillståndet och sedan återvända till Sverige.

Vi kristdemokrater delar också den pricipiella grundsyn som uttrycks i propositionen när det gäller att ställa vissa krav på de personer som önskar bosätta sig i landet eller söka svenskt medborgarskap. Det svenska samhällets reaktion mot brottslighet skall vara tydlig och konsekvent.

Fru talman! Dock måste lagtexter och motiveringar vara sådana att rättstryggheten inte kommer i fara för utländska medborgare. Enligt vår mening är både lagförslagen och motiveringarna i flera fall alltför vagt utformade. Om lagändringarna antagits ograverat kunde det ha lett till att antalet godtyckliga beslut ökat i ärenden om uppehållstillstånd och medborgarskap.

Man kan redan i dag finna en sådan utveckling, som följd av tillämpningen av den s.k. barnpraxisförordningen från den 14 april i fjor. I en del fall har bedömningen av de sökandesandel lett till orimliga konsekvenser, vilket flera frivilligorganisationer påpekat.

I propositionens lagförslag finns ett antal formuleringar som inte är noggrant definierade. Kristdemokraternas hållning till propositionen har varit den, att antingen måste dessa formuleringar i lagtexten ändras, eller också måste motiven utformas på ett tydligare sätt.

Fru talman! I propositionen föreslås att det när det gäller de factoflyktingar och krigsvägrare skall föras in en uttrycklig bestämmelse i utlänningslagen om att brottslighet kan utgöra ett särskilt skäl att inte bevilja asyl. Vi instämmer i den delen av förslaget.

Regeringen och utskottsmajoriteten anser också att om brottsligheten ligger på gränsen till det som kan motivera ett avslag på asylansökan får även andra allvarliga anmärkningar mot utlännings levnadssätt vägas in. Detta avspeglas inte på ett logiskt och klart sätt i lagtexten, där det heter "på grund av brottslighet eller någon annan omständighet". Det kan alltså mycket väl tolkas som antingen-eller.

Det måste klart framgå att andra allvarliga anmärkningar mot den asylsökandes levnadssätt inte ensamma utgör grund för avslag när det gäller de facto-flyktingar och krigsvägrare. Ett förtydligande måste göras. Det kan ske på ett av två sätt: Antingen ändras lagtexten eller motiveringen.

Vi kristdemokrater står bakom reservation 1 med ändrade motivut-talanden. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Fru talman! I propositionen föreslås att det i utlänningslagen förs in att utlänningsens skötsamhet och hederlighet skall beaktas vid prövning-en av ansökningar om uppehållstillstånd.

Det bör i detta sammanhang påpekas att Genèvekonventionen tol-kas på skilda sätt i olika länder. En stor del av de flyktingar som i Sve-rige får uppehållstillstånd av humanitära skäl räknas i ett flertal andra länder som konventionsflyktingar. Under beteckningen "humanitära skäl" döljer sig alltså ett antal personer med lika starka skyddsbehov som dem som i Sverige räknas som konventionsflyktingar.

I dessa fall måste skyddsbehovet väga lika tungt som när det gäller konventionsflyktingar. Det skulle vara stötande för vår syn på männi-skovärdet om exempelvis en person som vägrat delta i krig mellan två stater erhåller asyl som krigsvägrare, medan den som vägrat att skjuta på sina landsmän i ett inbördeskrig vägras uppehållstillstånd med hän-visning till förväntad bristande skötsamhet.

Både Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen anser att det bör ges riktlinjer för var gränsen skall gå för att anmärkningar i fråga om lev-nadssättet skall medföra avslag på en ansökan. Utlänningsnämnden och flera frivilligorganisationer anser att endast lagförd brottslighet skall ha inverkan. Vi kristdemokrater delar denna uppfattning.

Fru talman! Regeringen vill ge vidgade möjligheter att återkalla up-pehållstillstånd om en utlännings inte lever skötsamt och hederligt.

Man skriver: "Återkallande bör således komma i fråga endast om utlänningsen dömts till fängelsestraff av avsevärd längd eller om det annars föreligger otvetydigt konstaterade anmärkningar i fråga om levnadssättet."

Den senare delen av meningen kan tolkas på många olika sätt. Olika grupper av invånare i Sverige kan framföra anmärkningar på andra människors levnadssätt. Dessa anmärkningar kan vara väl dokumente-rade.

Eftersom man i propositionen föreslår vidgade förutsättningar att döma till utvisning samt att bevilja tillfälligt uppehållstillstånd i de fall där det finns tvekan om den sökandes skötsamhet, anser vi kristdemo-krater att en lagändring om återkallelse av uppehållstillstånd inte krävs. Vårt krav återfinns i reservation 12.

Fru talman! Också i medborgarskapsärenden vill regeringen föreslå denna lydelse av lagen: "– – har levt skötsamt och hederligt och kan förväntas även i framtiden iakttä ett sådant levnadssätt".

De remissinstanser som torde ha den största erfarenheten av att be-döma framtidsutsikten för personer som varit brottsliga, Rikspolissty-relsen och Brottsförebyggande rådet, framhåller svårigheterna i att göra en sådan prognos. Vi kristdemokrater anser det ofrånkomligt att ett

visst mått av framtidsbedömning måste ingå i bedömningen i ett medborgarskapsärende. Men vi vill understryka de svårigheter som remissinstanserna påpekat. Vi vill inte ha den lagändring som föreslås, och vi stöder därför reservation 17.

Fru talman! Slutligen vill jag nämna något om den utsatta grupp kvinnor som kommit hit efter en kort bekantskap med en svensk eller utländsk man bosatt i Sverige. En del har träffats via kontaktannonser, s.k. kvinnoimport. En del av dessa kvinnor råkar illa ut, blir förnedrade och misshandlade. Barn i förhållandet far också illa. Kvinnorna har inte alltid språkkunskaper eller insikt om sina rättigheter för att kunna söka hjälp. Det finns män som satt denna import i system och tagit hit den ena kvinnan efter den andra.

Ett sätt att hindra män som misshandlat kvinnor att återigen importera kvinnor är att Invandrarverket får ta del av polis- och kriminalregister. Detta skulle hindra fortsatt import för dem som satt det i system. I reservation 25 aktualiseras denna problematik. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Anf. 75 MAUD BJÖRNEMALM (s)

Fru talman! Det här är detta riksmötes sista debatt när det gäller invandrar- och flyktingpolitiken. Jag vill därför ta tillfället i akt och tacka Rune Backlund för alla de intressanta och konstruktiva debatter som vi har haft under årens lopp i invandrar- och flyktingpolitiska frågor.

Rune Backlund lämnar nu riksdagen. Jag tror att samtliga utskottsledamöter instämmer med mig om att det kommer att bli tomt efter dig, Rune. Tack skall du ha för de här åren.

Fru talman! Apropå söndagens artikel om Flyktingkommitténs arbete vill jag till Ulla Hoffmann säga att det arbetet skall vara färdigt den 30 juni. Då skall vi överlämna ett betänkande till invandrarministern. Sedan tycker jag att vi kan diskutera det som kommer att stå i detta betänkande.

Fru talman! Socialförsäkringsutskottet behandlar i det här betänkandet regeringens förslag till ändringar i utlänningslagen. Det är framför allt två förslag till ändringar som väckt särskild uppmärksamhet.

Den ena diskussionen har rört sig om uttrycken leva skötsamt och hederligt. När det gäller uppehållstillstånd för andra än för dem som är berättigade till asyl, dvs. när det kan vara fråga om humanitära skäl eller anknytning, skall hänsyn tas till om utlänningsen för en hederlig vandel. Det är i och för sig ingenting nytt, för så är ju praxis för närvarande.

Vad regeringen föreslår är att praxis skall bli lag. Enligt utskottets uppfattning ger också lagstiftningen tydliga signaler om att det svenska samhället ställer krav på den som skall leva och bo här.

När regeringen skickade sitt förslag till Lagrådet ansåg Lagrådet att uttrycket hederlig vandel var ett ålderdomligt uttryck. Man förordade därför att ordalydelsen skulle vara "leva skötsamt och hederligt".

Efter att ha tagit del av motioner, debatter i riksdagen och i massmedierna om just ordet skötsamhet, beslöt utskottet att ändå använda sig av det juridiskt väl inarbetade begreppet "hederlig vandel". Det

finns faktiskt viktigare saker att diskutera när det gäller flyktingpolitiken än hur ordet skötsamhet skall tolkas.

Det andra uppmärksammade förslaget gäller uppehållstillstånd efter inresa. I utlänningslagen sägs det att ett uppehållstillstånd inte kan bifallas om utlänningen befinner sig i Sverige när ansökan görs. Huvudregeln är nu och skall även i fortsättningen vara att uppehållstillstånd skall sökas före inresa i landet. Det finns undantag, bl.a. asylsökanden och när någon kommer hit för att förenas med en familjemedlem som han eller hon har bott tillsammans med utomlands.

Verkligheten har dock visat att lagen har en alltför snäv utformning. När väntetiderna för unga asylsökande blir långa är det inte så konstigt att människor träffas, att ljuv musik uppstår och att relationer knyts.

Socialförsäkringsutskottet gjorde redan under förra mandatperioden ett tillkännagivande till den dåvarande borgerliga regeringen om att man skyndsamt skulle utreda hur de anknytningar som uppkommer under asylsökandetiden skulle hanteras.

Den borgerliga regeringen lade fram en proposition med förslag till förändringar. Men förslaget stämde inte överens med vad socialförsäkringsutskottet hade begärt, så den socialdemokratiska regeringen drog tillbaka propositionen i oktober 1994.

Det är utskottets begäran som vi nu behandlar, nästan exakt ett år efter tillkännagivandet. Jag kan förstå all den oro, ängslan och otålighet som alla som är berörda av det här förslaget känner inför den långa tid som detta har tagit.

Men det är naturligtvis ingen lätt uppgift att få fram ett förslag som gör det möjligt att bevilja en tillståndsansökan gjord i Sverige utan att huvudprincipen sätts ur spel. Men jag anser att regeringen har lyckats med det.

I utlänningslagen föreslås nu ett nytt stycke som medger att en ansökan om uppehållstillstånd får göras här i Sverige av en utlänning, om det är uppenbart att ansökan skulle ha beviljats om den hade gjorts före inresan.

Det är inte fråga om permanent uppehållstillstånd med en gång, utan man kommer att tillämpa s.k. uppskjuten invandring, dvs. att uppehållstillstånd ges för sex månader i taget fyra gånger innan permanent uppehållstillstånd beviljas, under förutsättning att äktenskapet eller samboförhållandet varar.

Huvudregeln – och det vill jag än en gång poängtera – är fortfarande att uppehållstillstånd skall beviljas före inresa till Sverige. Det är nödvändigt för att man skall kunna ha en reglerad invandring. Det är därför också viktigt att regeringen noga följer tillämpningen av den nya regeln.

Regeringen föreslår också i propositionen att det skall införas en bestämmelse i utlänningslagen om att brottslighet kan utgöra ett särskilt skäl för att inte bevilja de facto-flyktingar och krigsvägrare asyl.

I den nu gällande utlänningslagen är rätten till fristad i Sverige större för konventionsflyktingar än för krigsvägrare och de facto-flyktingar. Skall en konventionsflykting vägras asyl krävs det synnerliga skäl, medan det för de två andra grupperna räcker med särskilda skäl.

Någon klar praxis när det gäller att neka krigsvägrare och de facto-flyktingar asyl finns inte. Det kan naturligtvis tolkas så att det inte inträffar särskilt ofta att det finns särskilda skäl att neka. Men det skall vara fråga om lagakraftvunnen dom och ett fängelsestraff som inte är alltför kort för att det skall bli avslag eller för att ett avslag skall övervägas.

I propositionen uttrycks det klart att även om det förekommer allvarlig och upprepad misskötsamhet som inte är konstaterad genom lagakraftvunnen dom, så skall inte det leda till ett avslag på asylansökan.

Det är när det gäller brottslighet som ligger på gränsen till vad som skulle kunna ge avslag på en ansökan som kan man väga in annan misskötsamhet. Det är ju inte så ovanligt att det ena är en följd av det andra. Men den asylsökandes behov av skydd måste alltid ställas i relation till brottsligheten och misskötsamheten.

I propositionen föreslås också att möjligheten att återkalla ett uppehållstillstånd skall vidgas. Det förslaget har föranlett ett antal reservationer. Detta är ju inte något nytt, möjligheterna att återkalla ett uppehållstillstånd finns redan i dag, men det har varit svårt att tillämpa reglerna.

Utskottsmajoriteten anser att om ett beviljat uppehållstillstånd skall kunna återkallas så måste det krävas betydligt allvarigare anmärkningar än vad som krävs för att vägra att ge ett uppehållstillstånd. Skälen för att återkalla ett uppehållstillstånd måste också noga vägas mot skyddsbehovet. Utskottsmajoriteten har heller ingenting emot att tidsfristen för att återkalla ett tillstånd utsträcks från två till tre år.

Fru talman! Det finns sex reservationer som gäller frågan om medborgarskap fogade till betänkandet. Det skall enligt propositionen inte finnas någon möjlighet att återkalla ett beslut om medborgarskap. Det finns i och för sig starka skäl som talar för att införa möjligheten att återkalla ett svenskt medborgarskap som man fått på falska uppgifter.

Det är naturligtvis stötande att någon kan bli svensk medborgare med en falsk identitet som kanske döljer en kriminell bakgrund. Men mot detta talar att det skulle finnas två slags svenska medborgarskap: ett oåterkalleligt för den som blir svensk medborgare vid födseln och ett medborgarskap som kan återkallas för den som fått den genom ansökan.

En person som blir fråntagen sitt svenska medborgarskap blir statslös. Huvudprincipen är ju att den som ansöker om svenskt medborgarskap måste avsäga sig sitt tidigare medborgarskap om man inte förlorar detta automatiskt. Den som fråntagits sitt svenska medborgarskap får sannolikt inte heller tillbaka sitt gamla medborgarskap.

Avsikten med att ta ifrån någon ett medborgarskap är ju att vederbörande skall lämna landet. Men detta är knappast möjligt för en statslös. Vart skall han eller hon ta vägen? Följden blir att vi kan få ett antal människor som inte har rätt att vara i Sverige men som på grund av verkställighetsproblem ändå blir kvar här.

Utredningarna om svenskt medborgarskap skall också göras fylligare än i dag, mot bakgrund av att det inte går att återkalla ett medborgar-

skap. Därför skall den rätt till terminalåtkomst av uppgifter ur polisregistret som det föreslagits att Invandrarverket och Utlänningsnämnden skall få inte bara gälla uppehållstillstånd, utan också ärenden som rör svenskt medborgarskap.

Fru talman! Till betänkandet finns 25 reservationer fogade. Jag yrkar avslag på alla dessa och bifall till utskottets hemställan.

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Ändringar i
utlänningslagen*

Anf. 76 ULLA HOFFMANN (v) replik

Fru talman! Maud Björnemalm vill inte ha en diskussion om förslaget från Flyktingpolitiska kommittén redan nu, utan hon tycker att vi skall vänta. Det ligger väl någonting i detta, och jag ser fram emot den diskussionen.

Jag blir litet mer fundersam när Maud Björnemalm säger att vi har viktigare saker att diskutera än hur ordet "skötsamhet" skall tolkas. Hon säger också, när det gäller återkallelse av uppehållstillstånd, att "otvetydigt konstaterad anmärkning" skall kunna vara grunden för att uppehållstillståndet skall kunna återkallas.

I frågan om hederlig vandel sade Maud Björnemalm att praxis nu skall bli lag. Det visar hur viktigt det är att vi här i kammaren debatterar och diskuterar tolkningar av olika ord. Ta t.ex. betydelsen av "skötsamhet". Vad kan innebörden vara i det? Eller vad är "otvetydigt konstaterade anmärkningar"? Kommer denna praxis att bli lika med lag om några år?

Anf. 77 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik

Fru talman! Som jag sade tidigare var det 25 reservationer till detta betänkande, 11 stycken består Vänsterpartiet med.

Den fråga som jag tycker är viktig att diskutera med Vänsterpartiet är vad ni egentligen vill med flyktingpolitiken. Vad vill ni ha för regler, och vad är det för flyktingpolitik ni förespråkar? Skall vi inte ha någon reglerad invandring? Ni yrkar avslag på det mesta? Skall vi ha helt öppna gränser till Sverige?

Anf. 78 ULLA HOFFMANN (v) replik

Fru talman! Jag tror inte att det är helt okänt för Maud Björnemalm var Vänsterpartiet står i flyktingfrågor. Men jag skall självklart se till att Maud Björnemalm får den informationen. Jag hinner tyvärr inte ge den nu, på två minuter, vilket jag gärna skulle göra.

Vad vi tycker finns ganska tydligt angivet i våra olika motioner och i våra reservationer.

Anf. 79 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik

Fru talman! Det är viktigt med tydliga signaler och tydliga lagar och regler. Att vi har fått den här diskussionen beror ju på att vi vill ha det. Det var därför det fanns en utredning, SOU 1993:120, och det är därför vi har fått den här propositionen och det här betänkandet.

Nu hade man alltså chansen att på en punkt – det är den jag vill ta upp, och det är den som vår reservation 2 omfattar – klargöra vad som

skall gälla beträffande lagakraftvunnen dom. Skall det finnas ytterligare signaler om annan misskötsamhet? Jag begränsar mig till detta nu.

Jag refererade i mitt inledningsanförande till FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna där det står att envar som blivit anklagad för straffbar gärning har rätt att betraktas som oskyldig till dess hans skuld blivit lagligen fastställd. Det är detta vi diskuterar nu. Skall man lägga in sådana signaler som inte har prövats i domstol? Det menar utskotts-majoriteten att man skall kunna göra.

Då frågar jag mig: Vem gör detta? Hur skall det gå till? Vem fastställer detta? Det skall alltså inte vara en domstol, utan någon annan, och vem är det?

Anf. 80 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik

Fru talman! Till Karl-Göran Biörsmark vill jag säga att man under den borgerliga regeringen fastlade praxis när det gällde att kunna neka uppehållstillstånd på grund av vandel. Ett sådant praxisbildande beslut har Birgit Friggebo på regeringens vägnar undertecknat.

Vi har talat om lagakraftvunnen dom. Det är först, som det också står i propositionen, när brottsligheten ligger på gränsen till att ensam utgöra skäl för avslag som man också tar in vandeln och skötsamheten i övervägandet av om det skall bli ett avslag eller ett tillstånd att vistas i landet.

Anf. 81 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik

Fru talman! Det var inte ett svar på min fråga.

Vi vet att det står att brottsligheten skall tas med. Dessutom skall man, om det är ett gränsfall, lägga till annan misskötsamhet. Det är inför detta sätt att agera som vi känner en stor tveksamhet.

Precis som det har poängterats från flera håll är det människor som är sargade, skadade och som lever under stor press som vi skall bedöma. Då skall man ta in sådant som misskötsamhet i bedömningen. Därför kommer jag tillbaka till min fråga: Vem avgör detta, eftersom inte domstolen skall få göra det?

Det är det här som jag tycker är det allvarliga. Man bryter mot det som jag har refererat till några gånger nu, FN:s paragraf om att inför lagen skall alla vara lika. Man skall få sitt ärende prövat, och man är oskyldig ända tills man i domstol har fått ett utslag.

Men här går vi alltså vid sidan av och bedömer där domstol ej har gjort utslag, utan någon annan skall göra det. Vem är det?

Anf. 82 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik

Fru talman! Det kan knappast vara okänt för Karl-Göran Biörsmark att det är Invandrarverket och Utlänningsnämnden som avgör vilka människor som skall få stanna här i landet, och att det är skyddsbehovet som är avgörande.

Antingen söker man asyl och får stanna för att man är konventionsflykting, krigsvägrare eller de facto-flykting, eller också har man andra starka humanitära skäl för att få stanna i landet. Man kanske gifter sig med en svensk eller en här boende utlänning som har uppehållstill-

stånd. Det är de kriterierna som gäller för att man skall få vistas här i landet.

Om skyddsbehovet inte är så starkt att det är det som är det absolut avgörande, har man att se på de andra skälen också. Det är i de fallen det handlar om att Invandrarverket och Utlänningsnämnden gör de bedömningar som står i lagen, som står i förarbetena och som har utbildats i praxis.

Prot. 1994/95:115

7 juni

*Ändringar i
utlänningslagen*

Anf. 83 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Fru talman! Vi är allihop glada för att den del som rör återföreningen har kommit upp nu. Jag skulle ha önskat en litet generösare behandling, det har jag sagt i mitt föregående anförande. Men varför kunde de andra frågorna inte ha sparats tills slutbetänkandet från utredningen kom?

Vi har gång på gång fått höra när vi har lagt fram förslag och väckt motioner att vi skall vänta tills utredningen är klar. Det är inget fel med det, men varför fatta beslut om så här stora och viktiga förändringar i utlänningslagen strax innan två stora utredningar som gäller flykting- och invandrapolitiken är klara? Det kan jag inte förstå. Tre veckor innan slutbetänkandet kommer antar vi nu en hel del nya åtstramningsregler när det gäller asylpolitiken.

Jag vill också yrka bifall till reservation 13 mom. 7.

Min fråga är: Varför gör man detta alldeles i slutet av riksmötesåret?

Anf. 84 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik

Fru talman! Flyktingpolitiska kommittén skall lämna sitt betänkande den sista juni. Sedan är det tänkt att detta betänkande skall vara ute på en bred remissomgång till, som diskussionen nu antyder, den sista oktober. Därefter skall ärendet behandlas av regeringen, gå till lagrådet och sedan läggas på riksdagens bord.

Det kommer att dröja lång tid innan de frågor som behandlas i Flyktingpolitiska kommitténs betänkande blir föremål för behandling och beslut i riksdagen och innan de besluten kan träda i kraft.

Anf. 85 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Fru talman! Jag kanske inte uttryckte mig tydligt nog. Vad är det för skillnad mellan de förslag som har kommit från andra partier, som vi har blivit hänvisade till och som vi inte har fått ta upp under tiden som utredningen pågått och just de frågor som tas upp i detta betänkande i dag? Jag kan inte förstå att de är särskilt brådskande att ta ställning till.

Det utskottsinitiativ som togs när jag inte var med, under den förra riksdagsperioden, är ett särskilt ärende från början. Det är inte det jag talar om, utan det andra. Jag förstår inte den skillnaden och det resonemanget. Det skulle inte behöva vänta så lång tid. Om detta hade gått genom utredningen kanske det här är ett beslut som inte alls skulle fattas.

Anf. 86 GUSTAF VON ESSEN (m) replik

Fru talman! Det gäller frågan om de här incidentrapporterna. Jag kommer tillbaka till det litet kort.

Om man är asylsökande, befinner sig på en flyktingförläggning och uppför sig tvärtemot alla de regler som finns – det är fråga om hot, trakasserier och andra icke acceptabla beteenden – och om det finns tydliga tecken på att man inte är beredd att leva på det sätt som vi i övrigt önskar, då skall det, sägs det i betänkandet, inte vägas in i bedömningen. I princip, sägs det, skall det åtminstone ställas krav på att det är fråga om förhållanden som i vart fall lett till polisanmälan.

Om det då finns incidentrapporter med förteckningar över olika saker som har lett till just polisanmälan – hur vägs de då in? Kommer de med i den bedömning som skall göras i de aktuella sammanhangen? Kommer de att få någon betydelse?

I så fall tycker jag att man skulle se till att Invandrarverket får besked om att man skall förteckna och polisanmäla de förseelser som begås på flyktingförläggningar eller under asylprocessen enligt ett särskilt system som man skulle kunna utveckla, så att förseelserna kan vägas in i bedömningen. Annars kan man ju faktiskt uppföra sig hur man vill och ändå få asyl, så som majoriteten tydligen vill.

Hur man uppför sig under asylprocessen måste också kunna vägas in. Jag vill ha ett klart besked på den punkten.

Anf. 87 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik

Fru talman! Det är riktigt, som Gustaf von Essen säger, att incidentrapporterna inte skall ligga till grund för avslag på asylansökan.

Det är personalen på förläggningarna som upptecknar incidenterna, och man kan naturligtvis uppleva sådana här saker olika. Men om man upplever incidenterna som väldigt allvarliga skall man naturligtvis anmäla det till polisen. Såvitt jag kan förstå registreras de hos polisen, och sedan avgör polisen hur pass allvarliga de är och vilka åtgärder man behöver vidta som polismyndighet. Incidenterna finns sedan förtecknade hos polisen. Eftersom Invandrarverket och Utlänningsnämnden skall ha tillgång till polisregistren får väl också Invandrarverket och Utlänningsnämnden väga in uppgifterna i de bedömningar som för övrigt finns om utlänningensandel, och sedan väga det mot skyddsbehovet, såvitt jag kan förstå. Men det är min tolkning av incidentrapporteringen.

Anf. 88 GUSTAF VON ESSEN (m) replik

Fru talman! Med all respekt för Maud Björnemalm – jag har mycket stor respekt för henne och för vad hon gör – vill jag säga att jag inte är säker på att svenska folket blir så mycket klokare av att höra Maud Björnemalms tolkning av denna fråga. Det vore bättre om regeringen eller Invandrarverket klargjorde – helst redan i dag – vad som gäller och inte gäller.

Om incidenter som leder till polisanmälningar förtecknas kunde man upprätta något slags förfarande, med rättssäkerhet i botten, som

kunde utgöra en del i underlaget för bedömningen av uppehållstillstånd.

Det vore bra om det tydligt klargjordes vad som menas när man skriver att det skall vara fråga om förhållanden som i vart fall lett till polisanmälan, och hur dessa rapporter i så fall skall tas upp i behandlingen.

Jag har väl en halv minut kvar. Eftersom jag inte har rätt till fler inlägg tänkte jag också passa på att framföra ett mycket varmt tack till Rune Backlund som har varit en fantastisk kamrat i de här frågorna under de fyra år som jag har varit i riksdagen. Jag har lärt mig kopiöst mycket av Rune Backlund, och även av Maud Björnemalm. Det har varit ett fantastiskt fint kamratskap. Jag vill tacka Rune Backlund för de här fyra åren och önska honom ett mycket varmt lycka till i fortsättningen med det nya arbete som väntar honom.

Anf. 89 ANDRE VICE TALMANNEN

Positiva kommentarer till andra än dem man replikerar på medgives härmed.

Anf. 90 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik

Fru talman! När det gäller incidentrapporterna kan jag inte ge ett klart svar till Gustaf von Essen, utan det får bli så att jag får ta med mig det här till Invandrarverkets styrelsen och Gustaf von Essen får ta med det till Utlänningsnämnden. Så får vi se vad resultatet kan bli.

Anf. 91 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik

Fru talman! Jag vill ta upp de förändringar som föreslås när det gäller medborgarskapslagen. Jag är litet förundrad över majoritetens ställningstagande. Det innebär en så stor förändring av lagen att i majoritetstextens sammanfattning står: "I medborgarskapslagen föreslås att en bestämmelse införs varav framgår att tyngdpunkten i prövningen av en sökandes levnadssätt bör ligga på en bedömning av om sökanden i framtiden kan förväntas leva skötsamt och hederligt."

Vad har månntro regeringen och utskottsmajoriteten gjort med de farhågor som kommer från remissinstanserna och från dem jag nämnde i mitt huvudanförande? Det är ju de som bäst kan bedöma svårigheterna med den här typen av prognoser, Rikspolisstyrelsen och Brottförebyggande rådet. Vad är det som gör att ni inte nöjer er med att detta får ha en viss betydelse vid prövningen? Här skall nu *tyngdpunkten* ligga.

Anf. 92 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik

Fru talman! Det gäller alltså tyngdpunkten i prövningen, och jag tycker inte att det är så särskilt märkvärdigt. När man söker svenskt medborgarskap har man ju vistats i landet under ca fem år. Då har Invandrarverket och Utlänningsnämnden möjlighet att kontrollera den sökandes levnadssätt. Det är väl inte sannolikt att man ändrar sitt framtida levnadssätt, så att man inte fortsätter att leva på samma sätt som man har levt tidigare.

Jag förstår inte varför Rose-Marie Frebran gör så stor affär av den här prövningen.

Anf. 93 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik

Fru talman! Genom Maud Björnmalms svar blir detta ännu märkligare. Den här förändringen betyder alltså ingenting? Det bara för att man hade lust att ändra i lagen – åtminstone var det så för den socialdemokratiska gruppen i utskottet.

Det skall alltså vara precis som förut. Det är den hederliga vandel man har fört som skall prövas. Men det var roligt att ändra litet, och därför förde man in detta.

Fru talman! Jag vill också förtydliga, om jag inte gjorde det i mitt huvudanförande, att vi kristdemokrater naturligtvis står bakom alla våra reservationer, även dem jag inte yrkat bifall till.

Anf. 94 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik

Fru talman! Jag tycker att Rose-Marie Frebrans replik talar för sig själv.

Anf. 95 MARTIN NILSSON (s)

Fru talman! I den proposition som ligger bakom det ärende vi just nu behandlar står att gärningar som inte är straffbelagda i Sverige normalt inte bör vägas in även om de i ett annat land föranlett ett fängelsestraff av avsevärd längd.

Detta tycker jag är ett ypperligt förslag från regeringen, som utskottet också tillstyrker, vilket också jag vill göra.

Orsaken till att jag går upp i talarstolen är att jag tycker det är dags att regeringen snabbt visar att man menar allvar med detta. I lördagens Dagens Nyheter kunde vi läsa om ett fall som visade det motsatta i den praktiska hanteringen. Det är ju inte regeringen, utan Invandrarverket som står för hanteringen av de enskilda ärendena. Det handlar om en kamerunsk familj som riskerar att bli utvisad ur Sverige med hänvisning till straff för ett brott som begåtts i ett annat land, men som enligt svensk straffskala inte skulle ha rönt samma konsekvenser. I dag visade det sig att det främsta skälet till utvisningen inte längre är det faktum att brottet begåtts, utan att familjen gömt sig undan utvisning under ett antal år.

Självklart måste svensk lagstiftning fungera så att det inte skall löna sig att gömma sig undan utvisningsbeslut. Men i det här fallet borde man konstatera att om utvisningsbeslutet i sig bygger på felaktiga grunder så borde regeringen granska det och skapa något slags prejudikat, så att vi snabbt får genomslag för den text som finns i det här lagförslaget, alltså att man bör väga in om det är en annan straffskala i ett annat land.

Anf. 96 RUNE BACKLUND (c)

Fru talman! Jag begärde ordet inte för att förlänga debatten utan för att få tacka för de vänliga ord som riktats till mig från Maud Björnmalms och Gustaf von Essens sida.

Under de 13 år jag varit i riksdagen har vi haft många invandrar- och flyktingpolitiska debatter. En del har varit korta och andra har varit mycket långa.

Jag vill inte recensera det som har inträffat, men under dessa debatter har vi många gånger över partigränserna fått försvara principerna och grunderna för den flyktingpolitik som vi har. Inte minst under förra mandatperioden fördes flera sådana mycket principiella debatter.

Jag vill tacka för min del för det mycket goda samarbetet och den konstruktiva anda vi har haft när det gäller att hantera och lösa en del av de problem som i sig är mycket svåra. Det framgår också av den debatt vi nyss har avlyssnat att det krävs varsamhet och noggrannhet när man hanterar flykting- och invandrarfrågor.

Jag vill också, fru talman, passa på att säga ett tack till utskottets kansli, som många gånger på ett mycket konstruktivt sätt har bidragit till att lösa mycket svåra tekniska frågor på det här området.

Tack, fru talman!

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (levnadssättets betydelse vid asyl)

1. utskottet
2. res. 1 (mp, kds)
3. res. 2 (fp)
4. res. 3 (v)

Förberedande votering 1:

27 för res. 2

18 för res. 3

256 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

36 för res. 1

23 för res. 2

248 avstod

42 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

235 för utskottet

28 för res. 1

42 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Ändringar i
utlänningslagen*

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Ändringar i
utlänningslagen*

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 69 m, 22 c
För res. 1: 16 mp, 12 kds
Avstod: 1 m, 24 fp, 17 v
Frånvarande: 17 s, 10 m, 5 c, 2 fp, 5 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 7 (tidsfristen för återkallelse av uppehållstillstånd)

1. utskottet
2. res. 13 (v, mp)

Votering:
273 för utskottet
37 för res. 13
39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 68 m, 23 c, 24 fp, 12 kds
För res. 3: 3 m, 18 v, 16 mp
Frånvarande: 15 s, 9 m, 4 c, 2 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 8 (villkoren för återkallelse av uppehållstillstånd)

1. utskottet
2. res. 14 (m)

Votering:
208 för utskottet
72 för res. 14
26 avstod
43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 23 c, 23 fp, 3 v, 1 mp, 12 kds
För res. 14: 72 m
Avstod: 13 v, 13 mp
Frånvarande: 15 s, 8 m, 4 c, 3 fp, 6 v, 4 mp, 3 kds

Mom. 11 (ändringar i medborgarskapslagen)

1. utskottet
2. res. 17 (v)

Votering:
265 för utskottet
45 för res. 17
39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 71 m, 23 c, 24 fp, 1 kds
För res. 17: 18 v, 16 mp, 11 kds
Frånvarande: 15 s, 9 m, 4 c, 2 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 20 (ansökan efter inresa)

1. utskottet

2. res. 23 i motsvarande del (v)

3. res. 24 (mp)

Förberedande votering:

Kammaren biträdde res. 23 genom uppresning.

Huvudvotering:

274 för utskottet

31 för res. 23

4 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

För utskottet: 144 s, 72 m, 22 c, 24 fp, 12 kds

För res. 23: 18 v, 13 mp

Avstod: 1 s, 3 mp

Frånvarande: 16 s, 8 m, 5 c, 2 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 22 (spruckna anknytningar)

1. utskottet

2. res. 25 (fp, v, mp, kds)

Votering:

241 för utskottet

70 för res. 25

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 72 m, 23 c

För res. 25: 24 fp, 18 v, 16 mp, 12 kds

Frånvarande: 15 s, 8 m, 4 c, 2 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

14 § Mervärdesskatten på omsättning av begagnade varor, m.m.

Föredrogs

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU27

Mervärdesskatten på omsättning av begagnade varor, m.m. (prop. 1994/95:202)

Anf. 97 KARL-GÖSTA SVENSON (m)

Herr talman! I det här betänkandet behandlas regeringens förslag till nya regler för mervärdesbeskattningen av handeln med begagnade varor, konstverk, samlarföremål och antikviteter. Förslaget utgör en anpassning till gällande EU-regler. Det innebär att nuvarande regler om rätt till avdrag för fiktiv skatt skall slopas.

Vidare behandlas ett antal motioner från den allmänna motionstiden avseende förslag om ändringar i mervärdesskattelagen.

Prot. 1994/95:115

7 juni

*Ändringar i
utlänningslagen*

*Mervärdesskatten
på omsättning av
begagnade varor, m.m.*

Efter det att det svenska momssystemet kompletterats med rätt till avdrag för fiktiv skatt har handeln med begagnade varor och affärstransaktioner avseende inbyten vid försäljning av olika slag av kapitalvaror fungerat på ett tillfredsställande sätt. Intresse för skatteplanerande åtgärder och s.k. svarta affärer torde inte längre förekomma i någon större utsträckning.

Den nuvarande rätten till avdrag för fiktiv skatt omfattar också varor av annat slag. Exempelvis förekommer denna rättighet när det gäller privatpersoners försäljning av bär, svamp och honung till någon som är skyldig att betala mervärdesskatt. Det är ingen överdrift att påstå att införandet av fiktiv skatt avseende denna form av affärsverksamhet bidragit till en bättre redovisning. Risken för s.k. svarta affärer har minskat betydligt.

Med hänsyn härtill är det mycket olyckligt att förändra ett bra fungerande system till något som inte bara är sämre utan även krångligare och i många fall leder till kumulativa effekter, en form av dubbelbeskattning.

Socialdemokraterna har ofta och återkommande ställt krav på att skattesystemen skall vara enkla, lättbegripliga och lätta att kontrollera. I det här förslaget till ändringar finns inte tillstymmelse till dessa kriterier. Det är beklagligt att socialdemokraterna på detta sätt bidrar till att vi får en ökad grad av skatteplanering. Risken för svarta affärer är uppenbar.

De föreslagna nya reglerna om nytt system för beskattning av begagnade varor är krångliga. Det krävs omfattande ändringar i redovisnings- och bokföringssystem. Information och utbildning är också nödvändiga inslag för att genomföra förslagen. Även om dessa åtgärder genomförs till punkt och pricka kommer vissa branscher att inte kunna klara av sin redovisning på ett fullgott sätt. Det strider mot alla rättsbegrepp att genomdriva en sådan skattelagstiftning.

Handeln med bär och svamp riskerar att återigen återgå till att en stor del av verksamheten hamnar vid sidan om den ordinarie redovisningen. Svarthandeln kommer sannolikt att öka. Slopandet av rätten till fiktivt skatteavdrag leder nämligen till att inköpskostnaden för svenska bär stiger med 25 %. En sådan kostnadshöjning innebär att importerade bär från Polen och Ryssland får en klar konkurrensfördel. I den mån uppköparna försöker minska sina kostnader genom att sänka plockningsersättningen minskar tillgången på plockade svenska bär, och importen kommer även av detta skäl att öka.

Efter en omfattande kritik från oss moderater, folkpartister, kristdemokrater och vänsterpartister har majoriteten i utskottet delvis beaktat kraven från oss och bl.a. Riksskatteverket att senarelägga ikraftträdandet av de nya reglerna till den 1 november i år i stället för den 1 juli. Denna åtgärd är emellertid inte tillräcklig. Utskottsmajoriteten borde ha avvisat föreliggande förslag och gett regeringen direktiv att återkomma med ett nytt förslag som beaktar den kritik som framförts.

Herr talman! Vi moderater vill inte på något sätt undandra oss skyldigheten att efter medlemskapet i EU anpassa våra momsskatte regler efter vad som gäller inom gemenskapen.

Vi är också fullt medvetna om att vi inte i samband med medlemskapsförhandlingarna begärde något undantag när det gäller rätten till fiktivt skatteavdrag.

När vi nu har blivit medlemmar skall vi utnyttja vårt medlemskap. Vi finns numera som jämställd part vid beslutsbordet i Bryssel. Det är därför enligt moderat uppfattning självklart att vi skall utnyttja vår nyvunna situation genom att ta upp förhandlingar med EU och försöka påverka de övriga medlemsländerna att ta till sig de goda erfarenheter vi har i vårt land när det gäller ett fungerande momssystem vid handel med begagnade varor. Vi måste sälja våra idéer i detta avseende. Det är viktigt, tycker vi från moderat håll.

Det är uppenbarligen på det viset att det politiska ledarskapet inom Finansdepartementets skatteområde är bristfälligt. Det är beklämmande att man inte tar till vara Sveriges intressen.

Det bristfälliga politiska ledarskapet framkommer också när det gäller de förhandlingar som kommer att företas i EU med anledning av den övergångsordning som för närvarande gäller inom EG avseende mervärdesskatten. Vi moderater har begärt att regeringen omgående skall ta initiativ till en förutsättningslös utredning om hur Sverige vill att det framtida momssystemet inom EU skall utformas. Det är enligt moderat uppfattning nödvändigt att en sådan utredning ger besked om vilka effekterna blir vid olika alternativa lösningar. Även i detta avseende har Socialdemokraterna avvisat vårt förslag utan någon som helst kommentar.

Herr talman! Det är otvivelaktigt på det viset att även den socialdemokratiska utskottsgruppen har behandlat regeringens förslag på ett oansvarigt sätt. Utan att ifrågasätta att förslaget i propositionen leder till ökat krångel, skattebortfall på grund av avsevärt ökad risk för ore-dovisade transaktioner, skatteplanering och att svenska arbetstillfällen exporteras genom att verksamheter av skatteskal kan flyttas utomlands har regeringens förslag anammats.

Genom att genomföra regeringens förslag rätt upp och ned är risken uppenbar att verksamheten flyttar utanför landets gränser, som jag har nämnt tidigare. Det kan vara fråga om bärhandel, resebyråverksamhet och olika slag av verksamheter som handlar med samlarföremål.

Det är på sin plats att Ulla Rudin ger sin och Socialdemokraternas syn på detta förhållande.

Herr talman! När det gäller den ekonomiska politiken i stort är de viktigaste målen att sanera de offentliga finanserna och att skapa tillräckliga förutsättningar för hundratusentals arbetstillfällen som måste växa fram i den privata sektorn. Dessa bägge mål är varandras förutsättningar.

Utan tillräckligt omfattande och trovärdig budgetsanering uppnås inte de väsentligt lägre räntor som är ett av de nödvändiga villkoren för tillräckligt stora investeringar i nya jobb. Utan en politik som i övrigt medför ett bra klimat för de företag och de företagare som fattar beslut om de nya jobben försämras möjligheterna att uppnå målet om sanera-de finanser. Det försämras på ett dramatiskt sätt, vill jag säga.

*Mervärdesskatten
på omsättning av
begagnade varor, m.m*

Skattepolitikens inriktning är av avgörande betydelse för att vi skall kunna åstadkomma det goda näringsklimat som gör att de som driver dagens företag och överväger att starta morgondagens bestämmer sig för att satsa på företagande.

Den stora skattekillen på arbete innebär särskilt stora problem för den privata tjänstesektorn. Det måste i vårt land skapas förutsättningar för tillväxt som i sin tur leder till en expansion i den privata tjänstesektorn. Det är emellertid inte realistiskt att i den nuvarande ekonomiska situationen överväga stora generella skattesänkningar på arbete. Det som främst bör komma ifråga är bl.a. slopad eller sänkt moms avseende vissa tjänster.

Skatteministern i den tidigare borgerliga regeringen inledde en diskussion med EU om differentierade momsskattesatser avseende tjänsteproduktion – det kunde vara lägre skattesatser i förhållande till dem vi har för närvarande eller slopad moms – för att på detta sätt bidra till att minska arbetslösheten.

Det finns intresse inom EU för att pröva sådana åtgärder, för att på så sätt förbättra förutsättningarna för nya jobb.

Jag har nyligen varit i USA och tillbringade i huvudsak tiden i en förstad till Washington D.C. Jag kunde dagligen konstatera hur typiska småföretag utförde trädgårdstjänster både i anslutning till hyreshus och på privata villatomter.

I vart fall när det gäller privata villatomter är denna form av verksamhet mer eller mindre obefintlig i vårt land. En av de bidragande orsakerna är utan tvekan skattekillen.

En differentiering av tjänstemomsen är för närvarande inte förenlig med vad som gäller inom EU. Det krävs således förhandlingar, kontakter och nya beslut inom EU för att medlemsländerna skall få möjlighet att slopa eller sänka viss tjänstemoms.

Regeringen har gång på gång avvisat möjligheterna att genom sänkt tjänstemoms skapa förutsättningar för nya jobb i den privata tjänstesektorn. Regeringen har visat sig fullständigt ointresserad av att ta upp förhandlingar med EU om att förändra momsreglerna inom detta område. Det är, herr talman, ytterligare ett belägg för att det politiska ledarskapet i regeringen inte fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Det är lika märkligt att Centern, som gång på gång bl.a. velat införa sänkt byggmoms, är lika passiv och underdånig det stora regeringspartiet i detta avseende.

Vid den skattedebatt vi hade för några veckor sedan frågade jag Anita Johansson varför Socialdemokraterna var så ointresserade av att förändra momsskattesatsen avseende tjänsteproduktion. Jag upprepade frågan utan att få svar. Det är på tiden att vi får svar i dagens debatt på frågan om var Socialdemokraterna står i denna fråga och på frågan varför ni är så hårda motståndare till att skapa bättre förutsättningar inom tjänstesektorn för att på så vis ge tillfälle till nya jobb.

En annan tillväxthämmande fråga som berör momsen är den av regeringen föreslagna förkortade redovisningstiden. I ett läge med mycket hög arbetslöshet – regeringen räknar även vid sekelskiftet med

arbetslöshet kring 10 % – åsamkas de svenska företagen nya omfattande skattekostnader.

Likviditetsindragningen uppgår till minst 8 miljarder. Oaktat att de allra minsta företagen undantagits eller tydligen kommer att undantas från skyldigheten att redovisa moms tidigare är det ett dråpslag mot företagsamheten.

Det rimmar illa med det fagra tal som då och då hörs från sosse- och centerhåll om deras positiva inställning till små och medelstora företag. Jag kan konstatera att det endast är fråga om fagert tal. Ord och handling stämmer inte överens.

Är inte Socialdemokraterna tillräckligt brända på att högre skatter på företag och företagare leder till minskat intresse för företagande och därmed minskad tillväxt?

Jag är även i detta avseende förvånad över att Centern lämnat sina tidigare principer. Under den borgerliga regeringsperioden avfärdade skatteutskottets borgerliga grupp med kraft aviserade utredningsförslag om förkortade redovisningstider beträffande moms. Vi var fullständigt överens om att inte rubba de redovisningstider man hade då och som man har för närvarande.

Herr talman! Regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen med nya förslag om en ändring av mervärdesskattelagen, för att anpassa vår lagstiftning till EG:s regelsystem.

Det har i detta sammanhang diskuterats huruvida moms i framtiden skall drabba ridsporten. Gällande bestämmelser inom EU avseende idrottsområdet kan tolkas på ett sådant sätt att det idrottsliga området även framdeles kan undantas från mervärdesskatt.

Även i detta avseende saknas det politiskt ställningstagande inom Finansdepartementet. Det råder därför stor osäkerhet om olika idrotter blir föremål för mervärdesbeskattning eller inte.

Från moderat håll avvisar vi införande av moms inom idrottens område. Det innebär givetvis att vi slår fast att ridsporten även fortsättningsvis undantas från moms. Det är enligt vår mening lika självklart att bowling, tennis, squash, badminton och andra inomhussporter undantas från moms, oavsett i vilken associationsform de bedrivs.

Det fanns ett förslag i höstas om att man skulle ha olika regler när det gäller denna typ av sporter. Det avvisades från skatteutskottets sida. Det skulle beredas ytterligare i regeringskansliet.

Jag tycker att det är viktigt att vi slår fast att vi skall ha samma regler oavsett om sporten bedrivs i privat regi, i bolagsform eller som ideell verksamhet. Annars kommer vi bara att få olika former av skatteplanerande åtgärder.

Eftersom några uttalanden inte finns från regeringssidan när det gäller denna fråga är det viktigt att den socialdemokratiska utskottsgruppen här och nu talar om hur ni vill ha det med momsen avseende idrottsområdet och visar klar flagg i denna fråga. Den är mycket viktig.

Inom parentes sagt har det varit väldigt osäkert för det stora arrangemang som Sverige skall ha med början den 4 augusti – VM i friidrott. Om det skulle bli moms på entréavgiften eller inte har varit en

väldig osäkerhetsfaktor. Det hade orsakat väldigt stora förändringar i de intäkter som är budgeterade i den verksamheten.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 1. Vi står givetvis bakom andra reservationer som innehåller moderata namn, men för tids vinnande vill jag bara yrka bifall till den. Jag vill samtidigt deklarera att vi, i den mån vi inte får gehör för denna reservation – det är mycket troligt – kommer att stödja reservation 2 om det yrkas bifall till den.

Anf. 98 ISA HALVARSSON (fp)

Herr talman! Karl-Gösta Svenson svepte över ett väldigt stort och brett område i frågan om mervärdesskatten. Jag tänker fatta mig betydligt kortare.

Precis som Karl-Gösta Svenson sade är det system som EG har valt för mervärdesbeskattning av handeln med begagnade varor, konstverk, samlarföremål och antikviteter mycket krångligt och komplicerat. Skattskyldiga har därför till vårt utskott klagat på att de inte hinner sätta sig in i det komplicerade nya systemet i tid. Även Riksskatteverket har pekat på svårigheter att hinna med information och utbildning till det av regeringen förslagna datumet den 1 juli 1995.

Jag stöder yrkandet på senareläggning av tillämpningen av de nya reglerna till den 1 januari 1996. Det är faktiskt inte trovärdigt när utskottet i betänkandet påstår att en sådan senareläggning skulle riskera att komplicera läget genom störningar i handeln.

Det är synnerligen viktigt att Sverige som medlem aktivt arbetar för att förändra EG:s momsregler. Om vi i Sverige skall få medborgarna att känna delaktighet i och glädje för ett medlemskap i EU måste regler och lagar kännas meningsfulla. Det innebär mycket mer av aktivitet och intresse från regeringens sida att föra fram Sveriges synpunkter.

Regeringen verkar tyvärr vara mycket ivrig att uppfylla varje bokstav i EG-reglerna. Men det gäller att tänka efter före. Ett exempel på detta överdrivna nit var införandet på s.k. terminalavgifter, dvs. de ersättningar som svenska Posten AB får från utländska postförvaltnings- ar inom EU för att distribuera inkommande post.

I höstas var det enligt regeringen absolut nödvändigt att införa detta system den 1 januari 1995. Nu har dock redan de negativa effekterna uppdragats som bl.a. jag själv varnade för i en motion i höstas. Regeringen säger nu i sin proposition och utskottet instämmer i att starka skäl talar för att de svenska bestämmelserna ändras. Dessa regler skall alltså ändras fr.o.m. den 1 januari 1995, dvs. från det datum de infördes. Det är bra. Sverige skulle annars vara det enda landet i världen som debiterade moms på terminalavgifter. Det är bra att bestämmelserna ändras, men det hade naturligtvis varit ännu bättre om de aldrig införts.

När det gäller hur nya momsregler skall utformas krävs det att regeringen verkligen prövar detta mycket noggrant. Ta t.ex. tillämpningen av EG:s regler när det gäller undervisning. Det får inte som sportske att ridsporten momsbeläggs. Det går verkligen inte att motivera varför den typiska flicksporten skulle momsbeläggas medan pojknas

olika sporter skulle gå fria. Vad är det för skillnad på att lära någon rida eller lära någon att spela fotboll eller ishockey?

Denna fråga bereds för närvarande av regeringen. Men som vi i ett särskilt yttrande betonat skulle en utvidgad momsplikt för ridsporten leda till diskriminering, eftersom den framför allt är en flicksport. Ridningen kan inte som jag ser det betecknas som en utbildningstjänst. Det är förutom ren sport ett socialt umgänge och en trivsamt fritidsaktivitet för speciellt många flickor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 99 PER ROSENGREN (v)

Herr talman! Så har vi då ännu ett ärende som innebär att vi skall EU-anpassa oss, i detta fall till ett krångligt system som i förhållande till dagens ordning kommer att skapa problem för näringsidkare. EU:s regler är ju knappast kända för att vara enkla och tydliga. Vi har i Sverige trots ett i övrigt krångligt skattesystem haft ett relativt enkelt system med den fiktiva avdragsrätten för moms.

Den anpassning som nu föreslås innebär att vi går över till en marginalbeskattning som i många avseenden blir mycket krånglig. I vissa avseenden är marginalbeskattningen att föredra, men som helhet kan vi nog konstatera att den svenska modellen är överlägsen. Den fiktiva avdragsrätten kan nämligen öppna för viss svartverksamhet. Men i förhållande till de farhågor som restes när den fiktiva avdragsrätten infördes har verkligheten inte riktigt besannat de farhågorna. Det har inte blivit så mycket svartverksamhet med anledning av den fiktiva avdragsrättens införande.

Det är inte heller lätt att förstå regeringens agerande när det gäller att anpassa sig till gällande EU-regler. Ibland gäller det att vara bäst i klassen. Ibland, som häromdagen när vi i kammaren diskuterade lönegarantin, gäller det att obstruera så mycket som möjligt, trots att det i det fallet fanns ett uttalande från kommissionen som borde ha gjort att regeringen inte fattade det beslut som fattades. Detta är ännu märkligare eftersom regeringens ställningstagande när det gäller lönegarantin inte vilade på traditionell socialdemokratisk ideologisk grund. Det borde i det läget ha varit naturligt för Socialdemokraterna att följa samma linje i lönegarantifrågan som Vänsterpartiet.

Det nu föreliggande förslaget till beslut har orsakat kritik inte bara från diverse branschorganisationer utan också från RSV, som kritiserar valet av tidpunkt för ikraftträdande av de nya reglerna. RSV anser att man inte hinner utbilda personal och att man inte kan komma ut med information med så kort varsel. Dessutom blir det mycket arbete för att kontrollera ett litet antal näringsidkare.

I reservation 2 yrkar Vänsterpartiet tillsammans med Folkpartiet att ikraftträdandet skall senareläggas till den 1 januari 1996. Utskottets majoritet har insett att tiden blir litet knapp, och föreslår att ikraftträdandet senareläggs till den 1 november 1995, detta efter att först ha försökt lägga ikraftträdandet till den 1 oktober. Det var ett förslag som visade på bristen på verklighetsförankring inom departement eller inom utskottsmajoriteten – jag vet inte vilka som kom med förslaget – efter-

som ikraftträdandet i det fallet skulle ha inträffat mitt i en momsperiod. Vi undrar varför man inte kunde gått opinionen, och i detta fall oppositionen, till fullt mötes genom att förlägga ikraftträdandet till den 1 januari 1996. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Under denna tidsfrist skulle Sverige dessutom haft möjlighet att påverka EU mot ett enklare system som mer liknar det svenska. Flera experter på EU-moms hävdar det varit fullt möjligt för Sverige att få gehör för sin uppfattning.

Herr talman! I detta ärende har det slattats in en mängd motioner från den allmänna motionstiden som visserligen handlar om moms men som inte har mycket med ärendet som sådant att göra. Här dyker momsanpassningen till EU vad gäller utbildning, kultur och idrott upp, men också möjligheten att införa lägre moms på exempelvis tjänster, eller rättare sagt det med de gällande EU-reglerna omöjliga i att införa sådana momssatser. Ur sysselsättningsaspekt vore det emellertid önskvärt att den svenska regeringen arbetar för att det skall bli möjligt att på detta sätt införa differentierade momssatser.

Vad gäller moms på idrott, kultur och utbildning bör riksdagen undvika att göra en överdriven och snabb EG-anpassning av de momsregler som återstår att anpassa inom dessa områden. En generell kultur- och idrottsmoms skulle t.ex. medföra en lång rad komplikationer då den berör mycket vitala delar av kulturlivet, och frågan bör därför inte hastas fram.

Ett belysande exempel på de svårigheter som Sverige ställs inför gäller ridsporten. Eftersom fler flickor än pojkar ägnar sig åt ridning skulle flickornas idrottsutövande vid en momsbeläggning drabbas av ökade kostnader samtidigt som andra mer pojkdominerade idrotter åtnjuter momsfrihet. Ett sådant resultat bör naturligtvis undvikas.

Det är vår bestämda uppfattning att vi skall vara mycket försiktiga med anpassning till EU-regler i dessa fall, i all synnerhet som det inom EU i dag pågår en diskussion om just dessa områden. Jag står naturligtvis bakom samtliga reservationer som undertecknats av Vänsterpartiet. Men för tids vinnande yrkar jag bara bifall till reservationerna 2 och 9.

Slutligen är vi nog eniga om, Karl-Gösta Svenson, att det behövs en momssänkning inom tjänstesektorn. Men just när det gäller trädgårdsnäringen och privata villatomter tycker jag att det är ganska viktigt att respektive villaägare själv pysslar med trädgården. Vi får faktiskt inte glömma att trädgårdsarbete kanske är en av de viktigaste delarna i svenskens friluftsliv.

När det sedan gäller den förkortade redovisningstiden för moms håller jag med Karl-Gösta Svenson om den moderata kritiken i detta läge. Vi får se när den frågan dyker upp vad som kommer fram. Vänsterpartiet valde att inte ta strid med majoriteten i detta ärende. Men det är möjligt att det blir så när ärendet läggs på riksdagens bord.

Regeringen har nämligen aviserat att man skall fundera över speciella regler för små och medelstora företag. Man kommer kanske att lindra de regler som nu har föreslagits i utredningen.

Slutligen är det intressant att konstatera att Centerpartiet här företräds av den socialdemokratiska majoriteten. Det vore i och för sig ganska intressant att höra varför Centern har bytt ståndpunkt bl.a. när det gäller momsen. Det är synd att Centern har valt att inte delta i debatten.

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Mervärdesskatten
på omsättning av
begagnade varor, m.m*

Anf. 100 RONNY KORSBERG (mp)

Herr talman! I vår populära serie "skatter som skall anpassas till EU" har vi i dag kommit till momsen på begagnade varor.

Av diskussionen i dag och andra debatter vi har haft om anpassning av skatteregler, och speciellt när det gäller momsen, får man ibland intrycket av att vi kan styra hela samhället genom att förändra moms-satsen. Det är naturligtvis en överdrift. Så är det ju inte. Men det blir lätt så när man fördjupar sig i dessa detaljer.

Man kan också notera att huruvida vi skall vara snabba med en anpassning till EU:s regler, eller om vi skall försöka skjuta på det så länge vi bara orkar och kan med, varierar i alla läger beroende på vilket syfte vi har med vår argumentering. Det finns liksom inte någon skönjbar logik i resonemanget från någon. Jag vill inte undanta mig själv heller från den kritiken. Det är väl helt enkelt så att beroende på vad vi själva tycker och tänker och vill uppnå använder vi argumenten på det sätt som passar oss.

Det betänkande som vi nu diskuterar innehåller diskussionen om man skall ha moms på begagnade varor av olika slag. Om vi nu har tagit steget att vi skall bli medlemmar i EU får vi kanske anpassa oss till de regler som gäller på ett hyfsat sätt. Men om vi upptäcker att det kan innebära ganska många problem för de företag som drabbas om vi skyndar på den här processen får vi väl låta det ta den tid det tar att komma över dessa svårigheter genom att ge berörda instanser möjligheten till utbildning och anpassning till de nya systemen. Det är väl ganska rimligt.

Därför tycker jag att det är positivt att utskottet har fastnat för att skjuta på införandet av dessa regler till den tidpunkt i slutet av året som är angiven. Från början föreslogs att vi skulle införa dem från halvårsskiftet. Det hade nog blivit ganska besvärligt för en hel del företag. Det hade varit mycket olyckligt. Men nu kan vi väl acceptera den tidpunkt som finns.

Jag tänker mest uppehålla mig vid två av de saker som har skickats med den här propositionen, som någon uttryckte det. Det gäller den eventuellt aviserade momsen på ridsport och den för ideella föreningar.

Som andra har berört här vore det ganska olyckligt om vi började klassa just den här idrotten eller sporten som mer utbildningsinriktad än andra. Det kan inte vara någon större skillnad på lektioner i fotboll eller ridning. Det är bara frågan om terminologi – om vi kallar den träningspass eller lektioner. Det kan ha en viss betydelse. Vi tycker givetvis att det är rimligt att ridlektionerna undantas från moms. Det vore olyckligt med den snedvridning som vi annars kan få.

Sedan vill jag också uppehålla mig litet grand vid momsen på ideella föreningar. Det är samma sak där. Det finns en stor flora av olika

föreningar, men det gäller speciellt de föreningar som sysslar med biståndsverksamhet och handel med begagnade varor i samband med det. Vi tycker att det vore olyckligt om man försvårar den verksamheten och minskar den möjlighet som dessa organisationer har att bistå andra människor genom att belägga verksamheten med moms.

Vi har ingen egen reservation som täcker just det området, men vi har en reservation nr 12 som jag yrkar bifall till. Den handlar om ideella föreningar och täcker in detta område. Jag vill även yrka bifall till reservation 9. Den handlar om ridsporten. I övrigt vill jag yrka bifall till reservation 6.

Anf. 101 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)

Herr talman! Vårt nuvarande momssystem som i vissa fall medger avdrag för fiktiv skatt har fungerat bra under en lång tid. Reglerna har bidragit till en bättre redovisning och ett minskat antal s.k. svarta affärer. Det vore mycket olyckligt att byta till ett sämre och krångligare system.

Om de nya regler som regeringen föreslår antas av riksdagen finns det en risk för att handeln med bär och svamp återigen kommer att ske utan redovisning. Slopandet av det fiktiva skatteavdraget fördyrar inköpskostnaderna med 25 %.

Det är nu synnerligen viktigt att Sverige på ett aktivt sätt utnyttjar sitt medlemskap i EU för att vi skall kunna få behålla ett väl fungerande momssystem som är avsevärt mycket bättre och mer lätthanterligt för de skattskyldiga och skattemyndigheterna än EU:s motsvarande regler. Inför förhandlingarna inom EU om den övergångsordning som för närvarande gäller för mervärdesskatten bör regeringen snarast ta initiativ till en förutsättningslös utredning om hur Sverige vill utforma det framtida momssystemet inom EU. Utredningen bör vara färdig med sitt arbete till den 1 januari 1996, och regeringen bör därefter så snart som möjligt återkomma med ett förslag.

I avvaktan på att det pågående utrednings- och förhandlingsarbetet blir klart bör nuvarande regler om fiktiv skatt, omsättning av begagnade varor, konstverk, samlarföremål och antikviteter samt beskattning av resebyråverksamhet behållas.

Herr talman! Eftersom motioner från den allmänna motionstiden har lagts till detta betänkande utan att de motsvaras av någon del i propositionen vill jag också säga några ord om den ideella sektorn.

En ännu så länge oklar fråga är hur Sverige i framtiden skall behandla ideella föreningar i momshänseende. För ideella föreningar som bedriver second hand-verksamhet, loppmarknader etc. där verksamheten är beroende av skänkta varor och där överskottet går till nödlidande på olika håll i världen skulle momsplikt innebära stora avbräck och upplevas djupt orättvist.

Utredningen om Mervärdesskatten och EU (SOU 1994:88) har i sitt lagförslag angett som villkor för att en ideell förening skall vara befriad från moms på insamlings- och försäljningsverksamhet att denna verksamhet endast får bedrivas i "skälig omfattning". Något stöd för en

sådan generell begränsning av de ideella föreningarnas skattebefrielse finns inte i EG:s momsdirektiv.

Enligt EG:s sjätte momsdirektiv är det endast i de fall då skattebefrielse medför att en motsvarande kommersiell verksamhet missgynnas i konkurrenshänseende som medlemsländer har möjlighet att införa begränsningar av skattebefrielsen för allmännyttiga verksamheter. Avgörande är således inriktningen på den ideella föreningens verksamhet.

EG:s sjunde momsdirektiv har tillkommit för att eliminera dubbelbeskattning av bl.a. begagnade varor. I samband med att rådet tog det slutliga direktivet i februari 1994 antog rådet och kommissionen på initiativ av Danmark en deklaration som rimligen måste förstås så att medlemsländerna får tillämpa de regler man finner lämpliga på detta område förutsatt att de inte leder till konkurrenssnedvridning.

I Danmark och Storbritannien utgår ingen moms på denna typ av allmännyttig verksamhet. Danmark tillämpar redan EG:s direktiv så att försäljning av skänkta begagnade varor till förmån för allmännyttig verksamhet undantas från moms, och det oavsett försäljningens omfattning. Storbritannien tolkar direktivet så att det vid försäljning av skänkta varor till förmån för allmännyttiga ändamål inte finns någon egentlig vinst eller marginal att beskatta.

Det finns således ett betydande tolkningsutrymme beträffande EG:s direktiv och inget tvång för Sverige att ändra vår lagstiftning vad beträffar ideella organisationers befrielse från mervärdesskatt på omsättning av skänkta och begagnade varor.

I olika sammanhang har värdet av frivilliga och ideella insatser poängterats. För att få ett ökat engagemang i u-landsfrågor är det viktigt att ta vara på människors vilja och praktiska möjligheter att verkligen göra insatser. Biståndsorganisationerna gör i sitt insamlande av begagnade saker samtidigt en viktig miljöinsats som bör uppmuntras.

De frivilliga biståndsinsatserna kommer att minska om moms införs. Detta vore olyckligt i en tid då behoven är mycket stora. Vidare riskerar återanvändningen att minska, och våra soptippar får ta emot en ökad mängd. Ur miljösynpunkt vore detta en tråkig utveckling. Kretsloppstänkandet har nu börjat hos fler och fler.

Regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen med förslag angående skatteplikten omfattning på utbildnings-, kultur-, sport- och idrottsområdet samt när det gäller ideell och jämförlig verksamhet. Det är min uppfattning att skatteplikten ej skall omfatta second-handförsäljning, där överskottet går till ideella ändamål.

Det finns all anledning för regeringen att vinnlägga sig om en mycket noggrann prövning av hur nya momsregler skall utformas för att passa in i EU:s nya regelsystem och samtidigt ta hänsyn till de principer som vi i dessa sammanhang värnat om här i landet.

En tillämpning av reglerna som innebär en utvidgad momsplikt inom ridsporten skulle leda till diskriminering, eftersom det är tjejsporten framför andra. Att flickornas sportutövning blir momsbelagd medan pojkarnas är momsfri kan naturligtvis inte accepteras.

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Mervärdesskatten
på omsättning av
begagnade varor, m.m*

Det vore intressant att höra vad den socialdemokratiska gruppen i riksdagen egentligen anser om en utvidgad moms som drabbar idrotts- och biståndsverksamhet.

Flera EU-länder har en skattesituation liknande den svenska. I Finland har man, trots sitt inträde i EU, beslutat att inte momsbelägga idrottsrörelsens verksamheter. Att EU-medlemskapet med nödvändighet skulle kräva en ökad momsplikt för ideella organisationer är mycket tveksamt.

De ideella organisationerna är redan i dag hårt pressade ekonomiskt. Kommunala besparingar har lett till såväl minskade bidrag som höjda lokalhyror. Utvecklingen tvingar lokala föreningar att skära i verksamheten och/eller ta ut ökade avgifter av sina medlemmar.

Det finns all anledning att värna om de ideella organisationernas möjligheter att bedriva en bred förebyggande verksamhet, speciellt i en tid när vi ser en ökning av våld, missbruk, arbetslöshet och andra problem bland unga. Att lägga ytterligare administrativa och ekonomiska bördor på föreningslivet genom ökad momsplikt är att direkt motverka denna strävan.

Jag står bakom samtliga kristdemokratiska reservationer men yrkar för tids vinnande endast bifall till reservationerna nr 1 och nr 13.

Anf. 102 ULLA RUDIN (s)

Herr talman! Fri rörlighet av varor, tjänster, människor och kapital är en central princip i EU-samarbetet. Sedan ett halvt år tillbaka gäller denna princip också oss, och för näringslivet har detta bl.a. inneburit att tidsödande formaliteter vid gränserna har upphört.

Men inte bara tullfrågorna är viktiga för näringslivet. Också mervärdesskattereglerna är av central betydelse för den inre marknadens funktion. Förutom rent handelsmässiga krav på konkurrensneutralitet medlemsstaterna emellan är det också så att EU:s budget bygger på en viss andel av medlemsländernas mervärdesskattebas.

Naturligtvis ställs det krav på att EG:s gemensamma kostnader fördelas rättvist mellan staterna. Att så sker övervakas också noggrant.

Inför införandet av den inre marknaden 1993 fattade rådet beslut om en rad direktiv, som sammantaget innebar att mervärdesskatten och punktskatterna i stor utsträckning harmoniserades. Så långt det är möjligt skall skattebaserna för de olika skatterna, skattesatserna och beskattningsförfarandet vara lika, i syfte att säkerställa den inre marknadens funktion. I den mån det finns olikheter mellan medlemsländerna beror det på nationellt framförhandlade undantag.

I Sverige påbörjade vi EG-anpassningen redan vid skattereformen 1991. Därefter har vi gjort olika justeringar, senast efter folkomröstningen nu i höstas. Nu har turen kommit till regler för mervärdesbeskattning av handel med begagnade varor, konstverk och samlarföremål.

Dessa regler, som är obligatoriska för medlemsländerna, antogs av rådet i februari i fjol och skulle ha varit införda i medlemsstaternas lagstiftning den 1 januari 1995. Av naturliga skäl hann vi i Sverige inte

uppfylla detta. De nya reglerna innebär att en skattskyldig återförsäljares vinstmarginal utgör beskattningsunderlaget.

Samma regler gäller i EG för researrangörer. Dessa regler är i detta sammanhang på intet sätt nyinrättade; de trädde i kraft redan 1978. Men likheten i beskattningsförfarandet, dvs. marginalbeskattning, gör att regeringen har valt att sammanföra förslagen i proposition 202.

Som jag nyss nämnde, är regelverken inom dessa områden tvingande.

De är införda eller håller på att införas i de övriga medlemsstaterna.

Konkurrensneutralitet och förhindrande av dubbelbeskattning gynnar vårt näringsliv. Trots det bygger flera av reservationerna på att Sverige bör behålla nuvarande interna regler.

Moderaterna och kristdemokraterna begär inte bara att vi skall bryta mot EG-rätten – vi skall också försvåra handeln för våra svenska företag. Herr talman! Jag finner detta anmärkningsvärt!

Sverige har förvisso hittills haft ett lätthanterligt system för handel med begagnade varor. Men den enkelheten försvinner naturligtvis nu när vi ingår i den gemensamma marknaden, där andra regler tillämpas. Att vidhålla ett eget internt system är inte till fördel för näringslivet.

Detta har även de flesta av remissinstanserna insett, och de har således inte ifrågasatt regelsystemet som sådant. Vad de däremot har klagat på är regeringens förslag till ikraftträdande den 1 juli i år.

Trots olägenhet för handeln och en viss budgetförsvagning för staten, har utskottsmajoriteten föreslagit ett framflyttande av ikraftträdandet till den 1 november. Denna framflyttning och regeringens föreslagna övergångsregler bör ge både Riksskatteverket och de skattskyldiga rimliga möjligheter att klara omställningen.

Hela syftet med EU bygger på samarbete. Naturligtvis kan man gå in i samverkan på olika sätt. Konfrontation är ett sätt, som bl.a. moderaterna förespråkar. Det är förvånande, eftersom det ju faktiskt – trots vad K-G Svenson sade – var den borgerliga regeringen som ansvarade för anslutningsförhandlingarna.

Det är svårt att förstå att inga försök då gjordes att förändra principerna för t.ex. marginalbeskattning, om nu dessa är så dåliga som moderaterna anför.

EG-samarbetet är en fortlöpande process, så också inom mervärdeskatteområdet. Naturligtvis deltar vår regering i förändrings- och förbättringsarbetet på ett konstruktivt sätt.

I vårt land är vi duktiga på det här med skattesystem och skattekontroll. Vi har mycket att ge. Men det finns säkert mycket som också är bra för oss att ta emot. "Blott Sverige svenska krusbär har" – det är sant. Men det finns en och annan godbit i de andra länderna också.

Det är lättare att respektera Miljöpartiet och Vänstern, eftersom de ju faktiskt gjorde sitt bästa för att förhindra att medlemskapet blev av. I en gemensam reservation varnar de för en överdriven och snabb EG-anpassning av momsreglerna.

Jag vill igen påminna om näringslivets behov av konkurrensneutralitet och också om att de regler som vi nu skall fatta beslut om inte är fakultativa.

*Mervärdesskatten
på omsättning av
begagnade varor, m.m*

I det aktuella betänkandet från skatteutskottet behandlas också en mängd motioner från den allmänna motionstiden, vilket har framgått av dagens anföranden. Jag går inte in på dessa i dag utan återkommer när de är färdigberedda och regeringen har lagt fram sina förslag. Det rör sig om moms på tidningar, på föreningar, osv. Jag kan gärna ta upp detta i repliker.

Herr talman! Jag avslutar med att yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 103 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik

Herr talman! Om Ulla Rudin hade lyssnat på mitt anförande hade hon hört att jag inte söker konfrontation när det gäller att införa EG:s bestämmelser. Men jag vill göra det på det sätt som är bäst för nationen. Jag vill utnyttja vårt medlemskap, som Isa Halvarsson tog upp, på det sättet att vi är aktiva och gör någonting bra av det. Vi skall inte bara ta emot allt som kommer. Huvudskälet till att vi är medlemmar i EU är att vi skall kunna vara med och påverka och även vara med och sälja våra idéer.

I det här fallet är det nog så att vi har ett mycket bättre system, och vi skall då försöka övertyga EU om att man skall ta del av vårt system och att ta en del av det. Vi måste också kompromissa i ett sådant läge – det är självklart. Men vi skall inte genomföra det för tidigt, utan ta alla tillfällen i akt. Det är bra för svensk företagsamhet, och det är bra för att vi fortfarande skall kunna ha ett fungerande system. Vi får uppenbarligen problem i de här sammanhangen.

Sedan är det så att regeringen inte till fullo utnyttjar de direktiv som finns. Regeringen är inte ett dugg praktisk. Ni använder inte det förenklade marginalbeskattningssystemet, som hade varit mycket enklare att anpassa sig till för företagsamheten i Sverige, om man nu skulle genomdriva det direkt. Ni tar de svåra alternativen och gör det betydligt sämre för svenskt näringsliv i det avseendet.

Jag uppmärksammade att jag inte fick något svar från Ulla Rudin på frågan om regeringen är ointresserad av att förhandla med EU om sänkt eller slopad tjänstemoms. Vad är ert skäl för att avvisa de förslag som har kommit från bl.a. oss? Även Vänsterpartiet har de idéerna i en reservation.

Anf. 104 ULLA RUDIN (s) replik

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen har haft ansvaret för det här landet sedan i oktober i fjol. Dessförinnan satt de borgerliga partierna i regeringsställning i tre år. Ni hade då alla möjligheter att påverka, förändra och leda utvecklingen. Eller har ni glömt bort att det var ni som ansvarade för förhandlingarna inför anslutningsfördraget, K-G Svenson?

Om de här principerna nu är så felaktiga, varför förhandlade ni inte bort dem? Jag skulle vilja ha svar på den frågan.

Anf. 105 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik

Herr talman! Det är egentligen ointressant att diskutera vad som hände under förhandlingsperioden. Då hade vi en stark ambition att föra in Sverige som medlem i EU. Därefter skall vi dra nytta av medlemskapet. Det är där diskussionen skall börja. Titta inte tillbaka på vad som kunde ha gjorts i samband med medlemskapsförhandlingarna! Då var det väsentliga för Sverige som nation att bli medlem i EU och att gå vidare och utnyttja medlemskapet. Det gör ni alldeles för dåligt, inte bara på detta område utan även på andra områden.

När det t.ex. gäller tjänstemomsen undrar jag varför ni inte tar initiativ i EU om att förhandla. EU har ju ett intresse av detta. EU-länderna har hög arbetslöshet, och de är mottagliga för en sådan diskussion.

På idrottsområdet, som alla talare har varit inne på, är det också på sin plats att företrädare för utskottet har en kommentar om vilken uppfattning den socialdemokratiska EU-delegationen har om moms på idrott. Vi har inte hört ett ord om det. Den enda kommentaren från regeringen har kommit från Marita Ulvskog, men från Finansdepartementet har vi inte hört någonting. Det är viktigt att det ges en uppfattning om var Socialdemokraterna står i de här frågorna.

När det gäller bowling och den typen av verksamhet ändrade den borgerliga regeringen reglerna så att det blev likhet inför lagen, oavsett om verksamheten drevs i ideell regi eller av ett företag – vilket ofta är fallet i fråga om bowling och badminton. Helt plötsligt skulle den typen av verksamhet beläggas med mervärdesskatt, och det blev olika beskattningseffekter för olika associationsformer. Det ändrade vi på, men ni har nu aviserat att ni vill ändra tillbaka. Var står ni i dag i de här sammanhangen?

I fråga efter fråga vet vi inte var Socialdemokraterna står i nuläget. Det är viktigt att både idrottsrörelsen och andra får del av detta.

Anf. 106 ULLA RUDIN (s) replik

Herr talman! Jag kan konstatera att jag inte får något svar på min fråga. Jag förstår att det måste vara väldigt svårt för K-G Svenson att svara.

De frågor som K-G Svenson här ställer kommer han att få svar på när regeringen har berett färdigt och har ett underlag.

Om vi nu vill försvåra för näringslivet, är det en väldigt bra idé att behålla det gamla momssystemet. Det är möjligt att marginalmetoden är en administrativt krångligare metod än den som används i dag, men den skapar i alla fall inte bekymmer vid handeln över gränserna. Jag undrar om det inte var många skattskyldiga som tyckte att det fiktiva systemet var krångligt när det infördes. Det man behärskar är enkelt.

Jag skall också säga något om tjänstemomsen. Om effekten av den tvistar de lärde. Saken behöver utredas. Det finns bl.a. definitionsproblem, som K-G Svenson helt bortser från. Faktum är att 90 % av vårt näringsliv består av tjänsteproduktion. Handeln är den största enskilda branschen. Men jag tycker att vi diskuterar det vidare när vi har förslag att gå på.

Anf. 107 PER ROSENGREN (v) replik

Herr talman! Ulla Rudin pratade om harmonisering. När det gäller Finansdepartementets kompetens i fråga om harmoniseringen till EU-reglerna och det här med att bryta mot EG-rätten, är jag inte alltför imponerad. Det var inte så länge sedan man lade fram ett förslag om att byggmomsen skulle sänkas – detta trots att det framgick med all önskvärd tydlighet att man inte kan sänka byggmomsen. Den är inte en av de uppräknade sektorer inom vilka det är tillåtet att göra detta. Trots detta lade man fram ett sådant förslag i samband med överenskommelsen med Centern.

Ulla Rudin sade att vi inte skall bryta mot EG-rätten. Men hur gjorde ni när det gällde lönegarantin? Det fanns ett färdigt yttrande från kommissionen, men det brydde man sig inte om. Man bryter helt uppenbart mot EG-rätten i det fallet.

När det däremot gäller anpassningen till moms och EU:s momsregler pågår det i dag en diskussion inom EU, och den skall vi naturligtvis utnyttja för att inte göra en alltför snabb anpassning.

Det hade varit naturligt att vänta med ikraftträdandet till årsskiftet. Dels hade det gett oss längre tid att försöka påverka reglerna, att göra de förenklingar som är möjliga, dels hade det gett näringslivet och Riksskatteverket längre tid att anpassa sig efter detta.

Slutligen vill jag fråga vad sjutton näringslivets krav på konkurrensneutralitet har med ridmomsen, moms på utbildning och på kultur att göra. Det är de frågorna som vi har diskuterat specifikt här. Ulla Rudin hänvisade till näringslivets krav på konkurrensneutralitet, men det har inte alls med de frågorna att göra.

Anf. 108 ULLA RUDIN (s) replik

Herr talman! Det är Per Rosengren som blandar ihop mycket. I dag skall vi behandla moms på begagnade varor m.m.

Jag vill påminna om att de här direktiven är tvingande, och det är ingenting vi kan välja bort. Hela tiden pågår det en process inom EU, och vår regering deltar naturligtvis i det arbetet. Det är självklart.

Om vi vill ha gemenskapens fördelar måste vi också möta de krav som ställs. Ju längre vi väntar med införandet, desto större blir risken för störningar i handeln.

Dubbelbeskattning är inte så bra – jag vet att inte heller Per Rosengren tycker det. Om en säljare i ett annat EU-land har beskattats enligt den här marginalmetoden skall det förvärvet inte beskattas här i landet. Ett bibehållande av de regler som gäller i dag medför alltså dubbelbeskattning.

Anf. 109 PER ROSENGREN (v) replik

Herr talman! Här skall vi behandla moms på begagnade varor. Det var det vi ville göra i skatteutskottet. Vi ville inte föra hit alla de andra frågorna. Vi ville ha dem kvar och ta ställning till dem när de här ärendena kom. Men ni ville själva dra dem till kammaren, och då måste vi väl få diskutera dem här i dag. De ligger på vårt bord.

Vad sedan beträffar störningar inom handeln har jag inte varit direkt motståndare till vinstmarginalssystemet. Vad jag vill komma fram till är förenklingar även inom detta och att ge näringslivet möjlighet att utsträcka förändringarna så långt som möjligt i tiden. Det här medför nämligen komplikationer, både för näringslivet och för de förvaltningar som skall granska detta.

Jag är också fortfarande mycket intresserad av att höra Socialdemokraternas syn när det gäller moms på ridning, idrott i övrigt, kultur och utbildning. Vi har ännu inte hört den socialdemokratiska riksdagsgruppens synpunkt när det gäller detta eller om ni också vill försöka få regeringen att anpassa oss i litet långsammare takt.

Anf. 110 ULLA RUDIN (s) replik

Herr talman! Frågorna är inte färdigberedda. Men jag vill gärna citera direkt ur skatteutskottets betänkande, det avsnitt där vi diskuterar motionerna:

"Utskottet vill emellertid som tidigare betona vikten av noggrann och allsidig beredning när det gäller utformningen av de förändringar som blir nödvändiga vid en anpassning till EG:s regler i fråga om undervisning, idrott och kultur. Ett särskilt skäl härför är att anpassningen kan innebära en utvidgad skatteplikt på några områden."

Anf. 111 RONNY KORSBERG (mp) replik

Herr talman! Jag vill börja med att uttrycka min uppskattning över de uppskattande ord vi fick av Ulla Rudin. Det är kanske en vana som vi alla skulle ta efter litet mer.

Anledningen till att jag begärde ordet var egentligen något som flera här har berört, nämligen ridmomsen. Jag förstår av de svar som har givits att det kanske är svårt för Ulla Rudin att svara på var det socialdemokratiska partiet står i den här frågan, men vi kanske åtminstone kunde få en antydning genom att ställa en direkt fråga till Ulla Rudin om vad hon själv anser i den här frågan. Anser hon att vi skall ha moms på ridsporten eller inte? Om hon inte kan eller vill svara på det har jag dock givetvis respekt för det.

Anf. 112 ULLA RUDIN (s) replik

Herr talman! Jag anser att det här är en viktig fråga som vi måste hantera noggrant. Jag vill först se propositionen och ha saken ordentligt utredd – sedan skall jag svara.

Anf. 113 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)

Herr talman! Jag tänkte börja med att tacka för den utsträckta handen och löftet att diskutera de övriga frågorna, alltså den ideella sektorn, i replikerna. Men jag blev kanske litet besviken på den punkten.

Jag är förvånad över att Socialdemokraterna i riksdagen inte kan ha en uppfattning om huruvida det är önskvärt eller inte att ha moms på de konkreta exempel som här har nämnts, t.ex. ridsporten, second hand-försäljningen och biståndsverksamheten. Jag blir litet bekymrad

om det är så att man inte har någon uppfattning eller inte vågar ha någon uppfattning.

Anf. 114 ULLA RUDIN (s)

Herr talman! Föreningarnas ställning är ett område som för närvarande utreds. Vi har en utredning, Mervärdesskatten och EG, som ger hopp just när det gäller idrottsföreningar. Det finns hopp om att vi skall kunna momsbefria entréer och idrottsutövning, om det inte är en vinstgivande verksamhet.

Det är svårare med ideella föreningar, särskilt de som har de här second hand-butikerna som Michael Stjernström pratar om. Michael Stjernström pratar mycket om faran av konkurrenssnedvridning. Men här har vi ju ett problem, ett fall där detta verkligen kan uppstå. Det finns många second hand-butiker som inte drivs av föreningar. Hur gör vi med dem? Jag tycker detta visar att frågan behöver utredas ordentligt.

Michael Stjernström hänvisade också i sitt anförande till situationen i Danmark för de föreningar som bedriver försäljning. Men han glömde, tror jag, att berätta att försäljningen inte alls är ovillkorad eller total, som han antydde. Den beviljas i perioder.

Anf. 115 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)

Herr talman! Det är i alla fall bra att vi har kommit någon bit på vägen. Jag får vänta på det långa svaret tills propositionen kommer.

Jag skulle ändå vilja fråga: Anser Socialdemokraterna att Sverige inte har någonting att lära de andra EU-länderna, att vi bara passivt skall säga ja till allt som kommer från EU-länderna?

Anf. 116 ULLA RUDIN (s)

Herr talman! Skall jag ta mitt anförande en gång till, Michael Stjernström?

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (nya momsregler för begagnade varor, m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (m, kds)

Votering:

226 för utskottet

80 för res. 1

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 149 s, 24 c, 19 fp, 18 v, 16 mp

För res. 1: 68 m, 12 kds

Frånvarande: 12 s, 12 m, 3 c, 7 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 2 (ikraftträdandet av de nya momsreglerna)

1. utskottet

2. res. 2 i motsvarande del (fp, v)

Votering:

195 för utskottet

116 för res. 2

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 149 s, 5 m, 24 c, 16 mp, 1 kds

För res. 2: 65 m, 22 fp, 18 v, 11 kds

Frånvarande: 12 s, 10 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 5 (skattesatser, m.m.)

1. utskottet

2. res. 6 (mp)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 7 (momsundantag)

1. utskottet

2. res. 9 (v, mp)

Votering:

277 för utskottet

34 för res. 9

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 148 s, 71 m, 24 c, 22 fp, 12 kds

För res. 9: 18 v, 16 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 10 (ideella föreningar)

1. utskottet

2. res. 12 (mp)

3. res. 13 (kds)

Förberedande votering:

22 för res. 12

12 för res. 13

277 avstod

38 frånvarande

Kammaren biträdde res. 12.

Huvudvotering:

284 för utskottet

16 för res. 12

12 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Mervärdesskatten
på omsättning av
begagnade varor, m.m*

För utskottet: 149 s, 71 m, 24 c, 22 fp, 18 v
För res. 12: 16 mp
Avstod: 12 kds
Frånvarande: 12 s, 9 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

15 § Ledningsform för Institutet för forskning och utveckling

Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU18

Ledningsform för Institutet för forskning och utveckling (prop.
1994/95:158)

Kammaren biföll utskottets hemställan att ärendet fick avgöras efter endast *en* bordläggning.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under dagens sammanträde fick avgöras vid morgondagens arbetsplenum.

*Mänskliga rättigheter,
m.m.*

16 § (forts. från prot. 114) Mänskliga rättigheter, m.m. (forts. UU24)

Anf. 117 JUAN FONSECA (s)

Herr talman! Jag skall ta upp två frågor som behandlas i betänkandet. Den ena gäller rasism i Europa och i Sverige, och den andra gäller Colombia.

Vid Europarådets stats- och regeringsmöte i Wien i oktober 1993 antogs en gemensam deklaration med en handlingsplan för bekämpandet av rasism, främlingsfientlighet, antisemitism och intolerans. I handlingsplanen anges bl.a. riktlinjer för en bred europeisk ungdomskampanj, som startade 1994 och kommer att vara klar 1996. Kampanjen koordineras av Europarådet i samarbete med de europeiska ungdomsorganisationerna, och i varje land bildas en nationell kommitté.

I Sverige har en kommitté tillsatts inom Civildepartementet under namnet Ungdom mot rasism. Kampanjen bedrivs enligt två linjer, dels ett aktionsprogram för lokala aktiviteter, dels opinionsbildning via en central, massmedieinriktad del, som syftar till att väcka opinion och fungera i opinionsbildningen och det lokala arbetet.

Ett antal kända personligheter – artister, författare, TV-programledare, idrottsmän- och kvinnor – och många invandrungsdomar och svenska ungdomar arbetar med kampanjen. Civilministern har tagit initiativ till en träff med företrädare för privat näringsliv och offentlig sektor för att intressera dessa för frågor som berör diskriminering i vårt eget land.

Herr talman! Kampanjen Ungdom mot rasism visar att det går att arbeta intensivt, positivt och med resultat i kampen mot rasism och främlingsfientlighet i Europa och i vårt eget land.

Herr talman! Jag känner sympati för Eva Zetterbergs förslag om att Europakonventionen bör kompletteras med ett förbud mot etnisk diskriminering.

Herr talman! I mars månad besökte jag mitt ursprungsland Colombia. Jag fick tillfälle att diskutera landets utveckling och problem med presidenten, ministrar, företrädare för de flesta politiska partierna från höger till vänster, landets högste ansvarige för mänskliga rättigheter, riksdagsledamöter, företrädare för olika folkrörelser, m.fl. Jag fick också möjlighet att tala i landets parlament. I alla mina samtal och i mina tal i parlamentet tog jag upp frågor som rör de två av FARC-gerillan kidnappade svenska ingenjörerna som arbetar för Skanska i regionen Monteria-Urra. Jag tog också upp frågor som rör våldet och övergreppen mot de mänskliga rättigheterna i Colombia, behovet av fredsförhandlingar mellan regeringen och gerillan, behovet av sociala reformer och en bättre och rättvisare fördelning av resurserna, behovet av att bekämpa korruptionen inom den offentliga sektorn, kampen mot paramilitära grupper samt en intensivare bekämpning av kokainkartellerna.

Herr talman! Nästan samtidigt som jag var i Colombia befann sig där en delegation från Sverige, ledd av före detta överbefälhavare Bengt Gustafsson. Delegationen har presenterat en rapport om situationen i Colombia. Jag instämmer i rapportens slutsatser och förslag.

Herr talman! Jag behöver inte upprepa den allmänna beskrivningen av läget i Colombia. Detta görs på ett bra sätt i motion U605 och i utskottets behandling av densamma. Jag vill i stället säga att jag delar motionärernas intentioner och instämmer i yrkandena, som enligt min mening behandlas positivt av utskottet.

Herr talman! Jag kan inte se att det finns stora skillnader mellan utskottets hemställan och motionens syfte och intentioner. Däremot kan jag tycka att utskottets argument för att inte tillstyrka motionens yrkanden gällande den eventuella svenska medlingen i konflikten i Colombia är ganska svaga.

Självklart bör Sverige kunna erbjuda sig som medlare i Colombias konflikt. Sverige är ett land som är mycket respekterat och med gott anseende i Colombia. I mina samtal med de personer och företrädare

för organisationer som redovisades inledningsvis togs denna fråga upp. I de flesta fall var man mycket positiv. I detta avseende bör Sverige enligt min mening vara litet mer aktivt.

Anf. 118 EVA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! Det var bra att Juan Fonseca tog upp Europarådets kampanj mot rasism och att han också uttryckte sympati för det särskilda yttrande i vilket Vänsterpartiet har lyft fram behovet av att Europakonventionen också kompletteras med ett särskilt förbud mot rasism. Jag är naturligtvis intresserad av att höra hur den sympati som Juan Fonseca hyser för våra förslag kan komma till uttryck i framtiden. Kommer vi att få aktivt stöd? Kan vi tillsammans driva frågan om att få in en sådan paragraf i Europakonventionen? Det vore väldigt bra.

Juan Fonseca ger också vad gäller Colombia stöd till oss motionärer – och jag vill då understryka att motionärerna kommer från samtliga partier. Jag vill i det sammanhanget beklaga att hans åsikter inte har vunnit mer gehör i den socialdemokratiska partigruppen här i riksdagen.

Anf. 119 JUAN FONSECA (s) replik

Herr talman! Låt mig börja med det sista. Jag tycker att utskottets behandling av själva motionen är ganska positiv, och jag ser faktiskt inga stora skillnader mellan utskottets andemening och andemeningen i motionen. Ur den aspekten är utskottets behandling av motionen ganska positiv, och utskottet för också fram en del av de krav som ställs i motionen.

Jag har redan redovisat att kampen mot rasism och främlingsfientlighet är något som hör till Europa och vårt eget land. Ur den aspekten anser jag naturligtvis att ett förbud mot etnisk diskriminering måste till i Europa. I det avseendet delar jag Eva Zetterbergs åsikt.

Anf. 120 EVA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! Jag tackar Juan Fonseca för det sista. Jag hoppas att vi tillsammans kan driva frågan framöver.

Vad gäller frågan om Colombia och hur utskottet har ställt sig vill jag understryka att vi är överens i fråga om att se allvaret i situationen vad gäller våldet i Colombia. På den punkten är vi helt eniga i utskottet.

Skillnaden ligger som jag uppfattar det i att utskottet intar en passiv hållning medan vi som har reserverat oss faktiskt vill ha en mer aktiv hållning från Sveriges regering. Vi anser att regeringen *skall* ta initiativ. Vi anser att regeringen borde se till att en svensk delegation reser till Colombia för att lägga kraft bakom orden. Det är det som är skillnaden. Däremot tror jag inte att vi skiljer oss åt i uppfattningen om hur allvarlig situationen faktiskt är.

Anf. 121 JUAN FONSECA (s) replik

Herr talman! Vid de samtal som jag förde i Colombia lyfte jag upp frågan precis på det sätt som jag har redovisat i mitt anförande, nämligen

gen så att Sverige skulle kunna spela en mycket viktig roll vid en medling i konflikten i Colombia. Anledningen till att jag gjorde detta är att Sverige är ett respekterat land och att de flesta i Colombia inser att Sverige skulle kunna spela denna mycket viktiga roll.

Jag förväntar mig att när frågan om förhandlingarna i Colombia tas upp kommer regeringen där och de andra i konflikten involverade parterna att vända sig till Sverige. Jag tycker att vi självklart skall tacka ja till en förfrågan från dem.

Anf. 122 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! De mänskliga rättigheterna måste alltid aktas, respekteras och aktivt försvaras. Jag tänker emellertid inte utveckla detta ytterligare, utan jag vill här diskutera kvinnors mänskliga rättigheter.

Oavsett vilket socialt system vi haft i historien har kvinnorna haft en underordnad ställning, och de har varit och är förtryckta inom alla klasser och sociala skikt. Förtrycket har ofta varit grovt, brutalt och i många fall bestialiskt. Situationen är inte annorlunda i dag.

Det talas om en femininisering av fattigdomen, eftersom kvinnorna utgör den fattigaste delen av befolkningen i tredje världen. Antalet familjer där kvinnorna är huvudförsörjare ökar. Samtidigt är det kvinnorna som tar hand om barnen. Det finns undersökningar som visar att kvinnors inkomster i större utsträckning kommer barnen till del än inkomster som kontrolleras av mannen.

Fattigdom i kombination med ett tungt familjeansvar vilar på kvinnorna. Alltsammans är ett uttryck för en könsstruktur, ett könsmönster som borde relateras till våra tämligen vedertagna föreställningar om mänskliga rättigheter.

Många av de gamla förtrycksformerna, som i utskottets betänkande benämns som grundade i "traditionella sedvänjor", lever kvar – framför allt i Afrika och i Asien. Jag tänker då på den s.k. kvinnliga omskärelsen eller könsstympningen. Det är ett bestialiskt och smärtsamt ingrepp, som i de flesta fall invalidiserar kvinnan sexuellt och mentalt för resten av hennes liv. Ingreppet innebär också att kvinnan får bestående fysiska men, som gör menstruation och urinavgång till en svår plåga. Många gånger ruttnar kvinnan inifrån. Alice Walker har beskrivit detta mycket väl i sin bok Omskärelsen, som jag rekommenderar kammarens ledamöter till läsning.

Ytterst är könsstympningen ett sätt att hålla kvinnorna på plats och bevara deras undertryckta ställning. Det handlar om makt. Männens makt över kvinnorna, männens makt över kvinnlig sexualitet. Ett viktigt led i kampen för kvinnans frigörelse i stora delar av tredje världen är därför kampen mot kvinnlig omskärelse.

Flickor och kvinnor försöker att undfly ödet att bli utsatta för detta övergrepp samtidigt som de flyr från den sociala utstötning som drabbar icke omskurna kvinnor. En del av dem tar sin tillflykt till Sverige. En självklar del av kvinnors mänskliga rättigheter borde vara att dessa kvinnor inte skickas tillbaka utan beviljas uppehållstillstånd i vårt land på humanitära grunder. Det vore ett sätt att visa solidaritet med för-

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Mänskliga rättigheter,
m.m.*

tryckta kvinnor, samtidigt som vi på ett internationellt plan ger uttryck för vår syn på denna brutala könsstympning.

Herr talman! I krigstid har det alltid begåtts brutala brott mot kvinnors mänskliga rättigheter. I kriget i det forna Jugoslavien används systematiskt våldtäkt som ett sätt att förstöra infrastrukturen. Kvinnor har alltid utsatts för våldtäkt i krig, men det var först med kriget i det forna Jugoslavien som det fördes upp på den allmänna dagordningen genom journalisternas rapportering från kriget.

Uttrycket "ett öde värre än döden" härstammar från tillfällen då soldaterna inte fått betalt i reda pengar utan i stället fått två dagar på sig att ta för sig av kvinnor och av saker. Ibland gick höga befäl före och tog livet av kvinnorna, eftersom man ansåg att det var just ett öde värre än döden när soldaterna släpptes lösa.

Detta borde tillhöra historien, men det gör det inte – det är högaktuellt än i dag. Det är ett kvinnoförtryck som har samma aktualitet i dag som det hade på 1600- och 1700-talen. Vi har nu den internationella domstolen, och vi får verkligen hoppas att denna domstol lägger yttersta vikt vid att beivra just dessa brott mot de mänskliga rättigheterna, för att vi skall få ett slut på denna del av soldaternas betalning.

Det är ännu inte riktigt fastslaget – inte ens i Sverige – att våldtäkter som utförs av poliser och andra representanter för statsmakten skall anses som skäl för asyl. Vi har från Sverige skickat tillbaka kvinnor som utsatts för systematisk våldtäkt av representanter för statsmakten, till Kosova och till Sandzakprovinsen i Restjugoslavien. Vi har i dagarna fått liknande rapporter från krigets Rwanda, där alla av kvinnokön oavsett ålder våldtas och dödas systematiskt som medel för att slå sönder infrastrukturen. En självklar del av kvinnors mänskliga rättigheter borde vara att dessa kvinnor inte skickas tillbaka utan beviljas uppehållstillstånd i vårt land på humanitära grunder.

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande om de mänskliga rättigheterna behandlar också förhållanden som avser stater, områden och enskilda folk. Jag har nogsamt läst igenom de olika avsnitten, men ingenstans utom på ett ställe – som jag återkommer till – nämns kvinnors mänskliga rättigheter, utan de behandlas övergripande i ett särskilt avsnitt. Ingenting sägs t.ex. om de grova kränkningar av kvinnors mänskliga rättigheter som sker i Iran. Med stöd av lagen kan iranska kvinnor dömas till spöstraff, om de inte bär den obligatoriska religiösa slöjan – upp till 74 spöslag om en hårlock syns. Flickor och kvinnor som inte klär sig rätt enligt islamsk klädkodex betraktas som om de av sagt sig sin religion och kan som sådana straffas med döden, dvs. avrättas.

Inte heller tas i betänkandet upp den legala och förtäckta prostitutionen i Iran. I Iran kan nioåriga flickor ha som sitt levebröd att sälja sina kroppar, under förutsättning att de observerar de islamiska reglerna och säger de nödvändiga orden inför en mullah. Lagen tillåter iranska män att gifta sig för en eller två timmar med en nioårig flicka och utnyttja henne sexuellt, under förutsättning att de islamiska reglerna följs och att männen betalar för denna legala prostitution.

Som jag sade tidigare är det endast på ett ställe i de olika avsnitt som behandlar förhållandet till de olika staterna som kvinnor nämns, och det är i avsnitt 7, som behandlar Tibet. Där nämns den tibetanska kvinnorepresentationen i samband med FN:s världskvinnokonferens. Utskottet noterar att särskilda regler gäller för deltagande i konferensen och utgår från att regeringen kommer att verka för en ändamålsenlig handläggning av frivilligorganisationernas deltagande. Det är häpnadsväckande att FN tillåter ett land att anordna en världskonferens på helt andra villkor än andra länder. Vänsterpartiet kräver en skarp profil av regeringen i denna fråga.

Herr talman! Vänsterpartiet anser att kvinnors mänskliga rättigheter är åtminstone hälften av det övergripande begreppet mänskliga rättigheter och därför borde behandlas i varje avsnitt i ett betänkande som rör de mänskliga rättigheterna. Vänsterpartiet anser också att regeringen i sitt förhållande till FN och andra stater med kraft skall föra fram kvinnors mänskliga rättigheter och kräva handling – inte bara ord.

Anf. 123 LENA KLEVENÅS (s) replik

Herr talman! Jag vill bara ge en upplysning till Ulla Hoffmann, nämligen att vi nu debatterar ett motionsbetänkande, som alltså behandlar de yrkanden som har avlämnats i olika motioner. Det är inte fråga om en heltäckande redogörelse för Sveriges agerande i MR-frågor. Det finns en motion, en socialdemokratisk sådan, som tar upp situationen i Iran, och den är behandlad i betänkandet. Om Eva Hoffmann och Vänsterpartiet hade haft ett större intresse för Iran, borde man ha väckt motioner under allmänna motionstiden.

Att kvinnors mänskliga rättigheter just i Iran inte nämns i den utsträckning som Ulla Hoffmann önskar, och som också jag själv kanske skulle önska, beror alltså på att det inte föreligger motioner och yrkanden i frågan. Det finns en mängd övriga områden och länder i världen, bl.a. Algeriet och Sudan, som skulle ha kunnat nämnas, men det finns inga motionsyrkanden om dessa för utskottet att behandla.

Anf. 124 ULLA HOFFMANN (v) replik

Herr talman! Jag tar för givet att Lena Klevenås blandade ihop Eva Zetterberg med mig när hon kallade mig Eva Hoffmann. Jag måste säga att det är smickrande för mig.

Kanske är min erfarenhet av detta för liten, men inte är det väl så att någon förbjuder utskottet att i sin skrivning behandla kvinnornas situation genom att ta upp den särskilt eller kanske t.o.m. påpeka att det är trist att inte någon motion behandlar kvinnors rättigheter.

Anf. 125 LENA KLEVENÅS (s) replik

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag blandade ihop namnen.

I betänkandet finns ett avsnitt som behandlar kvinnans rättigheter. Att betänkandet inte är mer fullödigt än det är beror, som sagt, på att det är ett motionsbetänkande, som tar upp de motioner som har väckts. Såvitt jag har erfarit tar man då inte upp andra än de berörda frågorna eller länderna, även om andra sådana i och för sig skulle kunna diskuteras.

ras under rubriken mänskliga rättigheter. Det gäller ett motionsbetänkande, och så här ser motionsbetänkanden ut.

Anf. 126 ULLA HOFFMANN (v) replik

Herr talman! Jag tar Lena Klevenås på orden vad gäller det här med att det i ett motionsbetänkande inte går att ha en skrivning om kvinnors mänskliga rättigheter. Jag hoppas att Lena Klevenås och socialdemokraterna verkligen har för avsikt att återkomma i andra betänkanden och att de ser till att kvinnor får sin rättmätiga del. Det får inte ske bara på det gamla sättet, dvs. att kvinnofrågan behandlas i ett övergripande avsnitt. I stället hoppas jag att kvinnors mänskliga rättigheter behandlas i varje avsnitt.

Anf. 127 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! I min motion om Tibet har jag skrivit litet grand om kvinnoförtryck och om hur kvinnorna behandlas, dock inte som huvudämne.

Det ser inte ljust ut i världen när det gäller respekten för mänskliga rättigheter. Förtrycket tar inte semester. Bristen på de mest grundläggande mänskliga friheterna är omfattande, och miljoner människor förtrycks, förföljs, försvinner och mördas.

Det gäller gatubarn i Brasilien och andra sydamerikanska länder. Det gäller barnprostitution i t.ex. Thailand och barnarbete i Pakistan, Indien och Bolivia. Det gäller barnarbete i mattfabriker, barns arbete på gatan som skoputsare eller som blomförsäljare och barns arbete i gruvor där barnen redan som små tuggar kokablad för att väga gå ner i gruvgångarna.

Människor förföljs för sin religion, för sina krav på egen kultur och eget språk, för sin etniska tillhörighet, för att de bokstavligen sitter på landets rikedomar m.m.

Om regeringar och parlament följde de konventioner som de skrivit på och är bundna av skulle vi redan vara en bit på vägen. Det anses att övriga länder skulle kunna utöva påtryckningar med de möjligheter som står till buds, även om det skulle medföra förlorade handelsavtal och ekonomiska förluster.

De senaste åren har en omvälvande utveckling i Central- och Östeuropa inneburit många positiva framsteg när det gäller fria val och politiska rättigheter. Trots dessa positiva händelser med fria val, en fri press och ökad rättssäkerhet är problemen inte över. Tvärtom har nya tillkommit. Konflikter har blossat upp på många håll i Tjetjenien, Georgien, Nagorno-Karabach och f.d. Jugoslavien. Miljöproblemen är på många ställen katastrofala. Massvält hotar. Inbördeskrig pågår, eller hotar.

Sverige deltar med FN-styrkor i Bosnien och på flera andra håll och uttalar sig kraftfullt mot förtryck och orättvisor. Dessutom har Sverige under lång tid stött Baltikum.

Smärtan och olyckan kan aldrig bli värre än vad en enda människa kan lida. Uppförstorat till att gälla folkgrupper blir det naturligtvis ännu värre. Förföljelse riktad mot en bestämd folkgrupp som resulterar i att

denna folkgrupps möjligheter till överlevnad som ett folk utplånas, vare sig detta sker genom direkt fysiskt våld eller det sker genom andra mera subtila metoder, definieras i internationell lag som folkmord.

Sådant pågår på flera håll i världen. Turkiet och Irak hör till de länder som gör sig skyldiga till folkmord i sin behandling av minoriteter. Turkiet har t.o.m. öppet deklarerat att alla som lever inom Turkiets gränser är turkar och i Turkiet finns inga kurder. De är tvungna att vara turkar. Det är därför vi har krig, sade den turkiske premiärministern Yildirim Akbulut i augusti 1990. Någon förändring har inte skett sedan dess, utan det hela har bara trappats upp.

Saddam Husseins grymma behandling av den kurdiska befolkningen i Irak och Turkiets krigföring mot kurder i östra Turkiet-Kurdistan har betytt bl.a. förstörelse av 2 500 byar och deportering av befolkningen. I Irak förstördes närmare 4 000 kurdiska byar för ett antal år sedan. Överallt förföljs kurder. Förtrycket i Iran och Syrien är också grovt.

USA gör sig också skyldigt till folkmord i sin behandling av navajo-indianerna i sydvästra USA. Där pågår sedan 1974 en grym tvångsflyttning av ca 14 000 navajoindianer. Guatemalas förföljelse av den övervägande indianska befolkningen gränsar också till folkmord. El Salvador har praktiskt taget redan utrotat sin indianska befolkning och fortsätter förföljelsen av de få som finns kvar.

Sedan skall jag säga några ord om Tibet.

På högslätten skyddad av Himalayas fjällkedja ligger Tibet, sago-landet, som är så bedövande vackert med sitt folk med tusenårig kultur och med en livsinställning och filosofi som är mot våld.

Om man skall välja ett land att försvara de mänskliga rättigheterna i är Tibet lättast på grund av dess icke-våldsfilosofi men ett av de svåraste när det gäller att nå resultat, då dess förtryckare är det våldiga landet Kina.

Tibet uppfyller alla folkrättsliga krav för att bli erkänt som ett fritt land. Tibetanerna är ett eget folk med eget språk och dessutom en egenartad kultur. Tibet har en exilregering och har aldrig erkänt Kinas suveränitet. Den 29 oktober 1991 deklarerades Tibet som ockuperat land av den amerikanska kongressen och områdena Szechuan, Yunnan Gansu och Qingnai med Dalai Lama och den tibetanska exilregeringen i Dharansala som enda erkända överhöghet för det tibetanska folket.

Gång på gång har brotten mot mänskliga rättigheter i Tibet påpekats. Senast gällde det en beskickning som var där. Jag har läst om det. Det som sägs där är mycket bra, och det stämmer överens med alla rapporter från tibetaner i exil och från tibetaner t.ex. på FN-konferensen i Köpenhamn. Det är alltså ett förtryck som är helt obegripligt.

I Tibets huvudstad Lhasa bor nu 70 % kineser och 30 % tibetaner. Tibetanerna bor i de fattigaste kvarteren och har de sämsta skolorna, den sämsta sjukvården och de lägsta lönerna. Som kulturgrupp håller tibetanerna på att helt utrotas.

Enorma tvångssteriliseringar har också utförts. Det finns byar där så gott som alla fertila kvinnor har tvångssteriliserats, gravida eller inte.

Det har varit långt gångna graviditeter – sjunde eller åttonde månaden – och fostren har dödats. De får betalt per sterilisering. Man kan tänka sig vad dåligt utbildade människor och dåligt utförd sterilisering åstadkommer med kvinnorna!

1 av 6 miljoner människor har mördats i Tibet. Många är naturligtvis munkar. Det var ju så många munkar tidigare.

När jag var i Lhasa stod beväpnade soldater med k-pistarna skjutklara överallt i staden på de platta taken – även utanför Jokang, det allra heligaste templet i Tibet. Man har skjutit där, och man har pryglat munkar och åstadkommit ett oerhört förtryck. Det finns inte så många munkar kvar nu. I ett kloster utanför Lhasa där det normalt varit 7 000 munkar finns det i dag bara 200. Då kan ni förstå att de inte ens kan hålla husen i skick.

Är klostren då så viktiga? Ja, de betyder allt i Tibet. Klostren är nämligen utbildningsanstalter och sjukvårdsanstalter. Man har också religiösa fester där. Människor har alltså roligt där. Naturligtvis tillber man olika gudar. Klostren är alltså allting. Om klostren slås sönder, slås också utbildning, sjukvård, människors möjligheter att träffas osv. sönder.

Kina har skövlat skogarna och dödat de vilda djuren. Kina förvarar radioaktivt avfall i de tibetanska bergen. Dessutom har man tvingats odla vete i stället för basfödan korn. Man har tvingats övergå till att använda jakar i stället för kor t.ex. Men jakarna passar för klimatet bara på några håll.

Av 7 000 kloster är ungefär 13 helt oskadda efter kulturrevolutionen! Men man började också långt före kulturrevolutionen med att plundra klostren på dyrbarheter och med att förstöra dem. Nu byggs en del av dem upp, därför att de kan vara bra för turismen. Men turismen i Tibet är väldigt begränsad. Dessutom är det svårt att få se byarna och att få komma in där. Man får inte heller vistas fritt i staden.

Vi måste agera kraftfullare än som avses i utskottets skrivning, även om en hel del hänt och det blivit bra skrivningar.

Det är alltså bråttom, eftersom förtrycket bara ökar. Enligt Amnesty har förtrycket ökat ytterligare under de senaste två tre åren. Jag förstår inte hur det kunde öka ytterligare. För fyra eller fem år sedan var jag i landet för att studera de mänskliga rättigheterna, men det fanns inget att studera. De hade inga mänskliga rättigheter. Situationen är helt enkelt alldeles förskräcklig.

Jag yrkar bifall till motion 635 avseende yrkande 5.

Sedan skall jag tala om kurderna.

Urbefolkningarnas rättigheter måste respekteras. Man räknar med att det finns 250 miljoner människor som kan hänföras till begreppet urbefolkning.

Den största enskilda gruppen är kurderna som är ca 25 miljoner. Eftersom de i Turkiet enligt regimen inte existerar utan fortfarande benämns bergsturkar, är den exakta siffran svår att fastställa. Ända sedan fredsfördraget i Lausanne 1923 då den kurdiska regionen delades mellan fem länder – Turkiet, Iran, Irak, Syrien och det f.d. Sovjetunionen, där

500 000 kurder lever – har de levt under hårt förtryck. De har hetsats mot andra och mot varandra i stormakternas och regionens spel.

Det senaste decenniet har förtrycket bara ökat i alla dessa länder – utom möjligen i det gamla Sovjetunionen där kurderna faktiskt hela tiden haft det litet bättre än i de andra länderna. Där fick de ha sitt språk och sin kultur och de fick utbilda sig till många höga befattningar.

Saddam Husseins förtryck är väl det mest kända, även om samma etniska förtryck egentligen sker också i Turkiet mot kurder, turkmener, assyrier och aleviter. Även mot fackföreningsfolk, kommunister, journalister och kurdiska parlamentariker förekommer förtryck.

I dag finns det 300 000 soldater i östra Turkiet under förevändning att utrota PKK, fast det nu är allmänt känt att det är civila – kvinnor, män och barn – som lider mest.

Ca 2 500 byar är jämnade med marken och närmare två miljoner kurder är på flykt i sitt eget land. Dessutom har 35 000 soldater nu i vår gått in i Irak där de tagit tillbaka flyktingar samt mördat herdar och oskyldiga människor. Man har alltså också gått in i flyktingläger och tagit tillbaka flyktingar.

Enligt den turkiske utrikesministern, som besökte Sverige i våras, pågår en liberalisering, och hänsynen till mänskliga rättigheter ökar. Det är något som upprepats med samma fraser sedan militärregimen i början av 1980-talet. Och ingenting händer! Allt har bara blivit värre!

Man talar nu om en tullunion med Turkiet. Där kunde EU utnyttja sina påtryckningsmöjligheter och kräva ett slut på folkmordet i östra Turkiet och i Istanbul på aleviterna.

Sverige är ett litet land men vi kan ändå göra vår röst hörd om viljan finns. Jag har här ett yrkande beträffande motion 640, yrkande 3.

Jag vill fortsätta med Iran. Mer än hälften av riksdagsledamöterna har skrivit under ett upprop med stark kritik mot Irans regim. Det anser jag vara en stor seger. Det här borde få regeringen att reagera och skärpa sitt ställningstagande mot Iran. Iran säljer 1,4 miljoner fat olja till väst varje dag. Förtrycket bara ökar och de mördade ungdomarna blir allt fler. Under 1980-talet mördades 100 000 ungdomar. Det finns namn och bilder på de flesta. Medelåldern på de mördade var 24 år.

Om inte världssamfundet strävar efter att tala klarspråk och lösa problemen i de här länderna blir där ingen demokratisk utveckling eller varaktig fred.

Jag står självklart bakom alla motioner som Miljöpartiet har skrivit när det gäller Burma-Myanmar, Indonesien, Västsahara, Kosova, Colombia, Latinamerika, urbefolkningar m.m., men jag yrkar endast bifall i enlighet med vad jag tidigare sagt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Mänskliga rättigheter,
m.m.*

17 § Jämställdhet

Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU18

Jämställdhet (prop. 1994/95:164)

Anf. 128 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m)

Herr talman! Carl Thams hittillsvarande karriär som utbildningsminister har kantats av några spektakulära utspel. I förra veckan har i denna kammare behandlats centraliseringen och sammanslagningen av välfungerande, fristående enheter till ett högskoleverk. I andra sammanhang har gränelsen över löntagarfondernas omvandling till stiftelser dominerat debatten. Men Carl Tham har framför allt under de allra senaste månaderna gjort sig känd för att ha skapat en polarisering inom högskolevärlden genom sin kamp för en förment jämställdhet som vi nu skall behandla.

Resultatet när Carl Tham har suttit ett år som utbildningsminister är svagt. Man kan jämföra med Per Unckels tid. På ett par år fick denne det att sjuda av framtidsstro i högskolorna. Att hålla fram den högre utbildningen, även i så svåra tider som de Sverige nu går igenom, borde vara en självklarhet om landet skall ha någon framtid.

Carl Tham sparar på högskolan och på forskningen när det är absolut nödvändigt att landet utbildar fler akademiker och andra högre skolade för en företagsamhet som inte kan få nog av högutbildade medarbetare. Detta är nödvändigt om Sverige skall ta sig ur krisen och åter framstå som en ledande nation i Europa och för att vi skall klara den ökande konkurrensen.

Carl Thams sätt att hjälpa svenskt näringsliv och att stödja universitet och högskolor blir bl.a. att specialinrätta 30 professurer särskilt inriktade på kvinnor, även om dessa skulle vara mindre kompetenta än manliga medsökande. Med detta gör han både kvinnorna och landet en björntjänst.

Dagens diskussion rör också frågan om skolans förmåga att forma ungdomarnas jämställdhetskänsla under de tidiga skolåren. Vi moderater vill peka på vikten av generella och allmängiltiga kunskaper om könsskillnader och könsmönster. Skolan skiljer sig från annan verksamhet eftersom den arbetar med pojkar och flickor under ständig utveckling.

Regeringen vill framhålla genusforskning inom skolans område, något som vi moderater anser vara alltför begränsat och otillräckligt. Det är stor skillnad mellan att erkänna könsskillnader av biologisk och psykologisk art och att tolerera olika förtryckssystem baserade på denna olikhet.

Den moderata grundsynen är att alla är olika, men har samma människovärde. Det här är en viktig förutsättning för kampen för jämställdhet. Vi delar synen att det är viktigt att ett allsidigt forsknings- och utvecklingsarbete bedrivs inom skolans område, men önskar att man därvid även tar hänsyn till det biologiska perspektivet.

Vi vill peka på alla andra områden vid sidan av genusforskning där kvinnor borde ha kompetens och lämplig bakgrund för att kunna bli lärare och professorer. Om man antog att kvinnan skulle ha mindre förmåga att intellektuellt tillgodogöra sig kunskap, så skulle ju premisserna för jämställdhetsarbete inte alls finnas – men det är det ju ingen som gör.

Det har på senare tid pläderats för åsikter som handlar om minoriteternas representation i politiken, men inte bara där utan också i medierna, i styrelser och, inte minst, inom utbildningen. Tidigare var kvinnorna en sådan minoritet. I dag när kvinnorna i lika stor utsträckning som männen går ut i arbetslivet, gör de självklart anspråk på att få samma villkor som männen har. Man hävdar att löneskillnader för lika arbete och likvärdig utbildning skall minska. Kravet på lika lön för lika arbete är lika välmotiverat här som när det gäller sociala klasskillnader.

Genom starka nätverk har kvinnorna också på ett högljutt, ofta aggressivt, sätt försökt skynda på en alltför långsam utveckling för att åstadkomma jämställdhet. Tjänster som i dag är högre avlönade finns tillgängliga för båda könen att söka. Tyvärr väljer kvinnorna inte alltid de bäst betalda jobben utan föredrar de s.k. kvinnliga yrkena som är sämre betalda. Om både män och kvinnor verkligen valde de bäst betalda yrkena, skulle marknaden jämna ut de löneskillnader som består.

Nu har det emellertid i de aktuella propositionerna rests krav på kvotering, och då hamnar man i en besvärlig situation. Vad är det som hindrar att man, när man kvoterar in ett antal kvinnliga professorer, i själva verket diskriminerar ett antal socialt rekryterade män från arbetarklassen eller ett antal invandrare, samer, handikappade eller andra som tillhör en annan minoritet? Vi blir så lätt fångade i fallor vi inte har avsett.

Tyvärr innebär positiv särbehandling alltid att någon annan diskrimineras. Det finns en rad yrken som är dominerade av kvinnor – skall man tvinga in män där? Det är ju också ett sätt att uppnå jämställdhet. Vilket samhälle vill vi egentligen ha?

Sedan andra världskriget har kvinnornas möjligheter att lämna de traditionella kvinnorollerna lett till en explosion av nya roller. Inga möjligheter är längre av sociala skäl stängda för kvinnor. Den enda begränsningen är fortfarande den biologiska: att föda barn. För de kvinnor som väljer att föda barn tidigt finns det en risk att de kommer för sent ut på arbetsmarknaden, kanske med ofullständiga studiegångar. För dem som väntar tills de är över 30 år kan barnafödslar bilda svåra hinder i den karriär där kvinnorna tävlar med männen. Men valmöjligheterna ökar hela tiden. Ökade möjligheter på arbetsmarknaden för dem som är 40 år och äldre vore ett sätt att hjälpa de kvinnor som kommer sent ut på arbetsmarknaden.

Fortfarande återstår mycket innan man kan tala om en godtagbar jämställdhet mellan män och kvinnor. Också kvinnors förmåga att använda en uppnådd jämställdhet till handling för fortsatt jämställdhetsarbete är bristfällig.

Den långsiktiga förvandlingen av vår samhällsstruktur till ett jämställt samhälle är det i dag ingen som tvivlar på. Vid en analys av uni-

versitetsinstitutionernas organisation och ledningsstrukturer finner man att dessa ofta är otidsenliga jämfört med annan verksamhet i samhället. Det kan finnas ett samband mellan detta och kvinnors svårigheter att meritera sig. Men vi kan också se att vi är i full färd med att gå över från en ekonomi baserad på muskelkraft till en som är baserad på hjärnkraft. Detta ändrar en ofördelaktig situation för kvinnorna, så att de får större möjligheter över huvud taget.

Även mannen har fått en ändrad situation. Han är inte längre den enda ekonomiska kraften i familjen och börjar därför revoltera mot en roll som berövat honom mycket av det känslomässiga nöjet att se sina barn växa upp. Det händer ju t.o.m., även om det är ovanligt, att mannen väljer att stanna hemma för att ta hand om barnen medan hustrun går ut i förvärvsarbete eller studerar. Att sedan en situation som har varit människoslåktets bestämmelse i årtusenden inte har kunnat förändras totalt på några få decennier är kanske inte så konstigt.

Vi moderater anser att det är olämpligt att positivt särbehandla kvinnor vid tillsättning av doktorandtjänster. Att kvinnligt kön vid tillsättning av sådana tjänster skall vara ett kriterium innebär en nedvärdering av kvinnlig kompetens. Det utgör också de facto en diskriminering av kompetenta män.

Vi moderater kan inte acceptera att medel öronmärks för kvinnliga forskare. En sådan särbehandling är olämplig. Därigenom blir man bunden till ett visst urval, vilket i sig innebär en nedvärdering av kvinnor och deras kompetens. Om det föreligger en kraftig obalans, bör man angripa de strukturella problemen som leder till detta och inte medverka till en ökad polarisering mellan män och kvinnor. Detta påverkar både jämställdheten och kvaliteten inom utbildning och forskning på ett negativt sätt.

Vi har alltså starka invändningar mot att positiv särbehandling skall tillämpas vid tillsättning av professorer till förmån för underrepresenterat kön, i detta fall kvinnor. Kunskap och kompetens bör fälla utslaget vid professorstillsättningarna.

Det finns stor risk för att kvinnor, som blir tillsatta därför att de tillhör ett underrepresenterat kön och därför inte är de mest meriterade, blir sedda med misstro. En tillämpning av positiv särbehandling kommer därför, enligt min mening, i stället för att gynna jämställdhetssträvandena tvärtom att skada dessa. Förfarandet innebär också i sig en nedvärdering av kvinnors kompetens, som inte kan anses vara förenlig med strävandena mot jämställdhet.

Nu försvarar man förfarandet med att ingen kommer att tillsättas som inte är kompetensförklarad. Men även kompetensförklaringen är ett subjektivt ställningstagande av de sakkunniga. Vi skall inte glömma bort att kompetensförklaringen endast säger att vederbörande uppfyller vissa minimikrav för att uppehålla en tjänst. Skillnaderna i kompetens mellan två kompetensförklarade akademiker kan vara mycket stor. Enligt oss moderater kvarstår kravet att endast den mest kompetenta skall få tjänsten. En genomförd diskriminering av män skulle medföra en kvalitetsförlust inom områden som är avgörande för Sveriges framtid.

Detta innebär inte att man inte skall ta itu med de mer grundläggande problemen bakom den sneda könsfördelningen bland professorer. Dit hör bl.a. nätverk, kulturer och traditioner där manliga intressen dominerar, men också de brister som finns i definitionen av kompetens och kunskap. Inte minst ottydligheten vid utannonsering av tjänster kan skapa utrymme för godtycke och omedveten könsdiskriminering.

Man bör inte för universitet och högskolor införa mål avseende könsfördelningen bland nyrekryterade lärare eller professorer. Vi skall inte heller acceptera att ange mål i form av särskilda åtaganden under anslagen för forskning och forskarutbildning och därmed låta dessa utgöra grunden för bedömningen av resurstilldelningen. Enligt jämställdhetslagens bestämmelser åligger det redan universitet och högskolor att upprätta jämställdhetsplaner, där åtgärder för att uppnå en jämnare könsfördelning skall redovisas.

Sexuella trakasserier, som också nämns i propositionen, kan naturligtvis inte accepteras. Den lagstiftning som finns i brottsbalken och jämställdhetslagen till skydd mot sådana trakasserier skall tillämpas för att komma till rätta med problemen även vid universitet och högskolor. Ytterligare skrivningar, att universitet och högskolor har en skyldighet att verka för att studenter inte utsätts för sexuella trakasserier, behövs därför inte och kan innebära att inte avsedda förlöjligande situationer kan uppstå.

Kvinnliga lärare och forskare vill knappast ha lösningar som gör att de hamnar i ett A- eller B-lag. Vi måste se könsskillnaderna i ett historiskt perspektiv. Kvinnorna har successivt erövrat majoriteten av platserna på de lägre nivåerna på högskolorna. Vad gäller lägre examina har de redan majoritet inom många ämnesområden. Om man undantar vissa naturvetenskapliga ämnen är inte bristen på jämställdhet särskilt påtaglig jämfört med i andra samhällssektorer. Detta motsäger i själva verket en del av den fundamentala feminismens konspirationsteorier.

Vägen till att bli professor är ofta lång. Det kan ta 20-30 år att nå professorstiteln. Det innebär en eftersläpning för kvinnorna. Men förölämpa inte kvinnorna genom att anta att de inte kan komma fram på annat sätt än genom kvotering!

Egentligen finns det bara ett sätt att åstadkomma fullständig jämlikhet, nämligen att införa enkönade högskolor, lika många för vardera könet. Genom att hålla isär studiegången för män och kvinnor skulle man uppnå jämlikhet och jämställdhet – kanske något att föreslå för Grönköping.

Jag ställer mig givetvis bakom samtliga moderata reservationer. För att inte i onödan ta upp kammarens tid yrkar jag dock bara bifall till reservation nr 14.

Anf. 129 MARIE WILÉN (c)

Herr talman! För Centern är jämställdhet ytterst en demokratifråga. Dagens skola lägger till stor del grunden till utvecklingsmöjligheterna för framtidens kvinnor och män. Därför måste dagens skola ge både flickor och pojkar likvärdiga möjligheter att utvecklas utifrån sina behov och förutsättningar.

Vi vet av återkommande undersökningar att jämställdhetsarbetet i skolan går alldeles för långsamt. Exempelen är välkända och många.

Pojkar upptar två tredjedelar av tiden till elevernas förfogande i klassrummet. Pojkar tar oftare ordet utan att ha fått frågan. De svarar rätt ut, medan flickorna sitter tysta med uppräckt hand. Flickor väntar på att bli tilldelade ordet för att ge svaret. Den naturvetenskapliga och tekniska undervisningen utgår alltför mycket från ett mans- eller pojkperspektiv.

Jämställdhet i skolan är en pedagogisk fråga. Med den nya läroplanen och genom att jämställdhet nu skrivs in i skollagen ges skolan nya redskap att snabbare komma framåt i jämställdhetssträvandena. Det är positivt att det finns en bred politisk enighet om ändring av skollagen. Nu är det viktigt att vi följer och driver på användningen av de nya redskapen. Jag känner tillförsikt inför detta arbete och att den nya läroplanen och ändringen av skollagen verkligen skall ge effekt, att flickors möjligheter att komma till tals, resonera och utveckla tankar skall förbättras och att flickors intresse för naturvetenskap och teknik skall utvecklas osv.

Det är också viktigt och bra att rektorn ges ett ansvar för att undervisningen planeras så att den gagnar jämställdhet mellan pojkar och flickor och att stor vikt läggs vid fortbildning.

Herr talman! Jag anser att det ibland i debatter kan vara på sin plats att också se till det som förenar oss. Det avspeglas också i första delen av betänkandet.

Nu till det som skiljer oss åt, nämligen delar inom den högre utbildningen. Jag börjar med doktorandtjänsterna, där Centern anser att det är för få kvinnor som får möjlighet att doktorera och att det är viktigt att ändra på detta förhållande.

Regeringens förslag innebär sammantaget sämre villkor för doktorander eftersom man återinför möjligheten att ge utbildningsbidrag. Centern anser att tidigare beslut om att omvandla utbildningsbidragen till doktorandtjänster bör fullföljas.

Regeringens förslag om att tillföra extra resurser för att öka antalet kvinnliga doktorander ger positiva möjligheter för kvinnor. Det är dock svårt att se konsekvenserna av båda dessa ovan nämnda åtgärder för utvecklingen av antalet kvinnliga doktorander, vilket också utbildningsminister Carl Tham i vaga ordalag sagt under en frågestund i riksdagen tidigare i vår.

Det finns alltså en uppenbar risk för att socialdemokraterna totalt sett har skapat sämre chanser för kvinnor att doktorera än de hade innan. Med den ena handen tar socialdemokraterna bort möjligheter för kvinnor att få doktorandtjänster, med den andra tillför de möjligheter med de 30 miljoner som finns att fördela.

Jag vill därför fråga Carl Tham om det i dag finns någon bedömning från regeringens sida av den samlade effekten ur jämställdhetsperspektiv.

Så till den särskilt omstridda delen av regeringens förslag, den om att tillämpa s.k. positiv särbehandling vid tillsättning av nya professorer. Jag tror att de flesta av oss är överens om att det i dag finns för få

kvinnliga professorer. Centern har under flera år påpekat att det är angeläget att öka antalet kvinnliga professorer, bl.a. för att stimulera kvinnor till fortsatt forskarkarriär och för att skapa flera kvinnliga förebilder. Professorer är tongivande i samhällsdebatten, och samhället går miste om kompetens genom den mycket ojämna könsfördelningen bland professorer. Det är endast 7 % kvinnliga professorer 1995, som vi alla känner till.

Det är nödvändigt att ta itu med de grundläggande problemen bakom den sneda könsfördelningen. Dit hör bl.a. traditioner, nätverk och kulturer där manliga intressen dominerar men också de brister som finns i definitionen av kompetens och kunskap. Vi anser att man utan att tillgripa positiv särbehandling kan rekrytera kvinnor till professortjänster. Det finns kompetenta kvinnor inom forskarvärlden. Vad som behövs är att se till att kvinnor med likvärdig men inte nödvändigtvis samma kompetens som män i större omfattning får tjänster som professorer.

Utskottsmajoriteten har försökt klarlägga synen på innebörden av begreppet positiv särbehandling. Man har ändrat propositionens uttryck "mindre kvalificerade" till "trots att det finns mer kvalificerade". Men riskerna med att använda positiv särbehandling kvarstår för att kvinnor som får tjänster därför att de tillhör det underrepresenterade könet och inte därför att de är mest meriterade kan bli bemötta med misstro. En tillämpning av positiv särbehandling kan därför i stället för att gynna jämställdhetssträvanden tvärtom skada dem. Det finns risk för att det utmynnar i att det skapas A- och B-professorer. Den utvecklingen vill inte Centern medverka till.

Det är en förhållandevis knapp majoritet bestående av socialdemokrater och vänsterpartister som nu är på väg att driva igenom det förslaget, som alltså innebär risk för A- och B-professorer.

Jag tycker att det kunde ha funnits en litet större lyhördhet för den omfattande kritik som förslaget ändå fått i högskole- och universitetsvärlden och i samhället i övrigt.

Jag vill gå vidare till de mål för rekrytering av professorer som regeringen har föreslagit och som vi i Centern har ställt oss bakom. Vi tror att det enbart med de rekryteringsmål som föreslagits kommer att ta väldigt lång tid att nå upp till nivån 40 %. I debatten har det också bedömts som orealistiskt att ens nå i närheten av denna nivå under en tioårsperiod. Vi från Centern har föreslagit att man skall undersöka ytterligare åtgärder för att inom något slags rimlig tidsperspektiv komma upp i högre nivåer och har lyft fram två modeller som vi tycker är väl värda att pröva. En möjlig modell är att om en kvinna i konkurrens söker en tjänst som professor och blir kompetentförklarad men inte får tjänsten så inrättas det en professur för henne. En annan möjlig modell är att varje docentkompetent kvinnlig forskare ges möjlighet att anmäla sig till en rikslista som sedermera kan användas som underlag vid bedömning av behovet av nya professurer på områden där det kvinnliga inslaget är särskilt lågt. Vi anser att man bör utveckla ett system där inslag ur de båda modellerna kombineras och att regeringen bör återkomma med förslag som tillgodoser detta.

Herr talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation 14 angående s.k. positiv särbehandling. Vi centerpartister står givetvis bakom samtliga centerreservationer, men med hänvisning till kammarens arbetsbelastning avstår jag från att yrka bifall till fler reservationer.

Anf. 130 CONNY SANDHOLM (fp)

Herr talman! Låt mig börja med att säga att det är positivt att regeringen nu lägger fram en proposition om jämställdhet. Det är en bra fortsättning på det arbete som inleddes under den förra mandatperioden. Dessutom är det en klar signal till universitet, högskolor och forskningsråd att vi menar allvar med målet att få en jämställdhet inom utbildning och forskning.

Vi kan helt klart konstatera att tingens ordning nu när det gäller andelen kvinnor i akademikervärldens övre del är långt ifrån tillfredsställande. Verkligheten talar sitt tydliga språk. 56 % av de studerande är kvinnliga och bara 7 % kvinnliga professorer. Enligt professor Harriet Ryd skulle det med den nuvarande takten ta 167 år att nå målet om jämställdhet inom högskolan. Därför är det faktiskt lätt att instämma i regeringens uttalande att utvecklingen går alldeles för långsamt. Det är beklagligt att vi inte har hunnit längre på vägen mot lika förutsättningar.

När jag som kommunpolitiker en gång fick tillfälle att lyssna på JämO liknades jämställdhetsarbetet vid att dansa tango. Det var ett steg framåt och två tillbaka, och ibland var det tvärtom. Kontentan var att man stod och stampade på samma fläck. Det är så man ibland upplever det här arbetet.

Jag inledde med att säga att det var bra att regeringen lade fram en proposition om jämställdhet. Skall man vara snäll kan man säga att även solen har fläckar. Men det är beklagligt att det i det här fallet inte bara är fläckar; det har blivit en total solförmörkelse. Vad jag menar är att en bra målsättning och många bra idéer förmörkas av en enda del, nämligen tolkning av positiv särbehandling vid professorstillsättningar. För mig och många andra – jag tror för merparten av människor – är en professur per definition spetskompetensen inom sitt område. Mot den bakgrunden ter sig texten i propositionen och även i betänkandet att de mindre kvalificerade skall kunna få företräde om de tillhör ett underrepresenterat kön. Det blir en direkt motsats till definitionen och innebörden av en professur. Folkpartiet anser att det här förfarandet kan skapa fler svårigheter än det löser problem. De uttalanden som gjorts, där en del forskare befarar att dessa kvinnor kan komma att betraktas som B-lag, gör att majoriteten borde ha tänkt om en gång till och försökt hitta bättre lösningar. Då hade vi också kunnat få en bredare parlamentarisk uppslutning kring betänkandet. Det finns ett värde i en bred politisk uppslutning kring jämställdhetsfrågorna.

Visst hade det varit bra om vi hade kunnat enas om den alternativa text som finns i folkpartimotionen och som också finns i den gemensamma reservationen. Där skriver vi att ett underrepresenterat kön skall ges företräde vid likvärdig kompetens. Då hade vi fått en bättre kopp-

ling mellan definitionen av en professur med dess kompetensspets och målet om jämställdhet.

Enligt vår mening är en bra väg att förändra sammansättningen i Tjänsteförslagsnämnderna för att få en bättre fördelning mellan kvinnor och män. Därutöver borde man se till underlaget vid kompetensbedömningen och till hur sammanvägning och viktning av olika meriter sker, t.ex. gjorda publikationer. Skall vetenskapliga arbeten i början av karriären väga lika tungt som senare gjorda arbeten och publikationer? Mycket talar för att kvinnor senare i karriären skriver och gör sina publicerade arbeten. Hur sammanvägning och viktning av olika meriter sker är helt avgörande.

Vi vill också ha bättre könsfördelning i högskolans beslutsorgan och i forskningsråden.

Herr talman! Debatterna här i kammaren brukar inte få till följd att partiernas tidigare ställningstaganden ändras. Det vore mig fjärran att tro att det skedde också här i dag. Men jag tror att den debatt som har förts i medierna och den debatt som har förts här har ökat intresset för och öppnat ögonen på universitetsvärlden. Den här frågan har ju varit aktuell, och skolan ligger före akademikervärlden, så det ligger nog ett värde i den debatt som har förts. Men det är beklagligt att regeringen, trots att jag vet att intentionerna är goda, verkar ha hamnat på en kurs som i en del fall försvårar jämställdheten mer än det stimulerar den. Jag tänker då på bortagandet av barntilläggen i svux och svuxa, där vi använt medel för att kunna behålla det. Man har infört utbildningsbidrag i stället för doktorandtjänster. Likaså här anvisar Folkpartiet en annan väg och finansiering, vilket redovisas i reservation 10. I reservation 13 föreslår vi resursförstärkning för forskarassistenter och nya professorer.

Herr talman! Jag har försökt att fatta mig kort. Jag skall försöka att fatta mig ännu kortare och bara yrka bifall till reservation 14 vid mom. 31.

Anf. 131 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! "Över hustrun skall mannen styra som en statsman, ty han är bättre skickad att härska än hon. Vad beträffar skillnaden mellan könen är mannen av naturen överlägsen och styrande, kvinnan underlägsen och styrd", sade Aristoteles på sin tid. Thomas av Aquino menade att kvinnans underordnande ställning påvisas redan i Skapelsen och är befogad av naturens lagar och hennes egen natur. Kvinnan har skapats för att hjälpa mannen med fortplantningen inte med något arbete, tyckte han.

Det är denna naturlag som regeringen har utmanat med sitt förslag om jämställdheten inom utbildningsområdet. Eller som en manlig forskare uttryckte det: Kamrater, män, sätter vi inte stopp för dem nu, så kommer vi att ligga ner och vara fullständigt borta från all makt om några år.

Propositionen som ligger till grund för utbildningsutskottets betänkande nr 18 förtjänar att läsas i sin helhet, eftersom den tar ett övergripande grepp på dessa viktiga frågor. Vad gäller forskningsområdet är förslagen väl genomtänkta och behandlar alla olika nivåer i universi-

tetshierarkin. Där finns kvoterade mellantjänster, kvinnliga gästprofessurer, kvinnliga doktorandtjänster, kvinnliga forskningsmedel, översyn av tjänstetillsättningar osv. Vissa delar av propositionen har dock väckt mer uppmärksamhet än andra, nämligen förslaget att inrätta 30 nya professurer som skall besättas med kvinnor.

Av dem som examineras från grundutbildningarna vid våra universitet och högskolor är största andelen kvinnor – 63 %. Av dem som avlagt doktorsexamen den senaste treårsperioden är endast 30 % kvinnor. Endast 7 % av professorerna i Sverige är kvinnor. Denna anmärkningsvärt låga siffra beror inte på att kvinnor skulle vara mindre lämpade att vara professorer än män. Den beror inte heller på brist på kompetens eller kvalifikationer. Den måste därför bero på något annat.

För att åstadkomma en bättre könsfördelning på dessa viktiga poster har regeringen föreslagit att s.k. positiv särbehandling skall kunna användas vid tillsättning av professorer. För att på kort sikt kunna få en förändring till stånd föreslår man en engångssatsning i form av ett resurstillskott för inrättande av nya professorer som skall gå till kvinnor. På längre sikt har man ställt upp ett könsfördelningsmål för universitet och högskolor vad gäller nyrekryteringen av professorer. Målen redovisas i treårsperioder till dess att bägge könsens andel uppgår till minst 40 %. För att kunna uppnå det långsiktiga målet föreslår regeringen dessutom medel för doktorandtjänster och forskningsassistenter för kvinnor, stipendier för kvinnor att forska utomlands osv.

Vid varje professorstillsättning sker ett sakkunnigförfarande. Tre sakkunniga – oftast män – utses av fakultetsstyrelsen. De sakkunniga skall föreslå tre kandidater – i första, andra respektive tredje rummet. Vid sakkunnigförfarandet skall olika kvalifikationer, meriter och kompetenser bedömas. Därefter går förslaget till Tjänsteförslagsnämnden.

Vid bedömandet blir det förstås avgörande vilka meriter och vilken kompetens som de sakkunniga lägger vikt vid. En professor skall bl.a. undervisa, forska och vara arbetsledare. Många professorer är arbetsledare för stora grupper. Vid sakkunnigförfarandet läggs oftast störst vikt vid den vetenskapliga meriteringen, mindre vikt vid den pedagogiska och ännu mindre vikt vid arbetsledningsförmågan. Det innebär att det oftast är den som är mest kvalificerad vetenskapligt som får tjänsten, inte den som är mest kvalificerad för den. För hade t.ex. den arbetsledande kompetensen tillmätts större betydelse än vad den gör i dag hade många manliga professorer inte blivit professorer.

Den sökande som placeras i något av rummen är professorskompetent. Om en kvinna placeras i något av rummen blir det oftast i det tredje. Det innebär dock att hon är tillräckligt kvalificerad vetenskapligt – hon är helt enkelt professorskompetent. Vad regeringen nu säger är att en professorskompetent kvinna som hamnat bland de tre bästa av de sökande skall – med jämställdhetsaspekten i åtanke – få tjänsten. Det är detta som har fått delar av befolkningen av båda könen att reagera.

De som har debatterat har fått förslaget att framstå som att vilken kvinna som helst kan söka och en professur och få tjänsten. Så är förstås icke fallet. Hon måste vara professorskompetent. Ett annat argument som anförts är att professorerna skulle delas in i ett A- och ett B-

lag – antagligen är det meningen att det är kvinnorna som skulle hamna i B-laget. De kvinnor som redan i dag är professorer är oroliga för att de skall bedömas tillhöra B-laget, trots att de tillsattes före den för kvinnor positiva särbehandlingen.

Resonemanget om A- och B-lag tillämpas enbart när det handlar om kvinnor. Nyligen skulle en professorstjänst i psykiatri tillsättas. De flesta trodde att en väl känd och bland många uppskattad psykiatriker skulle få tjänsten, och han placerades också i första rummet. Men han ansågs för kontroversiell och en annan man fick professuren. Ingen argumenterade för att denna man skulle tillhöra ett B-lag.

Vid ytterligare ett annat tillfälle hamnade en manlig sökande i första rummet. Tjänsteförslagsnämnden gav dock tjänsten till den man som hade placerats på andra plats, antagligen beroende på att en prominent ledamot i nämnden hade jobbat tillsammans med mannen i andra rummet. Mannen som placerats i andra rummet låg nära den s.k. forskningsfronten. Vid professorsutnämningar resonerar mycket kring om de sökande ligger nära "forskingsfronten" eller ej. Forskningsfronten är emellertid ett mycket löst begrepp som skiftar innehåll med relativt korta mellanrum. I allmänhet är det också män som avgör vad som är "intressant" forskning vid varje tidpunkt. Vissa ämnen är inne, andra ute. Det handlar inte om ifall det är bra forskning eller ej, dvs. rent metodiskt, utan det handlar om ifall ämnet är gångbart eller inte. Det är män som avgör vad som är gångbart och vad som skall beforskas. Därför hamnar kvinnoforskarna oftast i väntrummet. Därför hamnar för kvinnor livsviktig forskning i skymundan. Därför vet vi i dag inom t.ex. medicinen bara normalvärdet för män. Stora delar av forskningen resonerar utifrån tesen att människa är lika med man om inte något annat anges. Därför behöver vi en ny spetskompetens, som Conny Sandholm kallade det för.

Det handlar alltså om lobbyism och olika utestängningsmekanismer som benämns vetenskaplig meritering.

Om de båda männen som lyftes upp av Tjänsteförslagsnämnden till första rummet i mina exempel hade varit kvinnor hade de betraktats som B-lagare. Men nu var de män, och därför blev det inte någon diskussion. Det verkar som om de manliga A- respektive B-lagarna har funnit sig i de föga vetenskapliga spelreglerna. Männen har funnit sig i detta länge, men det gör nu inte kvinnorna. Rousseau menade visserligen att flickorna redan i tidig ålder måste tvingas till foglighet och saktmodighet för att utan att klaga komma att finna sig i sin makes behandling. Men Rousseau har tappat greppet om svenska kvinnor.

Resonemanget om att det alltid är den som är mest kvalificerad som skall erhålla en tjänst leder till att en undersköterska aldrig skulle kunna få en tjänst så länge som det finns en enda arbetslös sjuksköterska eller en arbetslös läkare, eftersom de är mer kvalificerade än undersköterskan, som dock är mest kvalificerad för tjänsten. Ingen har heller höjt sin röst och hävdat att en manlig barnskötare skulle tillhöra ett B-lag när han får en tjänst därför att han tillhör ett – i dessa sammanhang – underrepresenterat kön.

Herr talman! När den första kvinnliga nyhetsuppläsaren gjorde sin debut blev radioväxeln nerringd av kvinnor och män som hävdade att man inte kunde lita på de nyheter som lästes upp av en kvinna. Om det som inte skulle kunna hända i Harrisburg ändå hade hänt och att det hände precis när den första *kvinnliga* nyhetsuppläsaren i Sverige skulle läsa nyheterna och fick ta telegrammet – ja, då skulle det som ändå hände i Harrisburg för många i Sverige inte ha hänt. I dag skulle det inte råda något tvivel om att det som hände i Harrisburg verkligen hände – oberoende av om det var en kvinna eller man som förmedlade nyheten.

Är det då trovärdigheten det hela handlar om? Är det så att motståndarna till positiv särbehandling av kvinnliga professorskompetenta anser att vetenskapens trovärdighet kommer att urholkas om kvinnliga professorskompetenta särbehandlas? Ja, så skulle man kunna resonera om man tror att det finns en absolut kompetens, en absolut vetenskap – en gång för alla given. Så skulle man kunna resonera om man var helt säker på att de vetenskapliga metoder man utvecklat omfattar båda könen. Och forskningen visar också att det handlar om trovärdighet.

När man ger lärare identiska uppsatser men med olika namn, ett kvinnligt och ett manligt, så bedöms de olika. Pojkarna får högre omdömen än flickorna – och då skall vi inte glömma att det var identiskt lika uppsatser.

Herr talman! Jag vill ta tillfället i akt och nämna ett område där fler kvinnliga förebilder kommer att spela en stor roll.

Jag sade tidigare att den medicinska forskningen bedrivs utifrån tesen att människa är lika med man om inte något annat angives. Rektor vid en av våra medicinska högskolor sade när jämställdhetsplanen förelades honom att det finns bara en enda orättvisa mellan kvinnor och män, och det är att kvinnor lever längre än män. Och med det synsättet är det kanske inte så underligt att alla fysiologiska normalvärden är beräknade efter en 70-kilosman, vilket automatiskt gör alla flickor till avvikare. Eftersom män inte har menstruation, föder barn eller lika påtagligt kommer in i klimakteriet har dessa för kvinnan normala funktioner kommit att betraktas som sjukdomar. Ett nytt fält har öppnat sig för medicinsk teknik på manliga villkor, en teknik som används utan att den paras med kvinnors specifika erfarenheter och kunskaper på området. Det är fortfarande lättare att skära bort livmodrar, äggstockar och bröst än att utveckla alternativa icke-kirurgiska behandlingar.

När normalvärdet för blodtryck skulle fastställas mättes blodtrycket på ett antal medicine kandidater – alla män, eftersom läkarstuderande var män på den tiden. Utifrån det manliga normalvärde som kom fram ansågs kvinnor ha för högt blodtryck och tvingades äta blodtryckssänkande medicin för att komma ner i "normalt", dvs. manligt tryck. Om normalvärdet skulle vara satt utifrån kvinnor skulle det kunna innebära att hela den manliga delen av befolkningen skulle tvingas äta blodtryckshöjande medicin.

De undersökningar som ligger till grund för bedömningen av blodfetter är gjorda på män. Det leder till att läkarna i dag vet väldigt litet om vilka blodfettvärden som gäller för kvinnor. Det som för män är det

goda kolesterolet kan för kvinnor vara det farliga. Läkarna kan bara konstatera att antalet kvinnor som dör i hjärtinfarkt har ökat. När kvinnor kommer till sjukhusen för akuta hjärtproblem får de sämre behandling. Livsuppehållande behandling sätts inte in eller sätts in för sent, eftersom kvinnor inte upplever hjärtsmärter på samma sätt som män och därför beskriver sina smärter på ett för läkaren okänt sätt.

Jag kan bara konstatera att vi i dag saknar grundläggande kunskaper om normalvärden för kvinnor, och vi behöver med det snaraste en utveckling inom den medicinska metodiken. På just det medicinska området är grundforskning på kvinnors normvärden extra viktig, eftersom det handlar om liv och död. För kvinnor är det med andra ord livsviktigt att den manliga forskningsfronten bryts. Ett sätt att göra det är att vi får fler kvinnliga professorer.

Herr talman! Psykologin som vetenskap har ständigt och systematiskt ansett kvinnan som en avvikare. De teorier som finns om psykologisk utveckling är byggda på observationer av mäns liv. Psychoanalysens fader, Sigmund Freud, konstruerade sina teorier utifrån det manliga barnets upplevelser, och när kvinnorna inte passade in i teorierna – varken anatomiskt eller i beteendet – gjorde han inte om teorierna utan hävdade i stället att flickorna var avundsjuka över det *han* hävdade att de saknade och att de upplevde sig som stympade män. Med mannens liv som den underförstådda normen har vetenskapen försökt forma kvinnor efter en manlig mall. I livscykeln liksom i Edens lustgård har kvinnorna varit betraktade som avvikande.

Att 30 professorskompetenta kvinnor kommer att utses till professorer kommer inte att ändra den akademiska världen och forskningsfronten över en natt. Men det är en bra början, och det rabalder förslaget har ställt till med både inom och utanför den akademiska världen visar att det nu är den sista bastionen som håller på att falla. För mig med min över 20-åriga erfarenhet som sekreterare till professorer, som samtliga tjänstgjort som sakkunniga vid professorstillsättningar, är förslaget om positiv särbehandling – av kvinnor – en befrielse. För manliga sökande har alltid behandlats positivt – den manliga vetenskapliga meriteringen har alltid ansetts högre stående. Med nuvarande takt på utnämningarna av kvinnliga professorer skulle det ta minst 167 år innan vi har lika många kvinnliga som manliga professorer. Vänsterpartiet anser att vi inte har tid att vänta så länge. Det förefaller som om de flesta partier i riksdagen är eniga om att kvinnor är underrepresenterade bland professorer och att det behövs fler kvinnliga professorer. Förslagen till åtgärder varierar. Hittills har man försökt lösa jämställdhetsproblemet med att antingen utöka t.ex. antalet platser eller genom att inrätta särskilda forum för kvinnor att diskutera jämställdhet. Världigt sällan har jämställdheten lösts med att männen tvingats lämna ifrån sig makt. Förslaget om positiv särbehandling vid tillsättning av professorer handlar om att männen måste lämna ifrån sig makt – därmed förändras maktrelationerna mellan kvinnor och män.

Herr talman! Eftersom jag bekänner mig till det som Hans Hjortzberg-Nordlund kallar den fundamentala feminismens konspirationsteori

yrkar Vänsterpartiet bifall till utskottets hemställan i de delar av betänkandet som jag berört, nämligen under punkterna 17–40.

Anf. 132 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik

Herr talman! Det är väldigt mycket i Ulla Hoffmanns anförande som jag skulle vilja diskutera, men jag skall slumpvis välja bara ett par aspekter.

Det som Ulla Hoffmann sade om normalvärden för män och kvinnor har jag hört rätt mycket av i debatten på senare tid, och det har förundrat mig en hel del. Även om normalvärden i sig är någonting så viktigt, undrar jag om detta verkligen är sant. Det kanske var sant på 50- och 60-talen att man saknade normalvärden för både män och kvinnor, men allteftersom nya befolkningsstudier gjorts har detta faktiskt ändrats. Jag känner till detta ganska väl, eftersom jag deltagit i befolkningsundersökningar på män. Men samtidigt som jag och några till gjort dessa undersökningar, har andra gjort precis motsvarande undersökningar på kvinnor. Detta är någonting som pågår hela tiden. Vad vi saknar är generella erfarenheter av en lång rad medicinska tillstånd som gäller både män och kvinnor. Det är bara undantagsvis som vi vet mindre när det gäller kvinnor. Det kan gälla en del sjukdomar som ändrar karaktär med åren, t.ex. hjärtinfarkt, där det förekommit en utveckling som man inte riktigt har förstått.

Den andra saken som jag vill komma in på är detta med A- och B-lag. Vi har inte haft något B-lag i Sverige. Vad jag talat om är att man inte skall skapa ett sådant B-lag. Precis som jag sade tidigare krävs en viss minimikompetens av en professor. Jag vill inte påstå att alla kvinnor är mindre kompetenta än män, utan många kvinnor har ju bedömts vara de mest kompetenta, och andelen sådana kvinnor skall väl bli allt större. Men om vi skulle ge kvinnliga sökande en positiv särbehandling och kanske systematiskt börja välja de mindre kompetenta och koppla bort de mest kompetenta skulle det vara utomordentligt olyckligt.

Kvinnorna kommer på bred front överallt. På skolans område dominerar de redan helt och hållet ända fram till studentexamen, varefter de blir färre. Men här kommer en tidsfaktor in i bilden, och hela tiden ökar andelen kvinnor på olika områden. Jag tror inte alls att det kommer att ta 167 år, utan vi kommer säkerligen att uppnå detta betydligt tidigare, även utan positiv särbehandling av kvinnor. Det är alltså mycket tvivelaktigt om denna matematik är riktig.

Anf. 133 ULLA HOFFMANN (v) replik

Herr talman! Det är alldeles riktigt som Hans Hjortzberg-Nordlund säger att kvinnorna kommer på bred front. Om inte annat kan vi konstatera det i detta parlament – världens mest jämställda.

Hans Hjortzberg-Nordlund säger att det inte finns ett A-lag och ett B-lag men att vi nu håller på att skapa ett B-lag. Med den argumentering och den logik som används i debatten om A-lag och B-lag när det gäller positiv särbehandling vill jag påstå att vi i dag fått ett B-lag med manliga professorer, nämligen när man flyttat ner dem som stått i första

förslagsrummet och lyft upp dem som stått i det andra. Det är precis samma resonemang, och det är precis lika logiskt.

Sedan vill jag säga till Hans Hjortzberg-Nordlund att jag inte tycker att man skall uttala sig om saker som man inte vet någonting om. Jag tycker att Hans Hjortzberg-Nordlund skall ta reda på hur det förhåller sig med normvärden för blodtryck, kolesterol osv. och vilken medicinsk forskning som pågår. Jag tror mig veta en del om detta.

Sedan vill jag också tala om att den undersökning som visar att det kommer att ta 167 år innan vi får lika många kvinnliga som manliga professorer förstås är gjord av en kvinna.

Anf. 134 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik

Herr talman! Eftersom jag har ägnat praktiskt taget hela mitt liv åt normalvärden, hälsokontroller och liknande tror jag att jag vet vad jag talar om.

Vad gäller professorstillsättningarna talade Ulla Hoffmann om en manlig professor i psykiatri, som hamnade på andra plats vid en tjänstetillsättning. Då hade man faktiskt för en gång skull tagit hänsyn till andra saker än forskning.

Jag delar Ulla Hoffmanns synpunkter på att man i dag lägger tyngdpunkten enbart vid forskning. Vi tycker inte helt olika. Men det finns exempel på att man faktiskt har börjat ta ställning också till lärskicklighet och liknande. Jag tror att om vi får fortsätta ett tag till på den vägen kan man komma fram till ett sätt att bedöma professorskompetens och professorsskicklighet utan att det skall behöva innebära att man kvoterar in kvinnor.

Det som gör att jag reagerar är att kvotering alltid innebär en diskriminering. I vissa ämnen finns det kanske bara en eller två professorstjänster i landet. Det kan ta 20-30 år att meriteras till en sådan tjänst. Jag vill inte vara med om diskriminering av män – det finns en sådan också.

Jag föreställer mig en gubbe som kanske har hållit på att meritera sig i 20-30 år. När han är nästan framme vid målet och tjänsten utlyses kommer det en kvinna, som i och för sig har professorskompetens, men som kanske bara har hållit på i fem sex år inom ämnet. Hon är långt ifrån den spetsforskare som han, och även andra, upplever att han är. Hon kommer att gå förbi honom enligt det här förslaget.

Positiv särbehandling innebär automatiskt att orättvisor skall åstadkommas!

Anf. 135 ULLA HOFFMANN (v) replik

Herr talman! Den man som har forskat väldigt länge och som håller på med spetsforskning, som Hans Hjortzberg-Nordlund talade om, kommer att bli "sidsteppad" av en kvinna som bara har forskat i fem år.

Det är just spetsforskningen, alltså det som kallas för forskningsfronten, som vi vill förändra. Det är livsviktigt för kvinnor att vi får en annan forskningsfront.

Det är också livsviktigt för hela samhället att vi får ta till vara den erfarenhet och kunskap som kvinnor har.

Hans Hjortzberg-Nordlund säger att kvotering alltid innebär en diskriminering. Jag tror att moderaterna egentligen tycker att kvotering är ganska bra så länge det inte handlar om könskvotering. Jag brukar skämta med Gullan Lindblad och säga att hon faktiskt är kvoterad in i riksdagen. Hon är sjuksköterska och kommer från Värmland. Moderaterna har vad jag förstår två mandat från Värmland. Alltså är hon kvoterad eftersom inte hela riksdagen består av värmlänningar.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.57 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

17 § (forts.) Jämställdhet (forts. UbU18)

Anf. 136 GUNNAR GOUDE (mp)

Fru talman! Regeringens proposition om jämställdhet berör hela utbildningsområdet – dels det offentliga skolväsendet, dels högre utbildning och forskning. Jag vill börja med förslagen som handlar om det offentliga skolväsendet.

Förslagen är enligt vår bedömning i stort sett mycket bra, dvs. de sammanfaller till stora delar med Miljöpartiets förslag. Jämställdheten skrivs explicit in i skollagen. Det betonas att jämställdhet är en angelägenhet för alla verksamma i skolan. Bakgrundstexterna och angivna skäl för regeringens bedömningar lyfter fram viktiga områden inom vilka jämställdhetsarbetet skall intensifieras.

Man poängterar att jämställdhet är ett pedagogiskt problem och att det är viktigt att jämställdhetsfrågan får en framskjuten plats även i lärarutbildningen. I propositionen konkretiseras förslagen om jämställdhetsarbetet på ett föredömligt sätt. De handlar om vardagsarbetet i skolan, och det förefaller åtminstone som om man sökt och funnit några av de knutar som måste lösas upp för att jämställdheten skall kunna frigöras i våra skolor.

En svag punkt i regeringens förslag är emellertid frågan om tillsynen av hur den nya skollagen efterlevs. Den har man i stort sett glömt bort. Inte heller ställer man krav på en samlad utvärdering av föreslagna åtgärder utan nöjer sig med vaga antydningar om kommande uppdrag till Skolverket att "i sitt forskningspolitiska program initiera och stödja forskningsinsatser, som har sin utgångspunkt i den pedagogiska processen i klassrummet, som ett stöd för skolans pedagogiska jämställdhetsarbete". Det här bådär inte gott.

Miljöpartiet föreslår att Skolverket och kommunerna i sitt tillsynsarbete särskilt skall uppmärksamma hur skolorna uppfyller de nya kraven på jämställdhetsarbetet och se till att vi får en uppföljning av hur jämställdhetsarbetet framskrider.

Men, som jag redan har sagt, regeringens förslag vad gäller jämställdhetsarbetet i skolväsendet förefaller vara väl genomtänkta och valida och borde kunna innebära ett steg framåt i det långsiktiga arbetet för ökad jämställdhet mellan flickor och pojkar i våra skolor, så att grunden läggs för jämställdhet mellan kvinnor och män i hela det svenska samhället.

Så över till den del av propositionen som handlar om högre utbildning och forskning. Utbildningen vid våra universitet och högskolor har successivt öppnats, från att vara en huvudsakligen manlig sysselsättning till att gälla såväl kvinnor som män. Detta har tagit lång tid, men nu är vi i alla fall där. Vi har i stort sett lika många kvinnliga som manliga studerande vid våra universitet.

Däremot har vi inte anpassat studieförhållanden och karriärvägar så att samma villkor gäller för män och kvinnor. Precis som för det offentliga skolväsendet så ligger en stor del av problemen i den s.k. pedagogiska situationen. De kvinnliga studenterna möter en organisation och ett ämnesinnehåll som återspeglar decenniernas utveckling under en helt mansdominerad styrning. De kvinnor som önskar gå vidare efter grundexamen till forskarutbildning och ett fortsatt arbete som forskare/lärare möts av många hinder som inte de manliga studerande möter.

Det börjar redan tidigt i utbildningen och om inte förr så när C-studierna påbörjas. Valet av uppsatsämne är en sådan punkt. Handleddarna är som regel män, och uppsatsämnena ligger inom deras forskningsprojekt. Det finns en tydlig tendens att kvinnliga studerande väljer egna ämnen i stället för att, som manliga studerande normalt gör, ansluta sig till redan existerande projekt.

Antagningen till forskarutbildning sker med bl.a. examensuppsatsen som merit. De studenter som arbetar inom projekt på institutionen har bättre prognos för forskarutbildningen och har därför lättare att bli antagna i forskarutbildningen. Väl inne skall avhandlingsämne väljas, med en handledare vid institutionen. Och samma problem möter kvinnorna som tidigare vid C-uppsatsen, men nu av mer genomgripande betydelse. Nu handlar det om större forskningsuppgifter som dessutom kräver ordentlig finansiering. Den som inte ansluter sig till existerande projekt har nästan inga möjligheter att få sitt avhandlingsarbete finansierat.

Kvinnan närmar sig nu också den ålder då hon normalt bildar familj och föder barn. Den sociala tryggheten är av större betydelse för kvinnan än för mannen i denna situation. Kvinnan är något mer beroende av tillgången på doktorandtjänster än männen. Antalet doktorandtjänster är helt otillräckligt. Dessutom behöver vi i Sverige öka antalet forskarstuderande.

Nåväl, allt fler kvinnor tar sig igenom även denna något ojämlika konkurrenssituation – och doktorerar. Då har kvinnan nått den ålder att det nu om inte förr är dags att ägna sig åt familjeliv, föda barn och

återinträda i den normala livscykeln. Det handlar om att även kvinnor i forskarkarriär skall kunna ha ett fullödigt liv med full livskvalitet. Även om kvinnan endast totalt är hemma i samband med barnafödelse i ett år så kommer hon som regel efter i meritering jämfört med sina manliga kamrater.

Den enda postdoktorala tjänst som finns att konkurrera om är forskarassistenttjänsten. Här räknas fortfarande på många ställen endast meriter under de närmaste fem åren efter doktorsexamen. Därmed är i praktiken många kvinnor helt chanslösa, med manliga kolleger som har ett handikapp på ett till två år. Övriga universitetstjänster är som regel också låsta. Adjunkter, lektorer och professorer sitter ofta på livstid. Några rörliga mellantjänster finns inte vid våra universitet.

Hur skall kvinnan då kunna ta sig in i och upp i detta system? Det är inte ett dugg förvånande att ytterst få kvinnor har lyckats meritera sig med sådan kvalitet och omfattning att de kan konkurrera om professurer. Det är inte alls förvånande att endast 6-7 % av landets professorer är kvinnor.

Mot denna bakgrund har Miljöpartiet i sitt utbildningsprogram föreslagit en rad åtgärder. Ändra på studieförhållandena redan på C-nivå, garantera handledning även av självständiga studenter och skapa möjligheter för forskarstuderande att få egna medel för avhandlingsprojekt. Detta löser upp en del hinder för kvinnor vid antagningen till forskarutbildningen.

Universiteten måste vidare vidga handledarnas arbetsuppgifter till att även omfatta ämnen i utkanten av sina egna forskningsområden. Öka antalet doktorandtjänster. Ändra meriteringsgrunden för antagning till forskarassistenttjänster. Inför fler forskarassistenttjänster. Bryt upp tjänstestrukturen vid universitet och högskolor och inför en rad olika mellantjänster med visstidsförordnande. Uppmärksamma frågan om meriteringsgrunden för professorer så att inte mängden artiklar totalt är utslagsgivande utan så att tyngdpunkten läggs på den vetenskapliga kvaliteten. Det finns undersökningar som tyder på att kvinnor har en annan fördelningsprofil i sin meritering med en ökad aktivitet i slutet av 30-årsåldern, medan männen har sina toppar tidigare.

Jämställdhetslagen ger tydliga möjligheter att arbeta för en jämnare fördelning av män och kvinnor på olika tjänster. Miljöpartiet har föreslagit att efterlevnaden av jämställdhetslagen bör skärpas genom att man vid varje tjänstetillsättning i tjänsteförslagsnämnden skall ha en särskild ledamot som har till uppgift att bevaka att jämställdhetslagen uppmärksammas och verkligen används vid alla tjänstetillsättningar. Dessa åtgärder plus några till har vi föreslagit i våra motioner.

Vad har då regeringen gjort?

Ja, man skär ner på forskningsmedel totalt, minskar fakultetsanslagen och minskar antalet doktorandtjänster. Bl.a. avbryter man helt utbyggnaden av utbildningsbidrag till doktorandtjänster. Allt detta drabbar kvinnorna särskilt hårt. Man finner i propositionen ingen analys av vari bristerna i jämställdheten består. Det är väl sannolikt en av orsakerna till att de få förslag man har för ökad jämställdhet förefallet omotiverade.

Man föreslår öronmärkta tjänster för kvinnor – några doktorandtjänster, några forskarassistenttjänster och några professurer, 30 stycken, speciellt för kvinnor. Det handlar om några få tjänster och i jämförelse med nedskärningarna mycket blygsamma insatser av närmast symbolisk karaktär. Om detta har man lyckats få en jättedebatt, som i och för sig kunde ha varit intressant, om den inte hade haft den förfärliga effekten att den kastat en slagskugga över hela det egentliga problemet med bristande jämställdhet vid universitet och högskolor. Det debatten handlat om är just symbolvärdet. Har det ett positivt eller negativt symbolvärde att inrätta några professurer speciellt för kvinnor? Carl Tham har varit relativt ensam om att tycka att symbolvärdet har varit särskilt positivt. Risken med att ge kvinnor tjänster som de inte av egen kraft kan få har påtalats av många. Vi får väl hoppas att farhågorna inte besannas.

Under alla omständigheter måste vi konstatera att den viktiga jämställdhetsfrågan vad gäller universitet och högskolor har slarvats bort i regeringens förslag. Det här är faktiskt ett ärende där man skulle kunna våga prediktionen att ingen här i kammaren kommer att gå upp och hävda att regeringens förslag kommer att innebära någon väsentlig förbättring för kvinnorna i högre utbildning och forskning vid våra universitet och högskolor. Jag yrkar bifall till reservationerna 11, 14 och 19.

Som en särskild punkt i propositionen tas frågan om sexuella trakasserier upp. Det skall klart utsägas att sexuella trakasserier är ett allvarligt problem för många kvinnliga studerande, att detta är fullständigt oacceptabelt och att kraftfulla åtgärder skall vidtas för att få bort beteendet snabbt och effektivt. Miljöpartiet ställer sig bakom regeringens förslag men vill gå ett steg längre och föreslår tillsammans med Vänstern och kds i en gemensam reservation att man utvidgar lagregeln i jämställdhetslagen till skydd mot sådana trakasserier till att gälla också studenter i den högre utbildningen. Jag yrkar därför bifall till reservation 24.

Anf. 137 INGER DAVIDSON (kds)

Fru talman! För oss kristdemokrater är det en självklarhet att alla människor, varje individ, har rätt att utvecklas till sin fulla potential utan strukturella, traditionella eller andra hinder. Eftersom utbildningsväsendet är ett av de viktigaste områdena för att förmedla de värderingar som ligger till grund för en sådan inställning är det särskilt viktigt att just utbildningsväsendet genom hela sin uppbyggnad och hela sitt innehåll inriktas på att skapa ett jämställt samhälle.

Jämställdhet handlar både om kvantitet och kvalitet. En jämn procentuell fördelning mellan kvinnor och män behöver i sig inte vara ett tecken på att man har uppnått jämställdhet inom ett visst område. Ännu viktigare är att kvinnors och mäns kunskaper, värderingar och erfarenheter möts med samma respekt och tas till vara på lika villkor och att varje kvinnas och mans rätt till integritet, rätt att bli betraktad som subjekt och inte som objekt respekteras. För att uppnå jämställdhet i

dess mest positiva mening krävs därför en grundläggande attitydförändring i hela samhället.

Tyvärr präglas skolan fortfarande i alltför stor utsträckning av traditionella könsroller och har inte lyckats tillgodogöra sig de forskningsresultat som faktiskt finns när det gäller pedagogikens betydelse och betydelsen av undervisningens innehåll på det här området. Därför är det positivt att regeringen har lagt fram ett förslag med ambitionen att förbättra jämställdheten inom hela utbildningsväsendet. Förslagen som till stor del bygger på slutrapporten Vi är alla olika, som arbetsgruppen Kvinnligt och manligt i skolan har tagit fram, och rapporten Kartläggning och utvärdering av jämställdhetsprojekt inom universitet och högskolor ligger i linje med vår politik. Det har därför varit helt naturligt att vi ställt oss bakom många av de förslagen.

I det avsnitt av betänkandet som handlar om åtgärder inom det obligatoriska skolväsendet märks samstämmigheten mellan partierna genom att inget parti har reserverat sig i den delen. Jag tänker av den anledningen inte uppehålla mig vid de frågor som tas upp där, även om vi kristdemokrater hade en del förslag till ytterligare åtgärder i våra motioner, bl.a. när det gäller insatser för att stimulera pojkar att välja mer otraditionellt, precis som vi gör när det gäller flickor.

När det gäller högre utbildning och forskning ser vi positivt på att regeringen har ambitionen att förbättra jämställdheten på flera nivåer i forskningssamhället. Det finns ett stort antal kompetenta kvinnor inom det området. Det har vi hört flera gånger här i dag, och det vet vi sedan tidigare. En viktig del av jämställdhetsarbetet är att det också visar sig i att de får sin rättmätiga tilldelning av högre tjänster.

För att uppnå det målet behöver flera olika åtgärder vidtas. Jag kan ta några exempel. Det är viktigt att definiera och ibland omdefiniera vilken kompetens som krävs t.ex. vid en professorstillsättning. Kvinnor och män har inte alltid utvecklat samma typ av kompetens, men det hindrar inte att den kan bedömas som likvärdig. Därför är det för det första viktigt att den kvinnliga kompetensen identifieras på ett tydligt sätt.

För det andra måste rekryteringsmål ställas upp för fler tjänstekategorier än professorer för att tillförsäkra en jämnare könsfördelning på längre sikt. Det gläder mig att utskottet ställt sig bakom kristdemokraternas motion på det området.

För det tredje kan ämnesinriktningarna behöva förändras så, att ämnen där kvinnor av tradition är överrepresenterade integreras med mer mansdominerade ämnesområden.

Det kan, för det fjärde, handla om att aktivt söka kvinnor som är kompetenta forskare och inrätta och utlysa professurer inom de områden där de finns.

Goda villkor för doktorander är, för det femte, A och O för rekrytering av fler kvinnor. Att inrätta nya doktorandtjänster för kvinnliga doktorander är därför en positiv åtgärd. Men att en stor del av doktorandtjänsterna kommer att omvandlas till tjänster med utbildningsbidrag, med dåligt socialt skydd, som regeringen föreslagit tidigare i år, kommer samtidigt att motverka nyrekryteringen. All erfarenhet visar att

just doktorandtjänster bidrar positivt till att öka antalet kvinnliga doktorer. Regeringens signaler är därför väldigt motstridiga när den försämrar villkoren för framför allt många kvinnor genom att avskaffa ett antal doktorandtjänster samtidigt som man föreslår att ett antal nya doktorandtjänster speciellt avpassade för kvinnor skall inrättas. Det vore intressant att få en förklaring av statsrådet till hur det är tänkt.

Vi kristdemokrater motsätter oss av flera skäl regeringens förslag att vid utnämningen av professorer, som det uttrycks i propositionen, "en tjänst tillsätts med en kompetent sökande av underrepresenterat kön, även om vederbörande är mindre kvalificerad än medsökande av det andra könet". Att utnämnas till professor trots att en annan bedömts som betydligt skickligare kan inte vara en särskilt bra utgångspunkt varken för den som fått utnämningen, för klimatet på institutionen eller för samhällets kompetensutveckling. Jag är däremot inte beredd att upphöja denna fråga till en fråga om liv och död, som Ulla Hoffmann gjorde tidigare. Det tycker jag är att gå litet väl långt.

Hitills har jämställdhetslagens rätt till positiv särbehandling begränsats till att medge att sökande av underrepresenterat kön med i stort sett lika kompetens som den mest kompetente sökanden har kunnat få företräde. I propositionen och betänkandet nöjer man sig med att tala om tillräcklig kompetens, alltså ett slags behörighet.

I professorskonkurrensen handlar det om att samla på sig meriter av olika slag för att höja sin kompetens. Vilka meriter som skall krävas och vilken betydelse olika meriter skall tillmätas kan, som jag sade tidigare, diskuteras. Det bör också diskuteras. Men att man helt skall kunna bortse från att en person som skall utses till en tjänst på den nivå handlar om här har betydligt högre kvalifikationer än den som får tjänsten gagnar varken den enskilde eller samhället. Som symbol för missriktad jämställdhetssträvan kan det i stället få negativa konsekvenser för utvecklingen mot bättre jämställdhet i stort, är jag rädd för. Jag yrkar bifall till reservation 14.

Fru talman! Jag vill också ta upp frågan om skydd för sexuella trakasserier. Att känna trygghet och trivsel är kanske den viktigaste förutsättningen för att man skall kunna utvecklas och ta till vara sin potential fullt ut. Tyvärr upplever många kvinnliga studerande tvärtom otrygghet och vantrivsel i sin vardag på grund av att de utsätts för sexuella trakasserier av manliga lärare, handledare eller andra studenter. Det är ett problem som har tilltagit under senare år, enligt flera undersökningar.

Vid flera universitet och högskolor har man redan utarbetat åtgärdsprogram för att förebygga och motverka sexuella trakasserier. Det bör göras vid alla lärosäten. Därför är det en bra och viktig markering att det skrivs in i högskoleförordningen att det är en skyldighet för universitet och högskolor att arbeta för att studenter inte utsätts för sådana trakasserier.

Men vi kristdemokrater tycker att det är dags att ta ett steg till genom att utvidga tillämpningsområdet för jämställdhetslagen så att den också kan omfatta studenter. Jag är förvånad över att regeringen och utskottsmajoriteten inte går med på det. Det hjälper inte hur många

insatser vi gör på andra områden för att förbättra jämställdheten så länge kvinnor tillåts betraktas och behandlas som sexobjekt.

En lagreglering ger den tydliga signal som krävs för att visa att samhället tar klart avstånd från alla former av sexuella trakasserier. Det tvingar alla ansvariga att ta problemet på allvar och vidta åtgärder som leder till att både kvinnliga och manliga studenter kan få genomföra sin utbildning i en trygg miljö, vilket som sagt är grundförutsättningen för att man skall lyckas.

Jag yrkar bifall till reservation 24.

Anf. 138 ULLA HOFFMANN (v) replik

Fru talman! Jag blev direkt apostroferad, så jag känner mig tvingad att svara. Jag hade i och för sig ändå tänkt att begära ordet.

Inger Davidson säger att hon inte vill upphöja frågan till att handla om liv och död. Jag vill inte heller upphöja den till att handla om liv och död. Egentligen är det bara en liten debatt i det stora hela. Det är ett jättestort, övergripande bra program för utbildningsområdet.

Vad jag menade när jag sade "liv och död" var att det är väldigt viktigt att forskningsfronten inom den medicinska forskningen ändras så att den inte ser ut som den gör i dag, utan att vi får reda på de normvärden som jag talade om i mitt inledningsanförande.

Om inte annat visar också t.ex. det som har kommit fram om Medicinska forskningsrådet och hur man har beviljat pengar där på att det faktiskt är viktigt. Med tanke på att vi inte vet någonting om kvinnors normvärde kan det i förlängningen vara en fråga om liv och död för kvinnor, men kanske inte för de kvinnliga professorerna.

Jag skulle vilja ta upp en annan sak som Inger Davidson sade, nämligen att professorerna skulle tillsättas av kompetenta sökande av underrepresenterat kön, men inte den som var mest kvalificerad. Jag undrar varför den akademiska världen skall vara en skyddad verkstad. I övriga arbetslivet finns det i dag ingen som ifrågasätter positiv särbehandling eller att vi t.ex. försöker rekrytera och tillsätta kvinnliga chefer som är kompetenta sökande av underrepresenterat kön, men kanske inte de mest kvalificerade. Det är accepterat överallt annars i arbetslivet, dock inte i den akademiska världen.

Anf. 139 INGER DAVIDSON (kds) replik

Fru talman! Jag tror inte att skillnaden blir så stor att den gäller liv och död om vi tillsätter dessa 30 professorstjänster på ett annat sätt än man gör normalt. Jag tror inte alls att det får så stor betydelse. Det är betydligt viktigare att vi vidtar alla de andra åtgärder av vilka vi har räknat upp flera stycken. De skall på lång sikt och förhoppningsvis också på litet kortare sikt än tidigare leda fram till att kompetenta kvinnor får de tjänster som de är berättigade till.

Man går faktiskt ett steg längre när det gäller praxis, dvs. att tillämpa jämställdhetslagen. Tidigare har man sagt att en person av underrepresenterat kön med i stort sett samma kompetens som den mest kvalificerade skall kunna få företräde. Men här talar man om ett slags behörighet som på ett sätt inte räcker. Professorstillsättningar är så speciella.

Det handlar om att samla på sig meriter. Det kan bli så att en person som kanske har samlat meriter under väldigt kort tid utnämns till professor, medan en som har samlat meriter i tio år ställs åt sidan.

Det blir alltså en mycket skevare bild i just detta sammanhang än i många andra. Det brukar som sagt inte vara den skillnaden som man för fram annars när man tillämpar jämställdhetslagen.

Prot. 1994/95:115

7 juni

Jämställdhet

Anf. 140 ULLA HOFFMANN (v) replik

Fru talman! Då har nog Inger Davidson och jag uppfattat jämställdhetslagen på olika sätt. I min del av arbetslivet har man valt en kompetent sökande när man har tillämpat positiv särbehandling. Man bestämmer vilka kvalifikationer man vill ha och tar sedan en kompetent sökande av underrepresenterat kön, även om någon av det överrepresenterade könet är mycket mer kompetent eller kvalificerad.

Jag tycker att det är märkligt att just den akademiska världen skall vara en skyddad verkstad. Inger Davidson säger att det är speciella meriter och en speciell tillsättning. Vi i Vänsterpartiet vill ändra på det. Vi tycker inte att den akademiska världen skall vara en skyddad verkstad längre, just därför att det handlar om så många viktiga saker och om att förändra hela samhället.

Nog tycker jag att den akademiska världen tillhör arbetslivet. Den skall behandlas som övriga arbetslivet.

Anf. 141 INGER DAVIDSON (kds) replik

Fru talman! Det tycker jag också. Jag tycker att man skall tillämpa jämställdhetslagen, men jag tycker att man skall göra det så som man har gjort hittills och inte gå ett steg längre. Det är det man gör. Vi menar att det är fel.

Man skall inte utse någon till professor om det är stora skillnader i kvalifikationerna. På den nivån måste det faktiskt vara så, att den som är mest lämpad också får utses.

I stället handlar det om att se till att det blir massor av kvinnor som är mest lämpade. Jag tror inte att det är några problem om vi använder oss av alla de andra möjligheter som vi har räknat upp. Då kommer det att bli ett förhållande i den akademiska världen – det kan det bli på ganska kort sikt om vi förändrar snabbt – som gör att vi får högkvalificerade kvinnor och att de blir de mest kvalificerade. Det kommer inte alls att vara några problem. Det är jag övertygad om.

Anf. 142 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s)

Fru talman! År 1842 stadgades om allmän folkskola i Sverige. Varje socken och stadsförsamling skulle ha minst en fast skola. Den undervisning som där erbjöds skulle även gälla flickor. Detta var den första undervisningen för flickor som samhället ordnade. För pojkar hade det under ett par århundraden funnits pojkläroverk.

I början av 1860-talet gavs så rätten för flickor att avlägga studentexamen. Då flickorna inte erbjöds någon plats på läroverken fick de avlägga examen som privatister.

År 1883 disputerade den första kvinnan i Sverige. 1937 fick vi den första kvinnliga professorn. Då hade flickorna och kvinnorna funnits i det svenska utbildningsväsendet i nästan 100 år. Nästan 100 år hade det tagit innan den första kvinnan släpptes fram till en topposition i vårt utbildningsväsende. 100 år!

År 1937 fick vi den första kvinnliga professorn. I dag, 58 år senare, innehar 147 kvinnor professur. Det är 146 fler än 1937. Dessa kvinnor utgör 7 % av det samlade antalet professorer i ett utbildningsväsende som faktiskt omfattar alla.

Vad beror detta på? Beror det på sämre intellektuella förutsättningar för kvinnor att ägna sig åt studier och forskning? Jag tror inte att någon i dag ansluter sig till denna förklaring.

Fru talman! I 150 år har flickorna funnits i klassrummen tillsammans med pojkarna. De har funnits där, men har de någonsin fått den uppmärksamhet som pojkarna fått? Har de någonsin blivit synliggjorda på samma sätt som pojkarna blivit?

Skolan har alltid funnits mitt i byn. Skolan har alltid verkat mitt i samhället. Den har speglat samhällets värderingar. Skolan prioriterade därför länge öppet pojkarnas behov. De skulle bära upp samhället som ledare och betald arbetskraft.

Samhället har förändrats. Kvinnor deltar i dag aktivt i samhällets styre och i arbetslivet som betald arbetskraft. Skolan prioriterar inte i dag öppet pojkarna, men i den sublima undervegetationen finns ett manligt synsätt kvar av tradition, av vana, svårare att se och greppa, men dock.

Fortfarande läggs ofta undervisningen upp efter pojkarnas behov och villkor. Lärarna ägnar mer tid åt pojkarna. Läromedlen är fyllda av pojkarnas värld och pojkarnas erfarenheter. Flickorna känner att bildningssystemet är pojkarnas men att de faktiskt också får befinna sig där. Framför allt är matematik, teknik och naturvetenskap pojkarnas värld, och när flickorna i gymnasiet får möjlighet att lämna den världen gör de det.

Men matematik, teknik och naturvetenskap är i dag basen för tänkandet i vårt samhälle. Från dessa sektorer emanerar utveckling och problemlösning. Dessa sektorer växer sig nu ännu större och bredare i det kunskapssamhälle vi inträtt i. Dessa sektorer skapar varje ny generations världsbild. Det är därför allvarligt att hälften av befolkningen, kvinnorna, här är så dåligt företrädde. Män drar sina slutsatser i en manlig värld. Perspektivet blir snett och slutsatserna för snäva, som Ulla Hoffmann så ingående gav exempel på.

Jämställdhet måste lyftas fram som en pedagogisk fråga och ett kunskapsområde. Det är viktigt att initiera och stödja forskningsinsatser som har sin utgångspunkt i den pedagogiska processen i klassrummen. En sådan forskning skulle gynnas av ett arbete över institutionsgränserna.

Vi delar regeringens uppfattning att arbetet för en ökad jämställdhet inom bildningssystemet går för långsamt. De borgerliga ledamöterna i utskottet gör det också, till en viss gräns. Den gränsen går vid grinden till bildningssystemets maktpositioner, varifrån forskningens priorite-

ringar och forskningens utveckling styrs. När det gäller att fatta beslut om konkreta åtgärder för att snabbare öka antalet kvinnliga forskare är det slut på samsynen.

Fru talman! Låt oss vandra upp i den akademiska hierarkins trappa. Vi har i dag drygt 250 000 studenter i Sverige. Av samtliga studerande är mer än hälften kvinnor. Två tredjedelar av lärarna och forskarna är emellertid män. Rektorerna vid de statliga högskolorna är till 78 % män.

Prefekterna, som i sin egenskap av institutionschefer har stort inflytande vid lönesättning av lärare och fördelning av doktorandtjänster, är till 88 % män. Dekanerna och prodekanerna, som har stor makt över universitetens hela verksamhet är till 90 % män, och landets professorer är till 93 % män.

Vi delar regeringens uppfattning att det nu är hög tid att starta arbetet för en ökad jämställdhet i bildningssystemet. Vi ställer oss bakom regeringens förslag att som en engångsåtgärd anvisa medel för inrättande av nya professurer för att åstadkomma en jämnare könsfördelning. Pengarna räcker till ca 30 tjänster. Ingen behöver känna makten rubbad. Vi ökar antalet kvinnliga professorer från 7 % till 8,2 %. Vi anser vidare liksom regeringen att positiv särbehandling bör tillämpas vid tillsättandet av dessa tjänster.

Detta skall ses som ett första steg mot att uppnå målet att bägge könnens andel av professurerna vid högskolan skall uppgå till minst 40 %. Sådana mål bör inte finnas bara för professorer utan även för andra tjänster som lärare och forskare inom högskolan. Det är den delen av propositionen som är den viktiga delen. Därför är det väldigt glädjande att alla partier utom ett står bakom den målsättningen.

För att nå detta mål krävs ett långsiktigt arbete med att öka kvinnors möjlighet att skaffa sig den kompetens som dessa tjänster kräver. Vi ställer oss därför bakom regeringens förslag till extra åtgärder för att stimulera kvinnor att avlägga doktorsexamen.

Vi ställer oss också bakom regeringens avsikt att örönmärka pengar för postdoktorala stipendier för kvinnliga forskare. Vi anser det som mycket viktigt att underlätta för kvinnor att skaffa sig internationella meriter. På detta sätt förbättrar vi ju möjligheterna för kvinnor att konkurrera med män om forskartjänster. Hur kan dessa förslag till åtgärder skapa ett sådant ramaskri i debatten?

Först 1937 fick vi den första kvinnliga professorn. I dag 58 år senare har vi ökat detta antal till 147. Dessa kvinnor utgör 7 % av det samlade antalet professorer i landet. Tillåts denna ökningstakt att fortsätta har vi uppnått nämnda 40-procentsmål om ett par hundra år, som flera talare har sagt tidigare.

Det som borde uppröra och skapa ramaskriet i debatten är väl den brist på jämställdhet som finns i bildningssystemets högre sfär. Vi vill förhindra en fortsatt negativ särbehandling av kvinnor i forskarsammanhang. Ett större antal kvinnor måste ta del av styrningen av forskningsinriktning och utveckling. Flickorna i vårt utbildningsväsende behöver fler kvinnliga intellektuella förebilder för att se på forskning som också en kvinnlig del av samhället.

Prot. 1994/95:115
7 juni

Jämställdhet

Fru talman! Jag vill som avslutning läsa följande ur protokollet från Europaparlamentets sammanträde den 16 mars 1995:

"3. Parlamentet beklagar att kvinnor fortfarande är underrepresenterade på beslutsfattande poster inom den ekonomiska, sociala och kulturella verksamheten.

4. Parlamentet anmodar de europeiska medlemsstaterna i deras egenskap av arbetsgivare att ställa upp mål i siffror för rekrytering av kvinnor till ansvarsposter."

Det är just detta det handlar om. Det är därför beklagligt att dessa strävanden möts av Moderaterna med argument som att det är fundamentalistisk feminism som kräver förändring på ett högljutt och aggressivt sätt.

Jag vill med hänvisning till det anförda yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 143 GUNNAR GOUDE (mp) replik

Fru talman! Majléne Westerlund Panke har gjort en historieskrivning som jag helt håller med om. Den var dessutom väl formulerad. Problemet i stort håller vi miljöpartister också helt med om. Däremot kan vi inte dela förvåningen när det gäller ramaskriet.

Det är naturligtvis inte ett skri över någon stor orättvisa. För alla oss som arbetar för ökad jämställdhet är det en farhåga som ofta har uttryckts relativt milt, att det inte gagnar kvinnorna och att det inte ökar jämställdheten.

Fru talman! Nu sade Majléne Westerlund Panke att när det gäller konkreta åtgärder för ökad jämställdhet är det slut på samsynen. Det är inte alls så. I varje fall inte för Miljöpartiets del. Vi beklagar att det saknas en lång rad konkreta åtgärdsförslag i regeringens proposition. I stället har vi i stort sett bara fått tre punkter där man lägger in pengar för öronmärkta tjänster på tre nivåer. Det tycker vi är synd.

Vi har fått en debatt som är sned. Den skulle ha fokuserats på de verkliga orsakerna till varför det ser ut på det här sättet. Kvinnorna behöver ett ordentligt aktivt stöd för att situationen skall bli bättre. Det är alltså en farhåga för att era förslag är alltför magra och alltför dåliga som gör att debatten tar fart från vår sida.

Anf. 144 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! Jag tycker att det är besvärande att man redan i den här debatten har misstänkliggjort de 30 professorer som kommer att inneha de öronmärkta professurerna. Redan innan man vet vilka kvinnor som kommer att inneha dessa professurer har man kallat dem för ett B-lag. Jag tycker att detta är det mest förnedrande för kvinnorna i den här debatten. Redan innan man vet vilka kvinnor som kommer att inneha professurerna är de stämplade som mindre kompetenta, mindre kvalificerade och mindre meriterade än männen.

Vi har tillstyrkt regeringens konkreta förslag på åtgärder när det gäller fördelning av medel. Men som jag betonade i mitt anförande är det faktiskt inte de 30 professurerna som är det viktigaste i det här förslaget. Det viktigaste är 40-procentsmålen. Med den avreglering

som har skett av universitets och högskolors verksamhet förväntar vi oss att man på universitet och högskolor kommer att utarbeta metoder för att uppnå dessa 40-procentsmål.

Jag utgår också ifrån att man noggsamt kommer att följa upp och utvärdera de förslag till förändringar som varje universitet och högskola är skyldiga att göra. Vi har uttalat ett nationellt mål på 40 %. Vi har inte talat om när detta mål skall vara uppfyllt – bara att det skall uppfyllas.

Anf. 145 GUNNAR GOUDE (mp) replik

Fru talman! Vi hade önskat oss litet mer. Vi skulle ha velat veta hur man uppnår dessa 40 %. Det är klart att man kan säga att universiteten får klara av detta själva, men det är alldeles uppenbart att man skulle ha kunnat komma med konkreta förslag som skulle ha fört frågan betydligt längre.

En del av de prutningar som görs i propositionen drabbar ju kvinnorna hårdare än männen. Detta måste ju uppmärksammas.

Jag tror inte att vi har misstänkliggjort något, i alla fall inte från Miljöpartiets sida. Vi har i stället påpekat att om det nu är så att regeringens förslag går igenom, vilket är det troliga, är det väl lämpligt att inrätta dessa 30 professurer på områden där vi redan har framstående och kvalificerade kvinnliga forskare. Det är ingen konst att leta reda på 30 sådana inom områden som är deras specialområden och inrätta professurerna där. Det är ingen som på något sätt misstänker att det skulle leda in på en tokig väg.

Däremot är det mindre bra att man, som regeringen har föreslagit, skulle inrätta dem på de områden där det finns få kvinnor representerade, dvs. där det inte finns särskilt väl meriterade kvinnor. Det skulle möjligen kunna leda till ett sådant B-lag som några har talat om. Jag har inte använt den termen i debatten tidigare. Det känns litet främmande. Men risken finns, och det finns goda skäl att uppmärksamma detta och titta på dessa tjänster på ett litet annat sätt.

Det finns erfarenheter från andra länder där man gör den här typen av åtgärder som visar att det inte alltid blir så lyckat. Jag tror att det vore bra med en viss försiktighet, inte minst med tanke på de kvinnliga professorernas arbetssituation.

Anf. 146 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! Jag vet inte om Gunnar Goude har läst den skrivning som finns i betänkandet, men jag skall göra det. Då blir kanske oron mindre.

Där står ordagrant: "Det är därför angeläget att inrättandet av de nya professurerna sker i samverkan mellan forskningsråden och universitet och högskolor." Dessa "bör ges ansvaret för att i samråd – – – fastställa inriktning och placering av de nya professurerna. Härvid skall ämnen väljas där könsfördelningen bland professorerna nu är ojämn och där en förstärkning också är motiverad från forskningens och forskarutbildningens utgångspunkter. Vid valet av ämnen för de nya pro-

fessurerna skall även beaktas att det finns kvalificerade presumtiva sökande som tillhör det underrepresenterade könet.”

Anf. 147 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik

Fru talman! Vi moderater har inte misstänkliggjort de kvinnor som skall tillsättas på dessa tjänster som mindre meriterade. Det har faktiskt regeringen gjort i sitt förslag. Den säger att de skall tillsättas även om de inte har samma kompetens som andra. Även om de är mindre meriterade skall de tillsättas. Jag tycker att det är en självklarhet att de kommer att vara mindre meriterade. Det handlar inte om något misstänkliggörande.

Man skall hålla isär olika saker här. Detta behöver inte innebära att det blir dåliga professorer. Det kan mycket väl bli bra även om de kanske inte har hunnit med en fullständig meritering ännu.

Majléne Westerlund Panke har redan berört ett av de stora problemen här. Vissa saker är vi ju överens om, t.ex. historieskrivning osv. Det har vi ingenting att invända mot. Det har varit en mycket tragisk utveckling för kvinnorna, inte bara inom utbildningsväsendet, utan även på arbetsmarknaden och överallt. Den har så småningom börjat rättas till på olika sätt.

Nu har vi hunnit till ett yrkesområde där kvalificeringen till dessa tjänster är utomordentligt långsträckt. Det tar många år innan man kommer dit. Efter studentexamen eller motsvarigheten tar det ytterligare 20–30 år innan man blir professor. Det betyder att kvinnorna inte har kommit fram dit ännu. Det är mycket tragiskt att kvinnor inte ägnar sig åt matematik, teknik och naturvetenskap på det sätt som vi skulle önska. Alla skulle vilja ha fler kvinnliga professorer inom dessa områden.

Men situationen är inte lika illa överallt. Det finns vissa områden där det finns gott om kvinnor. Det börjar t.ex. bli allt fler kvinnor bland språkprofessorerna i landet. Det finns många andra områden där kvinnor är mycket framstående.

Men ni siktar in er på den grupp där det finns katastrofalt litet kvinnor, i och för sig med rätta, men man skall inte ta till brösttoner här. Jag tycker att man skall göra något åt detta. Man måste se till att få fram dessa kvinnor på ett tidigare stadium så att de blir meriterade för tjänsterna.

Anf. 148 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! Jag tycker att det är beklagligt att höra det argument som nu upprepas igen, nämligen att det inte finns några kompetenta kvinnor. Jag känner nämligen igen det från diskussionerna i det politiska livet.

Där började man med att säga, när kvinnor ville komma fram, att det inte fanns några kvinnor. När det visade sig finnas kvinnor, sade man att det inte fanns några kompetenta kvinnor. Jag tycker att man fortfarande befinner sig på den nivån när man diskuterar den här frågan.

Jag tycker att moderaternas partimotion i den här frågan andas ett kvinnoförakt. Där säger man att regeringens synsätt är nedvärderande

mot kvinnor och mot de forskningsinstitutioner där ett viktigt vetenskapligt arbete utförs.

Vad i Herrans namn – förlåt uttrycket – menar man? Blir det inget viktigt vetenskapligt arbete om det kommer kvinnor till institutionen? Detta kan paras ihop med det synsätt som finns i moderaternas valanalysgrupps beskrivning av problemet kvinnor och makt. Där säger man: Vi är säkra på att det är möjligt att öka det kvinnliga deltagandet i den moderata politiken utan att ge avkall på kvalitetskraven.

Här finns ett samband i synen på kvinnor och ansvarsfulla poster i samhället.

Anf. 149 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik

Fru talman! Jag vill fortfarande poängtera att det faktiskt inte är vi som har föreslagit att kvinnor skall kunna vara mindre meriterade än män, utan det är ni själva. Därför är situationen som den är i dag.

När man ser på utnämningar av professorer under senare tid, visar det sig att andelen kvinnor som söker i stort sett motsvaras av andelen kvinnor som får professorer. Om man bara får 5–10 % kvinnliga professorer inom ett visst område beror det på att siffran ungefärligen motsvarar antalet sökande kvinnor. Om kvinnorna bara söker så får de jobben.

I en artikel hade man gått igenom de 30 senast tillsatta professurer-na vid Uppsala universitet och funnit att 3 kvinnor hade tillsatts sedan 1988, dvs. 10 %. Men det var bara 20 kvinnor som hade sökt, dvs. 8,2 %. Om siffrorna stämmer, vilket jag inte vet, är kvinnorna t.o.m. något överrepresenterade vid tillsättningen. Det är ett litet material, som inte är värt särskilt mycket, men så kan det också se ut.

Anf. 150 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! Vi har kommit in på ett annat problemområde som hänger intimt samman med det som vi tidigare har diskuterat, nämligen att kvinnor inte söker professorer. Varför gör de inte det?

Jo, därför att det oftast redan vid utannonseringen av professuren i fråga är möjligt för alla med inblick i den akademiska världen att räkna ut vem som skall ha den. Annonsen är nämligen i regel så konkret och snävt skriven när det gäller önskemålen om hur den kommande professorn skall vara, att det klart framgår vem som skall ha professuren. Det är oftast en man.

Specialprofessurer är inte något särskilt ovanligt i vårt land. Ofta begär t.ex. näringslivet att en professur skall tillsättas inom ett visst område. Då skriver man en väldigt snäv annons för att det skall passa en person som man i stort sett redan har utsett. I regel är det män som får dessa tjänster. Vi kan alltså tala om positiv särbehandling även i detta fall.

Anf. 151 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Denna proposition heter Jämställdhet mellan kvinnor och män inom utbildningen, och flera talare har påtalat att den ju handlar om hela utbildningssystemet och om många olika frågor.

Propositionen handlar också om att försöka bryta ett mönster som finns i vårt samhälle, där traditions- och könsrollsbestämda val avgör mäns och kvinnors utbildnings- och yrkesval. Därför handlar det också ytterst om att bryta den segregation som fortfarande finns på den svenska arbetsmarknaden. Vi vet alla vilka följder denna segregation får, bl.a. att kvinnor oftast återfinns i låglönegrupperna.

Detta är en svår och omfattande åtgärd, som kräver många års arbete. Vi kan i dag se att det finns mycket att göra också i vår skola, och det råder enighet om detta. Men det går ju, vilket både Ulla Hoffmann och Majléne Westerlund Panke har påpekat, en gräns för den enigheten när man kommer in på den akademiska världen.

Det är att märka, att just den akademiska världen är den mest mansdominerade av alla utbildningssystemets delar. Att diskussionen om just detta blir så intensiv beror kanske på att det också handlar om makt. Kunskap är makt.

I vårt vetenskapsberoende samhälle ger det makt att inneha en ledande forskningstjänst. Det ger möjlighet att delta i den allmänna debatten, det öppnar dörrar som annars skulle vara stängda och det ger inflytande i samhället långt utöver vetenskapsrollen.

Det är därför denna debatt är så viktig. Det är verkligen inte bara en akademisk fråga, om uttrycket tillåts. Den har effekter på hela samhället. Ulla Hoffmann och Majléne Westerlund Panke har påpekat detta. Många har i debatten pekat på att frånvaron av kvinnor på professurer och de högre forskningstjänsterna inte bara påverkar forskningen, utan också undervisningen och relationen mellan mäns och kvinnors studieval.

Jag tycker att detta i det stora hela har varit en mycket stimulerande och bra debatt. Det råder inget tvivel om att denna proposition och den debatt som den har dragit i gång har satt i gång en process utöver de rent konkreta förslagen. Ingenting kommer längre att vara sig riktigt likt i den traditionellt mansdominerade akademiska världen; det tror jag faktiskt att man vågar påstå.

Alla partier utom Moderaterna har ju ställt sig bakom det kanske viktigaste förslaget i propositionen, nämligen kravet på högskolorna att ställa upp mål avseende könsfördelningen bland de nyrekryterade professorerna. De målen kommer för första gången att anges vid budgetpropositionen inför 1996, inför budgetåret 1997 och inför den kommande treårsperioden.

Om dessa mål skall infrias kommer det självfallet att krävas betydande åtgärder av högskolorna, liksom möjlighet att utnyttja jämställdhetslagens bestämmelser om positiv särbehandling. Det är den fråga som har blivit mest kontroversiell.

Man kan naturligtvis fråga sig hur påpekandet av att man kan tillämpa en lag som funnits i snart 15 år kan förorsaka en så intensiv debatt.

Att Moderaterna går emot detta tycker jag på ett sätt är ganska naturligt; det gick som ensamt parti emot jämställdhetslagen på den här punkten när den antogs 1979. Moderaterna har aldrig varit för jämställdhet när det har kommit till kritan. Det har debatten under decenni-

er visat, alltsedan debatten på 60-talet om att avskaffa sambeskattningen.

Mer svårförståeligt är det att Centern och Folkpartiet slår följe med Moderaterna. Men det måste sägas att Centern har avgett en reservation som i praktiken innebär samma sak som positiv särbehandling. Man vill bara ge den en annan form, nämligen att öppna möjligheten till instiftande av professurer som i praktiken skall vikas för kvinnor. Detta är också en form av positiv särbehandling, om än inte just i lagens form.

Något som bekymrat och förvånat mig är att Folkpartiet har intagit denna position. Det var ju Folkpartiregeringen som lade fram propositionen om jämställdhetslagen. Conny Sandholm talade om en solförmörkelse, men jag har en känsla av att den har drabbat Folkpartiet. Det tycks ju som om inte ens Folkpartiets ordförande känner till vad lagen innehåller, att döma av hennes uttalanden.

Jag måste fråga Folkpartiet: Är det så att man skall tolka ert och de andra borgerliga partiernas ställningstagande i denna fråga som att ni vill att jämställdhetslagens bestämmelser om möjlighet till positiv särbehandling skall gälla på samhällslivets alla områden, utom just i det akademiska livet? Det måste vara innebörden av ert ställningstagande.

Hur kan det komma sig att Folkpartiet, som under så många år har arbetat för jämställdhet och som har gjort ett utmärkt arbete också när det gäller den högre utbildningen genom Margitta Edgren, intar en sådan position? Detta, om något, måste ju vara en sorts solförmörkelse, eller möjligen ett utslag av den jämställdhetstango som Conny Sandholm talade om – ett steg framåt och två, möjligen tre, steg tillbaka.

Man kan naturligtvis fråga sig hur det kan komma sig att förslaget har väckt en sådan debatt. Om man ser till debatten över hela landet och inte bara läser Svenska Dagbladet, visar det sig att det är ganska jämt fördelat mellan dem som tycker att förslaget är bra och dem som ogillar det mer eller mindre mycket.

Min övertygelse är att orsaken till att det här har väckt en sådan debatt i det akademiska livet är att förslaget har fyllt sin funktion. Det är egentligen ett obetydligt förslag; det handlar om 30 tjänster. Inte ens den mest rabiata kvinnomotståndare i det akademiska livet kan egentligen känna sig hotad av dessa 30 tjänster.

Orsaken till att det har väckt sådan debatt är att det hotar den akademiska självbilden, föreställningen om att dessa tjänster utses efter en högre vetenskaplig, ja, nära nog gudomlig skala och sanning. Så är det inte. Det är snarare så, som docenten och forskaren Ulla Wikander uttryckte det i en artikel, att det ofta är slump, relationer och utvaldhet som i hög grad bestämmer urvalet av professorer.

Det är helt uppenbart att det finns situationer där en person är oerhört meriterad. Inger Davidson talade om detta och frågade om en person som är betydligt mer meriterad verkligen skall få stå åt sidan. I så fall tillämpas ju inte den här bestämmelsen. Det framgår alldeles klart av vad som står i propositionen. Det framgår också klart av den lagtolkning som har gjorts av kammarrättslagmannen Margit Kärrström i den utvärdering av jämställdhetslagen som gjordes för ett antal år sedan.

Det här har skakat om föreställningen om de objektiva principerna. Nu har dessa objektiva principer hittills i stor utsträckning inneburit i sin tillämpning att det är män som utses. Det finns så många exempel på detta. Det går inte att blunda för att det är förhållandet. Det är också på det sättet att kvinnor inte söker tjänster därför att de vet att de inte har någon chans – inte på grund av att de nödvändigtvis har sämre meriter, utan därför att de som gör bedömningarna i de här församlingarna helt enkelt inte uppskattar eller värderar deras meriter på samma sätt som när det gäller männen.

Det är där vi står i dag. Det är därför vi har den här situationen. Det är därför som det krävs krafttag. De krafttagen gäller naturligtvis inte bara detta; jag vill ge dem som har påpekat detta alldeles rätt. Det är massor med åtgärder som krävs. Dit hör naturligtvis också att kvinnor skall vara med och vara väl representerade i Tjänsteförslagsnämnden, sakkunniga och andra grupper, så att det sker en annan sorts meritvärdering.

Ytterst är det ändå på det sättet att det är den rådande ordningen i dag som bara är illusoriskt könsneutral. Den ordningen innebär, bortsett från allt övrigt, bortsett från rättvisaspekter och mer ideologiska aspekter, ett väldigt mänskligt kompetenslöseri. Det är i själva verket majoriteten, männen, som är positivt särbehandlade. Det är, för att citera jämställdhetsombudsmannen Lena Svenaeus, den negativa särbehandlingen av kvinnor som är "roten till det onda".

Anf. 152 CONNY SANDHOLM (fp) replik

Fru talman! Nej, vi tar inte avstånd från lagen, Carl Tham. Vi läser inte heller bara Svenska Dagbladet.

Vad vi ville var att finna vägar till en bredare lösning och få en dialog. Den möjligheten såg jag i utskottet bland majoritetens företrädare, men jag tolkade det så att det fanns en propp längre upp som var hindret på de vägarna.

Jag tyckte att det hade varit bra om vi hade hittat en väg som eliminerar de svårigheter som kan uppstå just med den skrivning som finns i propositionen. Det var beklagligt att vi inte hittade den vägen. Det är inte att motarbeta jämställdhet. Det är synd, Carl Tham, om vi skall förstöra den samsyn som finns i de stora målsättningarna med en raljerande debatt.

Anf. 153 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Jag måste säga att jag blev oerhört överraskad över att Folkpartiet intog den här ståndpunkten. Det hade varit naturligt, med tanke på Folkpartiets traditioner och särskilt med tanke på att det var Folkpartiet som lade fram den här lagen, att Folkpartiet hade stött det här förslaget. Varför skall jämställdhetslagen inte kunna utnyttjas just på det akademiska området, när den skall kunna tillämpas på alla andra samhällsområden? Det är ändå en ganska viktig fråga att besvara.

Det råder ju inget tvivel om vad som gäller, utan det finns i lagtexten och i kommentarer. Jag skall gärna läsa upp vad Margit Kärström, som verkligen är sakkunnig på det här området, skrev i sin kommentar

till lagen på den här punkten. Den hade Folkpartiet säkert också kunnat läsa. Först citerar hon lagen och vad där står, och vidare säger hon: "Det bör understrykas att positiv särbehandling inte innebär att personer utan tillräcklig kompetens skall kunna tillsättas på grund av att de tillhör ett visst kön. Vad det gäller är att bland fullt kompetenta sökande välja en person som tillhör ett underrepresenterat kön, trots att det finns mer kompetenta sökande av det andra könet."

Det är vad som står i kommentaren till lagen. Det hade varit mycket enkelt för Folkpartiet att ta reda på det.

Jag tror faktiskt att orsaken till att det inte blev den samsyn med Folkpartiet som jag hade förutsett var att man möjligen i högre eche-longer i Folkpartiet trodde att det skulle vara tacksamt att driva ett motstånd mot det här förslaget. Jag tror att det var ett allvarligt misstag.

Anf. 154 CONNY SANDHOLM (fp) replik

Fru talman! När det gäller Folkpartiet och jämställdheten vet Carl Tham att vi har engagerat oss väldigt mycket och är stolta över den lagstiftning som finns. Men det har gått snett i den skrivning som Carl Tham hänvisar till. Vi tillämpar naturligtvis lagen – det är självklart.

Anf. 155 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Det är konstigt att Conny Sandholm säger att Folkpartiet är stolt över den lagstiftning som finns, när man inte vill tillämpa den. Det är för mig en något gåtfull position.

Men all right! Jag tycker ändå att det finns goda förutsättningar för en samverkan med Folkpartiet kring de här frågorna. Det är alldeles riktigt, som Conny Sandholm säger, att Folkpartiet har varit pådrivande under många år. Jag vill gärna betrakta samgåendet med Moderaterna just på den här punkten som en tillfällig lapsus.

Anf. 156 MARIE WILÉN (c) replik

Fru talman! Jag ställde i mitt anförande en fråga som gällde doktorandtjänsterna, men jag fick inget svar. I de beslut som fattades tidigare öppnade man för möjligheten att återinföra utbildningsbidrag, och nu tillför man resurser för kvinnliga doktorandtjänster. Man tar alltså med den ena handen och ger med den andra. Jag skulle gärna vilja veta om det nu görs någon bedömning från regeringens sida av hur den samlade effekten blir ur jämställdhetsperspektiv av den åtgärden.

Sedan har jag en annan fråga, som möjligen är något mindre men som jag trots allt skulle vilja ha svar på. Den berör SLU. Jag har utgått från att det är självklart att även det universitetet ingår i de här satsningarna. Men vi fick ett brev till utskottet den 4 maj från Jordbruksdepartementets statssekreterare där hon skriver att hon "ser det som angeläget att de åtgärder som kommer att vidtas och de medel som skall reserveras för detta ändamål kommer SLU till godo". Därför vill jag fråga utbildningsministern om också jämställdhetsarbetet kommer SLU till godo.

Det är mina två frågor.

Anf. 157 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Beträffande den första frågan, om doktorandtjänsterna och utbildningsbidragen, har detta diskuterats här i kammaren vid flera tillfällen tidigare. Jag skall inte förlänga debatten här i kväll med att gå in på den frågan igen, men låt mig säga några saker.

Orsaken till att vi har öppnat för den här möjligheten är att vi vill erbjuda möjligheter för flera doktorander. Problemet var nämligen att doktorandtjänsterna var slut på många håll och inom många områden, och det omöjliggjorde för många doktorander att över huvud taget få något stöd för sina studier. Det var därför den åtgärden vidtogs. I ett läge när inga andra än trollkarlar kan åstadkomma några nya pengar var det nödvändigt att göra en prioritering, och vi gjorde den här.

Det finns ingenting som säger att detta ensidigt kommer att ha effekt för kvinnor. Det har hävdats i debatten, men det finns inget underlag för det påståendet i dagsläget. Men vi skall naturligtvis noga följa utvecklingen – det är självklart. Det är alltså orsaken till att den här åtgärden har införts.

SLU berördes ju inte i propositionen. Jag kan gärna medge att det kunde ha varit önskvärt att så hade skett. Vi får se vad som kan göras när vi hanterar det här regleringsmässigt. Det är självfallet vår strävan att det här arbetet skall bedrivas över hela det akademiska fältet.

Jag vill tillägga att detta inte är sista ordet. Jag betraktar inte den här propositionen som någon slutpunkt utan snarare som en början på ett arbete som jag hoppas att vi skall kunna bedriva under flera år för att driva utvecklingen vidare på det här området.

Anf. 158 MARIE WILÉN (c) replik

Fru talman! Statsrådet sade på tal om doktorandtjänsterna att det bara är trollkarlar som får fram nya pengar i ett besvärligt statsfinansiellt läge och att det handlar om prioriteringar. Ja, det är just prioriteringar det handlar om! Bl.a. Centern och Folkpartiet prioriterade doktorandtjänster framför att återinföra utbildningsbidragen. Centern gjorde också andra prioriteringar – vi tog t.ex. bort NT-arvodet.

Nu är det ju osäkert vilken den samlade jämställdhetseffekten av det här blir. Som jag uppfattar det kan inte heller statsrådet säga exakt vilken effekten blir. Det finns alltså en risk att det egentligen blir försämringar, och det vore olyckligt.

När det gäller SLU vill jag säga att jag utgår ifrån att jämställdhets-satsningar inom den högre utbildningen måste beröra alla universitet. Något annat vore ju väldigt konstigt. Det skulle innebära att man prioriterar olika utbildningar olika i en sådan fråga. Jag skulle därför vilja ha ett positivt besked om att jämställdhetssatsningarna kommer även SLU till del.

Anf. 159 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! I den senare frågan har jag ingenting att tillägga utöver vad jag redan har sagt.

I den förra frågan är debatten nu också egentligen ganska genomgången. Det är ingen person – inte ens statsrådet, hur mycket han än vet

– som kan säga exakt hur det här kommer att slå. Det är självklart att vi måste följa utvecklingen och, om det behövs, ingripa med åtgärder.

Prot. 1994/95:115
7 juni

Anf. 160 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik

Jämställdhet

Fru talman! Vi i Moderata samlingspartiet är inte emot jämställdhet. Vi är däremot mycket emot kvotering, och kvotering är vi emot även så till vida att vi sannolikt är det enda parti som inte har officiell kvotering till politiska organ. Det gör att vi kan se våra kvinnliga politiker som absolut lika kvalificerade som de män som vi har i vårt parti eller mer kvalificerade än de.

Det här är ett liknande problem. Här gäller det individer som skall representera på en hög nivå. Vi anser att det finns en rättvisaspekt som kommer före jämställdheten i det här fallet, och det av det enkla skälet att om man kvoterar in någon så måste man diskriminera någon annan.

Vi menar att jämställdhetslagen i dag – det är i alla fall 16 år sedan den antogs – är en hygglig lag. Den är inte bra, men den är hygglig. Vi tror också på den. Men enligt den lagen kvoterar man in folk när meriterna är likartade. Men nu talas det högst tydligt om att man skall kvoterar till professorstjänster och även andra tjänster vid sämre meritering. Det innebär att könet i sig skall vara den merit som man skall gå efter och ingenting annat. Då har man gått för långt. Då hänger vi inte med längre, och vi vill därför avslå propositionen om de 30 professorerna.

Anf. 161 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Jag tror ändå att den här diskussionen hade vunnit på att de som så intensivt är emot förslaget också hade tagit reda på vad som faktiskt gäller och även vad deras egna tidigare förslag innebär.

När jämställdhetslagen infördes av riksdagen 1979 behandlade utskottet frågan om positiv särbehandling. Det framgick då väldigt tydligt att man kan ta en person med sämre meriter före en person som har formellt bättre kvalificerande meriter, nämligen om åtgärden är ett led i en positiv särbehandling som syftar till att främja jämställdheten i stort. Det är just den paragrafen som nu åberopas.

Det är något helt annat än det som brukar kallas för att särskilt beakta jämställdhetsaspekten. Det är ett uttryck som normalt används vid statliga tjänstetillsättningar. Det innebär att en sökandes kön kan avgöra en tjänstetillsättning till förmån för en person av underrepresenterat kön om personen är lika eller i stort sett lika kvalificerad som sin medsökande. Detta är att, som det heter, särskilt beakta jämställdhetsaspekten. Det är någonting helt annat än den positiva särbehandlingen. De båda sakerna går naturligtvis i samma riktning, men positiv särbehandling är ändå någonting annat än att särskilt beakta jämställdhetsaspekten.

Som jag sade i mitt anförande, fru talman, gick Moderaterna emot det här när det infördes, och ni är ju fortfarande emot det. Ni är emot det därför att ni tycker att jämställdhet är någonting som historiens egen gång så småningom skall få förverkliga.

Jag noterade också att Hans Hjortzberg-Nordlund sade att det bara är Moderata samlingspartiet som kan betrakta sina kvinnliga riksdags-

ledamöter såsom varande lika kvalificerade som männen. Det var ett mycket intressant uttalande.

Anf. 162 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik

Fru talman! Jag kan förklara det sista litet tydligare genom att säga: Inte någon av våra kvinnliga riksdagsmän är sämre meriterad än männen i vårt parti.

Anf. 163 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Jag tror att saken bara blir värre av ytterligare förklaringar.

Anf. 164 GUNNAR GOUDE (mp) replik

Fru talman! Jag tycker att utbildningsministern delvis har bekant färg. Han framställer nu den proposition som vi diskuterar som relativt betydelselös; han skildrar inrättande av de 30 professurerna och de få tjänster som det är tal om på lägre nivåer som ganska obetydliga åtgärder. Egentligen har de redan fyllt sin funktion, nämligen så att det har rört om i den jämställdhetsdebatt som pågår.

Det är väl en bra beskrivning, och det är väl bra att vi har fått debatten – jag kan hålla med så långt. Men jag tycker inte att det är någon bra början på den fortsättning som utbildningsministern annonserar; han sade att det här skall ses som ett första steg. Det är inte ett första steg i rätt riktning! Det är många här i landet – politiska partier, akademiker, forskare – som arbetar för jämställdhet. Jämställdhetslagen har funnits och varit i kraft i 15 år. Ingen är okunnig om de här problemen, och man arbetar på olika sätt. Det som nu hade behövts var en kraftfull samordning, t.ex. av den kvinnoforskning vi har.

Man borde inriktat sig på just de ömma punkterna, de stora hindren för kvinnorna i forskarkarriären och i den akademiska karriären. Det handlar om sådana saker som universitetens stielhet, tjänstestrukturer och brist på instrument för självsanering. Det handlar om konkreta åtgärder för att hjälpa kvinnorna i karriären när det gäller handledning, möjlighet till finansiering av egen forskning, osv. Där tycker jag och Miljöpartiet att förslaget från regeringen är väldigt magert. Det är en brist på konkreta åtgärder där de skulle behövas och en brist på analys.

Anf. 165 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Det är möjligen bara i Gunnar Goudes inbillning som jag har hävdad att den här propositionen skulle vara betydelselös. Jag vill verkligen inte hävda att så skulle vara fallet. Jag hävdar däremot att detta inte är sista ordet, utan det kommer mera och det behövs mera.

Det finns massor med saker som kan och bör göras och som inte nämns här. Åtskilligt måste göras av högskolorna själva. Med det system vi har är det ju högskolan och dess ledning och lärarna och studenterna tillsammans som nu måste arbeta med de här frågorna för att gå vidare och för att högskolorna skall få möjlighet att infria de rekryteringsmål som de nu skall sätta upp.

Detta kommer att påverka hela strukturen. Det är det som är det fina med förslaget. Efter vad jag har hört och förstått av många möten ute på högskolorna är man i full färd med att diskutera hur man skall gå vidare. Det finns i dag ett helt annat intresse för de här frågorna än för bara något år sedan. Då kommer alla de här konkreta åtgärderna in.

Sedan tillkommer att propositionen innehåller en rad konkreta åtgärder av det slag som ofta brukar efterlysas. Det heter ibland att positiv särbehandling inte är så bra och att vi i stället skall satsa på att få in kvinnor i Tjänsteförslagsnämnderna. Detta finns med i propositionen. Eller det heter att fler kvinnor behöver få chansen att få s.k. post-doc-stipendier. Också detta finns med i propositionen. Propositionen innehåller en hel lång rad av sådana åtgärder.

Det är klart att man alltid kan säga att det behövs mer. Så kan man självfallet alltid säga. Jag menar ändå att det här är en mycket god början på ett arbete som nu måste drivas vidare hårt och som naturligtvis framför allt måste drivas ute på universitet och högskolor.

Anf. 166 GUNNAR GOUDE (mp) replik

Fru talman! Jag vill inte väcka strid i denna fråga. Om utbildningsministern vill driva dessa frågor hårt är det bra, och om de konkreta förslagen blir fler vartefter tiden lider är också det bra.

Det som jag ser som en liten risk är att en del av den här debatten, inte minst på grund av utbildningsministerns sätt att agera, har kommit att hamna litet fel. Man talar t.ex. om en positiv särbehandling av män. Man gör då en glidning som – för att uttrycka det milt – lätt uppfattas som om män vid tillsättning av tjänster skulle ges företräde framför lika kompetenta kvinnor, och det är helt enkelt inte sant. Det är inte grundregeln vid tillsättningen av tjänster, och det är inte där felet ligger. Det finns ytterst litet som skulle stödja en sådan tanke men väldigt mycket som stöder tanken att det inte är fråga om någon positiv särbehandling av män. Däremot har män mycket gynnsammare villkor för sina studier än kvinnorna har, och det är någonting annat.

Det är viktigt att man håller isär detta, för annars kommer en motreaktion från universiteten, som lyssnar, hör och får en orättvis beskylldning. Risker är att en del av aktiviteten i den här debatten har uppstått på grund av man har uppfattat det som att man har fått orättvisa beskylldningar på en punkt som är litet känslig. Det är min synpunkt på denna fråga.

Anf. 167 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Jag vill gärna medge att begreppet positiv särbehandling av män i det här avseendet inte är en juridisk formulering. Det är helt korrekt.

Man kan emellertid inte hävda att det inte sker en i de flesta fall sannolikt omedveten men i vissa fall också medveten diskriminering av kvinnor i det akademiska livet. Det finns mängder av belägg för detta. Det allra mest betydelsefulla belägget är de faktiska realiteterna, verkligheten som den ser ut, det förhållandet att vi i många ämnen, i flertalet ämnen, har många kompetenta kvinnliga forskare på lägre nivåer.

Det gäller t.ex. inom medicinen, där andelen kvinnor på lektorsnivå eller forskarassistentnivå är 30–35 %, medan man däremot har 4 % kvinnliga professorer. Detta kan inte vara ett uttryck enbart av en högsta, vetenskaplig rättvisa, utan detta är ett resultat av ett akademiskt samhälle som har fungerat på ett visst sätt.

Jag tror att propositionen och den debatt – den positiva debatt – som den har skapat kommer att leda till att man i framtiden ser på de här frågorna på ett helt annat sätt. Det var intressant att höra vad ordföranden i Medicinska forskningsrådet litet hjälplöst och på sitt sätt väldigt uppriktigt sade när han ställdes inför den avslöjande undersökningen om hur de kvinnliga sökandena hade sorterats bort från forskarassistentstjänsterna: Det bara blev så, det var nog en slump. Jag tror inte att någon ordförande i något forskningsråd kommer att säga så i framtiden, utan man kommer på ett helt annat sätt att vara medveten om att det krävs en vaksamhet och en medveten strävan för att korrigera de här förhållandena.

Anf. 168 INGER DAVIDSON (kds) replik

Fru talman! Jag tror att jag vågar påstå att alla i den här kammaren är för ökad jämställdhet. Vi har också i dag konstaterat att vi i långa stycken är rätt överens om hur vi skall nå dit. En punkt som vi diskuterar här i dag är vi emellertid oense om. Jag tror inte, vi kristdemokrater tror inte att det främjar jämställdheten om man specialdestinerar 30 professorer för kvinnor. Vi tror tvärtom att det kan få motsatt effekt, och vi förbehåller oss rätten att tycka det och att försöka påverka utbildningsministern och andra att ändra åsikt.

Vi är inte heller de enda som tycker så här. Det är inte bara fem riksdagspartier som har reagerat på samma sätt, utan det har också stora delar av forskarvärlden gjort, och studenterna, SFS, alltså de som förhoppningsvis är de blivande professorerna, har gått emot det här förslaget. Det finns alltså ett starkt motstånd, men som vanligt – vill man kanske säga i det här sammanhanget – är det förslaget från regeringen som gäller. Detta går liksom inte att diskutera, utan det är det som är det allena saliggörande. I stället misstänkliggörs de som vill gå fram på ett annat sätt.

Om det nu är så – och det är väldigt mycket som tyder på det – att det är slump och relationer och utvaldhet som styr en del av tillsättningarna, då är det det vi måste komma åt. Vi måste ta bort alla hinder, både synliga och osynliga, som gör att inte alla de kompetenta och välmeriterade kvinnor som finns släpps fram.

Anf. 169 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Jag har inte misstänkliggjort vare sig Inger Davidsons eller någon annans uppfattning i den här frågan. Jag har tillåtit mig att argumentera för den uppfattning som är regeringens. Vi anser nämligen att det här är en riktig åtgärd. Det är klart att man kan ha delade åsikter om detta.

Det är också uppenbart att den diskussion som förslaget har lett till ute på universiteten och i det akademiska livet har blottlagt en hel rad

förhållanden som inte bara har med jämställdheten att göra utan också med hur hela tjänstetillsättningssystemet fungerar, liksom den har blottlagt en hel rad andra intressanta aspekter som gäller själva forskningen och det akademiska livets struktur. Detta kan ge tankar för framtiden också i det avseendet.

Det är därför jag vill hävda att den här debatten har varit konstruktiv. Självfallet respekterar jag dem som har en annan uppfattning om hur frågan bör drivas just på den här specifika punkten.

Om man – och jag tänker då på det akademiska livet och kanske inte så mycket på riksdagen – har en annan uppfattning just i det här avseendet tycker jag att man kunde nöja sig med att konstatera detta och sedan säga att vi får se hur det går. Det har man emellertid inte gjort, utan man har utmålade de förskräckliga fasor som skulle följa av genomförandet av det här förslaget. Det är där överdrifterna har funnits och inte i de få inlägg som jag har gjort i det här sammanhanget.

Jag är glad över att konstatera att det här i kammaren – möjligen bortsett från moderaterna – finns en betydande enighet om det mesta i propositionen. Detta gäller ju inte på alla områden, så det får vi notera som en framgång för riksdagens strävan att åstadkomma en ökad jämställdhet också inom det akademiska livet.

Anf. 170 INGER DAVIDSON (kds) replik

Fru talman! Också jag tror att själva debatten har varit nyttig. Det behöver röras om i de här frågorna, och det har ju verkligen skett. Men överdrifter har gjorts från båda sidor, det vill jag verkligen hävda.

Jag tror att enigheten hade kunnat bli mycket större – det är det jag vill framhäva här – om regeringen hade varit beredd att lyssna och göra en förändring, nämligen att slopa just det här symbolförslaget, som vi är så övertygade om får motsatt effekt.

Regeringen menar att denna symbol skall främja hela jämställdhetsarbetet. Vi från fem riksdagspartier och väldigt många andra tror att den kommer att få motsatt effekt. Vi hade därför önskat att diskussionen här hade kunnat leda till en öppning för att detta förslag inte skulle ha funnits med. Vi skulle då ha kunnat gå vidare med jämställdhetsarbetet på enad front, och det tror jag hade varit mycket positivt.

Anf. 171 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Den här debatten börjar likna en debatt som ganska ofta förekommer i riksdagen, nämligen en debatt om vem som är mest för samförstånd och vem som vidtar åtgärder som gör samförstånd omöjligt. Jag tror inte att vi kommer så långt i den debatten.

Det är klart att vi på den här specifika punkten har olika meningar. På samma sätt som Inger Davidson förbehåller sig rätten att argumentera för sin mening så argumenterar jag för den mening som jag, regeringen och den majoritet som finns här i riksdagen har i denna fråga.

Jag menar att förslaget om att tillämpa en lag som redan existerar och som införts just för att bidra till att främja jämställdheten är en fullt rimlig åtgärd också i det akademiska livet. Det är på den punkten som

våra meningar skiljer sig. Vi får se hur det går. Jag är övertygad om att de här åtgärderna, naturligtvis tillsammans med andra, kommer att leda till att vi om i varje fall ca fem, sex år kan konstatera att utvecklingen har blivit väsentligt mycket bättre och har gått åt rätt håll.

Anf. 172 CHRIS HEISTER (m)

Fru talman! Till grund för regeringens förslag när det gäller jämställdhet i skolan ligger det arbete och de förslag som arbetsgruppen Kvinnligt och manligt i skolan presenterade för snart ett år sedan. Det gör mig naturligtvis särskilt glad, eftersom jag hade förmånen att som ordförande få leda arbetsgruppens verksamhet under nästan två år. I arbetsgruppen fanns personer med lång och omfattande erfarenhet av skola, lärarutbildning och forskning på detta område.

Det finns anledning att framhålla att både regeringen och utbildningsutskottet i allt väsentligt delar och följer upp arbetsgruppens förslag. Det är en styrka för jämställdhetsarbetet i skolan att övertygelsen om vad som behöver göras delas av både den förra regeringen, som tillsatte arbetsgruppen, och den nuvarande.

Jag skall därför fortsättningsvis koncentrera mitt inlägg till den del där vi moderater i utbildningsutskottet har haft en annan uppfattning än utskottets majoritet.

Arbetsgruppen Kvinnligt och manligt i skolan kom fram till – och det bygger på den kunskap som 30 års jämställdhetsarbete i skolan givit – att det nu behövs för att förnya och förbättra jämställdhetsarbetet fördjupa kunskaper om könsskillnader och olikheter, ökad medvetenhet om könstillhörighetens betydelse för flickors och pojkars olika villkor och förutsättningar.

Man måste komma bort från det kortsiktiga tänkandet med tonvikt på "matematisk" jämställdhet. Om pojkar inte väljer att utbilda sig till yrken inom vård och omsorg och flickor väljer tekniska yrken mindre ofta än pojkar, beror det inte på att det är fel på pojkarna eller på flickorna. Det är de djupt bakomliggande orsakerna som det är väsentligt att få belysta och få en djupare och bredare kunskap om.

Majléne Westerlund Panke gör i sitt anförande sig till tolk för synsättet att pojkarna är jämställdhetsproblemet i skolan. Tidigare pekades flickorna ut som det stora problemet. Man försökte med olika informations- och kampanjinsatser att få flickor att söka till bilmekaniska utbildningar, t.ex. genom att visa bilder på flickor i rosa overaller, man talade om tjejduchar i byggfuttar för att fler flickor skulle söka till byggteknisk linje osv.

Jag tror att det är farligt att på detta sätt låta pojkar och flickor vara bärare av jämställdhetsproblemet i samhället. Problemet är ju att varken pojkar eller flickor får den undervisning och utbildning som de är i behov av och berättigade till.

Jämställdhet i skolan måste därför ses som en pedagogisk fråga och ett tvärvetenskapligt kunskapsområde. Det handlar om hur man som pedagog och pedagogisk ledare, utbildningsplanerare och ansvarig hanterar könsskillnader och könsmönster i skolan och i klassrummet. Då blir kunskap om jämställdhet i skolan en betydelsefull förutsättning

och en grund för att planera skolans hela verksamhet. Det gäller fördelning av resurser och fördelning av timmar, skolstart, arbetsmetodik, läromedel m.m.

Då är jämställdhet inte en specifik kvinnofråga eller en särskild angelägenhet för enbart kvinnor. Då är jämställdhet inte enbart en fråga för studie- och yrkesorienteringen eller en yrkesgrupp i skolan. Då är den en pedagogisk fråga som berör alla och som alla som arbetar inom och med skolan har ansvar för.

Detta synsätt, som arbetsgruppen presenterar, har fått ett starkt och massivt stöd från remissinstanserna. Många som vi i arbetsgruppen hade kontakt och överläggningar med under själva utredningsarbetet betonade betydelsen av att man på detta sätt ger jämställdhet i skolan för första gången en konkret innebörd. Man kände att man äntligen fick någonting konkret att ta på.

Regeringen och utbildningsutskottet delar arbetsgruppens uppfattning att jämställdhet i skolan bör lyftas fram som en pedagogisk fråga och ett tvärvetenskapligt kunskapsområde, och det är mycket bra. Det innebär behov av översyn av både lärarutbildning, fortbildning och rektorsutbildning. Det innebär ökat behov av forskning och utvecklingsarbete om jämställdhet i skolan. Men mycket kan göras redan i dag i skolans vardagsarbete genom att skolan utnyttjar och använder resurserna på ett mer flexibelt och effektivt sätt med utgångspunkt i varje elevs behov, intressen och förutsättningar. Arbetsgruppen gav en rad exempel på hur detta kan gå till.

Men vi moderater har både i motioner och i en reservation till betänkandet velat ge uttryck för att vi anser att både regeringen och utbildningsutskottets majoritet inte i alla delar är lika konkreta och tydliga som arbetsgruppen. Framför allt gäller det kunskapsdelen. Man skulle t.o.m. kunna säga att ni är litet väl fega.

Könstillhörighetens betydelse och könsskillnader måste förstås ses såväl utifrån kulturella, sociala och biologiska förklaringsmodeller som ur ett individ-, grupp- och samhällsperspektiv.

Det är därför enligt vår uppfattning för snävt och otillräckligt att bara tala om genusforskning på skolans område. Skolan skiljer sig från annan verksamhet i samhället eftersom den arbetar med flickor och pojkar i ständig utveckling och mognad. Att då välja bort det biologiska perspektivet ser vi mer som ett uttryck för att de ideologiska skygglapparna fortfarande sitter så hårt att man inte är beredd att bejaka en allsidig forskning på detta så viktiga område.

Anf. 173 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! Vi har mycket ingående diskuterat just jämställdheten som en pedagogisk fråga, och vi betonar i betänkandet vikten av tvärvetenskaplig forskning i dessa frågor. Vi har hela tiden betonat kulturella och sociala skillnader, men jag håller med om att vi faktiskt, Chris Heister, hela tiden har skyggtat inför den biologiska modellen, som ni kallar en ideologisk modell.

Så till vida kan jag väl ge Chris Heister rätt att man t.ex. i USA under 70- och 80-talen lyfte fram det s.k. biologiska förklaringsmönstret.

Då gör man detta litet grand till ett kusligt begrepp, eftersom man med detta mönster kan förklara i stort sett alla skillnader som biologiskt betingade och därför naturliga.

Om det skulle vara på det sättet slår man ju faktiskt undan fötterna för hela jämställdhetsdebatten. Flickor och pojkar är olika och väljer olika yrken.

Jag fick en viss känsla av att Majléne Westerlund Panke, när hon sade att kvinnor går in i vård och omsorg och att pojkar läser teknik litet grand ville säga *so what?* Det här är biologiskt betingat. Därför kan vi inte göra någonting.

Så uppfattade vi det hela när man plötsligt satte vingar på den här forskningen. Under historiens gång har vi ju sett hur denna del av forskningen använts politiskt. Där är vi väldigt tveksamma.

Anf. 174 CHRIS HEISTER (m) replik

Fru talman! Vi i arbetsgruppen hade, när vi påbörjade vårt arbete, i uppgift att gå igenom den kunskap och den forskning som finns på detta område. Man kan konstatera att forskarna, var och en utifrån sina teorier, kom fram till och var överens om att könstillhörigheten har betydelse både för hur vi bemöts och för hur vi bedöms i skolan. Alla var de överens om att könsskillnaden t.o.m. konserveras och förstärks i skolan.

Alla var också överens, även biologerna, om att det går att göra något åt detta och om att skolan är viktig. Framför allt ansågs kunskaper på dessa områden vara viktiga. Det är också mot den bakgrunden som vi ansåg det vara oerhört betydelsefullt att tvärvetenskapligt få en grundläggande och fördjupad kunskap på detta område.

Det är intressant att se hur väl de förslag som arbetsgruppen lade fram – man tog med också den biologiska mognadsutvecklingen – togs emot av remissinstanserna. Just vikten av fördjupade kunskaper och ett tvärvetenskapligt kunskapsområde betonades.

Jag tror att det är oerhört viktigt och betydelsefullt att, för att både inse och se att man jobbar med jämställdhetsfrågorna i skolan som en pedagogisk fråga, inte välja bort en viktig del av den kunskap som behövs. Framför allt när det handlar om barn och ungdom som är i ständig utveckling och mognad är det viktigt att veta vad det är som händer med barnen; detta för att se till att den utbildning som barnen är i behov av och den undervisning som *alla*, oavsett om det är pojkar eller flickor, är berättigade till verkligen ges.

Jag återkommer i nästa replik till den matematiska jämställdheten.

Anf. 175 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! Jag skulle vilja att Chris Heister utvecklade det ideologiska när det gäller den biologiska forskningen. Skulle vi ha ideologiska skygglappar här så måste det betyda att ni har ideologiska prioriteringar när det gäller just den biologiska forskningen. Om nämnda biologiska skillnad finns skulle jag vilja att Chris Heister utvecklade detta på ett sådant sätt att jag kan förstå vad hon egentligen menar.

Anf. 176 CHRIS HEISTER (m) replik

Fru talman! Arbetsgruppens förslag står för en allsidig kunskap på detta område. Det är regeringen i propositionen och utskottets majoritet som gör sig till tolk för något annat och vill snäva in kunskapen på detta område.

Jag tror att det för att vi skall kunna ta ett steg till när det gäller jämställdhet i skolan är oerhört viktigt och betydelsefullt att se till att det blir en pedagogisk fråga att bejaka en allsidig kunskap på detta område. Vi skall ha kunskaper om sociala, kulturella och biologiska skillnader och olikheter och skall inte säga nej till en del av detta. Det är snarare Majléne Westerlund Panke som skall försöka förklara varför man väljer bort en del av detta. I stället kan man väl vara positiv och bejaka en allsidig kunskap och forskning samt ett allsidigt utvecklingsarbete på detta område.

Anf. 177 MARGITTA EDGREN (fp)

Fru talman! Jag skall börja med att läsa upp några stycken i ett brev som jag fick för nästan ett år sedan. Det gäller en odisputerad man som fick gå före fem disputerade kvinnor. Det står så här:

Tyvärr var det bara jag som överklagade. Men jag kan samtidigt förstå att de andra fyra kvinnorna inte gjorde det. Också jag blev avrådd, inte bara av sådana som ville försvara institutionens anseende utan även av sådana som ville mig väl. En, en lektor vid vår institution, gjorde en sådan träffande kommentar. Hon sade: Jag vet ju att du gör detta med livet som insats. Hon syftade då på mitt överklagande och det som jag blivit utsatt för under den tid som har gått sedan dess.

Du frågar om du får använda mina papper i debatten. Naturligtvis. Det är ju just det jag vill – att det skall göras känt vad som pågår och hur det går till, att det inte längre handlar om att kvinnor saknar kompetens utan om att man ändrar bedömningar om vad som är relevant när kvinnor börjar konkurrera om samma tjänster som män och formellt är kompetenta.

Men det finns också annat som jag har lärt mig under den långa tid som gått sedan jag överklagade. Det blev helt plötsligt alldeles tyst omkring mig. Kolleger slutade hälsa och vände ryggen för att slippa ta ställning till om de skulle hälsa en eller inte, och jag blev utesluten när det gäller information.

Jag tror att vi måste bli mycket mer medvetna om hur svårt det är i sådana här organisationer att gå emot makten när makten är tydlig och tyrannisk. Därför borde vi kanske också sprida den kunskapen. Kanske är det t.ex. bättre att inte överklaga, även om du som kvinna vet att du har blivit förbigången. Kanske måste vi låta männen ha sina organisationer i fred om vi anar att deras motstånd kommer att bli mycket stort. Den personliga risken är alltför stor.

Själv kan jag inte ångra att jag överklagade. Men samtidigt är min situation speciell. Jag är redan så gammal att makten inte kan sabotera min framtid. Den har jag ändå till stor del bakom mig. Jag har också ett ansvar inför studenter och doktorander, ett ansvar för att göra det lättare för dem att få tillträde till universitetet på bättre villkor. Dock menar

jag att det inte längre för mig är självklart att råda någon yngre kvinna att överklaga en tjänstetillsättning.

Så står det alltså i brevet.

Det är i denna verklighet som det förslag för att stödja jämställdheten i högskolan som vi nu skall besluta om skall verka. Vi är alla överens om att några formella hinder inte finns. På papperet har varje individ i Sverige, kvinna som man, lika stora eller lika små möjligheter i konkurrensen om tjänster och studieplatser. Men verkligheten visar att ju högre upp på karriärstegen och i organisationspyramiden, desto färre kvinnor. Högskolan är inget undantag. I grundutbildningarna finns det 55 % kvinnor, enligt vissa källor 57 % – en siffra som successivt minskar för att beträffande de högsta tjänsterna vara 7 %.

Hur skall då detta förstås? Har kvinnor sämre begåvning än män? Detta gäller i Sverige, eftersom det på andra håll i Europa ser annorlunda ut. Nej, det är väl ändå ingen som på allvar påstår att det beträffande varje svensk student som har förutsättningar att utvecklas och en dag bli professor skulle gå 18,5 män på varje kvinna.

Den relevanta frågan är om det kön som är underrepresenterat inom ett område kan ha så stora svårigheter att övervinna att ett särskilt stöd kan behövas som motvikt. På frågan är svaret troligtvis ja. När det trots formellt lika villkor finns dolda hinder förblir jämställdheten en rättvisefråga och ett mål att sträva mot.

Jag vill betona att jag vet att hinder kan vara av olika slag både i omgivningen och hos individerna. Jag menar att vi säkerligen måste satsa mycket mer på insiktsfulla och målmedvetna åtgärder redan från förskolan och upp genom skolåren.

I dag tänker jag koncentrera mig på högskolans synbara brist på jämställdhet, trots ny högskolelag och ny högskoleförordning, där ansvaret för jämställdhet tas upp som högskolans eget ansvar.

Den sneda könsfördelningen mellan och inom ämnen bör uppmärksammas även av andra skäl. JÄST-gruppen, arbetsgruppen för jämställdhet i högskolans utbildningar och forskning, i vilken jag är ordförande, har gått i bräsch för synen på jämställdhet som en kvalitetsfråga för högskolans utbildningar och forskning samt för samhället. Vi stöder oss då på kreativitetsforskningen som tydligt visar att det är i korsningen mellan olika erfarenheter och kunskaper som något nytt händer. Det finns en risk för att åsikter och mönster som etableras blir alltför dominerande och kväver nya tankar.

Att män och kvinnor inte är lika i alla avseenden och delvis har olika erfarenheter är ett förhållande som rymmer en kreativ potential. Detta synsätt ligger väl i linje med de analyser som gjorts av samspelet mellan olika grenar och ämnen i högre utbildning.

Det läggs ned massor av arbete för att skapa kreativa arenor och torg för möten mellan t.ex. humaniora och teknik för att underlätta samspel och skapa förutsättningar för utveckling. För dessa oväntade möten mellan människor som bär på olika erfarenheter och kunskaper finns det alltså förutsättningar, om man inser att det finns möjligheter till nytänkande genom meningsutbyte mellan män och kvinnor tillsammans. I detta perspektiv utgör kvinnorna inom tekniken och männen

inom omvårdnaden eller förskolan en kvalitetsfaktor som vi inte har råd att undvara. Sverige är ett litet land med begränsningar av olika slag. Låt oss då underlätta alla möjligheter att använda hela vår mänskliga potential.

I debatten här och i tidningar har hävdats att om vi nu får ett tillskott på 30 kvinnliga professorer, så kommer kvaliteten att sänkas. Jag tycker att de som anser detta skall svara mig på frågan om kvaliteten i högskolan hänger på om vi har 7 % eller 8,5 % kvinnliga professorer. Tvärtom måste andelen öka, när vi samtidigt är överens om att vi skall öka antalet kvinnor i sakkunniggrupper och i tjänsteförslagsnämnder. För att inte de ynka sju procenten kvinnor skall slita livet ur sig måste de bli fler. Annars kommer vi på sikt att inte ha någon.

Mona Eliasson i Uppsala undersökte tjänstetillsättningar mellan 1973 och 1983, sammanlagt 139, där män och kvinnor tävlat om samma tjänster. Hon fann att kvinnor fick en lägre andel av jobben, om man tar hänsyn till kompetens och antal sökande. Speciellt tydligt var detta vid lektorstillsättningar. Mona Eliasson säger att det verkar som om man först bestämmer sig för vem som skall ha tjänsten och att man sedan letar efter argument som passar. Ett typfall som hon stötte på var där en man fick tjänsten trots att han enligt utlåtandet ansågs mindre noggrann, ibland ytlig och ensidig och trots att han inte fått docentkompetens. Kvinnan hade den bästa avhandlingen men ansågs vara för försiktig. Detta stämmer väl med undersökningar från Norge som har gjorts av Elisabeth Fürst. Hon konstaterar att kvinnors meriter systematiskt undervärderas. Observera att jag inte säger att denna nedvärdering systematiskt är medveten. Nej, ofta beror den dels på att manliga bedömare inte känner igen kompetens som något avviker från den egna erfarenhetssfären och forskningsparadigmet och dels det som Carl Tham var inne på men som också den norske vetenskapssociologen Hans Christian Sörhag har skrivit: "När könsdiskriminering kommer på dagordningen krockar dess problematik med vetenskapssamhällets idealbild av sig själv som saklig, neutral och objektivt opartisk."

Självfallet är universitet, högskolor och samhälle präglade av värderingskonflikter, intressekonflikter och maktkamp. Men detta vill universitets- och högskolevärlden inte inse. Under sken av saklighet och objektivitet kan fördomar, oflekterade påståenden och fobier torgföras.

På JÄST-gruppens initiativ och på Linköpings universitets och departementets uppdrag pågår just nu en undersökning i Sverige om tjänstetillsättningar. Den utförs av professor Ulla Riis och skall vara färdig till hösten.

För att återknyta till kvinnan som jag tidigare citerade: Osynligheten är det svåraste. Man finns där men ändå inte. I högskolans intellektuella miljö borde man ändå ha de bästa förutsättningar att diskutera dessa frågor, men så är det inte.

Menar vi allvar med de teoretiska mål vi har satt upp för jämställdheten, bör vi nu våga stå loppet ut och visa vårt allvar i praktisk handling.

Som utskottet och nu även kammaren vet har jag och mitt parti inte riktigt samstämmiga åsikter just nu i frågan om de 30 kvinnliga professurerna. Jag anser att förslaget är en logisk fortsättning på den väg som inleddes med den första jämställdhetslagen av Jan-Erik Wikström 1979. Därför bifaller jag i denna del hemställan i betänkandet och stöder inte reservation 14.

Fru talman! Jag skall som avslutning be att få läsa upp ett tankvärt citat av Niccolo Machiavelli som i Fursten 1513 skrev följande, som jag tycker är en utmärkt illustration av vad det handlar om: "Det finns ingenting så svårt att ta itu med, ingenting så väldigt att leda, ingenting så osäkert i framgång, som att införa en ny tingens ordning: ty den som försöker har nämligen alla dem till fiender som drog fördel av den gamla ordningen och han har endast ljumma försvarare i dem som drar fördel av den nya. Denna ljumhet beror delvis på rädsla för motståndarna, som har lagen på sin sida, och delvis på människornas klenroghet, ty de tror inte på nyordningar om de inte ser dem som följd av en lång erfarenhet. Därav kommer det sig att var gång de som är fientligt inställda har tillfälle att angripa de nya förordningarna, de gör det med våldsamt ursinne under det att de andra försvarar dem så ljumt, att man i deras sällskap råkar i fara."

Anf. 178 GUNNAR GOUDE (mp) replik

Fru talman! Jag reagerade på tre punkter. Jag tror att det är väldigt olyckligt att ta upp den här typen av exempel. Det är naturligtvis så, att det vid tillsättningar av den här typen av tjänster sker orättvisor, mätt på alla möjliga sätt. Men det är långtifrån på något sätt bevisat att dessa orättvisor skulle drabba kvinnor mer än män, i alla fall inte under de senaste 20 åren. Jag tror nog att man kan säga att det genomsnittligt tvärtom är så, att man är uppmärksam på kvinnliga sökande. Man är dessutom glad över de kvinnliga sökande. Det finns inget skäl att misstänka att det finns något slags systematisk diskriminering av kvinnor när det gäller tjänstetillsättningar.

Jag skulle vilja fråga Margitta Edgren vad den nya ordningen går ut på. Är det inte just en ordning som innebär saklighet vid tillsättningar, att sakkunniga måste lägga sig vinn om att noga i skrift motivera sina ställningstaganden och att möjlighet finns att överklaga tillsättningar? Eller är det något annat system som Margitta Edgren tänker sig?

Mona Eliassons undersökning är intressant därför att den rör tiden innan jämställdhetslagen trädde i kraft.

Den är intressant därför att den visar just att antalet kvinnor som sökte professurer också fick professurer i proportion till det antal som sökte, i själva verket var det en liten överrepresentation för kvinnor. Det är också viktigt att påpeka att Mona Eliasson hör till de kanske kraftfullaste motståndarna mot de 30 professurerna. Det finns alltså ingenting i det materialet som stöder en tanke att det skulle vara en diskriminering av kvinnor vid tillsättningsförfarande.

Anf. 179 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Fru talman! Mona Eliassons undersökning gäller tiden fram till 1983, om jag inte är fel underrättad. Då hade lagen fungerat i fem år. Nu får vi nya undersökningar på svenskt material om var vi står i dag. Det som har publicerats internationellt, bl.a. undersökningar om tillsättning av forskningsassistenttjänster inom medicin, stöder detta att så går det till. Men jag sade mycket medvetet att jag inte tror att det i alla lägen är en medveten diskriminering, utan det handlar om en oförmåga att identifiera kvinnlig kompetens när den avviker från det traditionella, och det traditionella är oftast det manliga.

Det finns, Gunnar Goude, också ett stort inslag av självcensur när det gäller att söka tjänster inom forskningsvärlden, som jag tycker väl kan jämföras med t.ex. biskopsvalet i Växjö alldeles nyligen. Där sökte ingen kvinna. De visste på förhand att de inte hade en möjlighet att fungera inom Växjö stift, alltså sökte man inte. Den typen av självcensur finns det mycket av inom forskningsvärlden, som jag har förstått.

Jag förstod inte riktigt första delen av Gunnar Goudes fråga till mig när det gäller sakkunniga och vad som skulle ändras. Ända sedan vi fick en jämställdhetslag har man även i det akademiska livet haft att ta hänsyn till jämställdhetsaspekten och förklara sig när det gäller sakkunnig bedömning av tjänsteförslag. Man har närmast haft en stämpel som man satt på ansökningar. Så har man skrivit: Jämställdhetsaspekten har tillgodosetts. Man har aldrig avkrävt förklaring till vad det betyder. Man har med stämpeln klarat av det, men man har aldrig satt sig in i vad det i det enskilda fallet egentligen skulle ha inneburit.

Anf. 180 GUNNAR GOUDE (mp) replik

Fru talman! Mona Eliassons undersökning gäller alltså perioden 1973–1983. Under de sista åren var alltså jämställdhetslagen i funktion, det är riktigt.

Det finns även andra undersökningar – Lindgren och Ribbing har redovisat en del material. Men jag tror ändå att det är olyckligt att man gör detta till huvudfrågan, det finns så många andra frågor som är oändligt mycket mer väsentliga för kvinnorna i forskarkarriären, t.ex. det sista Margitta Edgren nämnde, att man ser till att jämställdhetslagen fungerar. Vi har föreslagit från Miljöpartiet att man i varje tjänsteförslagsnämnd skall ha en särskild ledamot som har till uppgift att bevaka jämställdhetslagen. Det är ett exempel på förslag till konkreta åtgärder som vi behöver vidta.

Det är alldeles sant, Margitta Edgren, att självkänslan är viktig, naturligtvis. Men den blir inte större, i varje fall inte på något äkta sätt, om man bibringar en hel grupp av kvinnor föreställningen att den bristande självkänslan skulle bero på att de har missgynnats vid tjänstetillsättning. Det är inte sant, det är inte där problemet ligger.

Anf. 181 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Fru talman! Jag förstår att det gör ont, Gunnar Goude, att konfronteras med sådana här brev, men jag har en hel pärm med fullständiga uppsättningar ansökningshandlingar, så jag kan visa att det händer. Jag

säger inte att så sker i de flesta fall, men så länge det finns ett enda sådant fall är det viktigt för oss att reagera på de områden där vi har en politisk makt att reagera, och det har vi här. Jag förstod att det i Gunnar Goudes professorssjäl gör ont – det gör ju ont hos oss alla. Därför vill vi ha en förändring.

Det är inte i merparten fall som sådant händer, men det händer. Därför är det för mig en oerhört viktig fråga att se till att även dessa kvinnor kommer till tals, genom mig och genom andra. Vi vill visa att detta är ett allvarligt problem som vi inte vill acceptera.

Anf. 182 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v)

Herr talman! Först ett tack till Margitta Edgren för ett utmärkt anförande. Jag vill också ge Margitta Edgren en komplimang och ett varmt erkännande för hennes mod och självständighet i denna fråga.

Att Vänsterpartiet välkomnar regeringens förslag till åtgärder för att öka jämställdheten är väl knappast någon överraskning för dem som följt debatten. Men jag vill ändå säga att det för mig personligen både som kvinna och som lärare känns särskilt roligt att få uppleva att världens mest jämställda parlament fattar beslut som rör jämställdhetsarbetet inom utbildningens hela område, från årskurs 1 i grundskolan t.o.m. tillsättning av professorer på universitet och högskolor. För oss i Vänsterpartiet ingår begreppet jämställdhet i det vidare jämlikhetsperspektivet. Båda handlar om rättvisa – jämlikhet om rättvisa oavsett ras, social eller kulturell tillhörighet och jämställdhet om rättvisa mellan könen. Det faktum att jämställdheten skär tvärsigenom sociala och kulturella strukturer gör frågan både komplex och svårhanterlig. Att försöka bryta mansväldet och därigenom rubba rådande maktstrukturer väcker starka känslor hos många och upplevs som ett hot mot det bestående systemet. För djupast sett är det här fråga om hur makt fördelas mellan kvinnor och män. Det är kanske symptomatiskt att vi i utskottet, oberoende av politisk tillhörighet, i stort sett haft samstämmig uppfattning så länge vi diskuterat förhållandena i grundskolan och gymnasieskolan men att åsiktsskillnaderna blev allt tydligare ju högre upp i utbildningshierarkin vi kom. Vid professorstillsättningen var det tvärstopp.

Kvinnor är förtryckta som grupp i sin egenskap av att vara just kvinnor. Till Chris Heister, även om jag tror att hon har lämnat den här församlingen för dagen, skulle jag vilja säga följande. Hon talade om att jämställdhetsarbetet så lätt fick en slagsida mot att enbart gälla kvinnor och ur ett kvinnoperspektiv. Men jämställdhetsarbetet skall ju ge alla möjligheter att utvecklas oberoende av kön. Det finns alltså både en kvantitativ och en kvalitativ dimension, kvantitativ i den meningen att det skall finnas en jämn fördelning mellan kvinnor och män inom alla områden i samhället och kvalitativ i den bemärkelsen att både mäns och kvinnors kunskaper och erfarenheter tas till vara och belyses på lika villkor.

Det är riktigt, som många har sagt, att de formella hindren för att uppnå jämställdhet är få i vårt samhälle, men de informella hindren är fortfarande många. Debatten fokuseras alltför ofta på de formellt lika

möjligheterna. Då bortser man från den faktiska verkligheten och de hinder som fortfarande kvarstår. Det är därför så viktigt att vi identifierar de informella hindren för att vi skall kunna uppnå verklig jämställdhet.

På samma sätt negligerar man det förhållandet att förväntningar och omdömen om prestationer många gånger är beroende av kön, vilket omöjliggör en objektiv och saklig kompetensvärdering.

Vad är det då som förklarar könsskillnader? Ja, jag tror att det är ett komplicerat samspel mellan genetiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer. Det är klart att människans skiftande sociala villkor har stor betydelse, även för hur hennes biologi kommer att utvecklas.

Man kan faktiskt få ont i ryggen av att ha dålig ekonomi eller av att vara arbetslös. Och man kan få svullna knän av att leva i ett dåligt äktenskap. Människor är alltså inte endimensionella utan sammansatta. Biologi och samhälle samverkar i hög grad och är så sammanvävda i människan att det mycket sällan går att plocka ut en del av henne och säga vilken sida det tillhör, hur stor del av beteendet som beror på biologin och hur stor del som beror på samhället.

I samband med detta skulle jag vilja något kommentera den första reservationen där moderaterna talar om att även ett biologiskt perspektiv skall beaktas i FoU-arbetet inom skolans område. I motionen som också Chris Heister berörde och som ligger till grund för reservationen säger motionärerna att det biologiska perspektivet har valts bort av ideologiska skäl. Nu är väl detta något grumliga påstående i första hand riktat mot regeringen och socialdemokratin, men jag anar att även Vänsterpartiet skulle kunna vara inberäknat i detta.

Men så här är det givetvis inte. Människan är en biologisk varelse, och det kan och får vi inte bortse ifrån. Men jag tycker att det finns skäl att stanna upp och fundera över de biologiska förklaringsmodellernas frammarsch i vårt samhälle och i andra samhällen. Det finns faktiskt forskning som försöker bevisa att ojämlikheten mellan kvinnor och män beror på hormonerna. Biologisk särartsforskning kan vara suspekt, och resultaten kan bli löjväckande och också förskräckande när metaforer i biologin tillämpas socialt.

För att ta ett slitet exempel kan man beskriva ägget som stort, mjukt, runt och passivt och de små spermier som aktiva och aggressiva och sedan med en tjugig piruett föra över detta till hur män och kvinnor fungerar. Vips kan man få en förklaring till varför vi har så få kvinnliga professorer.

Biologisk särartsforskning ger förenklade förklaringsmodeller som bortser från samhället och som anser att det endast sker en envägs påverkan, dvs. att biologin påverkar samhället men blir inte själv påverkad. Det här är farligt, tror jag, därför att det kan ge föreställningar och det kan användas som argument t.o.m. av politiker för att inte vidta åtgärder för nödvändiga samhällsförändringar som är viktiga från social rättvisesynpunkt. Då blir det farligt.

I det pedagogiska arbetet gäller det att lära sig att hantera skillnaderna mellan könen, antingen de är kulturellt, socialt eller biologiskt betingade. Det gäller arbetet med både individer och grupper. Men det

Jämställdhet

kräver att lärarna och skolan har kunskaper om flickors och pojkars olika förutsättningar och också om deras olika erfarenheter.

Om flickor och pojkar upplever samma inlärningsituation på helt olika sätt, har olika inlärningsstil och prioriterar olika, då får det betydelse för hur undervisningen strategiskt skall läggas upp. Det får också betydelse för hur undervisningen skall organiseras och hur man skall välja stoff, läromedel, metoder etc.

Flickor har ofta intresse för sådant som hör ihop med det egna livet. Många gånger fäster de också större vikt vid att förstå sammanhang och helheter medan pojkar är mer roade av att manipulera apparater. De har alltså en mer instrumentell inställning till kunskap. Det blir någonting som man visar upp för lärarna och som är bra för betygen. Det finns alltså många viktiga områden att bearbeta i lärarutbildningen, i fortbildningen av lärare och i forsknings- och utvecklingsarbetet. Men framför allt måste jämställdheten komma till uttryck i det dagliga arbetet.

Jag vill också markera en sak som jag tycker är oerhört viktig. De elever som väljer otraditionellt med tanke på kön, klass eller kulturell bakgrund måste få mycket stöd och uppmuntran, framför allt av sina lärare.

Till sist skall jag ta upp vårt yrkande om att jämställdhetslagen bör utvidgas till att omfatta inte bara arbetslivet utan också högre utbildning. Med tanke på vad utbildningsministern tidigare sade om jämställdhetslagen, som han talade så varmt för, tycker jag att det mest konsekventa vore att låta lagen gälla även inom utbildningsområdet. Därför yrkar jag bifall också till Vänsterpartiets, Miljöpartiets och kds reservation nr 24.

Det är viktigt att lagstiftningen mot sexuella trakasserier skärps. Att sexuella trakasserier förekommer i så pass stor utsträckning vid våra universitet och högskolor är någonting som vi inte kan acceptera. Men det är också skamligt att det fortfarande förekommer, tycker jag. Studenter är beroende, och det gör dem till en mycket utsatt grupp. Jag är fortfarande förvånad efter den diskussion som vi hade i utskottet. Jag har ännu inte förstått varför inte detta stöds av samtliga partier.

Anf. 183 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik

Herr talman! Jag vill bara ta upp litet grand om de biologiska forskningsmodellerna.

Varför vi vill ha med de biologiska förklaringsmodellerna är därför att jag tror att det för närvarande finns ett överflöd av förklaringsmodeller såväl från det samhälleliga som från det individuella och grupp-perspektivet. Men när det gäller det biologiska tog man det under många år som en alldeles självklar sak. Sedan har man i stort sett försummat det biologiska som ett litet skamligt område, vilket har kommit fram tidigare under den här debatten.

Jag tror att man får vara väldigt försiktig med de biologiska förklaringsmodellerna. Men det hindrar inte att man tar upp dem, eftersom de sannolikt kan förklara en del av de skillnader som finns mellan män och kvinnor.

En biologisk förklaringsmodell skulle röra sig bara om någon sorts beskrivning av personlighet, mentala egenskaper, begåvning och sådant. Här vet vi tillräckligt mycket för att kunna säga att det inte är fråga om några stora skillnader. Men vad betyder t.ex. i dagens samhälle skillnaden i muskelstyrka och sådana saker? Det handlar inte bara om hormoner, utan det handlar om mycket annat. Vi vet att en gång i tiden var styrkan helt avgörande. Den tiotusenåriga traditionen med männen som sitter på toppen härrör sannolikt från krigarkasten som var starka och duktiga och som hade mycket muskler. I dag har det ingen betydelse. Vi har en helt annan situation, och vi vet inte riktigt hur vi skall hantera den här frågan. Av den anledningen måste vi ta itu med också detta problem. Det är inget märkligt med det, tycker jag.

Anf. 184 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik

Herr talman! Nej, vi tycker inte heller att det är märkligt. Vad jag tycker är märkligt är att moderaterna har gjort en så stor affär av det hela. Jag tycker att det som man påstår i motionen när man åberopar de något grumliga ideologiska skälen är märkligt.

Det är självklart att vi vet att män i gemen har större muskelstyrka än vad kvinnor har – sedan finns det stora individuella olikheter mellan män och kvinnor. Men det har väl lindrigt sagt ingen större betydelse för utbildningsområdet att vi är medvetna om detta. Jag kan inte förstå dessa kopplingar. Jag kan inte heller förstå den diskussion som vi hade i utskottet. Alla sade att vi var överens om att det fanns biologiska skillnader. Men moderaterna fortsatte att framhäva detta som någonting oerhört viktigt och någonting som på något sätt skulle höra ihop med en ideologisk ståndpunkt.

Anf. 185 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik

Herr talman! Vi ville inte ha med detta i utskottstexten. Det var anledningen till att vi tog upp frågan i vår motion. Det här med ideologiska skäl får nog till mycket stor del stå för er. Vi har inte framhävt detta problem särskilt mycket, men vi ville få med det bland andra saker. Det var därför som vi tog upp det.

Anf. 186 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik

Herr talman! Nu får Hans Hjortzberg-Nordlund det att låta som att detta var en väldigt liten sidokommentar. Men jag uppfattade det ändå som att det här var ganska viktigt för moderaterna, enligt diskussionerna i utskottet.

Jag har fortfarande inte fått svar på frågan om de ideologiska skälen, och jag tror inte att det går att svara på den frågan. Förmodligen skulle det avslöja ganska många fördomar mot vänsterpolitik över huvud taget.

Jag stannar där. Jag har inte så mycket mer att tillägga. Vi är överens om att det finns biologiska funktioner.

Anf. 187 MONICA GREEN (s)

Herr talman! Det känns angeläget för mig att ta upp och reda ut litet om ordet feminism, eftersom det av vissa här i kammaren i dag har gjorts försök att insinuera att feminism är något förfärligt fult och hemskt.

Vad är feminism? Ja, feminism är ett uttryck för en åskådning som innebär att man erkänner att kvinnor har en underordnad ställning i familj, arbetsliv och samhälle. Feminist kan den kalla sig som erkänner detta och vill göra något åt det, oavsett partifärg. Eller hur?

När man däremot går vidare i analysen och frågar varför underordningen uppstår och hur man kan komma till rätta med ojämställdheten, då framträder skiljelinjerna. Dessa skiljelinjer har framkommit mycket tydligt här i dag, tycker jag.

De socialdemokratiska kvinnorna har länge arbetat för att skolan skall bli en institution som bryter det ojämställda samhället och bryter den könsuppdelade arbetsmarknaden, eftersom skolan formar framtidens vuxna. Därför måste osynliggörandet av flickor, tjejer och kvinnor brytas i skolan på ett mycket tidigt stadium.

Mina lärarkolleger påstår ofta att de själva märker att de ger pojkarna mer uppmärksamhet och frågor för att pojkarna då blir mer intresserade och inte förstör lektionerna, medan flickorna är intresserade utan att behöva få alla frågorna. Lärarna märker själva detta utan att veta vad de skall göra för att flickorna skall få mer uppmärksamhet.

De socialdemokratiska kvinnorna har skrivit en motion om de 30 kvinnliga professorstjänsterna. Denna akademiska värld handlar om en mansvärld i ordets rätta bemärkelse. 1993 fanns det 1 947 professorer i Sverige. Av dessa innehades 147, dvs. 7 %, av kvinnor. Med förslaget om 30 kvinnliga professorer skulle vi komma upp i den hiskeliga summan av nästan 8½ % kvinnliga professorer. Detta, mina vänner, skulle tydligen rubba hela maktbalansen och sätta alla rutiner ur spel.

Visst vet jag att kvinnor kan. Men det är ändå att ta till en viss överdrift att påstå att dessa 30 kvinnliga professorer skulle få en sådan effekt att de redan utnämnda professorernas världsbild skulle falla samman. Förslaget går ju ut på att de kvinnor som är förklarade som professorskompetenta skulle särbehandlas positivt för en gångs skull.

Av nuvarande antalet manliga professorer kan vi förstå att det tidi-
gare har varit en merit att vara man. Männen har alltså tidigare särbe-
handlats positivt. Men de känner sig inte mindre kompetenta för det.
Och det är de inte heller. Män ser män. Män känner män. Män har satt
upp kvalifikationerna, och därför har män positivt särbehandlats.

År 1993 fanns det 521 professorer i medicin. Av dessa var 5 % kvinnor. Det fanns 502 professorer i teknik. Av dessa var 3 % kvinnor. Det fanns 284 professorer i naturvetenskap, av dessa var 4 % kvinnor. Det var 240 professorer i samhällskunskap, av dessa var hela 9 % kvinnor. I humaniora och teknologi fanns det 173 professorer, där var det 15 % kvinnor.

Sedan 1990 har det tyvärr inte hänt ett enda dugg. Det är plus minus noll på de allra flesta områdena. Kvinnorna har ökat med 2 % inom samhällsvetenskap men har i gengäld minskat med 2 % i humaniora

och teknologi. Så vi kan inte med tidens hjälp få någon ändring av den här snedfördelningen.

Vi måste visa att vi vill någonting med jämställdheten, och då kan detta vara ett sätt att få in fler kvinnliga professorer. Men det finns också många andra mycket bra förslag i betänkandet.

Jag vill avsluta med att säga att jag inte tycker, som några har påpekat här, att positiv särbehandling skulle försämra i det här fallet. För den främjar rättvisan och den främjar och förbättrar kvaliteten. Dåagnar den jämställdheten, samhället och framtiden.

Anf. 188 INGRID BURMAN (v)

Herr talman! Dagens debatt är en mycket viktig debatt, tycker jag. Den berör delvis själva nyckeln till jämställdhet i samhället, dvs. jämställdheten i skolan.

Jag vill börja med att konstatera att det är ett mycket bra betänkande som vi diskuterar i dag. Det lyfter upp jämställdhetsfrågorna i det obligatoriska skolväsendet och gör dem till ett prioriterat område. Det ger en plattform till att börja hantera både pojkar och flickor utifrån deras egna förutsättningar i inlärningsituationen.

Självva insikten om att eleven skall bemötas utifrån sina förutsättningar och att de här förutsättningarna faktiskt skiljer sig åt mellan olika individer och mellan könen tycker jag är ett mycket stort steg framåt. Det är i det perspektivet nästan tråkigt att den allmänna debatten och det allmänna intresset har koncentrerats till en del i betänkandet, nämligen satsningen på att utöka antalet kvinnliga professorer. Det är i sig en mycket riktig satsning, och Vänsterpartiet står helt bakom den, men inte desto mindre utgör den bara en del av betänkandet. Jag tänker därför koncentrera mig på de andra delarna, de som berör det obligatoriska skolväsendet.

I dag har vi alla en bred och djup kunskap om att flickors situation i klassrummet skiljer sig mycket starkt från pojkarnas. Vi vet att pojkarna får dubbelt eller nästintill dubbelt så mycket av lärarnas tid. Vi vet att pojkar som kollektiv dominerar i klassrummet, de hörs och de syns, medan flickorna som kollektiv är tystare. De får mindre av lärarnas tid. De får läromedel som redovisar männens värld, och de får männens historia och utveckling att identifiera sig med.

Så danas flickorna i all tysthet till underordning, medan pojkarna synliggörs och bekräftas. Otaliga forskningsrapporter publicerade under den senaste tioårsperioden pekar alla på samma sak. Skolan arbetar i dag med en pedagogik som bäst passar pojkar, med läromedel som främst riktar sig till pojkar och med lärare som vänder sig till pojkar. Detta är vederlagt och känt sedan *lång* tid.

När det gäller valet av utbildningslinje har vi också sedan lång tid tillbaka kunskap om att skolan är starkt könssegregerad. Flickor väljer de humanistiska och sociala linjerna på gymnasiet och pojkarna de tekniska. Inom de yrkesinriktade programmen är könsuppdelningen närmast total. Inom programmen skogsbruk, värme och ventilation är andelen flickor lägre än en halv procent.

I dag befäster alltså och förstärker skolan den könssegregerade arbetsmarknaden genom att redan från början lotsa flickor till en typ av utbildning och pojkar till en annan. För det är väl ingen i dag som tror att flickor skulle födas som mer lämpade att vårda, medan pojkar föds som mer lämpade att arbeta med tekniken. Det synsättet hoppas jag att vi alla har lämnat bakom oss.

Det handlar alltså om vad vi stimuleras till och hur vi stimuleras när våra intresseområden växer fram. Där är den svenska skolan nyckeln till att bryta ett könsuppdelat arbetsliv.

I mer än 20 år har de skilda villkoren för pojkar och flickor i utbildningssystemet faktiskt varit kända. Fortfarande har man kvar samma mönster. Mycket litet har hänt. Det är alltså dags att vi prioriterar den här frågan. Vi kan inte fortsätta att utbilda halva Sveriges befolkning till en alltmer avsmalnande arbetsmarknad och den andra halvan till en annan arbetsmarknad. Det enda sorteringsinstrument vi verkar ha är könet.

Det är alltså dags att bryta den här underordningen. Då är det trevligt att läsa det betänkande som är föremål för den här debatten. Man pekar på allt detta och säger att jämställdheten skall lyftas fram som en pedagogisk fråga. Man konstaterar att jämställdhetsfrågan inte är en attitydfråga – det är en kunskapsfråga. Jag delar den uppfattning som man skisserar i betänkandet.

Innehållet är alltså bra, analysen är bra och förslagen är bra. Problemet gäller bara hur och i vilken takt vi kan få genomslag för förslagen i betänkandet.

Här har kommunerna ett stort ansvar. Det pekar man på i texten. Skall betänkandets alla goda förslag och påpekanden få genomslag i verkligheten krävs inte att bara vi här i rummet är eniga utan att alla kommunalpolitiker tar till sig det här betänkandet och att man faktiskt avsätter resurser så att skolans personal får praktisk möjlighet att arbeta i enlighet med betänkandet. Det är där min oro finns.

Det krävs nya läromedel. Det står en majoritet i den här kammaren bakom. Då krävs det utbildning av lärarna i ny pedagogik. Det krävs fortbildningsresurser och medel. Det här gäller inte bara dem som skall gå en ny lärarutbildning, utan det gäller alla dem som finns i skolan i dag. Det står vi alla bakom som säger att vi stödjer betänkandet.

Det handlar också om den massiva satsningen på läromedel, den nya pedagogiken och fortbildningen. Det gäller kommunernas resurser. Sker inte allt detta, och om man inte följer upp det på kommunal nivå, blir lagändringen bara ytterligare en politisk pamflett på jämställdhetens altare – det altare som samtliga politiska partier säger sig tillbedja. Sällan eller aldrig följer man upp sina radikala åsikter med medel för att förslagen skall kunna genomföras. Detta betänkande förpliktar.

Jag tycker att detta betänkande delvis har illustrerat det här. Samtliga partier står bakom förslagen om att skolan skall främja jämställdheten i skolan, och det är bra. Inget parti har lämnat något särskilt yttrande eller någon motivreservation när det gäller betänkandets text eller analys, och det är bra. Men det innebär också att ni har pekat på behoven. Det här kräver kommunala resurser.

I det perspektivet tycker jag att det är tråkigt att tvingas konstatera att Vänsterpartiet är det enda parti som i andra sammanhang har motsatt sig de besparingar och de neddragningar som riksdagen har riktat mot kommunerna. Vi vill i stället tillföra ytterligare medel till den kommunala sektorn.

Vän av ordning kan då säga att det kanske inte bara gäller pengar till kommunerna. Nej, det kan så vara. Men om det här skall bli verklighet krävs antingen mera resurser till kommunerna för att sjösätta det hela eller omprioritering i kommunerna. Det är samma kommuner där Vänsterpartiet har kommunalpolitiker och där alla övriga partier har kommunalpolitiker.

Jag skall inte uppta kammarens tid ytterligare i den här frågan. Jag har valt att lyfta fram även detta perspektiv på det här betänkandet. Det gläder mig och, vad jag har förstått av den här diskussionen, alla andra i denna kammare, att vi nu har analyserat jämställdheten och fått ett redskap för att gå vidare. Men då krävs det också, enligt min och Vänsterpartiets mening, resurser för att de redskapen skall kunna användas så att vi inte råkar ut för det som har hänt i andra sammanhang med just jämställdhetsfrågorna – nämligen att betänkandet blir en hyllvärmare.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

18 § Vissa betygsfrågor m.m.

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU19
Vissa betygsfrågor m.m. (prop. 1994/95:174)

Anf. 189 BEATRICE ASK (m)

Herr talman! Den proposition som vi nu skall behandla innehåller två mycket viktiga frågor.

Inledningsvis vill jag säga att jag är förvånad över att frågan om att ersätta det viktigaste kärnämnet i gymnasieskolan med ett nytt ämne för vissa elever, har bakats in som en krumelur i ett betänkande där man inte ens av rubriken kan ana vad det handlar om. Jag kan inte bedöma om det beror på att regeringen inte har förstått frågans principiella innebörd och de verkningar som det här förslaget kan få på längre sikt eller om man medvetet har valt att "ligga lågt".

I ärendet föreslår Socialdemokraterna införandet av ett i det här sammanhanget nytt ämne – svenska 2 eller svenska som andraspråk – som alternativ till ämnet svenska i gymnasieskolan. Bakgrunden till förslaget är enligt regeringen rapporterna om invandrarelevers bristande språkfärdigheter i svenska. Genom att föreslå det här nya ämnet med egen kursplan tror regeringen att språkproblemen skall minska. Vi moderater delar inte den uppfattningen.

Prot. 1994/95:115
7 juni

Jämställdhet

*Vissa betygsfrågor
m.m.*

Tvärtom är vi övertygade om att den viktigaste insats vi kan göra för att skapa gemenskap mellan människorna i vårt land är att stärka svenska språket. Skolan har en nyckelroll i det sammanhanget.

Vi vet att många barn och ungdomar lever i miljöer där de varken har möjligheter eller uppmuntras till att utveckla sina kunskaper i svenska språket. De insatser som görs i skolan får därför inte tillräckligt god effekt. Men även invandrarungdomar som växer upp i andra miljöer kan ha dåligt djup i språket, vilket skapar problem vid vidare studier när texter och sammanhang blir svårare. Dessa ungdomar är ungefär lika duktiga i svenska som de flesta av oss här i salen är i engelska. Språket fungerar bra i sociala sammanhang, men blir till ett hinder när man skall läsa mera komplicerade artiklar eller föra ett professionellt samtal där nyanser och precision är viktigt.

Detta är allvarliga problem. Men om alla människor i Sverige skall ges likvärdiga förutsättningar att studera vidare, skaffa sig ett arbete och bli respekterade som individer med lika värde kan vi inte låta problemen bero eller sopa dem under mattan. Men det är precis vad regeringen gör i den här propositionen. När regeringen med skolministern i spetsen säger att invandrarungdomar i gymnasiet skall slippa läsa ämnet svenska och jämföras med sina svenska kamrater hyfsar man möjligen statistiken i rapporter om elevernas allmänna resultat. Men det sker till priset av ytterligare segregation och handikapp för stora ungdomsgrupper.

Vi moderater är mycket oroad över den språksegregation som redan finns i dag. Vi är också väl medvetna om att problemen är komplexa och att skolans pedagogik måste varieras med hänsyn till individuella behov. Att lära sig ett främmande språk är annorlunda än att lära sig mer av modersmålet.

Nu handlar frågan och propositionen emellertid om elever i gymnasiets nationella program. De har kvalat in där med minst betyget godkänd från nian, dvs. deras kunskaper i svenska och i andra ämnen är ganska goda och i de flesta fall fullt jämförbara med de svenska elevernas. Varför i hela friden vill socialdemokraterna att dessa ungdomar skall läsa svenska som andraspråk i stället för den vanliga kursen? Varför skall vi dela upp elever beroende på var deras föräldrar kommer ifrån? Många av dessa elever är födda och uppvuxna i Sverige.

Varför vill socialdemokraterna inte att ämnet svenska skall förbli ett kärnämne för alla elever också i gymnasiet?

När detta är sagt vill jag understryka att vi moderater anser att mer måste göras i gymnasiet för elever som har svenska som andraspråk. Det var ett av skälen till att den borgerliga regeringen tog upp invandrar eleverna och svenska språket som en av de viktigaste punkterna i den utvecklingsplan för skolan som vi lade fram. Den socialdemokratiska regeringen hänvisar dock hela denna problematik till Invandrarutredningen, vilket gör att jag hyser föga hopp om snabba analyser och insatser. Men kammaren har naturligtvis möjlighet att råda bot på det genom att i ett första steg bifalla de moderata förslagen om att erbjuda svenska 2 som komplement till den ordinarie undervisningen i svenska, inom ramen för elevernas val i form av en särskild nationell

kurs. Jag är fullt beredd att diskutera också andra insatser som kan göras som komplement till ämnet svenska i dessa program.

Jag yrkar bifall till reservation 4, som innebär avslag på det socialdemokratiska förslaget att göra svenska 2 till ett nytt kärnämne i gymnasiet. Vi moderater vidhåller givetvis vad vi anfört i de andra reservationerna i betänkandet, men vi kommer inte att begära votering i fråga om dem.

Den andra frågan i regeringens proposition handlar om att socialdemokraterna nu vill avskaffa gymnasieelevers rätt att komplettera betygen under gymnasietiden. Att elever som är missnöjda med sitt betyg och frivilligt läser om en kurs också skall ges möjlighet att få sina kunskaper korrekt redovisade i slutbetyget tycker vi moderater är rimligt och rätt. Men så, det vill inte socialdemokraterna. Detta vill man förhindra. Endast elever som har fått underkänt skall kunna tentera om. Övriga får vänta till efter studentexamen, då de kan hoppas på att få läsa om kursen på komvux.

Resultatet av en sådan politik blir att färre ungdomar stimuleras att förkovra sig extra, att färre ungdomar har de betyg de behöver för att komma in på önskad utbildning i högskolan eller att fler ungdomar genom att maska rejält skaffar sig underkänt för att kringgå regeringens förbud. Jag skulle bli mycket överraskad om någon socialdemokrat kunde förklara på vilket sätt denna åtgärd gör svensk utbildning bättre. För mig för åtgärder av detta slag bara tankarna till Gröna Lund, där det finns en aktivitet som går ut på att banka ner alla huvuden som sticker upp. Att slå ner så många som möjligt snabbt är hela poängen med aktiviteten. Det tycks också vara fallet med att förbjuda betygskomplettering.

Vi moderater önskar faktiskt att fler ungdomar verkligen ansträngde sig för att läsa extra. Vi tycker därför att det är viktigt att de får tentera upp betygen. Vid den senaste diskussionen jag har haft i denna fråga påpekade en pappa för mig att betygskomplettering inte bara är viktigt för de duktiga utan framför allt för dem som har svårigheter i skolarbetet, vilket är helt korrekt. Det gäller inte minst dem med läs- och skrivsvårigheter. Att få en andra chans, att få pröva en gång till, om man behöver mer tid för att få ett riktigt bra betyg, är viktigt. Möjligheten visar att skolan respekterar och har tilltro till elevernas ansvar för sina studier. Av vilken anledning socialdemokraterna bara anser det giltigt om en elev misslyckats helt har jag svårt att förstå.

Nu är det inte principfrågorna som har styrt regeringen. Det finns inga sådana argument i propositionen. I den heter det i stället att möjligheterna för gymnasieelever att höja betyg under tiden de går i gymnasieskolan "lett till vissa problem". Vilka problem det handlar om preciseras inte och inte heller hur regeringen har fått insikt om dem.

Det var därför vi i utskottet begärde att få träffa representanter för departementet. Det kom också sådana. Men något annat än det som står i propositionen framkom inte av den diskussionen. Den beredning som genomförts i departementet som grund för att avskaffa rätten att komplettera betygen för de flesta är en hearing på tre timmar den 14 december förra året, om jag har förstått det hela rätt. Fyra gymnasiesko-

lor hade fått skicka representanter till mötet. Därtill fanns tre komvux-gymnasier med, dvs. de som får fler elever om förbudet införs.

Av minnesanteckningarna från mötet framgår att frågan om komplettering av betyg varit en av fyra frågor vid det tre timmar långa mötet. Ämnet belyses med åtta rader text i minnesanteckningarna. Där finns inget förslag om att avskaffa möjligheten att komplettera betygen, vilket är vad regeringen nu föreslår.

Jag skäms faktiskt över så dåligt förarbetade ärenden. Hur skall vi som riksdagsledamöter kunna vinna ungdomars respekt, om vi saknar underlag för beslut som är så viktiga för deras framtid? Jag skulle kunna göra det enkelt för mig genom att säga att vi moderater var emot förslaget. Men inte ens det köper ungdomar. Man måste faktiskt kunna förklara.

Regeringen har icke presenterat någonting vettigt och konkret i denna fråga. De nya betygen och möjligheten att komplettera dem arbetades fram av två parlamentariska betygsberedningar. Det togs fram mängder av sakligt underlag. Vi hade en mycket bred remissomgång. Nu rycker socialdemokraterna ut en väsentlig del och inför ett förbud och tycker uppenbarligen inte att det behövs konkreta argument och underlag för att göra så. Det bekymrar mig.

Till sist vill jag säga att vi moderater har talat med representanter i ganska många kommuner. Det finns praktiska problem med kompletteringen av betygen. Vi föreslår också i vår motion förändringar för att reda ut det. Många kommuner hade säkert också genomfört sådana förändringar, om regeringen inte hade ryckt ut för att förbjuda allt från början.

För oss moderater är det viktigt att betygen visar vad eleverna faktiskt kan och att ungdomar konsekvent uppmuntras att göra sitt allra bästa. I det sammanhanget är möjligheten att tentera upp betygen viktig.

Anf. 190 ANDREAS CARLGREN (c)

Herr talman! Det är viktigt att bygga upp skolsystemet så att vi inte bygger in återvändsgränder. Då måste det vara viktigt att behålla möjligheterna att komplettera och förbättra ett betyg som man har fått i tidigare studier.

I ett kunskapsrelaterat system är betygen ett belägg för att eleven uppnått en viss nivå i fråga om kunskaper. Om en elev efter en avslutad kurs når kunskaper som motsvarar ett högre betyg är det också naturligt att det skall kunna visas i ett högre betyg.

Från Centerns sida kan vi se att det är befogat att skärpa reglerna, så att man undviker nackdelar med upprepade provningar under terminens gång. Jag tror att det är sunt förnuft. Däremot är det svårt att förstå varför inte förbättringar skall kunna avspeglas i slutbetyget. Om man lyckas komplettera kursen och göra den bättre, varför skall det inte tas hänsyn till det i slutbetyget? Varför skall man kunna komplettera först efter avslutad gymnasieutbildning? Varför skall det behöva vara en princip att misslyckandet skall hänga som en skylt, genom livet? Det har vi mycket svårt att förstå.

Det förslag som vi nu diskuterar innebär också att man tar bort beteckningarna yrkesförberedande och studieförberedande. Vi har inte varit emot det. Vi tycker att det är motiverat att minska skillnaderna mellan de yrkesförberedande och de studieförberedande utbildningarna. Men att ta bort namn löser inte det djupare problemet.

En avgörande fråga måste gälla ställningen för de elever som går på yrkesförberedande program. Det kommer att behövas insatser för att stärka dessa elevers möjligheter både under gymnasietiden och när det gäller eventuell vidareutbildning. Från Centerns sida menar vi att det viktigt att regeringen återkommer med förslag som leder till sådana förbättringar för att stärka elever på yrkesförberedande program.

Det vi diskuterar i dag gäller också regeringens förslag att förändra reglerna för svenska som andraspråk. Det är ganska naturligt att man kan behöva en annan form av inläring om man har svenska som modersmål än om man är invandrare. Det skall finnas en skyldighet att anordna svenska 2. Men skyldigheten att tillhandahålla undervisning i svenska som andraspråk regleras ju redan i grundskoleförordningen och i gymnasieförordningen. Syftet med att uppnå kunskaper eller ge kunskaper till dem som inte har svenska som modersmål måste vara att så fort som möjligt kunna inlemma dem i den reguljära undervisningen.

Fyrklöverregeringen föreslog inte en egen kursplan för svenska som andraspråk. Det berodde på att vi ville bygga vidare på en kursplan med mål och riktlinjer, men som inte detaljstyr hur undervisningen skall läggas upp. På så sätt kunde man välja olika former men se till att man nådde de uppsatta målen.

Risken med detta menar vi i stället är att man åstadkommer mer centralstyrning och framför allt att man också i praktiken sänker kraven för dem som inte har svenska som modersmål.

Om riksdagen ställer sig bakom de förslag som regeringen har lagt fram är risken att man sätter en stämpel i pannan på invandrarelever som säger att de inte klarar samma krav som elever med svenska föräldrar som har svenska som modersmål. Då är risken att invandrarelever och elever med svenska som modersmål får söka sig fram i olika filer genom utbildningssystemet, och det är inte bra.

Centern har ställt sig bakom flera reservationer i utskottet och står bakom alla, men jag yrkar nu bifall bara till reservation 1.

Anf. 191 MARGITTA EDGREN (fp)

Herr talman! Jag skall be att få starta med att hälsa från Nackagymnasiet, varifrån man ringde mig precis innan jag gick hit inför förra debatten. En lärare därifrån hade elevernas uppdrag att ringa mig. De var oerhört irriterade över det vi nu står i begrepp att göra, dvs. att plocka bort konkurrenskomplettering av betygen. Även om man kan bevisa att man har kunskaper för ett högre betyg, kan detta inte användas i slutbetyget. De kände sig lurade. Jag lovade att framföra det.

Jag tycker att propositionen vittnar om att regeringen inte fullt ut accepterat det nya kunskapsrelaterade betygssystemet, eftersom regeringen för en argumentation i sin proposition som om vi fortfarande hade ett relativt system.

I det kunskapsrelaterade betygssystemet är betyget ett kvitto på vissa på förhand definierade kunskaper. Folkpartiet anser att den verkliga nivån på kunskaperna också skall dokumenteras i slutbetyget. Av det skälet tycker vi att det är mycket märkligt att regeringen och också utskottet föreslår att elever skall kunna pröva för högre betyg, men att dessa inte skall räknas in i slutbetyget.

Den elev som genom konkurrenskomplettering visar att hon besitter högre kunskaper skall självfallet erhålla ett högre betyg. Detta skall lika självfallet räknas in i slutbetyget.

Regeringen och utskottsmajoriteten anser dessutom att möjligheten att pröva vid ett obegränsat antal tillfällen riskerar att urholka betygssystemet. Betygen är som jag sade tidigare kvitto på vilka kunskaper eleven nått. Om eleven genom prövning visar att han har en högre kunskapsnivå och därmed får ett högre betyg är det ju positivt för eleven att anstränga sig, och därmed blir också kompletteringen motiverad. Detta visar, tycker jag, det nya betygssystemets kunskapsstimulerande effekt.

Systemet urholkas inte när fler elever får bättre betyg, eftersom det mäter elevens egen kunskapsutveckling. Alla i en klass kan få högsta betyg om de har kunskaper som motsvarar det betyget.

Jag menar att regeringen och utskottsmajoriteten har tänkt fel. Det var det relativa betygssystemet som urholkades när allt fler elever prövade för och nådde ett högre betyg.

När det sedan gäller svenska som andraspråk menar jag att man omigen tänker fel. Den nya läroplanen för grundskolan stärkte ju skolans och kommunens ansvar för att alla elever skulle föras till godkända kunskaper i svenska. Därmed stärkte vi kraven på att extraresurser skulle sättas in för elever som riskerade att inte nå denna nivå.

Det innebär en stor förändring, inte minst för elever med annat modersmål än svenska. Dessa elever och föräldrar kan nu kräva att skolan tar sitt ansvar och ger eleverna undervisning på det sätt, i den pedagogiska form och i den mängd som krävs för att kravet på godkända baskunskaper i svenska skall uppfyllas.

Enligt grundskoleförordningen har invandrarelever rätt till undervisning i svenska som andraspråk. Det finns ju, som tidigare sagts, en samstämmig uppfattning bland lärare och språkpedagoger att elever med annat modersmål behöver annorlunda metodik och pedagogik i svenska än andra elever.

Mål- och resultatstyrning i skolan medför att kursplanen inte styr hur undervisningen bedrivs utan vilka mål som skall uppnås i olika ämnen. Vägen dit, dvs. hur undervisningen bedrivs, är och måste vara olika för varje elev. Det skall riksdagen inte nu börja detaljreglera.

Anledningen till att förra regeringen inte gav svenska som andraspråk egen kursplan var ju att kursplaner anger mål att sträva mot och mål att uppnå. Målet i svenska som andraspråk bör enligt Folkpartiet sättas lika högt för invandrarelever som för svenska elever, eftersom även de självfallet måste kunna använda språket som ett verktyg för nyansrik kommunikation och eget lärande.

Jag vill understryka att den undervisning som lärarna i svenska som andraspråk bedriver har stor och central betydelse för våra invandrar-elever och därmed för skolan och att den lärarutbildning som leder fram till kompetens att undervisa i svenska som andraspråk därmed är en förutsättning för denna goda undervisning. Däremot avvisar vi folkpartister nu regeringens förslag att införa kursplan för svenska som andraspråk i grundskolan och gymnasiet.

Dessutom föreslår regeringen och utskottsmajoriteten att svenska som andraspråk skall bli kärnämne i gymnasieskolan och därmed ge allmän behörighet till högskolestudier. Jag delar tidigare framförda uppfattning att detta faktiskt är ett sätt att lura in vissa ungdomar på en väg som inte bär ända fram.

Redan i dag är det ett jätteproblem i högskolans undervisning att väldigt många ungdomar har alldeles för dåliga svensk-kunskaper, alldeles för dålig träning och alldeles för få möjligheter att uttrycka sig ledigt på svenska. Att dessutom få vissa elever att tro att man skall kunna komma runt problemet genom att göra ämnet till kärnämne med egen metodik är faktiskt att lura dem.

Folkpartiet liberalerna anser att målet för allmän behörighet måste ha samma innebörd för alla studerande. Eftersom målen skall vara desamma för undervisning i svenska och svenska som andraspråk finns det heller ingen anledning att göra svenska som andraspråk till ett kärnämne. Vi avvisar således regeringens och utskottets förslag om att göra svenska som andraspråk till kärnämne.

Jag yrkar bifall till reservation 1 och 4.

Anf. 192 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v)

Herr talman! Rätten till konkurrens- och behörighetskomplettering på gymnasieskolan tycker vi i Vänsterpartiet är angelägen att behålla. Den hör ihop med det kunskapsrelaterade betygssystemet och med strävan att bygga upp ett utbildningssystem utan återvändsgränder och en skola där eleven ges många chanser att reparera eventuella misslyckanden.

Men jag har i mina kontakter med olika skolledare och lärare förstått att konkurrenskompletteringen är förenad med vissa problem. I dag kan en elev pröva för högre betyg i stort sett hur många gånger som helst. När det har satts i system blir studierna ryckiga och okoncentrerade och eleven kan hamna på efterkälken i kurs efter kurs. Då blir de upprepade prövningarna inte bara ett organisatoriskt utan också ett pedagogiskt problem.

Det finns alltså enligt vår mening skäl för att begränsa möjligheterna till konkurrenskomplettering under pågående gymnasieutbildning. Det är de pedagogiska skälen som har varit avgörande för vårt ställningstagande i frågan. Andra skäl som har åberopats, som att betygssystemet kommer att urholkas, tycker jag personligen inte är speciellt relevanta.

I ett kunskapsrelaterat system utgör betygen helt sant och visst ett kvitto på vissa definierade kunskaper. Rent hypotetiskt borde alltså målet vara att samtliga elever skulle nå den högsta nivån, vilket skulle

betyda betyget mycket väl godkänd. Jag tror själv att betygen i framtiden kommer att få en allt mindre betydelse som urvalsinstrument till högre studier. Urvalet kommer förmodligen att göras på helt andra sätt, genom intervjuer, lämplighetsbedömningar, arbetsprover, etc., och bygga på kriterier som har stort prognosvärde såväl då det gäller att förutse förmågan att bedriva högre studier som lämpligheten för en viss profession.

Men än så länge har vi alltså trots Vänsterpartiets långa kamp betygen kvar. Det är därför viktigt att betygen som kompletteras efter avslutade gymnasiestudier bedöms likvärdiga med slutbetyg i betyget från gymnasieskolan vid tillträde till högre utbildning. Den frågan måste noggrant följas upp.

Så till Vänsterpartiets ständiga kamp mot avgifter inom utbildningens område. Regeringen talar visserligen här om att begränsa rätten att avgiftsbelägga behörighets- och konkurrensprövningar. Men det räcker inte. Signalsystemet måste vara entydigt. Studier som leder fram till fördjupade kunskaper skall i princip alltid uppmuntras från skolans sida. Då är det inte bra att elever med dessa ambitioner möts av ekonomiska hinder när de vill höja sina betyg. Det är viktigt att alla elever oavsett ekonomiska förutsättningar har samma möjlighet till högre studier. Hur skall vi annars komma åt den sociala snedrekryteringen på högskolorna? Jag yrkar därmed bifall till reservation nr 2 och i övrigt till utskottets hemställan i denna del.

Samtliga partier i utskottet är överens om att kraftfulla insatser måste göras för att öka språkfärdigheten hos många barn och ungdomar i invandratäta områden. Det är inte ovanligt att invandrarungdomar har svårigheter med svenska språket även när de börjar gymnasieskolan. Regeringen föreslår nu att timplanen ändras så att svenska som andra språk kommer att utgöra ett kärnämne och ett alternativ till kärnämnet svenska.

Frågan om hur undervisningen i svenska skall organiseras för att ge invandrarungdomar bästa möjliga undervisning är komplex och svår. Invandrarungdomar utgör ingen homogen grupp, utan har väldigt olika behov och förutsättningar. Vi har i Vänsterpartiet efter moget övervägande tagit ställning för regeringens förslag, och det har vi gjort efter att ha lyssnat uppmärksamt till vad invandrarna själva tycker. Jag har också varit i kontakt med erfarna lärare och några språkforskare inom området. Det är ju så att språkmetodiken när det gäller att lära ut ett främmande språk är till delar skild från den som används vid undervisning i det egna språket, dvs. modersmålet. Bifall alltså till utskottets hemställan på denna punkt.

Då det gäller invandrarungdomars situation är det naturligtvis viktigt hur kursplanerna i svenska är utformade, men ännu viktigare är det stöd de får under hela sin skoltid. Med de stora nedskärningar som har skett och sker i kommunerna inom skolans område drabbas de ungdomar som har störst behov av särskilt stöd hårdast. Det är bl.a. därför Vänsterpartiet vill återinföra sektorsbidraget till skolan. Det är därför vi säger nej till ytterligare förslag om kraftiga nedskärningar i den kommunala ekonomin.

Anf. 193 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Jag blev oerhört glad när jag lyssnade till Britt-Marie Danestig-Olofsson. Om jag förstod vad som nu sades från talarstolen rätt har man delvis ändrat uppfattning. Britt-Marie Danestig-Olofsson sade att det är pedagogiska skäl som gör att Vänsterpartiet anser att man måste begränsa möjligheterna till komplettering i förhållande till dagsläget.

Regeringens proposition innebär ju att man förbjuder huvuddelen av ungdomarna att göra betygskomplettering. Men vill man bara begränsa möjligheten, vilket Britt-Marie Danestig-Olofsson sade alldeles nyss, är det snarast så att det är reservationen som borde gälla när vi skall votera så småningom. Jag skulle gärna vilja ha ett förtydligande. Om det är så att Vänsterpartiet har ändrat uppfattning skulle det göra mig mycket glad. Eller är det så att Vänsterpartiet ändå av något annat skäl tänker stödja regeringens förbud?

Anf. 194 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik

Herr talman! Jag skulle hemskt gärna vilja glädja Beatrice Ask, men Vänsterpartiet har inte ändrat uppfattning. Jag kanske uttryckte mig något oklart. Jag menar att eleverna har möjligheten till betygskomplettering fast det får ske efter avslutad utbildning. Men möjligheten kvarstår trots allt.

Anf. 195 GUNNAR GOUDE (mp)

Herr talman! I dag har eleverna rätt att pröva för högre betyg vid gymnasiet även under pågående gymnasiestudier. Det har kommit till regeringens kännedom, som det står i propositionen, att det "finns tendenser till att detta har satts i system i vissa skolor", dvs. att eleverna tenterar flera gånger i samma ämne. Dessutom förekommer det att elever tenterar om en lägre kurs sedan de gått en högre och därmed lätt höjer sitt betyg.

Den naturliga slutsatsen vore väl att införa en övre gräns för antalet tentamina för att stävja missbruket. Problemet med att man lär sig mer när man går en högre kurs kan ju rimligtvis inte vara något betygsproblem. Vi har ju målrelaterade betyg, så det är fullt möjligt att tala om vad betyget på den högre kursen motsvarar för betyg på den lägre, eller man kan också skriva in det direkt. Det borde också klargöras att man inte behöver tentera om den lägre kursen för att höja sina poäng då sammanräkning av betyg från olika kursnivåer ej skall förekomma vid någon form av antagningsförfarande.

Regeringen föreslår ingen av dessa enkla åtgärder utan i stället att man skall förbjuda all omprövning med undantag för prövning för att höja betyget underkänt. Åtgärden verkar minst sagt överdriven. Dessutom är det risk att den skapar nya oönskade strategier hos eleverna. Och framför allt, att ta bort möjligheten till komplettering under gymnasietiden är orätt så länge vi inte har garantier för att kompletteringar efter gymnasiet jämställs i meriteringsvärde med slutbetyg vid antagning till högre utbildning. Man bör inte ta bort rätten till omprövning för en elev som på grund av sjukdom, dålig undervisning eller av andra

skäl inte kunnat göra sig själv rättvisa och fått ett för lågt betyg. Det är ju också en fördel om en elev vill lägga ner litet mer arbete på ett visst ämne och komma igen med en bättre tentamen. Vi anser att rätten att pröva för högre betyg skall finnas kvar men med vissa begränsningar vad gäller antalet provningstillfällen. Jag yrkar bifall till reservation 1.

Jag ser att jag har tillräckligt med taletid för att jag skall kunna göra en röstdeklaration för Miljöpartiets del när det gäller svenska som andraspråk. Regeringen kommer nu, som vi tidigare hörde, att med Vänsterns stöd driva igenom att vi får svenska 2 som kärnamne. Det finns också ett borgerligt förslag som på vissa punkter skiljer sig markant från detta förslag.

För Miljöpartiets del är det inget lätt val, eftersom inget av förslagen är fullt utarbetat så att det garanterar den förstärkning av undervisningen i svenska för invandrarbarn som vi vill se. Men det finns i dagsläget klara fördelar med regeringsförslaget. För det första fokuserar det ordentligt på svenskundervisningen för invandrarbarnen, och det blir tydliggjort. Det stimulerar utvecklingen av den speciella pedagogik som behövs för undervisning av invandrarbarn som inte har svenska som sitt modersmål.

En nackdel är naturligtvis risken för segregation.

En fördel med det borgerliga förslaget är att det pekar på individualiseringen. Behovet av detta är stort eftersom invandrarelevorna skiljer sig åt mycket markant när det gäller grundkunskaperna i svenska.

Om regeringens förslag går igenom tror vi att man i de kommuner där man är speciellt angelägen om att sköta detta på rätt sätt kan utnyttja det pedagogiska svängrum som finns. Man kan t.ex. använda de fria timmarna till att bygga ut undervisningen för de invandrarbarn som behöver mer stöd när det gäller svenskan. Man kan också samordna undervisningen i de två former av svenskundervisning som förekommer. Där är spelrummet ganska stort.

Men det är viktigt att den förändring som vi nu beslutar om följs upp och kompletteras med förslag om mera djupgående insatser så att vi ganska snart får en ökad satsning på invandrarelevornas svenskundervisning.

Anf. 196 INGER DAVIDSON (kds)

Herr talman! Hur vi på bästa sätt skall komma till rätta med elevernas dåliga svenskkunskaper i allmänhet och invandrarelevornas i synnerhet är verkligen en svår och komplicerad fråga. Vi kan konstatera att vi inte har lyckats särskilt väl hittills. Alltför många elever lämnar skolan utan att ha tillräckliga språkfärdigheter. Eftersom tillgången till språket är så fundamental för livskvaliteten över huvud taget och för möjligheterna att klara sig i samhället är det katastrofalt – jag använder faktiskt det uttrycket – om den här utvecklingen får fortsätta.

I dag gäller frågan hur vi på bästa sätt skall underlätta för elever som inte har svenska som modersmål att tillgodogöra sig svenskundervisningen på gymnasiet. Det första som då är viktigt att komma ihåg är att de elever som antas till ett nationellt program på gymnasiet skall ha

uppnått minst betyget godkänd i svenska. De som inte gör det får gå på ett individuellt program där särskilda åtgärder, anpassade efter den enskilde eleven, kan sättas in. Det vi diskuterar är alltså elever som har en någorlunda bra språklig grund att stå på när de börjar gymnasiet.

Många elever med ett annat modersmål än svenska kommer ändå att behöva en annan typ av undervisning med en annan pedagogik och en annan inriktning för att komma upp till samma nivå som sina kamrater som redan av naturliga skäl uppnått en betydligt högre färdighet. Så långt är vi alla överens.

Frågan är då om invandrarungdomarna gagnas bäst av att deras svenskundervisning lyfts ut helt från den övriga svenskundervisningen, blir ett eget kärnämne, kallas svenska 2 och får andra mål och riktlinjer för undervisningen. Det andra som är viktigt att komma ihåg i den här diskussionen är att det är målen och riktlinjerna det handlar om, inte hur undervisningen skall organiseras.

Eller gagnas invandrarungdomarna bäst av att alla i det nationella program som de går på har svenska som kärnämne tillsammans, får betyg i det och att de som behöver mer svenskundervisning får möjlighet att läsa en nationell kurs i svenska och också kan välja svenska som tillvalsämne?

Ju mer jag har satt mig in i den här frågan desto mer övertygad har jag blivit om att det är det sistnämnda alternativet som är bäst. Då undviker man för det första den segregation som det automatiskt innebär att elever lämnar gymnasiet med betyg i svenska respektive svenska 2.

För det andra vet vi inte i dag om svenska 2 kommer att ge behörighet till högre studier. I ett så viktigt ämne som svenska, som är utgångspunkten för alla andra ämnen, är det troligt att många universitet och högskolor kommer att göra bedömningen att det inte räcker med betyg i svenska 2 för att bli behörig.

För det tredje är det viktigt att elever med ett annat modersmål än svenska i så hög utsträckning som möjligt får tillfälle att vara tillsammans med sina kamrater som har svenska som modersmål. Det är en träning i sig. Motsatsen, nämligen att elever som alla har brister i språket är tillsammans, tenderar att befästa felaktigt uttal och felaktig grammatik.

Nu tror inte jag att den lösning som vi föreslår är lösningen med stort L för att på alla sätt komma till rätta med de bristande språkfärdigheterna hos elever med annat modersmål. Men jag tror att det är en mycket viktig signal som visar dels att skolan har ett lika stort ansvar för dessa ungdomars språkfärdigheter, dels att vi tror att det är möjligt för dem att uppnå tillräckligt goda kunskaper just i ämnet svenska.

Det behövs också många andra åtgärder för att underlätta språkinläringen. Alla lärare som undervisar på gymnasiet skulle t.ex. behöva en kort introduktion om vilka problem dessa elever kan förväntas uppvisa och behöva hjälp med. Alla lärare är ju primärt eller sekundärt lärare i svenska.

Jag beklagar verkligen att majoriteten i utskottet inte anser att vi skall ha samma mål och riktlinjer för ämnet svenska för alla gymnasie-

elever på de nationella programmen. Det blir elever med ett annat modersmål än svenska som kommer att förlora på det. Jag yrkar bifall till reservation 4.

Herr talman! Jag vill också yrka bifall till reservation 1 som handlar om att gymnasieelever skall ha rätt att komplettera sina betyg redan under gymnasietiden. Det är en självklarhet för oss kristdemokrater att eleverna inte skall motarbetas, och t.o.m. förbjudas, om de på eget initiativ väljer att försöka höja ett betyg efter avslutad kurs.

Det är klart att praktiska hinder, som flera varit inne på, kan medföra att antalet provtillfällen måste begränsas eller att provningen får ske utanför ordinarie skoltid. Men rätten att höja sina betyg måste få finnas kvar. Märkligt nog sägs ingenting om de praktiska svårigheterna som uppstår för eleverna om de inte tillåts höja ett betyg och det leder till att de inte kommer in på den högre utbildning som de hade tänkt sig. Det kan verkligen bli praktiska svårigheter, t.ex. i form av att de får vänta ett år eller liknande.

Jag har verkligen försökt förstå varför Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill ta bort den här möjligheten, och jag kommer bara på en orsak. Det är att den kallas konkurrenskomplettering, och konkurrens är ju alltid ett fult ord i vissa kretsar. Praktiska problem kan lösas om bara viljan finns, men om det handlar om ideologiska låsningar är det betydligt svårare. Även i det här fallet är det tyvärr eleverna som blir förlorare.

Anf. 197 JAN BJÖRKMAN (s)

Herr talman! Sverige är i dag ett mångkulturellt samhälle. Detta ger oss många plusvärden som det är angeläget att efter bästa förmåga ta vara på. Skolan utgör i detta sammanhang en viktig resurs.

Regeringen har också på olika sätt uppmärksammat invandranas situation i vårt samhälle. Det gäller t.ex. de 125 miljoner som satsas på särskilda insatser i invandrartäta storstadsområden. Det gäller Skolverkets uppdrag att se över hemspråksundervisningen. Det är ett uppdrag som skall redovisas våren 1996. Det gäller den av regeringen nyligen tillsatta kommitté som skall belysa det inre arbetet i det offentliga skolväsendet. Kommittén skall överväga på vilket sätt skolan kan ta till vara det faktum att vårt samhälle är mångkulturellt och använda detta som en resurs i sitt arbete. Allt detta är bra och nödvändigt.

Till detta kommer att regeringen i den proposition som vi nu behandlar föreslår att svenska som andraspråk skall betraktas som ett eget ämne i alla skolformer.

Bakgrunden är att trots alla insatser som hittills har gjorts finns det fortfarande många invandrabarn med språkliga handikapp. Vi vet ju också från en rad undersökningar att det finns ett klart samband mellan studieresultat och språkfärdigheter.

För oss socialdemokrater är det självklart och naturligt att se svenska som andraspråk som ett eget ämne. Det är inte samma sak att lära sig svenska när man har ett annat modersmål som grund som det är när man är uppväxt med det svenska språket. Att ge alla elever likvärdiga möjligheter att lära sig svenska är en viktig förutsättning.

Utskottet delar regeringens bedömning att ämnet bör få en egen kursplan, där man tydligt beskriver ämnets syfte, karaktär och struktur. Att ge dessa elever ännu ett alternativ för att ta sig igenom ämnet svenska är en viktig satsning för framtiden, och man skall komma ihåg att det inte handlar om att sänka kraven; man har samma mål, men vägen dit kan variera.

Det känns egendomligt att konstatera att motståndet på den borgerliga sidan är så kompakt. De problem och de möjligheter som vi ser framför oss på det här området kräver insatser. Vi har inte råd att blunda och hoppas att svårigheterna skall försvinna.

Detta är heller ingenting som socialdemokraterna ensamma har hittat på, som man kanske skulle kunna tro när man lyssnade på Beatrice Ask. Läroplanskommittén föreslog ju just detta, och dessutom fanns en stark remissopinion när frågan behandlades i samband med fastställandet av nya läroplaner.

Häromveckan fick jag också ett brev från lärarutbildare och forskare i svenska som andraspråk vid universiteten i Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala samt ett antal högskolor, där man skrev:

"Det bästa sättet för elever med annat förstaspråk än svenska att uppnå tillräckliga svenskkunskaper för att kunna fungera i skolan och samhället på samma villkor som svenska elever, är att de erbjuds en undervisning i sitt andraspråk med utgångspunkt i deras egna inlärningsvillkor och studieförutsättningar. En grundförutsättning är att svenska som andraspråk har status som eget ämne, med kursplan och betyg och inte betraktas som ett stödämne."

Det är just denna förutsättning som det socialdemokratiska förslaget nu ger, inte som ett tvång utan som ytterligare ett alternativ att ta sig fram till goda kunskaper i svenska och därmed också till bra förutsättningar i övriga ämnen.

De borgerliga partierna konstaterar i sin reservation att språkfärdighetsnivån hos många barn och ungdomar i invandrartäta områden är oroväckande låg och tenderar att sjunka. Trots detta konstaterande orkar man inte samla ihop sig till en aktiv insats för att ge dem bättre förutsättningar utan konstaterar att det får ske inom de ramar som är beslutade.

Dessutom konstaterar man att den undervisning som ges av lärarna i svenska som andraspråk är av central betydelse. Men man bekymrar sig inte om att de beslut som fattades i dessa frågor under den förra valperioden, och som man nu slår vakt om, bidrar till att lärarkandidater i svenska som andraspråk känner osäkerhet och vill övergå till utbildning i något annat ämne, som faktiskt finns kvar i skolan. Detta äventyrar självfallet på sikt undervisningen på det område som man säger sig vilja slå vakt om.

Det känns extra egendomligt att den borgerliga sidan – samtidigt som man avslår kravet på eget ämne och kursplan – föreslår att Skolverket skall få i uppdrag att utarbeta kursplaner för svenska som tillvalsämne och för den nationella kursen i svenska. Det som är elände och fördärv i det ena fallet blir en nödvändighet i nästa!

Riksdagen gör klokt i att följa utskottets förslag i denna fråga.

Herr talman! I detta betänkande föreslås också att benämningarna yrkesförberedande och studieförberedande inte längre skall användas. Detta är ju närmast en självklar konsekvens av besluten om den reformerade gymnasieskolan. Alla program i gymnasieskolan av i dag innehåller både yrkesförberedande och studieförberedande inslag.

Att det är så är ju ett uttryck för att skolan skall förbereda för vidare studier, arbetsliv och ett aktivt medborgarskap. Dessutom kan det specialutformade programmet innehålla kombinationer av hela gymnasieutbudet. Alla nationella program och det specialutformade programmet ger ju allmän behörighet.

Mot detta har Moderaterna och Folkpartiet reserverat sig utan att egentligen ha något annat argument än att elever riskerar att välja fel om dessa benämningar, som redan är överspelade och förlegade, inte finns kvar.

Det blir nog med denna fråga som med reformeringen av gymnasieskolan, dvs. att Moderaterna och Folkpartiet motsätter sig besluten men i efterhand kommer att konstatera att förslaget var ganska klokt.

Regeringen konstaterar också i den proposition som vi nu behandlar att man vill avskaffa rätten för elever i gymnasieskolan att under studietiden höja ett redan godkänt betyg. Rätten skall finnas kvar för elever som har slutfört sin gymnasieutbildning.

Bakgrunden till detta är den kursutformade gymnasieskolan, där ämnena är indelade i kurser och där betyg sätts på varje kurs. Mot denna begränsning i rätten att komplettera reserverar sig ett antal partier.

Utskottsmajoriteten delar regeringens bedömning att det är riktigt att begränsa rätten. Möjligheten att pröva för högre betyg hur många gånger som helst har sina nackdelar, och att under studietiden kunna höja ett redan godkänt betyg på en lägre nivå riskerar att urholka betygssystemet, precis som Margitta Edgren redovisade.

Jag kan också konstatera att motionerna från samtliga partier som tillhör reservanternas skara innehåller krav på olika typer av regleringar. Det sägs t.ex. att det är befogat att skärpa reglerna för att undvika de nackdelar som upprepade prövningar under terminstid kan ge upphov till, att man bara skall gå läsa upp ett betyg under ferietid, att en övre gräns för prövningar kan tillämpas, att det inte är självklart att en elev efter genomgången fortsättningskurs skall få pröva för högre betyg i en grundkurs på lägre nivå osv.

Utskottet menar att det förslag som regeringen har lagt fram är väl avvägt.

Regeringen redovisar också att man överväger att begränsa rätten för skolhuvudmännen att ta ut avgifter för prövning. Rätt till avgiftsfri prövning finns för de elever som inte nått kursplanemålet efter nionde skolåret och för dem som inte blivit godkända på en kurs i gymnasieskolan. Regeringen överväger därutöver att göra möjligheterna att delta i prövning mer jämlika, bl.a. genom att maximera avgiftens storlek.

Vänsterpartiet har, vilket framgått av Britt-Marie Danestig-Olofssons inlägg, önskemål om att gå ett steg längre och helt slopa rätten att ta ut avgift för provning.

Utskottsmajoriteten ställer sig bakom regeringsförslaget, bl.a. mot bakgrund av att det faktiskt innebär kostnader för huvudmännen att anordna provningar.

Herr talman! Med anledning av det anförda ber jag att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 198 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Med tanke på den korta tid som återstår skall jag inte kommentera den synpunkt som Jan Björkman framförde vad gällde termerna yrkesförberedande och studieförberedande. Däremot vill jag säga att vår uppfattning bygger på övertygelsen om att det är viktigt att främjalla värdet av gedigen yrkesutbildning.

Men den viktiga frågan i kväll är emellertid språkfrågan. Först vill jag vända mig emot att alla som är för regeringens förslag hela tiden talar om barn. Vi talar om ett förslag som handlar om ungdomar, i en del fall myndiga medborgare, på tröskeln till vuxenlivet. Förslaget innebär att vissa av dessa ungdomar skall läsa svenska som andraspråk, dvs. att de inte skall läsa den kurs som finns för övriga elever i det ordinarie programmet.

Jag skulle vilja fråga Jan Björkman om socialdemokraterna i och med detta har lämnat tanken på en gemensam kärna för alla i den svenska gymnasieskolan? Varför anser socialdemokraterna inte längre att det är angeläget att arbeta för en allmän, likvärdig skola för alla i hela landet? När man segregerar ämnet svenska tar man själva huvudämnet och delar upp det på två nivåer, och jag tror att det är fel.

Anf. 199 JAN BJÖRKMAN (s) replik

Herr talman! Man kan undra vad det är som är så hemskt i det som regeringen föreslår och som Beatrice Ask oroar sig för. Jo, det är att svenska 2 skall vara ett eget ämne och att det skall finnas en kursplan. Det skall alltså finnas två vägar att lära sig svenska, och på de två vägarna skall man ta hänsyn till de skilda förutsättningar som eleverna har. Det är viktigt att poängtera att det inte rör sig om två olika nivåer, utan att det rör sig om två olika sätt att ta sig till samma mål.

Man skall komma ihåg att det här är ett erbjudande, ytterligare ett alternativ – ett utslag av den valfrihet som Beatrice Ask åtminstone till och från brukar bekänna sig till. Det är inte ett tvång att välja, men det är ytterligare ett alternativ.

Jag gläder mig åt att Beatrice Ask oroar sig över tendenser till segregation i skolan. Tyvärr kände jag inte alltid genomslag för den oron i de propositioner som kom från Utbildningsdepartementet under den förra mandatperioden, när Beatrice Ask hade ansvaret för förslagen från det hållet. Men det är bra att den insikten har växt och att hon nu är stark och tydlig – gärna det, även om den insikten är senkommen.

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Vissa betygsfrågor
m.m.*

För mig ligger risken för segregation inte i detta faktum att det finns två olika möjligheter att lära sig svenska i gymnasieskolan. Risken för segregation uppstår om man inte får tillräckligt bra baskunskaper med sig ut i det samhälle där man skall fungera, där man skall verka och där man skall söka jobb. Det är en viktig likvärdighetsfråga att man får de förutsättningarna att lära sig svenska på ett bra sätt.

Anf. 200 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Menar Jan Björkman att invandrarelever kommer att lära sig svenska bättre om de inte skall gå i samma klass och läsa samma kurser på gymnasiet i ämnet som svenska kamrater?

Sedan säger Jan Björkman att ämnet svenska 2 på gymnasiet är ytterligare ett alternativ och inte så mycket att förfära sig över. Nej, det är möjligt, men jag vill påpeka att skolministern har uttalat att hon hoppas att många invandrarungdomar skall välja att läsa svenska som andraspråk i stället för ämnet svenska, som är det ordinarie ämnet, eller har varit det hittills. Men svara gärna på den fråga som jag ställde inledningsvis!

Anf. 201 JAN BJÖRKMAN (s) replik

Herr talman! Jag återkommer gärna till detta att det inte är segregation när man lär sig svenska på två olika sätt i gymnasieskolan eller i någon annan skolform. Det är inte segregation ens om man råkar sitta i olika klassrum när man lär sig ämnet svenska. Men det blir segregation om vi inte tillåter eleverna att få med sig tillräckliga språkkunskaper. Det är det som är utgångspunkten för det här förslaget.

Dessutom skall vi komma ihåg att det inte är så att eleverna kommer att vara åtskilda under gymnasietiden. Det handlar om ett ämne, nämligen ämnet svenska, där man genom möjligheten med egen kursplan kan skaffa sig en annan väg till bra svenskkunskaper, som också ger förutsättningar inte bara för att vistas i samma lokaler utan också för integration, för samtal och för diskussion med kompisar när man genomgår de andra ämnena som gymnasieskolan innehåller.

Därför är det konstigt att vi inte kan vara överens om att acceptera att det finns två vägar, eller t.o.m. flera, att ta sig fram till bra språkkunskaper och som kan ge bra förutsättningar för att klara gymnasiestudierna. Det är viktigt att komma ihåg att det inte handlar om att sänka nivån. Det handlar om att använda olika metoder för att ta sig fram till målet, nämligen bra svenskkunskaper. Dessutom är det viktigt att själva det faktum att vi har en kursplan ger underlag för lärarrekrytering på sikt, som är en viktig grund för att vi skall kunna ge en bra undervisning i svenska som andraspråk.

Anf. 202 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Herr talman! Får jag börja med det som Jan Björkman pådyvlade Folkpartiet när det gäller begreppen studieförberedande kontra yrkesförberedande. Jan Björkman menade att vi hade använt beteckningen "väljer fel". Det har vi inte gjort i vår motion. Däremot anser vi att det här att man försöker tricksa mer är en kosmetisk fråga, även om det i

sig döljer en värdering som går ut på att nedvärdera de yrkesförberedande utbildningarna. Det är vår utgångspunkt.

Frågan om svenska 2 är oerhört viktig. Om det nu är så att Jan Björkman har rätt när han säger att en kursplan för svenska som andraspråk underlättar rekryteringen av de lärarna, är det ju en viktig sak att sätta in i det här sammanhanget.

Vad jag vill utgå från är att vi nu har gått ifrån regelstyrning och gått över till ett resultat/mål-styrt skolväsende. Förändringen när man nu för in svenska som andraspråk igen innebär att man faller undan för dem som aldrig har velat lämna regelstyrningen. Det innebär att vi minskar pressen på primärkommunerna och på skolan att alla elever skall föras till samma nivå.

Jan Björkman säger att de skall nå samma nivå på olika vägar, men det är precis det som det har handlat om hela tiden. Om målet är det samma – det vill vi ju – är det inte en riksdagsfråga vilken metod, metodik och pedagogik man använder. Det var det som den förra regeringen sade, och det är det som vi håller fast vid.

Jag skulle vilja avsluta, herr talman, med att citera vad utbildningsutskottet och riksdagen var överens om 1989/90 i UbU3, men jag får återkomma till det.

Anf. 203 JAN BJÖRKMAN (s) replik

Herr talman! Jag konstaterar med en viss förväntan att jag får vänta på att få veta vad vi var överens om 1989/90.

Däremot skall jag konstatera att jag inte tror mig ha pådyvlat vare sig Margitta Edgren eller Folkpartiet någonting – det vore mig fjärran. Jag har tagit mig friheten att läsa ur den reservation, nr 3, som i varje fall Conny Sandholm från Folkpartiet står bakom. Där står det: "Det finns enligt utskottets mening en ökad risk för att elever väljer fel i förhållande till sina önskemål vad gäller vidare studier – –."

Jag läste direkt ur reservationen, men jag visste inte att Folkpartiet hade ändrat sig på den punkten. Jag ber om ursäkt för det.

När det gäller den andra frågan, om svenska 2, är det oerhört angeläget att konstatera att det har betydelse hur vi hanterar den här undervisningen. Man skulle kunna säga att det är två viktiga krav som har funnits med i debatten sedan 70-talet. Det ena är att svenska som andraspråk skall ha en egen kursplan och vara ett eget ämne. Det andra är att det skall finnas med i lärarutbildningen för att man skall kunna skaffa kompetens den vägen.

Vi löste problemet med lärarutbildningen 1985. När det gäller egen kursplan trodde väl många att vi 1993 var framme vid att lösa det problemet också och ge dem andra förutsättningar, nämligen en egen kursplan. Läroplanskommittén presenterade sitt förslag. Jag visste inte att Läroplanskommittén stod för gammaldags regelstyrning, till skillnad från dem som var moderna och kämpade för målstyrning. Jag trodde att Läroplanskommittén, med den kompetens som fanns i den gruppen, var något slags auktoritet på det här området. Jag hoppades att förslaget skulle kunna ha en viss inverkan på oss politiker när vi fattar besluten och att vi skulle dra lärdom av de synpunkter som kom den vägen.

Anf. 204 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Herr talman! Jag skall be att för Jan Björkman få läsa upp vad vi i utskottet och riksdagen var överens om 1989/90:

"Enligt vad utskottet erfar är bristande kunskaper i svenska hos de studerande ett stort problem inom vissa utbildningar i högskolan. Utskottet anser att villkoren för allmän behörighet inte bör knytas till svenska som andraspråk. Målet måste vara att allmän behörighet har samma innebörd för studerande med invandrarbakgrund som den har för övriga högskolestuderande."

Vi folkpartister står fast vid den bedömningen och anser inte att denna proposition gynnar elever med invandrarbakgrund i ett kunskapsintensivt arbetsliv. Socialdemokraterna står inte fast vid den bedömningen i sitt förslag, utan de gör tydligen en annan bedömning.

Anf. 205 JAN BJÖRKMAN (s) replik

Herr talman! Om det hade varit så att vi från socialdemokratisk sida eller från utskottsmajoritetens sida hade sagt att det är två olika nivåer, två olika målsättningar eller att vi sätter ribban olika högt, hade jag kunnat förstå innebörden av det citat som Margitta Edgren läste upp. Men det är inte fallet. Vi slår ju tydligt fast att samma krav kommer att gälla. Vi har samma mål, men vi kommer att traska olika vägar för att ta oss dit.

Jag vill koppla detta till det Margitta Edgren sade om högskolan i sitt huvudanförande. Jag uppfattade Margitta Edgrens kommentar så, att hon sade att väldigt många elever på högskolan hade bristande språkkunskaper och svårigheter. Å andra sidan argumenterade Margitta Edgren i samma anförande mot egen kursplan i svenska 2 på gymnasieskolan, eftersom eleverna hade med sig kunskaper från grundskolan som gjorde att det inte behövdes. För mig går det inte ihop, i varje fall inte samma kväll och i samma debatt.

Anf. 206 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Goda språkkunskaper är A och O om man skall klara sig i samhället, både när det gäller att få ett arbete och när det gäller att klara av ett arbete, vilket ställer allt större krav på individen och individens utveckling. Det är en nödvändighet för att man skall bli antagen till vidare studier och för att man skall klara de vidare studierna på den abstraktionsnivå och med de komplicerade begrepp som man blir tvungen att tillägna sig för att kunna tillgodogöra sig vidare studier. Det är nödvändigt för att man skall kunna agera aktivt för att ta till vara sina egna rättigheter i vår demokrati och för att man skall kunna delta i vårt gemensamma samhällsbygge. Det räcker inte att man har språkkunskaper så att man klarar sig i mer begränsad omfattning – man måste kunna uppfylla alla dessa krav.

Vi vet i dag att det i vårt land finns barn och ungdomar – och förvisso också vuxna – som saknar de kunskaper i svenska språket som faktiskt krävs. Det är för mig som skolminister en djupt oroande situation.

Jag träffar ungdomar – de är inte så många, men de finns – som talar mycket bruten svenska. De saknar en väsentlig del av ordförrådet och väsentliga begrepp. De kan berätta att de är födda och uppvuxna i Sverige, och de har ändå inte haft möjlighet att skaffa sig tillräckligt goda kunskaper i svenska språket. De ungdomarna går en mycket besvärlig framtid till mötes. Vi måste göra allt vad vi kan för att underlätta deras situation och för att allt färre skall hamna i den situationen.

Om man har ett annat modersmål än svenska kommer man att få arbeta hårdare än om man är född in i svenska språket, eftersom man måste tillägna sig två språk. Dels måste man utveckla sitt eget hemspråk, sitt modersmål, dels måste man tillägna sig det nya språket, andraspråket, svenskan, som är nyckeln till det svenska samhället. Kraven måste ställas så högt – annars kommer man inte att klara sig i det svenska samhället.

De allra flesta barn och ungdomar med invandrabakgrund har dock goda kunskaper i svenska språket. Det är också viktigt att komma ihåg i den här debatten. De som har goda kunskaper i svenska språket besitter också någonting mer: De har kunskaper i ett eget modersmål, och de har andra kunskaper som berikar det svenska samhället; de har andra kunskaper än den som "bara" har kunskaper i svenska. Men det är bristerna som är oroande, och det är bristerna som vi här talar om.

Det är de brister som vi ändå kan konstatera som är anledningen till att regeringen har lagt fram förslag om att ämnet svenska som andraspråk också i fortsättningen skall finnas som eget ämne i grundskolan och i gymnasieskolan. Vi vet att det inte räcker med åtgärder i skolan för att komma till rätta med de problem med bristande språkfärdighet och språkkunskap som finns för vissa grupper av barn och ungdomar med invandrabakgrund. Det behövs åtgärder i hela samhället, och det behövs omfattande åtgärder dels mot segregationen, dels mot effekter av segregationen. Inte minst är det viktigt att lösa problemen med arbetslösheten.

Sedan 1982 finns ämnet svenska som andraspråk som ett eget ämne i grundskolan. När riksdagen i morgon har fattat sitt beslut om att återinföra ämnet svenska som andraspråk kommer ämnet att vara kvar också i höst och inte att försvinna som det annars skulle ha gjort.

Sedan 1990 finns ämnet svenska som andraspråk i gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Det ämnet har nu börjat avvecklas efter de beslut som fattades på initiativ av fyrpartiregeringen. Med det beslut som riksdagen kommer att fatta i morgon kommer den avvecklingen att upphöra.

Varför behövs då ett särskilt ämne, svenska som andraspråk? Det är inte, som har framförts här i debatten, t.ex. av Beatrice Ask, fråga om en annan nivå på svensk kunskaper. Låt oss sätta ut den missuppfattningen om ämnet svenska som andraspråk. Har man den uppfattningen kommer man garanterat att hamna väldigt konstigt i debatten. Det handlar inte om en A- och en B-nivå. Det handlar inte om allmän och särskild kurs. Det handlar om olika ämnen. Det ena är modersmåls-svenska, och det andra är svenska som ett andra språk när man redan har ett annat modersmål än svenska.

Vi vet att invandrarelever lär sig det allra mesta av sina svenskkunskaper utanför svensklektionerna. Det sker på andra lektioner i skolan, där svenskan är det språk som man använder, det sker på rasterna, det sker på fritiden, det sker i samtal med vuxna och jämnåriga. Där sker den viktigaste utvecklingen av kunskaperna i svenska språket. Men då är det också viktigt att vi använder de relativt få timmar som finns avsatta i timplanen för undervisning i svenska, så att den verkligen blir så effektiv som möjligt i den språkinläring som man är inne i.

En samlad opinion av språkforskare hävdar att det bästa sättet att göra det är att utgå från just det faktum att man lär sig ett andra språk. Därför bör svenska som andraspråk vara ett eget ämne. Det är så man får det bästa resultatet och de mest gedigna kunskaperna i svenska språket

Det var också den slutsats som Läroplanskommittén kom fram till, det var den slutsats som Kommunförbundet kom fram till i sitt remissvar, och det var den slutsats som Lärarnas Riksförbund, Lärarförbundet, Statens invandrarverk, ja, en stor majoritet av alla remissinstanser, kom fram till.

Anledningen till att man behöver ett eget ämne borde vi kanske inte behöva upprepa här. Det borde vara självklart att det är en annan sak att fortsätta att utveckla sitt eget modersmål när man redan har mycket gratis – man har en grammatik, fastän man inte är medveten om den, och man har ett stort ordförråd som man har insupit från barnben. Man behöver då i stället få en möjlighet att pröva sitt språk och jämföra det med andra språk. Det sker i kursplanen i svenska som modersmål, t.ex. genom att man gör jämförelser med danska språket, med norska språket och med fornnordiskan.

Den som lär sig svenska som ett andraspråk har redan ett annat språk att jämföra med. Där undervisar man mera kontrastivt, genom att jämföra de olika språken. Där har man ett annat grundspråk att jämföra med, och undervisningen blir annorlunda. Målsättningen är att man skall nå kunskaper som är lika goda, som håller lika hög kvalitet. Men det sker på olika sätt, och det sker genom att ämnena har olika karaktär.

Låt oss komma ihåg, Margitta Edgren, att de nya kursplanerna inte bara talar om vad målsättningen är, vad kravnivåerna är för att man skall bli godkänd i ämnet. Kursplanerna talar också om vilken ämnets karaktär är och vilket dess väsen är. Där skiljer sig svenska som andraspråk från svenska som modersmål.

När riksdagen under förra mandatperioden fattade beslut om att avskaffa ämnet svenska som andraspråk som eget ämne ledde det omedelbart till en dramatisk minskning av antalet sökande till lärarutbildningen i svenska som andraspråk. Självklart kommer få ungdomar eller vuxna att gå in i en lärarutbildning för ett ämne som inte längre finns i grundskola, gymnasieskola eller vuxenutbildning.

Sedan kan man säga, som Margitta Edgren gör – säkert med en viss övertygelse – att det är viktigt och värdefullt med den särskilda lärarutbildning som krävs för att man på ett bra sätt skall kunna undervisa i svenska som andraspråk. Men det blir ingenting värt om man inte samtidigt har ett ämne som grund för den lärarutbildningen.

Det handlar inte bara om att invandrarelever skall få särskilt stöd i svenska språket. Särskilt stöd i svenskundervisningen behöver t.ex. svenska lågpresterande elever, som det brukar heta, elever med läs- och skrivsvårigheter; där behövs ett särskilt extra stöd i modersmålssvenska. Men den som har ett annat modersmål är inte i första hand hjälpt av sådant extrastöd utan behöver bli bemött utifrån sin särskilda inlärningsituation.

Regeringen arbetar nu med förslagen till de nya kursplanerna. Kursplanerna kommer att utformas på ett sådant sätt att betyget godkänt i ämnet svenska som andra språk i grundskolan skall hålla en sådan kvalitet att det är likvärdigt med betyget godkänt i svenska som modersmål och därmed rimligen kan ligga till grund för behörighet vid antagningen till nationella program i gymnasieskolan. Det är också meningen att kursplanen i B-kursen i svenska som andraspråk skall hålla en sådan nivå att man med godkänt i B-kursen i svenska som andraspråk skall kunna gå vidare till C-kursen i modersmålssvenska och därmed också skaffa sig den allmänna behörigheten för högre studier.

Jag vill till sist säga att jag ställer mig frågande till vad det är som egentligen har skapat den upprörda tonen i debatten om svenska som andraspråk. Jag vill inte tro att det finns någon i den här kammaren som inte är ärlig i sin vilja att stärka kunskaperna i svenska hos samtliga barn och ungdomar i vårt land, men jag kan inte frigöra mig från misstanken att det ändå finns ett drag av intolerans i fråga om det faktum att vårt samhälle är mångkulturellt och att det kräver en mångfald också i sättet att skaffa sig de kunskaper i svenska språket som behövs för att klara sig i samhället. Jag vill ställa frågan: Måste man vara svensk, eller räcker det att man har goda kunskaper i svenska språket?

Anf. 207 ANDREAS CARLGREN (c) replik

Herr talman! Jag vet att Centern och Socialdemokraterna inte brukar ha svårt att hitta varandra när det gäller att betona och stå för hur viktigt det är med sammanhållningen i den svenska skolan. Det är självklart att elever med olika bakgrund så långt det över huvud taget går skall ha lika goda möjligheter i skolan. Just därför vänder vi oss emot det här förslaget. För att det mångkulturella samhället inte också skall bli det splittrade samhället och det segregerade samhället är det mycket viktigt att vi sköter den här frågan rätt. Samma kursplan hindrar ju inte att man söker sig fram på olika vägar. Det nya sättet att arbeta fram kursplanerna är just att ge så stor frihet när det gäller metoder och pedagogiska former så att det skall vara möjligt att söka sig fram på olika vägar.

Det som står i regeringens proposition är ju att svenska som andra språk också skall ha ett eget mål. Det står uttryckligen. Jag påstår att det ni nu säger, att ämnena skulle ha samma mål, är en efterhandskonstruktion. Vad ni säger i propositionen är att ämnena skall ha samma status, och det är ju tyvärr något som regeringen inte kan kontrollera. Utskottet vill inte ens bedöma om det går att låta ämnet svenska 2 ligga

till grund för allmän behörighet. Nog måste väl det vara ett tecken på att man inser problemen?

Om man har goda kunskaper skall man självfallet ha ett bevis för det, och detta bevis skall vara av samma värde oavsett om man är svensk eller invandrare.

Anf. 208 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Ett eget ämne utformas självfallet inte i relation till ett annat ämne utan utifrån sin egen karaktär, sin egen målsättning.

Som vi klart har redovisat är kraven i samhället på goda kunskaper i svenska språket så höga att vi inte har råd att ställa kraven för lågt för elever med ett annat modersmål än svenska. Tyvärr måste den som kommer till Sverige och har ett annat modersmål än svenska arbeta hårdare, men det är nödvändigt för att man skall klara sig i det svenska samhället. Målsättningen i kursplanen för svenska som andra språk skall vara att man skall nå en kvalitativ nivå som är lika hög som den man når i sitt första språk. Vägen dit och sättet att definiera den kvalitativa nivån kommer ändå att skilja sig något åt.

Jag tycker inte att det är förvånande att utskottsmajoriteten inte har kunnat ta ställning till hur denna kvalitativa nivå skall ligga till grund för allmän behörighet. Man bör ju rimligen se förslaget till kursplaner innan man kan ställning till detta. Jag har nu sett det förslag till kursplaner som Skolverket har lämnat, eftersom regeringen just nu bereder frågan och inom kort avser att ta ställning och fatta beslut i frågan om kursplaner. När dessa kursplaner är färdiga kan vi alla debattera och diskutera ifall detta är en rimlig kravnivå och ifall det är rimligt att den skall ligga till grund för vidare studier. Det är min övertygelse att många kommer att se att kravnivån är tillräckligt hög för att ligga till grund för vidare studier.

Anf. 209 ANDREAS CARLGREN (c) replik

Herr talman! Jag tror självfallet att Ylva Johansson vill nå målet att minska segregationen. Vad jag menar är bara att regeringen, Ylva Johansson och utskottsmajoriteten i det här fallet har valt fel väg. Jag tycker också att Ylva Johansson bekräftar det i sitt inlägg, eftersom det framgår att man kan ta sig till samma kvalitativa mål på olika vägar även med samma kursplan. Det är just det vi hävdar.

Till sist: Gör en gång tankeexperimentet att vi skulle välja den här metoden på andra områden. Ta t.ex. de många elever som är dyslektiker, en grupp som jag själv har arbetat med som lärare. Skall vi också för dem ha en egen kursplan? Det är självklart att den här vägen är ett sätt att bryta upp sammanhållningen i skolan i stället för motsatsen.

Anf. 210 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Den enda skillnaden mellan svenska som andraspråk och svenska som modersmål är inte en pedagogisk fråga om hur man lägger upp undervisningen i klassrummet. Det är också en fråga om vilken karaktär ämnet har, och det är en fråga om vilken utbildning den lärare har som skall undervisa i ämnet. Detta återspeglas i kursplaner-

na. Kursplanerna utgörs inte enbart av de kravnivåer som skall gälla utan också av andra beskrivningar av ämnet.

Det är inte så att vi inför något nytt ämne eller att vi delar upp elever i olika klasser eller i olika grupper. Vi erbjuder också i fortsättningsen särskild undervisning i ämnet svenska som andraspråk. Det är också så att vi i förslaget lutar oss mot en samlad expertis på området.

Prot. 1994/95:115

7 juni

*Vissa betygsfrågor
m.m.*

Anf. 211 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Jag delar Andreas Carlgrens uppfattning att skolministerns påpekande om de höga mål som skall gälla i kursplanen för svenska 2 är en efterhandskonstruktion. I den meningen har debatten varit mycket viktig och betydelsefull.

Jag skulle dock vilja fråga skolministern om hon fortfarande hoppas att också de elever som har goda svenskkunskaper men invandrarbakgrund skall läsa svenska 2 i stället för ämnet svenska.

Vi fick också i debatten lära oss att det inte handlar om två nivåer, även om propositionstexten faktiskt antyder det, och detta är väl i så fall ett viktigt konstaterande. I stället handlar det om helt olika ämnen. Konsekvensen av detta, skolministern, är att Socialdemokraterna numera inte anser att alla elever skall ha ämnet svenska som obligatoriskt ämne i gymnasieskolan. Jag tycker inte att det är märkligt om många ifrågasätter den slutsats som Socialdemokraterna i så fall har dragit.

Jag har också i den här debatten upptäckt det som är det verkliga skälet till Socialdemokraternas arbete här, och det är att man är bekymrad över möjligheten att rekrytera lärare som utbildar sig i svenska 2 och möjligheten att hitta tjänster för dem. Jag respekterar att man kan ha den synpunkten, men jag tror likväl att detta har lett tanken helt fel i den här propositionen.

Anf. 212 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Det är litet märkligt att höra hur Beatrice Ask söker efter orsaker till regeringens förslag. Vi har en mycket god grund för vårt förslag, samma grund som Beatrice Ask hade när hon en gång avvisade förslaget. Men Läroplanskommitténs samlade remissopinion och en samlad expertis på språkforskningsområdet stödjer regeringens förslag. Jag tycker inte att det är någon helt dålig grund att stå på.

Jag vill också dementera att det skulle vara något slags efterhandskonstruktion att kraven i ämnet svenska som andraspråk skulle vara likvärdiga i kvalitet med dem som vi ställer i ämnet svenska som första språk. Jag sade här i kammaren för snart två månader sedan i ett frågesvar till just Beatrice Ask:

"Det är min uppfattning att kursplanerna i svenska som andraspråk bör utformas så krävande att godkänt betyg i svenska som andraspråk från gymnasieskolan eller den gymnasiala vuxenutbildningen skall kunna ge allmän behörighet till högskolestudier."

Jag vill också på Beatrice Asks fråga svara att jag fortfarande har den uppfattningen att jag hoppas att elever som har ett annat modersmål än svenska kommer att välja att läsa ämnet svenska som andraspråk. Jag är oerhört oroad över tendenser till att man försöker släta

över grundläggande brister i svenska språket som kan uppenbaras senare, kanske när man redan är antagen till högre studier. Då har man inte den språkliga grund som krävs för att man skall kunna tillgodogöra sig komplicerade resonemang och abstrakta begrepp.

Jag är oroad över att man försöker dölja de bristerna och inte i stället går in för att åtgärda dem. Därför har vi ett särskilt ämne som är till just för att bygga den goda grund i svenska språket som alla behöver och som behöver byggas på ett särskilt sätt för den elev som inte har svenska som modersmål.

Anf. 213 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp den fråga som Ylva Johansson ställde litet tidigare, om man måste vara svensk eller om det räcker med att tala svenska.

De ungdomar som vi diskuterar i den här debatten talar i många fall dålig svenska, men de är svenskar. De är födda och uppvuxna här. Det får aldrig vara så att definitionen på att vara svensk är att man talar svenska. Det får inte ens vara så att man måste vara svensk, dvs. medborgare i vårt land, för att ha samma rättigheter och möjligheter i den svenska skolan.

Jag tror att det är oerhört centralt för politiker att ha klart för sig att det viktigaste vi kan göra för att alla skall platsa och få likvärdiga förutsättningar är att slå vakt om och stärka ämnet svenska i skolan och att arbeta med svenska språket.

När man vill rekommendera många av de ungdomar som det gäller att läsa svenska som andraspråk handlar det ju om att man vill att de skall göra det bara därför att de har föräldrar som kommer från något annat land. Det är enligt min mening ett felaktigt synsätt. Jag är rädd för att många ungdomar som mycket väl skulle kunna vara självklara i den vanliga undervisningen kommer att lockas att läsa en alternativkurs eller, som skolministern säger, ett alternativt ämne och därmed inte kommer att få möjligheter som är desamma som eller likvärdiga med kamraternas, och det bekymrar mig djupt.

Anf. 214 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Beatrice Ask kan inte frigöra sig från tanken att det är en kvalitetsskillnad mellan modersmålssvenska och svenska som andraspråk, att det skulle handla om en A-kurs och en B-kurs. Men det är inte det som det är fråga om.

Jag kan dock förstå att Beatrice Ask lever i den föreställningen. Det är den enda tänkbara förklaringen till det hårdnackade motstånd hon tidigare som skolminister visade och nu som riksdagsledamot visar mot förslaget om att återinföra svenska som andraspråk.

Låt mig en gång till säga: Det handlar inte om en A-kurs och en B-kurs. Det handlar inte om ett ordinarie ämne och någon stödkurs. Det handlar om två till sin karaktär olika ämnen, som bör ha lika värde i skolan och som bör resultera i likvärdig kvalitet i kunskaperna i svenska.

Man lär sig ämnen på olika sätt. Det handlar inte bara om vilken pedagogik som används i klassrummet utan också om de grundläggande resonemangen kring hur kunskaper växer och utvecklas – om man har svenska som modersmål, fortsätter att utveckla det och jämföra sina kunskaper i svenska med kunskaper i andra språk, eller om man har en grund i ett annat modersmål och lär sig ett nytt språk, svenska, varvid man prövar de skillnader och likheter som man finner mellan sitt tidigare modersmål och det nya språket.

Prot. 1994/95:115

7 juni

*Vissa betygsfrågor
m.m.*

Anf. 215 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Herr talman! De ungdomar som Ylva Johansson har träffat och som talar dålig svenska, trots att de är födda här, har också jag träffat. Tror statsrådet verkligen att de ungdomarna blir hjälpta av en egen kursplan och av att svenska som andraspråk införs som kärnämne på gymnasiet? Tror Ylva Johansson att det är en lösning på detta jättelika problem? Är det inte alldeles för sent? Är det inte att i efterhand kasta in jästen i ugnen?

Om det är det problemet som vi tillsammans skall lösa – och det tror jag faktiskt att vi vill, eftersom vi alla är utbildningspolitiker och ofta är ute på skolor och pratar med många ungdomar – skall vi då inte gå en annan väg så att vi kan hitta former för att barn som inte har svenska som modersmål redan i dagisåldern, och kanske ännu tidigare, får systematisk och metodisk träning i att lära sig ett annat språk? Här är det alltså fråga om fel väg.

I den andra frågan, och där håller jag med Andreas Carlgren, har jag uppfattningen att man under tiden mellan propositionsskrivandet och debatten här i dag har ändrat sig om detta med eget mål. Det står ju i propositionen att elever i gymnasieskolan och komvux med betyg både i svenska som andraspråk och i vanlig svenska skall få tillgodoräkna sig båda betygen. Då är det ännu mera ologiskt att här i dag säga att det är samma mål. Någonting har hänt på vägen.

Anf. 216 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Självklart tror inte jag att det beslut som riksdagen fattar förhoppningsvis i morgon bitti om att svenska som andraspråk skall vara kvar i skolan löser de på vissa håll mycket stora problemen med bristande kunskaper i svenska språket. Det sade jag också i mitt huvudanförande.

Vi vet att vi inte klarar av de problemen enbart inom skolans ram. Vi vet att det krävs åtgärder också i samhället i stort. Det handlar om att viktiga nycklar är att motverka bostadssegregationen och arbetslösheten. Det handlar också om att komma till insikt om behovet och vikten av goda kunskaper i svenska. Den insikten är omfattande och betydande hos väldigt stora grupper av invandrare eller personer med invandrabakgrund, men den är inte lika stor överallt.

Det är viktigt att vi betonar behovet av goda kunskaper i svenska och att vi skapar förutsättningar för att man skall kunna skaffa sig de här kunskaperna. Där kan vi ändå göra något genom att behålla ämnet svenska som andraspråk i skolan med de särskilda möjligheter som det

erbjuder. Men jag tror inte att vi löser alla problem. Jag tror definitivt inte att man skall vänta med svenskinlärning tills barnen/ungdomarna kommer till grundskolan eller gymnasieskolan. Självklart måste detta vara centralt hela tiden.

Vi måste också ha en beredskap t.ex. för ungdomar som kommer till Sverige och som redan har nått tonåren.

Anf. 217 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Herr talman! Trots tredje vice talmannens avböjande huvudskakningar vill jag avslutningsvis säga att detta icke på något sätt får ge ett intryck av att vi härmed vill minska det ansvar som grundskolan har för att *alla* ungdomar förs fram till ett godkänt betyg i svenska.

Anf. 218 JUAN FONSECA (s)

Herr talman! Jag skall ta upp en mycket viktig fråga som behandlas i betänkandet, nämligen svenska som andraspråk för elever med invandrarbakgrund.

Herr talman! Låt mig understryka att jag i huvudsak delar uppfattningen i utskottets betänkande och i regeringens proposition.

Däremot är jag särskilt orolig på en punkt. Målsättningarna för ämnet svenska som andraspråk definieras på ett suddigt och intetsärande sätt. Enligt utskottets betänkande kan det bli givet att svenska som andraspråk för elever med invandrarbakgrund utvecklas till en andra klassens språkundervisning för andraklassens medborgare. Detta är verkligen inte andemeningen i utskottets betänkande.

För att inte riskera att ämnet blir ett andraklassens alternativ till den "riktiga" svenskan är det nödvändigt att likställa dess mål med svenska som förstaspråk. Det är samma språkkompetens som skall åstadkommas genom två olika pedagogiska metoder. Något annat kan inte vara acceptabelt.

För att undvika alla risker för särbehandling av elever som läst svenska som andraspråk borde inga skillnader göras mellan ämnena vad gäller slutbetyget. Detta är särskilt viktigt när dessa unga människor skall söka arbete. Att till en arbetsgivare lämna betyg som visar att man har läst svenska som andraspråk kan innebära att denne reagerar negativt, dvs. arbetsgivaren kan tro att personen i fråga inte har tillräckliga kunskaper i det svenska språket. Detsamma gäller även vid ansökan till högre utbildning på universitetsnivå.

Herr talman! Jag vill också understryka att utskottets betänkande och regeringens proposition innehåller mycket positiva inslag av valfrihet och förståelse för elevernas olika behov och kunskapsnivå. Det gör däremot inte den borgerliga reservationen. Moderaterna fortsätter konsekvent att bedriva en assimileringsspolitik gentemot invandrargrupper. Den borgerliga reservationen präglas av moderaternas blindhet inför de särskilda problem som drabbar den del av befolkningen som har invandrarörotter.

För att uppnå samma resultat – i det här fallet samma språkkompetens – fordras olika metoder och differentierade insatser. Att erkänna att medborgarna har olika förutsättningar är grunden för en politik som

syftar till att skapa likvärdiga möjligheter inför livet. Denna blindhet inför den mångfald av faktiska situationer som i dag präglar Sverige är förvånande med tanke på att det är fråga om partier som ofta säger sig vilja utveckla ett mer pluralistiskt samhälle.

När det verkligen gäller försvinner valfriheten och tanken på pluralismen. Det enda som återstår är ett primitivt "lika för alla", oavsett hur olika människorna egentligen är. Det är som någon har sagt: Somliga biter sig själva i svansen.

Herr talman! Trots min kritiska synpunkt på utskottets betänkande och regeringens proposition, som jag hoppas att ministern lyssnar på, yrkar jag bifall till utskottets hemställan. Den ger utrymme för valfrihet och mångfald, och innehåller insikt om att det finns olika behov och olika nivåer av kunskaper, också bland elever med invandrarbakgrund.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

19 § Förslag om ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95

Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU20

Förslag om ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 (prop. 1994/95:125 delvis)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

20 § Beslut om fortsatt ärendebehandling

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att ärendebehandlingen fick fortsättas vid morgondagens arbetsplenum.

21 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkande
1994/95:KU42 Anpassning av ersättningsreglerna

Lagutskottets betänkande
1994/95:LU31 Konkursgäldenären

Justitieutskottets betänkande
1994/95:JuU25 Åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten

Trafikutskottets betänkanden

Prot. 1994/95:115
7 juni

*Vissa betygsfrågor
m.m.*

Försvarsutskottets betänkande
1994/95:FöU7 Vissa forskningsresurser till Militärhögskolan

22 § Meddelande om KU42

Anf. 219 TREDJE VICE TALMANNEN

Beträffande KU42 avser talmannen att i morgon föreslå kammaren att detta ärende får avgöras efter endast *en* bordläggning.

23 § Kammaren åtskildes kl. 23.14.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 7 § anf. 33 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. voteringen kl. 12.46,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. voteringen kl. 15.01,

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 16 § anf. 127 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.57,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 17 § anf. 181 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om anmälan till debatter	1
3 § Förnyad bordläggning.....	1
Meddelande om samlad votering.....	1
4 § EU:s institutioner m.m.	1
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU43	1
Anf. 1 BIRGIT FRIGGEBO (fp).....	1
Anf. 2 KENNETH KVIST (v)	4
Anf. 3 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	5
Anf. 4 KENNETH KVIST (v) replik	6
Anf. 5 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	6
Anf. 6 KENNETH KVIST (v) replik	7
Anf. 7 PETER ERIKSSON (mp)	7
Anf. 8 BJÖRN VON SYDOW (s).....	10
Anf. 9 PETER ERIKSSON (mp) replik	12
Anf. 10 BJÖRN VON SYDOW (s) replik	12
Anf. 11 PETER ERIKSSON (mp) replik	13
Anf. 12 BJÖRN VON SYDOW (s) replik	13
Anf. 13 KENNETH KVIST (v) replik	13
Anf. 14 BJÖRN VON SYDOW (s) replik	14
Anf. 15 KENNETH KVIST (v) replik	14
Anf. 16 BJÖRN VON SYDOW (s) replik	14
Anf. 17 BIRGIT FRIGGEBO (fp).....	15
Anf. 18 BJÖRN VON SYDOW (s).....	15
Anf. 19 BIRGIT FRIGGEBO (fp).....	16
Anf. 20 BJÖRN VON SYDOW (s).....	16
Anf. 21 PETER ERIKSSON (mp)	16
Anf. 22 BIRGIT FRIGGEBO (fp).....	16
Anf. 23 PETER ERIKSSON (mp)	17
(Beslut fattades efter 11 §.)	17
5 § Anslag till Europainformation m.m.	17
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU36	17
(Beslut fattades efter 11 §.)	17
6 § Godkännande av ett beslut av EU-rådet angående Ge-	
 menskapens egna medel.....	17
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU25	17
(Beslut fattades efter 11 §.)	17
7 § Sveriges anslutning till Europeiska atomenergigemen-	
 skapen, m.m.	18

Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU21.....	18
Anf. 24 MIKAEL ODENBERG (m)	18
Anf. 25 KERSTIN WARNERBRING (c)	19
Anf. 26 MAGGI MIKAELSSON (v).....	20
Anf. 27 EVA GOËS (mp).....	22
Anf. 28 DAN ERICSSON (kds)	25
Anf. 29 EVA GOËS (mp) replik.....	27
Anf. 30 DAN ERICSSON (kds) replik	27
Anf. 31 EVA GOËS (mp) replik.....	28
Anf. 32 DAN ERICSSON (kds) replik	28
Anf. 33 LARS G LINDER (s)	29
Anf. 34 EVA GOËS (mp).....	32
Anf. 35 LARS G LINDER (s) replik	33
Anf. 36 EVA GOËS (mp) replik.....	33
Anf. 37 LARS G LINDER (s) replik	33
Anf. 38 KERSTIN WARNERBRING (c)	34
Anf. 39 LARS G LINDER (s) replik	34
Anf. 40 KERSTIN WARNERBRING (c) replik	34
Anf. 41 LARS G LINDER (s) replik	34
Anf. 42 MAGGI MIKAELSSON (v).....	35
Anf. 43 LARS G LINDER (s) replik	35
Anf. 44 MAGGI MIKAELSSON (v) replik	35
Anf. 45 LARS G LINDER (s) replik	36
Anf. 46 DAN ERICSSON (kds)	36
Anf. 47 LARS G LINDER (s) replik	36
Anf. 48 DAN ERICSSON (kds) replik	37
Anf. 49 FÖRSTE VICE TALMANNEN	37
Anf. 50 LARS G LINDER (s)	37
(Beslut fattades efter 11 §.).....	37

8 § Genomförande av EG:s tredje skade- respektive livför- säkringsdirektiv..... 38

Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU24.....	38
Anf. 51 PER WESTERBERG (m).....	38
Anf. 52 TANJA LINDERBORG (v)	40
Anf. 53 PER WESTERBERG (m) replik	40
Anf. 54 TANJA LINDERBORG (v) replik	41
Anf. 55 BIRGITTA JOHANSSON (s)	41
Anf. 56 PER WESTERBERG (m) replik	42
Anf. 57 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik.....	43
Anf. 58 PER WESTERBERG (m) replik	43
Anf. 59 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik.....	43
Anf. 60 EVA GOËS (mp).....	43
Anf. 61 EVA FLYBORG (fp)	44
(Beslut fattades efter 11 §.).....	45

9 § Beredskapslagring av olja och kol..... 45

Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU25.....	45
(Beslut fattades efter 11 §.).....	45

10 § Komplettering av normgivningsbemyndigandena i kapitaltäckningslagen m.m.	45
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU26	45
(Beslut fattades efter 11 §.)	45
11 § Turistpolitik	45
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU28	45
Anf. 62 KJELL ERICSSON (c)	45
Anf. 63 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)	48
Anf. 64 EWA LARSSON (mp)	49
Anf. 65 LEO PERSSON (s)	52
Anf. 66 STIG BERTILSSON (m)	54
Anf. 67 LEO PERSSON (s) replik	56
Anf. 68 STIG BERTILSSON (m) replik	56
Anf. 69 ROLF GUNNARSSON (m)	56
Beslut	58
KU43 EU:s institutioner m.m.	58
KU36 Anslag till Europainformation m.m.	59
FiU25 Godkännande av ett beslut av EU-rådet angående gemenskapens egna medel	59
NU21 Sveriges anslutning till Europeiska atomenergigemenskapen, m.m.	59
NU24 Genomförande av EG:s tredje skade- respektive livförsäkringsdirektiv	61
NU25 Beredskapslagring av olja och kol	62
NU26 Komplettering av normgivningsbemyndigandena i kapitaltäckningslagen m.m.	62
KrU28 Turistpolitik	62
12 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 2 juni	63
BoU21 Investeringsbidrag för bostäder samt ett program för miljöinvesteringar	63
AU15 En effektivare arbetsmarknadspolitik m.m.	64
UU23 Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa år 1994	68
13 § Ändringar i utlänningslagen	68
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU16	68
Anf. 70 GUSTAF VON ESSEN (m)	68
Anf. 71 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	70
Anf. 72 ULLA HOFFMANN (v)	72
Anf. 73 RAGNHILD POHANKA (mp)	76
Anf. 74 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)	80
Anf. 75 MAUD BJÖRNEMALM (s)	82
Anf. 76 ULLA HOFFMANN (v) replik	85
Anf. 77 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	85
Anf. 78 ULLA HOFFMANN (v) replik	85
Anf. 79 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	85

Anf. 80	MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	86
Anf. 81	KARL-GÖRAN BJÖRSMARK (fp) replik	86
Anf. 82	MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	86
Anf. 83	RAGNHILD POHANKA (mp) replik	87
Anf. 84	MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	87
Anf. 85	RAGNHILD POHANKA (mp) replik	87
Anf. 86	GUSTAF VON ESSEN (m) replik	88
Anf. 87	MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	88
Anf. 88	GUSTAF VON ESSEN (m) replik	88
Anf. 89	ANDRE VICE TALMANNEN	89
Anf. 90	MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	89
Anf. 91	ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik	89
Anf. 92	MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	89
Anf. 93	ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik	90
Anf. 94	MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	90
Anf. 95	MARTIN NILSSON (s)	90
Anf. 96	RUNE BACKLUND (c)	90

Beslut..... 91

14 § Mervärdesskatten på omsättning av begagnade varor,

m.m. 93

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU27	93
Anf. 97 KARL-GÖSTA SVENSON (m)	93
Anf. 98 ISA HALVARSSON (fp)	98
Anf. 99 PER ROSENGREN (v)	99
Anf. 100 RONNY KORSBERG (mp)	101
Anf. 101 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)	102
Anf. 102 ULLA RUDIN (s)	104
Anf. 103 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik	106
Anf. 104 ULLA RUDIN (s) replik	106
Anf. 105 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik	107
Anf. 106 ULLA RUDIN (s) replik	107
Anf. 107 PER ROSENGREN (v) replik	108
Anf. 108 ULLA RUDIN (s) replik	108
Anf. 109 PER ROSENGREN (v) replik	108
Anf. 110 ULLA RUDIN (s) replik	109
Anf. 111 RONNY KORSBERG (mp) replik	109
Anf. 112 ULLA RUDIN (s) replik	109
Anf. 113 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)	109
Anf. 114 ULLA RUDIN (s)	110
Anf. 115 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)	110
Anf. 116 ULLA RUDIN (s)	110

Beslut..... 110

**15 § Ledningsform för Institutet för forskning och utveck-
ling 112**

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU18	112
--	-----

Beslut..... 112

16 § (forts. från prot. 114) Mänskliga rättigheter, m.m. (forts.

UU24).....112

Anf. 117 JUAN FONSECA (s)112

Anf. 118 EVA ZETTERBERG (v) replik114

Anf. 119 JUAN FONSECA (s) replik114

Anf. 120 EVA ZETTERBERG (v) replik114

Anf. 121 JUAN FONSECA (s) replik114

Anf. 122 ULLA HOFFMANN (v)115

Anf. 123 LENA KLEVENÅS (s) replik117

Anf. 124 ULLA HOFFMANN (v) replik117

Anf. 125 LENA KLEVENÅS (s) replik117

Anf. 126 ULLA HOFFMANN (v) replik118

Anf. 127 RAGNHILD POHANKA (mp)118

(Beslut skulle fattas den 8 juni.)121

17 § Jämställdhet.....122

Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU18122

Anf. 128 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m)122

Anf. 129 MARIE WILÉN (c).....125

Anf. 130 CONNY SANDHOLM (fp)128

Anf. 131 ULLA HOFFMANN (v)129

Anf. 132 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik 134

Anf. 133 ULLA HOFFMANN (v) replik134

Anf. 134 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik 135

Anf. 135 ULLA HOFFMANN (v) replik135

(forts.).....136

Ajournering.....136

Återupptagna förhandlingar136

17 § (forts.) Jämställdhet (forts. UbU18).....136

Anf. 136 GUNNAR GOUDE (mp)136

Anf. 137 INGER DAVIDSON (kds).....139

Anf. 138 ULLA HOFFMANN (v) replik142

Anf. 139 INGER DAVIDSON (kds) replik142

Anf. 140 ULLA HOFFMANN (v) replik143

Anf. 141 INGER DAVIDSON (kds) replik143

Anf. 142 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s)143

Anf. 143 GUNNAR GOUDE (mp) replik146

Anf. 144 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik ..146

Anf. 145 GUNNAR GOUDE (mp) replik147

Anf. 146 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik ..147

Anf. 147 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik 148

Anf. 148 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik ..148

Anf. 149 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik 149

Anf. 150 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik ..149

Anf. 151	Utbildningsminister CARL THAM (s)	149
Anf. 152	CONNY SANDHOLM (fp) replik	152
Anf. 153	Utbildningsminister CARL THAM (s)	152
Anf. 154	CONNY SANDHOLM (fp) replik	153
Anf. 155	Utbildningsminister CARL THAM (s)	153
Anf. 156	MARIE WILÉN (c) replik	153
Anf. 157	Utbildningsminister CARL THAM (s)	154
Anf. 158	MARIE WILÉN (c) replik	154
Anf. 159	Utbildningsminister CARL THAM (s)	154
Anf. 160	HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik	155
Anf. 161	Utbildningsminister CARL THAM (s)	155
Anf. 162	HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik	156
Anf. 163	Utbildningsminister CARL THAM (s)	156
Anf. 164	GUNNAR GOUDE (mp) replik	156
Anf. 165	Utbildningsminister CARL THAM (s)	156
Anf. 166	GUNNAR GOUDE (mp) replik	157
Anf. 167	Utbildningsminister CARL THAM (s)	157
Anf. 168	INGER DAVIDSON (kds) replik	158
Anf. 169	Utbildningsminister CARL THAM (s)	158
Anf. 170	INGER DAVIDSON (kds) replik	159
Anf. 171	Utbildningsminister CARL THAM (s)	159
Anf. 172	CHRIS HEISTER (m)	160
Anf. 173	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	161
Anf. 174	CHRIS HEISTER (m) replik	162
Anf. 175	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	162
Anf. 176	CHRIS HEISTER (m) replik	163
Anf. 177	MARGITTA EDGREN (fp)	163
Anf. 178	GUNNAR GOUDE (mp) replik	166
Anf. 179	MARGITTA EDGREN (fp) replik	167
Anf. 180	GUNNAR GOUDE (mp) replik	167
Anf. 181	MARGITTA EDGREN (fp) replik	167
Anf. 182	BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) ...	168
Anf. 183	HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik	170
Anf. 184	BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik	171
Anf. 185	HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik	171
Anf. 186	BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik	171
Anf. 187	MONICA GREEN (s)	172
Anf. 188	INGRID BURMAN (v)	173
	(Beslut skulle fattas den 8 juni.)	175

18 § Vissa betygsfrågor m.m. 175

	Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU19	175
Anf. 189	BEATRICE ASK (m)	175
Anf. 190	ANDREAS CARLGREN (c)	178
Anf. 191	MARGITTA EDGREN (fp)	179
Anf. 192	BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) ...	181
Anf. 193	BEATRICE ASK (m) replik	183

Anf. 194 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik	183
Anf. 195 GUNNAR GOUDE (mp)	183
Anf. 196 INGER DAVIDSON (kds).....	184
Anf. 197 JAN BJÖRKMAN (s)	186
Anf. 198 BEATRICE ASK (m) replik	189
Anf. 199 JAN BJÖRKMAN (s) replik	189
Anf. 200 BEATRICE ASK (m) replik	190
Anf. 201 JAN BJÖRKMAN (s) replik	190
Anf. 202 MARGITTA EDGREN (fp) replik	190
Anf. 203 JAN BJÖRKMAN (s) replik	191
Anf. 204 MARGITTA EDGREN (fp) replik	192
Anf. 205 JAN BJÖRKMAN (s) replik	192
Anf. 206 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	192
Anf. 207 ANDREAS CARLGREN (c) replik	195
Anf. 208 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	196
Anf. 209 ANDREAS CARLGREN (c) replik	196
Anf. 210 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	196
Anf. 211 BEATRICE ASK (m) replik	197
Anf. 212 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	197
Anf. 213 BEATRICE ASK (m) replik	198
Anf. 214 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	198
Anf. 215 MARGITTA EDGREN (fp) replik	199
Anf. 216 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	199
Anf. 217 MARGITTA EDGREN (fp) replik	200
Anf. 218 JUAN FONSECA (s)	200
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)	201
19 § Förslag om ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95	201
Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU20	201
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)	201
20 § Beslut om fortsatt ärendehan- dling	201
21 § Bordläggning.....	201
22 § Meddelande om KU42.....	202
Anf. 219 TREDJE VICE TALMANNEN	202
23 § Kammaren åtskildes kl. 23.14.....	202

